Ortaöğretim

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9

DERS KİTABI

Mehmet Necati DEMİRCAN

Bu kitap, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 09.05.2022 tarih ve 36 sayılı kurul kararının 25. sırasında kabul edilerek 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

Ödev yayınları

Editör
Prof. Dr. İsmet EMRE

Dil Uzmanı
İsmail TEKTEN

Görsel Tasarım Uzmanı
Erişcan TÜRK

Program Geliştirme Uzmanı
Rüksan Levent VEZNEDAROĞLU

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Burçe Evrim DÖNMEZER

Rehberlik Uzmanı
Songül Çiçek KAYCIOĞLU

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

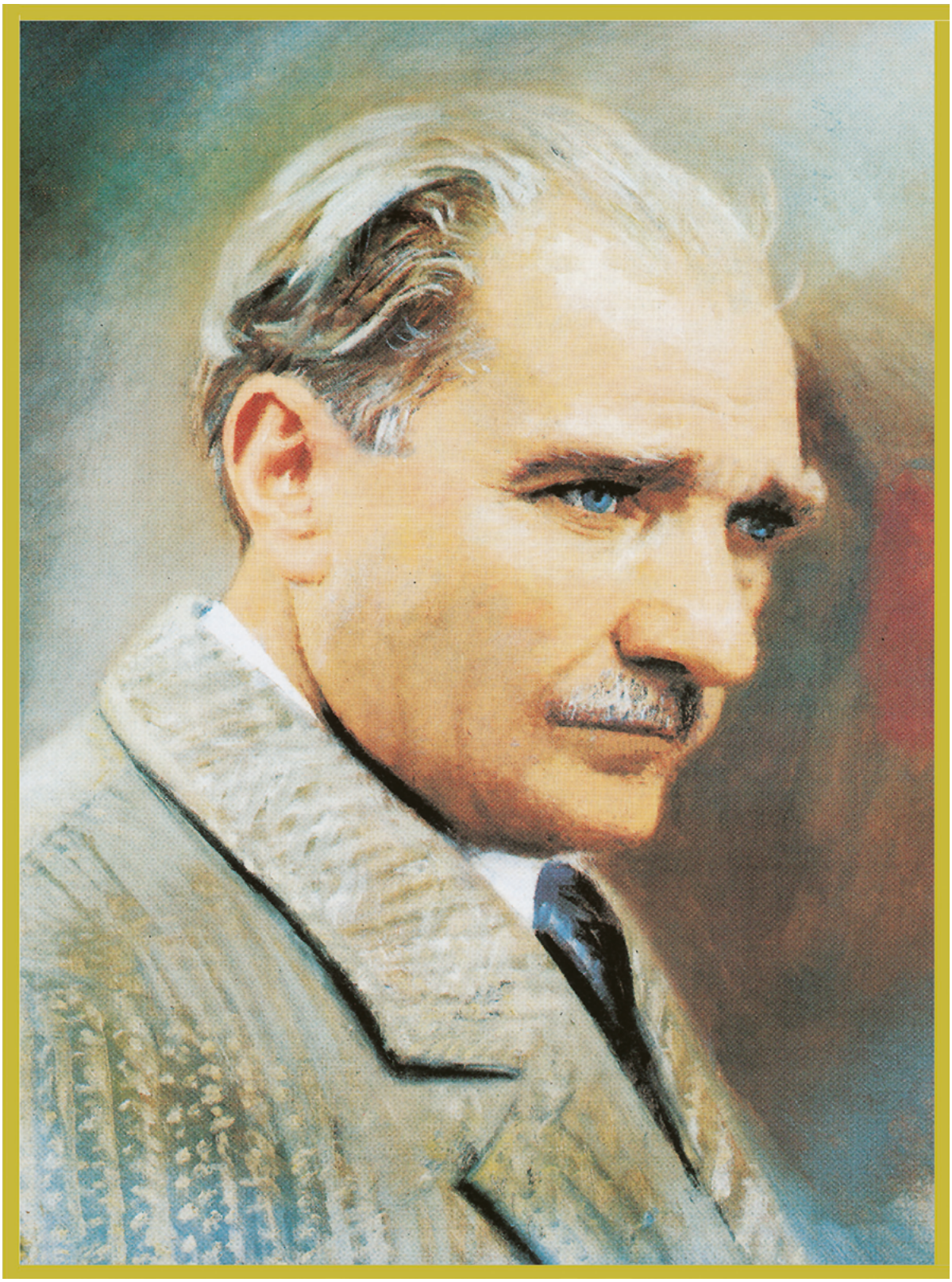

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

I. ÜNİTE GİRİŞ

KİTABIN TANITIMI ____ 10
OKUMA ÇALIŞMALARI ____ 12
EDEBİYAT NEDİR? ____ 12
TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERİ ____ 15
BİLİM, EDEBİYAT, SANAT VE ŞİİR ÜZERİNE ____ 17
GÜZEL SANATLARIN SINIFLANDIRILMASI ____ 19
METİN NEDİR? ____ 22
METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI ____ 24
DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI: Dilin Kullanımından Doğan Türler ____ 25
YAZMA ÇALIŞMALARI: Yazma Süreci, Yazmanın Aşamaları ____ 28
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI: İletişimin Ögeleri ____ 32
I. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI ____ 34

II. ÜNİTE HİKÂYE

OKUMA ÇALIŞMALARI ____ 40
KİRAZLAR ____ 40
İP ____ 48
MENDİL ALTINDA ____ 51
MEMURUN ÖLÜMÜ ____ 57
DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI: İsim (Ad), Yazım ve Noktalama Çalışmaları ____ 59
YAZMA ÇALIŞMALARI: Hikâye Yazma ____ 61
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI: Sunu Hazırlama ____ 63
II. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI ____ 64

III. ÜNİTE — ŞİİR

OKUMA ÇALIŞMALARI 70
SEBİL VE GÜVERCİNLER 71
DESTAN 75
MOHAÇ TÜRKÜSÜ 85
SAHİPSİZ GÖLGE 95
ŞİİR ÜSTÜNE NOTLAR 100
DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI: Sıfat (Ön Ad), Yazım ve Noktalama Çalışmaları 103
YAZMA ÇALIŞMALARI: Şiir Yazma 105
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI: Şiir Dinletisi Hazırlama 106
III. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI 107

IV. ÜNİTE — MASAL/FABL

OKUMA ÇALIŞMALARI 114
KONUŞAN KAVAL 114
BALIKÇININ HİKÂYESİ 120
HARNÂME 124
MEŞE İLE KAMIŞ 129
DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI: Edat (İlgeç), Bağlaç, Ünlem, Yazım ve Noktalama Çalışmaları 131
YAZMA ÇALIŞMALARI: Masal/Fabl Yazma Çalışması 133
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI: Dinleme Türleri ve Etkili Dinleme İlkeleri 134
IV. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI 136

V. ÜNİTE — ROMAN

OKUMA ÇALIŞMALARI ____ 142
YABAN ____ 142
DOKUZUNCU HARİCİYE KOĞUŞU ____ 151
NOTRE DAME'IN KAMBURU ____ 160
DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI: Zamir (Adıl), Yazım ve Noktalama Çalışmaları ____ 162
YAZMA ÇALIŞMALARI: Bir Romanın Bir Kesitini Bakış Açısı ve Anlatıcıyı Değiştirerek Yeniden Yazma ____ 164
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI: Hazırlıklı Konuşma Aşamaları ____ 165
V. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI ____ 167

VI. ÜNİTE — TİYATRO

OKUMA ÇALIŞMALARI ____ 170
KURBAN ____ 171
TÜRKMEN DÜĞÜNÜ ____ 179
TOHUM VE TOPRAK ____ 184
BİR EVLENME TEKLİFİ ____ 192
DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI: Zarf (Belirteç), Yazım ve Noktalama Çalışmaları ____ 196
YAZMA ÇALIŞMALARI: Kısa Oyun Yazma ____ 197
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI: Kısa Oyun Sahneleme ____ 199
VI. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI ____ 200

VII. ÜNİTE — BİYOGRAFİ-OTOBİYOGRAFİ

OKUMA ÇALIŞMALARI ____ 204
TARIK BUĞRA ____ 204
PEYAMİ SAFA ____ 207
MERHUM SULTAN CEM ____ 209
DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI: Metindeki Edat (İlgeç), Bağlaç ve Ünlemleri Bulma Uygulaması ____ 212
YAZMA ÇALIŞMALARI: Öz Geçmiş, Portre Yazma ____ 214
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI: Kendini veya Yakından Tanıdığı Birini Tanıtma ____ 216
VII. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI ____ 217

VIII. ÜNİTE MEKTUP/E-POSTA

OKUMA ÇALIŞMALARI 220
KARDEŞ MEKTUPLARI 220
ZİYA'YA MEKTUPLAR 224
KURUMSAL E-POSTA 227
KİŞİSEL E-POSTA 230
ŞİKÂYETNAME 231
FERİDE HANIM'A 233
DÜNYA EDEBİYATINDAN MEKTUP ÖRNEĞİ 235
DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI: Fiil (Eylem), Yazım ve Noktalama Çalışmaları 236
YAZMA ÇALIŞMALARI: Mektup/E-Posta Yazma Aşamaları 237
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI: Açık Oturum 240
VIII. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI 241

IX. ÜNİTE GÜNLÜK/BLOG

OKUMA ÇALIŞMALARI 244
GÜNLÜK 244
GÜNDÖKÜMÜ 247
MUTLULUK BUDUR İŞTE 249
GÜZEL BİR GÜN 252
DENİZ KENARINDA BİR ANI 252
DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI: Fiil (Eylem), Yazım ve Noktalama Çalışmaları 254
YAZMA ÇALIŞMALARI: Günlük Yazma 256
SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI: Günlük ve Bloglardan Seçilen Metinlerle Sunu Hazırlama 257
IX. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI 258

TERİMLER VE KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ 260
KAYNAKÇA 265
GENEL AĞ KAYNAKÇASI 268
ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI CEVAP ANAHTARI 269
GÖRSEL KAYNAKÇA 269

KİTABIN TANITIMI

Ünite Kapağı

Metnin işlendiği bölümdür.

Şairin/yazarın biyografisinin verildiği bölümdür.

OKUMA ÇALIŞMALARI — **Okuma çalışmalarının yapıldığı bölümdür.**

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI — **Dil bilgisi çalışmalarının yapıldığı bölümdür.**

YAZMA ÇALIŞMALARI — **Yazma çalışmalarının yapıldığı bölümdür.**

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI — **Sözlü iletişim çalışmalarının yapıldığı bölümdür.**

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR — **Metnin içeriği ve türü ile ilgili bilgilerin verildiği bölümdür.**

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI — **Her ünitenin sonunda üniteyle ilgili ölçme ve değerlendirmenin yapıldığı bölümdür.**

Hazırlık

1. Mektuba olan ilginin azalmasının sebepleri sizce nelerdir?
2. "Mektup insanın kişiliğini yansıtan bir aynadır." sözüyle anlatılmak istenen nedir?

Metinle ilgili hazırlık sorularının verildiği bölümdür.

ETKİNLİK

Yapı unsurlarına ve anlatım özelliklerine uygun bir hikâye yazınız. Yazdığınız hikâyeleri arkadaşlarınızla değişerek yapı unsurları ve anlatım özellikleri bakımından değerlendiriniz.

Hikâye yazma çalışmalarının dışında incelediğiniz *Kirazlar* ve *Mendil Altında* adlı hikâyelerden edindiğiniz düşünce ve izlenimleri konu alan farklı türde bir yazma çalışması da yapabilirsiniz.

Konu ile ilgili yapılan etkinlikleri gösterir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

hanedan: Kökten, asil ve büyük aile. **hasislik:** Cimrilik. **irat:** Gelir getiren mülk. **külliyet:** Çok, fazla. **meşruta:** Bir kimseye, mirasçılara veya bir kuruluşa satılmamak şartı ile verilmiş mülk. **nafile:** Yararsız, boş. **nam:** Ad. **tasavvur:** Hayal etme, zihinde canlandırma.

Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının açıklandığı bölümdür.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Fuzûlî kendisine bağlanan maaşı niçin alamamıştır?
2. Fuzûlî, vakıf idaresine gittiğinde memurlarca nasıl karşılanmıştır?
3. Şikâyetname'deki mizah ögelerini belirleyiniz.

Metni anlama ve çözümleme ile ilgili soruların olduğu bölümdür.

1

GİRİŞ

Neler Öğreneceğiz ve Neler Yapacağız?

- Edebiyatın Tanımı
- Edebiyatın Bilimle ve Güzel Sanatlarla İlişkisi
- Metinlerin Sınıflandırılması
- Dilin Kullanımından Doğan Türler
- Yazma Süreci
- İletişimin Ögeleri

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Güzel kavramından ne anladığınızı belirtiniz.
2. Okuduğunuz bir şiirin duygularınıza tercüman olduğunu düşünmek, bir romandaki kahramanı çevrenizdeki insanlarla özdeşleştirmek size neler hissettirmektedir? Duygu ve düşüncelerinizi ifade ediniz.

BİRİNCİ METİN

EDEBİYAT NEDİR?

Arapça "edeb" kökünden gelen *edebiyat* aslında "ilm-i edeb"in bütün anlamlarını toplayan çoğul bir kelimedir. Tanzimat'tan sonra Türkçede tekil olarak bugünkü anlamda kullanılmıştır.

Arapçada "edeb" türlü manalar taşır: İyi ahlak, terbiye, nezaket, utanma, usul, kural... Bu anlamlar bize de geçmiştir. Bir Arap vecizesi: "Edeb, dinin üçte ikisidir." der.

Cahiliyet Dönemi'nde ve İslamiyet'ten sonra edep asil ve yüce şeylere bağlılık fikrini belirtmiştir. Bunun için mecazlı olarak "kişiyi yüksek kültüre ve felsefeye ulaştıran unsurların tümüne" edeb denilmiştir. Hukuk, ahlak, şiir, sanat, felsefe de böylece edebiyatın içinde sayılmıştır.

Türkçede edebiyat kelimesini bugünkü anlamda ilk kullanan, Tanzimat Dönemi öncülerinden Şinasi'dir. Daha önce edebiyat kurallarını öğreten (bedi'i beyan, lügat, iştikak, aruz, kafiye, hat gibi) ilimlere ilm-i edeb deniyordu. Nazım ve nesir edebî eserlerde şiir ve inşa diye anılıyordu.

Tanzimat Dönemi şair ve yazarları, edebiyatın edep kavramıyla ilgisine önem vermişlerdir. Onlara göre toplumu ve kişileri kalkındırmak ve yüceltmek amacını taşıyan edebiyat; edep dışı, bayağı sözlerle yapılamaz. Ahlaksızlığın ve çirkinliğin edebiyatta yerinin olmaması gerekir. Nitekim Şinasi, ünlü bir tartışmasında kendisine hakaret eden birini şu tarzda karşılamaktadır:

"Edebiyat fenni öyle bir marifettir ki insanlara terbiye ve ahlak öğrettiği için ona edep ve mensup olanlara edip demişlerdir."

Batı dillerinde, edebiyat karşılığı kullanılan literatür (litteratüre) terimi, Latince güzel yazı demek olan "littaratura"dan gelmektedir.

Literatür, belirli bir ilim dalında yazılmış eserleri de anlatmaya yarar. İktisat literatürü, hukuk literatürü gibi sözler günümüz Türkçesine de geçmiştir.

Edebiyatın Tanımı

Matematik gibi akılcı, fizik gibi deneyli ilimlerde tanımlar çok önemli ve kesindir. Fikir ve sanat dallarında ise kesin olamayacağı gibi önemli de sayılmaz. Burada tanımın görevi öğretmekten çok düşündürmektir. Söz gelişi şiir kavramının binlerce tanımı yapılmıştır. Hepsi de doğruya benzer ama hepsi doğruya benziyorsa hiçbiri doğru değil demektir. Bütün bunlar (…) "bir başka açıdan" görüşler olduğu için tarif edenin zevkine ve sanat anlayışına göre değişebilir. Edebiyatın tanımı da böyledir. Mesela bir sözlük, onu şu cümleyle tanıtıyor:

"Edebiyat, düşünce duygu ve hayallerin söz ve yazı hâlinde güzel, etkili bir şekilde anlatılması sanatıdır."

Biz de şöyle bir tanım yapabiliriz:

Edebiyat; bilgi, gözlem ve deneyişlere dayalı duygular, düşünceler, hayaller yardımıyla güzel söz ve yazı eserleri meydana getirme sanatıdır.

Edebiyatın Türlü Anlamları

Eski Yunan-Latin çağlarından beri edebiyat (bir anlamda şiir) güzel sanatların *(Beaux-Arts)* beş kolundan biri sayılmaktadır. Faydalıdan ziyade güzeli öne almasıyla ayırt edilebilen bu beş güzel sanat; musiki, resim, mimarlık, heykelcilik ve edebiyattır (şiir).

Eski kültürlerden akıp gelen bu güzel sanatlar anlayışı bugün değişmiş bulunuyor. Artık beş sayısı üstünde durulmuyor. Bale (raks), sinema, senaryo, fotoğraf vb. de güzel sanatlardan sayılıyor. Hatta faydalılık fikrini öne almakla birlikte ince bir zevk taşıyan zanaat (tahta, demir, bakır, deri vs.) işleri de sanat diye değerlendiriliyor.

Edebiyatın güzel sanatlardan sayılması, çok eskiden beri dünyada ve bizde benimsenmiştir. Orta Asya Dönemi'nden elimizde kalmış sanat ürünlerinin çoğu edebî verimlerdir. Türkiye Türklüğünün de en çok eser verdiği ve benimsediği güzel sanat dallarından biri edebiyat olmuştur.

(…)

Edebiyat kelimesi, dilimizde mecazen "boş laf, süslü laf" anlamlarına da gelir. Bir kimse, hiçbir ciddi fikir katmaksızın uzun uzun ve parlak cümlelerle konuşur veya yazarsa onun için "edebiyat yapıyor" derler. Bu türlü zorlama "edebiyattan" (!) önemle kaçınmak gerekir.

Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

edib: Edebiyatla uğraşan, edebî eser veren kimse, yazar. **edeb:** İyi ahlak, incelik, terbiye. **bedii:** Güzellik ölçülerine uyan, gözü gönlü okşayan, beğenilen, estetik. **beyan:** Bir eserde, düşüncelerin, duyguların, hayallerin doğuş ve değerlerini, bunların anlatımında tutulacak yolları konu edinen bir edebiyat bilgisi dalı. **iştikak:** Aynı kökten gelen kelimeleri bir arada kullanma sanatı. **hat:** Güzel yazı sanatı. **ilm-i edeb:** Edeb ilmi. **inşa:** Düzyazı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Edebiyat Nedir? adlı metinde edebiyat kelimesinin kökeni, terim anlamı ve edebiyatın farklı tanımları üzerinde durulmuştur. Edebiyatın tanımı ve kapsamıyla ilgili farklı görüşler ortaya konulmuş, edebiyat ile ahlak arasında ilgi kurulmuştur.

Edebiyat; duyguları, düşünceleri, olayları söz veya yazı ile güzel ve etkili bir şekilde anlatma sanatıdır.

Edebiyatın amacı estetik zevk kazandırmaktır. Edebiyatın malzemesi dil, konusu en geniş anlamıyla insandır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlede yer alan altı çizili kelimelerin anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz ve tahmininizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz.

   "Edebiyat fenni öyle bir marifettir ki insanlara terbiye ve ahlak öğrettiği için ona edep ve mensup olanlara edip demişlerdir."

2. Yapılan edebiyat tanımları ile Ahmet Kabaklı'nın edebiyat tanımını karşılaştırınız. Tanımlar arasındaki ortak özellikler nelerdir?
3. Metindeki "edebiyat yapmak" sözü hangi anlamda kullanılmıştır? Açıklayınız.
4. "Burada tarifin görevi öğretmekten çok düşündürmektir." sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
5. Metindeki edebiyat tanımlarından yararlanarak kendi edebiyat tanımınızı aşağıya yazınız.

   .....

   .....
6. Metinde edebiyat ile ahlak arasında nasıl bir ilişki kurulmaktadır? Açıklayınız.
7. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
8. Metinden yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Ahmet Kabaklı (1924-2001)

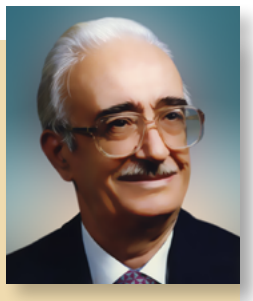

Harput'ta doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Elazığ'da tamamladı. Edebiyata olan ilgisi lise yıllarında başladı. Çeşitli gazete ve dergilerde yazıları yayımlandı. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Öğretmenlik mesleğine başladı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine kaydoldu. Paris'e gitti. Yazı hayatına devam etti. Paris dönüşü öğretmenlik mesleğine devam etti. Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra kısa bir süre avukatlık yaptı. 1978 yılında Türk Edebiyatı Vakfını kurdu. Gazetelerde köşe yazarlığı yaptı. Başlıca eserleri: *Türk Edebiyatı* (ansiklopedi), *Şiir İncelemeleri*, *Mehmet Âkif* (monografi), *Yunus Emre* (monografi), *Mevlâna* (monografi), Ejderha Taşı (roman).

TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERİ

A. İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI (… - 11. yüzyıl)	B. İSLAMİYET ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI (11. yüzyıl - ...)	C. BATI ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI (1860 - …)
1. Sözlü Edebiyat	**1.** Divan Edebiyatı (13. yüzyıl - 19. yüzyıl)	**1.** Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı (1860 - 1896)
2. Yazılı Edebiyat	**2.** Halk Edebiyatı (13. yüzyıl - ...)	**2.** Servetifünun Dönemi Türk Edebiyatı (1896 - 1901) (Edebiyatıcedide)
		3. Fecriati Dönemi Türk Edebiyatı (1909 - 1912) (Fecriati Topluluğu)
		4. Millî Edebiyat Dönemi Türk Edebiyatı (1911 - 1923)
		5. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı (1923 - …)

ETKİNLİK

Aşağıdaki yargılar doğru ise cümlenin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız.

	a.	İslamiyet Öncesi Dönem sözlü ve yazılı edebiyat olarak kendi içinde iki bölümde incelenir.
	b.	Türk edebiyatı üç ana döneme ayrılır.
	c.	Halk edebiyatı ile divan edebiyatı Batı uygarlığı etkisinde gelişmiştir.
	ç.	Divan edebiyatı, Batı Etkisinde Gelişen Edebî Dönemlerdendir.
	d.	Yazının kullanılmadığı dönemde Türklerin sözlü bir edebiyatı vardı.
	e.	Din değişimi, Türk edebiyatının tarihî dönemlere ayrılmasında kullanılan ölçütlerdendir.
	f.	Divan ve halk edebiyatı günümüzde de varlığını sürdürmektedir.
	g.	Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı Tanzimat'la birlikte başlamıştır.

Hazırlık

1. Aşağıdaki metinlerde ele alınan ortak kavram nedir? Metinlerde bu kavramın hangi özellikleri ön plana çıkarılmaktadır?

Hayrat olarak Türklerin yaptıkları çeşmeler şehir, kasaba ve yerleşme yerlerinde olduğu gibi ana yolların kenarlarında, açıklık ve kırlık yerlerde de inşa edilmiştir. Yerleşme yerleri arasındaki yollarda bulunan çeşmeler "menzil çeşmeleri" olarak adlandırılır. Bunların, insanların ihtiyacını karşılayan lüle veya musluklarından başka hayvanların sulanması için ayrı lüleleri ve önlerinde yalakları vardır. Açık arazideki çeşmelere ise genellikle "çoban çeşmeleri" adı verilir. Ağıllarına dönen hayvanlar için çok sayıda yalakları olan bu çeşmeler birçok hâllerde yakındaki bir pınardan beslenir.

TDV İslam Ansiklopedisi

ÇOBAN ÇEŞMESİ

Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi.
Ey suyun sesinden anlayan bağlar,
Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi?

Gönlünü Şirin'in aşkı sarınca
Yol almış hayatın ufuklarınca,
O hızla dağları Ferhat yarınca
Başlamış akmağa çoban çeşmesi…

O zaman başından aşkındı derdi,
Mermeri oyardı, taşı delerdi.
Kaç yanık yolcuya soğuk su verdi,
Değdi kaç dudağa çoban çeşmesi!

Vefasız Aslı'ya yol gösteren bu,
Kerem'in sazına cevap veren bu,
Kuruyan gözlere yaş gönderen bu...
Sızmadı toprağa çoban çeşmesi.

Leyla gelin oldu, Mecnun mezarda,
Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda.
Ateşten kızaran bir gül arar da
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi.

Ne şair yaş döker, ne âşık ağlar,
Tarihe karıştı eski sevdalar:
Beyhude seslenir, beyhude çağlar
Bir sola, bir sağa çoban çeşmesi!..

Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları*

2. Edebiyat ile bilimin konuları ele alış şekilleri hakkındaki düşüncelerinizi belirtiniz.

İKİNCİ METİN

BİLİM, EDEBİYAT, SANAT VE ŞİİR ÜZERİNE

(…)

Bilim, bir tarafta sistematik bilgiler bütünü diğer yanda da bilgi üreten bir faaliyettir. Bu faaliyetin içinde bulunan bilim insanları "bilgi"yi çeşitli sınıflara ayırmışlardır. Bilgiyi sınıflama veya bilgiye yaklaşma, insanlığın ilk tarihlerinden beri çeşitli şekillerde bilim insanları tarafından yapılmıştır. Aynı şekilde "sanat" ve sanatın dalları olan "edebiyat" ve "şiir"e de (...) yaklaşımlar bilimde olduğu gibi sınıflama ve kültürel bakışı ölçü almış hatta bunların doğrudan birbirinden etkilendiği de olmuştur. Aslında etkilenmenin ötesinde bilimle sanatta pek ayrışmanın olmaması gerektiği mesajı verilmek istenmiştir fakat bu mesaj önemsenmediği ya da yeterince dikkate alınmadığı gibi bazen de ağırlıklı olarak çağların hâkim kültürel zihniyetlerinin tesiri olduğu da söylenebilir.

Bilim ile sanat arasındaki ortak noktaları anlama ya da verilen mesajları yakalayabilme, bazen bilimde ileri merhalelere ulaşmakla mümkün olabilmiştir. Mesela "Denizler Altında Yirmi Bin Fersah", "Ay'a Seyahat" gibi edebiyat eserlerinin anlaşılması, bilimle ilişkilendirilebilmesi bunlardandır. Ayrıca İslam Türk kültüründe başlamasına rağmen sonradan terk edilen, Batı'da bir eğitim metodu olarak da kullanılan "hikâye metodu" da buna örnek olarak gösterilebilir. Özelikle Batılıların fen bilimlerindeki bazı keşif ve icatların kendilerine ait olduğunun iyi bilinmesi, ilim adamlarının en geniş şekilde tanınması ve yabancı kültürlerdeki yerlerinin sağlamlaştırılması, zihinlerde pekiştirilmesi için yazdığı bazı hikâyeleri sanırım orta dereceli okul öğrencilerinin çoğu bilir. Bu hikâyeler küçük birer ilim destanı gibi dilden dile anlatılır. Zamanımızda da teknolojinin sağladığı imkânlar sayesinde yayılma ve tesir çapını genişletmektedir.

Zamanımızda artık "Yer Çekimi Kanunu" deyince, "daldan düşen elma" hikâyesini; "suyun kaldırma kuvveti" deyince Arşimet'in hamamdan "Buldum, buldum!" diye çırılçıplak çıktığını; bir heykeltıraşın (Leonardo da Vinci) yaptığı heykele "Hadi canlan!" diye çekicini fırlatışını çoğumuz hatırlayabiliriz.

Ya bizden? Herhâlde pek fazla hatırlayamayız. Ancak bilim tarihinin insanlık tarihinin bir ürünü olduğunu, bunun içinde Türk bilim insanlarının da yer aldığını kimse inkâr edemeyeceğine göre bu konuda bizim de vereceğimiz örneklerin sayısı hayli kabarıktır. Bu konuda "Bilim Tarihinden Hikâyeler" adıyla bir eserimiz de yayımlanmıştır.

Batı; müzisyenini, ressamını, ilim adamını, bunların hayatlarını, alanlarında getirdikleri yenilikleri yazarlarına kaleme aldırdıktan sonra oyuncusuna görev verip en iyi şekilde canlandırmasını sağlamaktadır. Yani sanat, edebiyat ve bilim iç içe, en uygun şekilde bağlantılar kurularak ilerletilmeye çalışılmaktadır (...) "Sanat" bilimden uzaklaştırıldığında alçaltılmaya ve seviyesizleştirilmeye başlanmıştır. Oysa tarihte sıralanan ileri medeniyetlerin yüksek dönemleri hep bilimin ve sanatın birlikte zirvelere taşındığı dönemler olmuştur.

Çağımızda ve özellikle son yıllarda, aslında var olanın keşfi sayılacak bilgiler de insanda çok yönlülüğün varlığını savunmakta ve buna "çoklu zekâ yaklaşımları" da denmektedir. Yani insanın duygusal, sosyal, sayısal ve benzeri zekâlarından bahsedilebileceği de vurgulanmaktadır. (…) Genelde ilmî yönleri ile tanınan İbni Sina, Farabi, Beyrunî ve benzerleri aynı zamanda edebiyatla, şiirle, müzikle de uğraşmışlar ve hatta bu konularda eserler de vermişlerdir. Avrupa'da "fizik bilimi" alanındaki çalışmaları ile tanınan Kurt Lewin, fizikten psikolojiye geçiş yapmasını çok iyi başaran bir bilim adamıdır. Kısaca mıknatısın "manyetik alanı"ndan hareket ederek psikolojide insanın davranışlarını ve kararlarını etkileyen "sosyal psikolojik alan" teorisini ortaya koymuştur. Bütün dünyadan örnekler daha da çoğaltılarak verilebilir.

T. S. Eliot'ın "Şair ne kadar zeki ise o kadar çok alanla ilgilenecek demektir." sözünü; "Bilim insanı ne kadar zeki ise o kadar çok alanla ilgilenecek demektir." şeklinde ifade etmek de mümkündür. Çünkü adı geçen bilim adamları sadece bir bilim dalı ile ilgilenmedikleri gibi sanatın bazı dalları ile de ilgilenmişlerdir. (…)

Sami Paşazade Sezai Bey (1858-1935), "Bu Büyük Adam Kimdir?" adındaki hikâyesinde ilim insanını ve şairi şu cümlelerle karşılaştırır: "İlim insanının beyaz başı, hiçbir hararete karşı erimez karlarla örtülü bir dağ gibi hissiz, soğuk, büyük görünmez mi? Şairinki ise sisler, dumanlar içinde kalmış dağ başlarını andırmaz mı?"

Karşılaştırmaya dikkat ediniz. Ortak ve en önemli nokta "baş", yani düşüncedir, duygudur, beyindir. Bilim ve sanat insanı özellikle çalışmalarını yaparken farklı kulvarlarda ortak kaderleri paylaşmaktadır. O hâlde bazen bilimin "sanat", bazen de sanatın "bilim" olmadığını söylemek mümkün mü? Mesela Mimar Sinan'ı hangi kefeye koyacaksınız? Ölçünün, hesabın hassasiyetini sanatın zirvesine mi oturtmuş; yoksa sanatının harika noktasını bilimle mi kaynaştırmıştır? Yahya Kemal "Süleymaniye'de Bayram Sabahı"nı yazarken şair de Sinan bu abideyi dikerken nedir? Örnekleri çoğaltmak mümkündür ancak bilimde ve sanatta çok önemli bir husus önem arz eder ki buna da zihniyet denir. (…)

İhsan Kurt, *Zekâyı Efendileştirmek*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Edebiyatın Bilimle ve Güzel Sanatlarla İlişkisi

Doğayı keşfetme duygusu insanı bilime yönlendirir. Bilim ve sanat, insanın ihtiyaçlarına ve beklentilerine karşılık verir. Doğayı keşfeden insanda her şeyi güzele yönelik değiştirme isteği ortaya çıkar. Bu da insanı sanata yönlendirir. Bilim, deney ve gözleme dayalı olarak doğruyu bulmayı; sanat, güzele ulaşmayı hedefler. Bilimde teoriler ve ispatlar, sanatta kişisel düşünceler önem taşır. Bilim de sanat da yeniliğe açıktır.

Güzel sanatlar; klasik sınıflandırmaya göre fonetik sanatlar, plastik sanatlar ve dramatik sanatlar olmak üzere üçe ayrılır. Edebiyat, fonetik sanatlar içerisinde yer alır. Edebiyatın en çok ilişkide bulunduğu sanat dalları müzik ve resimdir. Edebiyat, sinema ve tiyatroya da kaynaklık eder.

Sanat eseri oluşturulurken zaman zaman bilim dallarından yararlanılır. Edebî eseri meydana getirmek isteyen sanatçı psikoloji, sosyoloji, tarih, coğrafya gibi bilim dallarından faydalanır. Bu durum edebî esere bilimsel nitelik kazandırmaz.

Güzel sanatların farklı alanlarında farklı malzemeler kullanılır. Müzikte sesler, resimde renkler, heykelde taş, mermer ve ahşap sanatçının kullandığı malzemedir. Müzisyen sesleri kullanarak insanda güzel duygular uyandıran besteler oluşturur. Ressam renkleri kullanarak güzel tablolar yapar. Heykeltıraş taşı, mermeri ve ahşabı yontarak heykeller yapar.

Güzel sanatlar; güzellik, etkileyicilik, özgünlük, evrensellik gibi özelliklere sahiptir.

GÜZEL SANATLARIN SINIFLANDIRILMASI (KLASİK SINIFLANDIRMA)

Görsel (Plastik) Sanatlar	İşitsel (Fonetik) Sanatlar	Dramatik (Ritmik) Sanatlar
Resim	Edebiyat	Tiyatro
Heykel	Müzik	Sinema
Mimari		Opera
Hat		Bale
Tezhip		Dans
Minyatür		

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metne göre edebiyatı, bilim ve sanat arasındaki ilişkiye göre açıklayınız.
2. Metne göre edebiyat, hangi yönlerden bilim insanlarına esin kaynağı olmuştur? Açıklayınız.
3. "Bilim ve sanat insanı özellikle çalışmalarını yaparken farklı kulvarlarda ortak kaderleri paylaşmaktadır." sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
4. Metinde ortaya konulan bilgi, tespit ve yorumları tutarlılık ve geçerlilik bakımından değerlendiriniz.
5. Metin ile ilgili tespitlerinizi, eleştirilerinizi ve beğenilerinizi metne dayalı olarak ifade ediniz.

ETKİNLİK

Aşağıda görsellerde anlatılan sanat dallarının adlarını altlarındaki noktalı yerlere yazınız.

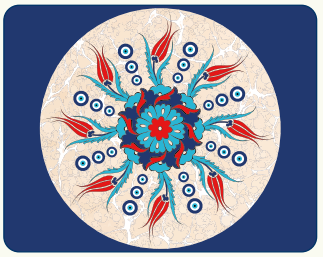

.....

.....

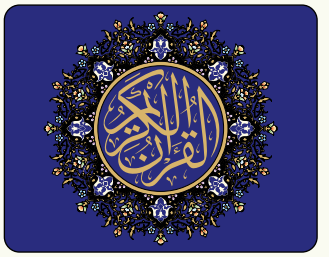

.....

.....

.....

.....

.....

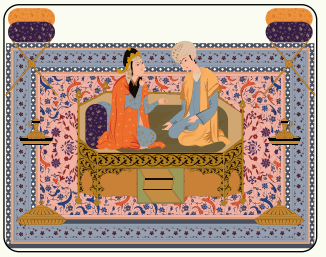

.....

.....

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

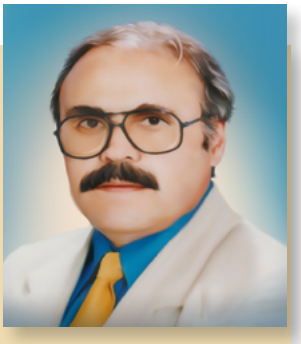

İhsan Kurt (1956-….)

Yozgat ili Akdağmadeni ilçesinde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini doğduğu ilçede tamamladı. Sivas Eğitim Enstitüsünü, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesini bitirdi. Öğretmenlik ve idarecilik görevlerinde bulundu. İlk nesir yazısı Ortadoğu gazetesinde, şiirleri ise Millet ve Hergün gazetelerinde yayımlandı. Çeşitli alanlarda, değişik yayın organlarında 500'ün üzerinde yazısı yayımlandı, otuz üç tane yayımlanmış kitabı bulunmaktadır.

Başlıca Eserleri: *Bilim Tarihinde Keşiflerin İç Yüzü, Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım, Çiledeki İnsan Necip Fazıl, Çamlığın Başında Tüten Tütün, Kahrolsun Böyle Adalet -Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey, Cephede Yazılan Defter*'dir.

Hazırlık

1. **Sizce metinlerin yazılış amacı nedir?**
2. **Hangi tür metinleri okumaktan hoşlanıyorsunuz? Niçin?**
3. **Kitapların karışık olarak raflara dizildiği bir kütüphanede aradığınız eseri bulmakta zorlanır mısınız?**
4. **Kütüphanede aradığınız bir kitabı kolayca bulmanın bir yolu var mıdır? En kolay şekilde nasıl bulursunuz? Kütüphane memurundan bilgi alınız.**
5. **Aşağıdaki metinleri okuyunuz. İki metin arasındaki dil ve anlatım farklılıklarını arkadaşlarınızla değerlendiriniz.**

Sevgi yalnız insana vergi olmasa da insanın en ulu duygusudur. Anamızı, babamızı, kardeşlerimizi, çoluğumuzu çocuğumuzu görünce içimizin titremesi, onları anarken yüreğimizin ya kaygılı bir sevinç ya sıcak bir üzüntü ile çarpması dünyamızı genişletiverir. Bir kendimiz için yaşamaktan, öz tasalarımızın çemberinden kurtuluruz. Bir de gönülden kimseye bağlı olmayan, kimseyi aramayan, özlemeyen bir kişi düşünün; akıllı olsun, doğru olsun, acımak nedir, isterseniz onu da bilsin, siz gene bir ürpermez misiniz? Bütün üstünlükleri o yalnızlığı ile sanki yok oluvermez mi? Doğum ile ölüm arasındaki yolu acılarla da zevklerle de zenginleştiren hep o sevgi, kendimizden başka kimselerle ilişiğimiz olduğu duygusudur. Yoksa var olduğumuzu bile anlamaz, düşsüz bir uykudan uyanmaksızın geçer giderdik.

Nurullah Ataç, *Günlerin Getirdiği-Sözden Söze*

— Sabah ezanı okundu. Kalk yavrum, işe geç kalacaksın.

Ali, nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmıştı. İçindeki Cenabı Hak'la beraber oğlunun odasına girince uzun boyu, geniş vücudu ve çok genç çehresi ile rüyasında makineler, elektrik pilleri, ampuller gören, makine yağları sürünen ve bir dizel motoru homurtusu işiten oğlunu evvela uyandırmaya kıyamadı. Ali, işten çıkmış gibi terli ve pembeydi.

Halıcıoğlu'ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış, bir horoz vakarıyla sabaha, Kâğıthane sırtlarında beliren fecrikâzibe bakıyordu. Neredeyse ötecekti.

Ali, nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi yorganı kafasına büsbütün çekti. Anası yorgandan dışarıda kalan ayaklarını gıdıkladı. Yataktan bir hamlede fırlayan oğlu ile beraber tekrar yatağa düştükleri zaman, bir genç kız kahkahasıyla gülen kadın mesut sayılabilirdi. (...) Yemek odasına kucak kucağa geçtiler. Odanın içini kızarmış bir ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver ne güzel kaynardı! Ali semaveri, içinde ne ıstırap ne grev ne de kaza olan bir fabrikaya benzetirdi. Ondan yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi.

Sabahleyin Ali'nin bir semaver bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Sonra sesler. Halıcıoğlu'ndaki askerî mektebin borazanı, fabrikanın uzun ve bütün Haliç'i çınlatan düdüğü, onda arzular uyandırır; arzular söndürürdü. Demek ki Ali'miz biraz şairce idi. Büyükdeğirmen'de bir elektrik amelesi için hassasiyet, Haliç'e büyük transatlantikler sokmaya benzerse de biz, Ali, Mehmet, Hasan biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir aslan yatar.

Sait Faik Abasıyanık, *Bütün Eserleri 1 Semaver Sarnıç*

Ali ile Osman, karşılıklı gizlendikleri köşelerden çıkarlar. Ali, Döndü'ye; Osman, Seher'e yaklaşır.

ALİ — Kolay gelsin Döndü Bacı!

OSMAN — Kız Seher kolay gelsin.

DÖNDÜ — (Yalandan bir öfkeyle) Ne işiniz var bakayım sizin burada? (Eliyle de yaklaşın, çabuk olun işareti yapar.) Hadi çekilin gidin karşımızdan! Sizin başka işiniz yok mu?

ALİ — (Döndü'ye sokulur.) Bu meydandan geçmek yasak mı ki?

OSMAN- (Seher'e sokulur.) Hatır sormak günah mı ki?

Necati Cumalı, *Bütün Oyunları 1*

ÜÇÜNCÜ METİN

METİN NEDİR?

Metin bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılardır. Bu yapılara yerleştirme işlemi peş peşe sıralama şeklinde değil, mantıklı bir düzenleme ile gerçekleştirilir. Yani metinde kelime, cümle ve paragraf rastgele değil belirli bir düzen ve sıra içinde, dil bilgisi kurallarına uygun olarak yerleştirilir. Bu işlem sonucu, birbirini izleyen cümleler, sözler ve görsellerden oluşan anlamlı yapılar ortaya çıkar. Yazar ile okuyucu arasında bilgi akışını kolaylaştırmak ve zihinsel etkileşimi sağlamak için bilgi ve düşüncelerin mantıklı bir sıralaması yapılmaktadır. Okuyucunun metindeki bilgilerin nasıl düzenlendiğini bilmesi, bunları bilinçli olarak izlemesi, metni daha kolay anlamasını ve zihnine yerleştirmesini sağlamaktadır. Metin kelimesi Fransızcada "dokumak" veya "örmek" anlamına gelen "texe" kelimesiyle ifade edilmektedir. Türkçedeki "tekstil" kelimesinde olduğu gibi metin, dille oluşturulmuş anlamlı bir örüntü ve bütünü anlatmaktadır. Metin, dille farklı düzeylerde iletişim kurma ve dili somutlaştırma aracıdır. Dil seslerden, metin ise harf, hece, kelime, cümle ve paragraftan oluşmaktadır. Harften paragrafa kadar dil ögelerinin her biri metnin anlam bütünlüğüne hizmet etmekte, metnin tamamıyla birlikte bir anlam ve değer kazanmaktadır. Bu nedenle cümlelerde daha çok biçimsel, metinlerde ise anlamsal nitelik öne çıkmaktadır. Bu yönüyle her metin ayrı bir yapı olmaktadır. Bu yapılar yazarın dil aracılığıyla vermek istediği mesaja göre değişmektedir. Yani yazarın mesajı, metnin türünü, boyutunu, anlatım biçimini ve dil özelliklerini belirlemektedir. Ayrıca hitap edilen kitlenin özellikleri de metnin türünü etkilemektedir. Böylece metinler aktarma ve düzenlenme biçimine göre çeşitli adlar alır. Örneğin bilimsel, felsefi, edebî metinler, günlük yaşamın akışını anlatan metinler gibi. Bu metinlerin özellikleri diğerlerinden farklıdır.

(…)

Metin Türleri

Metinler aktarma ve düzenlenme biçimlerine göre çeşitli türlere ayrılır. Örneğin, konuşma veya sözle aktarılanlara sözlü metin, yazıyla aktarılanlara yazılı metin; resim, şekil, grafik vb. görsel sembollerden oluşanlara da görsel metin denilmektedir. Düzenlenme biçimine göre roman, hikâye, makale, fıkra, anı, şiir vb. denilmektedir. Düzenlemede kullanılan mantık düzeyine göre de çeşitlendirilmektedir.

Basit ya da düz mantıkla yazılmış metinlere basit metinler, sarmal mantıkla yazılmış metinlere ise ağır ya da üst düzey metinler denilmektedir. Bunların yanında gerçeklikle ilişkileri, işlevleri ve yazılış amaçları bakımından da metinler sınıflara ayrılır. İşlevleri bakımından edebî metinler ve öğretici metinler olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Edebî metinlerde okuyucunun anlayışına ve sezgisine yönelik ifadelere yer verilir, mecazlı ifadeler kullanılır, böylece anlatıma çağrışım ve duygu değeri kazandırarak okuyucunun yeni ve farklı anlamlar çıkarması amaçlanır. Bunlar şiir, masal, destan, hikâye, roman, tiyatro, karagöz, orta oyunu gibi sıralanabilir. Öğretici metinler ise bilgi vermek amacıyla yazılır. Öğretici metinler günlük hayatın gerçeklerini, tarihî olayları, felsefi düşünceleri ve bilimsel gerçekleri anlatan metinlerdir. Bunlar bilimsel, tarihî ve felsefi metinler, makale, sohbet, deneme, fıkra, röportaj eleştiri, hatıra, gezi, mektup vb. olmaktadır.

Metinler dil öğretiminde kullanımına göre edebî, üretilmiş, özgün ya da otantik olarak gruplandırılmaktadır. Ayrıca öyküleyici, bilgilendirici ve şiir olarak sınıflandırılmaktadır.

Öyküleyici metinde öyküleyici metin yapısı kullanılır. Bu tür yazılar genel olarak roman, masal, öykü gibi türlerdir. Bunlar yaşantımızı zenginleştiren yazılardır. Öyküleyici metinler bizleri bulunduğumuz ortamdan başka bir ortama götürmekte ve düş dünyamızı geliştirip zenginleştirmektedir.

Öğretici metinler genellikle neden-sonuç, olumlu-olumsuz karşılaştırmalar, tanımlamalar, sıralamalar, açıklama, sorun-çözüm, inceleme, delil sunma vb. olmaktadır. Bilgilendirici metinler, makale, eleştiri, deneme, gezi yazıları, röportaj, günlük, anı, fıkra, mektup gibi türlerdir. Bunlara öğretici metinler de denilmektedir. Bu tür metinler bir konu hakkında bilgi vermek ya da o konuyu açıklamak amacıyla yazılır. Bu yazılarda anlatım açık, kesin ve yalındır. Kelimeler gerçek anlamıyla kullanılır, süslü, mecazlı kelimelere yer verilmez. Yazının amacı açık seçik olarak ortaya konulur. Anlatımı güçlendirmek için örnek, tanım ve karşılaştırmalara yer verilir. (…)

Firdevs Güneş, *Türkçede Metin Öğretimi Yerine Metinle Öğrenme*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Metinlerin Sınıflandırılması: Okuduğunuz *"Metin Nedir?"* başlıklı yazı, bilgi verme amacını gütmektedir. Bu metinde sanat yapma kaygısı yerine öğretme amacı öne çıkmaktadır. Görüldüğü gibi metinler; yazılış amaçları, gerçeklikle ilişkileri ve işlevlerine göre sınıflandırılır. Metinler, sanatsal metinler ve öğretici metinler olmak üzere ikiye ayrılır:

1. Sanatsal Metinler: İnsanların duygu dünyasına seslenmek, onlarda sanat zevki uyandırmak amacıyla yazılan metinlerdir. Sanat metinleri edebî metinler adıyla da anılır. Edebî metni kişi her okuyuşta farklı yorumlar. Bu metinlerin amacı duyguyu hissettirmektir. Yazarın amacı ise okuyucuyu metnin kurmaca dünyasına çekmektir. Sanatsal metinlerde öyküleyici ve betimleyici anlatım biçimleri kullanılır. Kelimeler genellikle yan ve mecaz anlamlarıyla kullanılır.

Sanatsal metinler "coşku ve heyecanı dile getiren metinler" ve "olay çevresinde oluşan metinler" olmak üzere iki gruba ayrılır.

2. Öğretici Metinler: Belli bir konuyu okuyucuya öğretmek, okuyucuyu bilgilendirmek ve aydınlatmak amacıyla yazılan metinlerdir. Öğretici metinleri okuyan herkes, bu metinlerden aynı anlamı çıkarır. Öğreticilik amaçlandığı için konu ile ilgili terimlere ve açıklamalara yer verilir. Dil, açık ve anlaşılır özellik taşır. Konular açık, anlaşılır şekildedir. Öğretici metinlerde ağırlıklı olarak açıklayıcı ve tartışmacı anlatım biçimleri kullanılır.

Öğretici metinler; tarihî metinler, felsefi metinler, bilimsel metinler, gazete çevresinde gelişen metinler ve kişisel hayatı konu alan metinler olmak üzere beşe ayrılır.

"Metin Nedir?" adlı parçada metin ve metin türleriyle ilgili bilgi verilmiş; işlevleri bakımından metinler, edebî metinler ve öğretici metinler olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri "Metin Nedir?" adlı parçadan yararlanarak tamamlayınız.

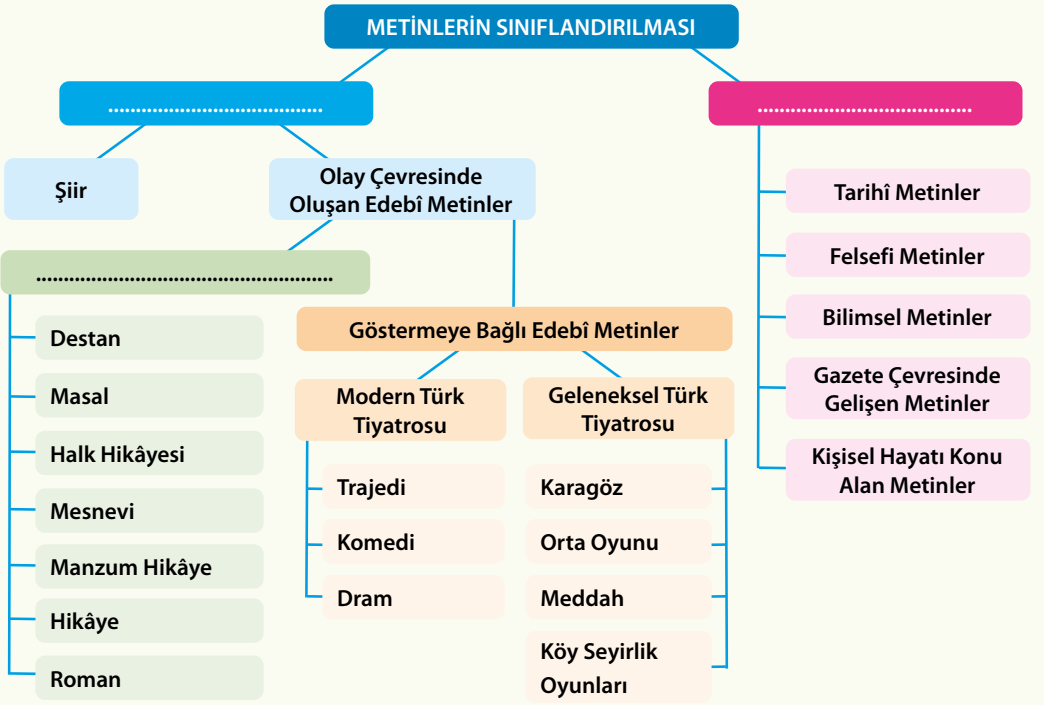

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz parçaya göre metinlerin sınıflandırılmasında hangi ölçütlerin kullanıldığını söyleyiniz.
2. Öğretici metinler ile sanatsal metinler arasındaki farklar nelerdir?
3. Okuyucunun, metindeki bilgilerin nasıl düzenlendiğini bilmesi ona hangi yararları sağlar?
4. Metindeki "Yazarın mesajı; metnin türünü, boyutunu, anlatım biçimini ve dil özelliklerini belirlemektedir." ifadesiyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
5. Sizce okuduğunuz metin, metinlerin sınıflandırılması şemasındaki hangi metin türü kapsamında değerlendirilebilir? Açıklayınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ (1956-...)

Konya'nın Çumra ilçesinde doğdu. 1979 yılında Hacettepe Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Aynı üniversitede lisansüstü eğitimini tamamladı. 1982 yılında girdiği Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde doktor, doçent ve profesör unvanlarını aldı. Türkçe öğretimi, okuma-yazma öğretimi, hızlı okuma, yetişkin eğitimi, ders kitaplarının incelenmesi ve sınıf yönetimi konularında eserleri bulunmaktadır. Başlıca eserleri: *Hızlı Okuma Teknikleri, Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma, Yapılandırıcı Yaklaşımla Sınıf Yönetimi*'dir.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

Dilin Kullanımından Doğan Türler

Dil, insanın insanla ya da insanın doğadaki diğer canlılarla iletişim kurma ihtiyacının sonucu doğmuştur. Geçmişten günümüze ulaşan gelişmiş bir iletişim sistemidir. Toplumun bireyleri tarafından ortaklaşa oluşturulmuştur.

Dil, günün ihtiyaçlarına, toplumun sosyal ve kültürel özelliklerine göre değişime uğrar. Toplum hayatındaki bölgesel ve kültürel farklılıkların sonucu olarak dilde ağız, şive, lehçe, argo ve jargon adı verilen türler ortaya çıkar.

Ağız: Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dilidir. Türkiye Türkçesinin İstanbul ağzı, Aydın ağzı, Konya ağzı, Nevşehir ağzı gibi.

İstanbul ağzı, konuşma ve yazı dilinde ortak dil olarak kabul edilmiştir.

Örnek

KAYSERİ FASLI

Gussag gavurgasını umsundu dostum
Serilse sekiye hasırdan postum
Dembeseg gısnığa, sümdüğe küstüm
Eşig boyarım ben, eşşeg boyamam

Turhan Nesimi Küçükusta, *Bizim Kayseri dergisi*

Kelimeler

dembeseg: Beceriksiz, patavatsız.
gavurga: Kavurga, kavrulmuş buğday.
gısnıg: Cimri.
gussag: Kursak.
sümdüg: Her şeye imrenen.
umsunmak: Ummak, istemek, arzulamak.

Kayseri ağzının özelliklerini yansıtan metinde k→g ünsüz değişmesine uğramış kelimeler bulunmaktadır: gavurga (kavurga), eşig (eşik), gısnık (kısnık) vb. "Eşşeg" kelimesinde ünsüz ikizleşmesi vardır. "Gussak" kelimesinde ünsüz benzeşmesi sonucu "r" ünsüzü "s" ünsüzüne dönüşmüştür.

Şive: Bir dilin, yazılı kaynaklarla izlenebilen tarihî seyri içinde birbirinden ayrılmış bazı ses ve şekil farklılıkları gösteren kollarına denir: *Azerî Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi* gibi.

Örnek

Bu dil tanıtmış dünyada bize her şeyi,
Bu dil ecdadımızın bize goyub getdiyi
En giymetli mirasdır, onu gözlerimiz tek
Goruyub, nesillere biz de hediye verek!

Bahtiyar Vahapzade (Azeri şivesi), *Atatürk Kültür Merkezi Dergisi Bahtiyar Vahapzade Özel Sayısı*

Bahtiyar Vahapzade'ye ait şiir Azerbaycan Türkçesinin özelliklerini yansıtmaktadır. Metinde k→g ünsüz değişimine uğramış kelimeler bulunmaktadır: goyub (koyup), giymetli (kıymetli), goruyub (koruyup) vb. Kelime sonunda "b" yumuşak ünsüzü bulunmaktadır: goyub, goruyub ünsüzlerin benzeşmesi kuralına uyulmamıştır: getdiyi, mirasdır.

Lehçe: Bir dilin, yazılı kaynaklarla takip edilemeyen karanlık döneminde kendisinden ayrılmış olan ses, şekil ve kelime farklılıkları gösteren yeni ve farklı bir dil olma yolunda ilerleyen koluna denir.

Çuvaşça ve Yakutça Türkçenin lehçeleridir.

Örnek

	Türkiye Türkçesiyle
SARI HİR	**SARI KIZ**
Yeşil kurık huşşinçe,	*Yeşil otlar içinde,*
Sap-sarı çeçek üset.	*Sapsarı çiçek büyür.*
Aslı Silpi yalinçe,	*Büyük Silpi köyünde,*
Narspi yatlı hir üset.	*Narspi adlı kız büyür.*

Konstantin İvanov, *Narspi: Çuvaşça Bir Aşk Öyküsü*

Argo: Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.

Argo; farklı bir anlaşma biçimi oluşturmak isteyen insanların ortak dildeki kelimelere özel anlamlar vermeleri, bazı kelimelerde değişiklik yapmaları, eski kelimelerden ve yabancı kökenli kelimelerden yararlanmaları suretiyle oluşturulmuştur.

Argoda kelimelerin anlamları örtülüdür. Mecazlı söyleyiş özelliklerinden yararlanılır. Bazı kelimelerin yapısı bilinçli olarak bozulur.

Örnek

ABUZETTİN BEY

Toriğini çalıştır kaşalot
Gır geçme
Çaparize gelirsin sonra zıngadak

(…)
Bu devran böyle kalmaz
İmam kayığı yanaştı mı iskeleye
Gözünün yaşına bakan olmaz

Baba mirası değildir hayat
Söylemesi benden
İşlet toriğini bay kaşalot

Suat Taşer, *Türk Argosu*
haz.: Ferit Devellioğlu

Kelimeler

çaparize gelmek: Tuzağa düşmek.
gır geçmek: Dikkat etmemek.
imam kayığı: Tabut.
kaşalot: Kavrayışı kıt, aptal.
toriği işletmek: Zekâyı işletmek.
torik: Kafa, zekâ.

Jargon: Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığıdır.

Ortak düşünce, ilgi ya da mesleği benimseyen insanların kendi aralarında oluşturduğu ortak dil olan jargon, bu kişilerce anlaşılabilir.

Jargon; günlük dilden, dil bilgisi kuralları bakımından farklılık göstermez. Kendine özgü söz varlığı yönüyle günlük dilden ayrılır. Bir meslek grubuna bağlı kişilerce anlaşılabilen dil, toplumun farklı kesimlerince anlaşılmayabilir: hukuk jargonu, tıp jargonu, denizci jargonu gibi.

Örnek

Hâkim:

— Avukat Bey, esasa ilişkin savunmanızı yapınız.

Avukat:

— Müvekkilimle görüşüp savunmamızı yazılı olarak vereceğiz.

Standart Dil (Ölçünlü Dil): Kuralları yazım kılavuzu, sözlük ve dil bilgisi kitaplarınca belirlenmiş, konuşanların büyük çoğunluğunca en saygın ağız olarak kabul edilmiş, konuşulduğu her yerde saygınlığı olan, kültür dili hâline gelmiş, yazışmalarda kullanılan dil türüdür. Standart dil, okullarda öğretilir.

İstanbul Türkçesi, Türkiye'nin standart dilidir. Eğitim, öğretim ve yazı dili olarak kullanılmaktadır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki parçaları ağız, şive, lehçe, argo ve jargon çerçevesinde değerlendiriniz.

"Vakdı zamanında kövümüzde Âşe deye bi gız vâmış. Bu bi gün bubasına: "Bene Goçâlı'dan toka alıve." demiş. Bubası da unudug gelmiş." (Vakti zamanında köyümüzde Ayşe diye bir kız varmış. Bu bir gün babasına: "Bana Koçarlı'dan toka alıver." demiş. Babası da unutup gelmiş.)

. . . . . .

. . . . . .

"Adamning oz canini ham tikişga tayyar turgan birar narsasi bolişi kerak. (Her insanın canını bile feda edebileceği değerleri olmalı.)

. . . . . .

. . . . . .

"Netameli Bahri ile arkadaşları karşı tahta perdenin kenarından afili bakışlarla Hasan'ı biraz süzdüler." (netameli: Tekin olmayan, afili: Kabadayılara yakışır biçimde)

. . . . . .

. . . . . .

"Call Centera hoş geldiniz. Ben müşteri temsilcisi Ahmet. Size nasıl yardımcı olabilirim?"

. . . . . .

. . . . . .

Atil hirne şitmesir, atta hıvsa şikles mar. (Etil kıyısına gitmeden çizme çıkarılmaz.)

. . . . . .

. . . . . .

YAZMA ÇALIŞMALARI

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Yazma Süreci

Duygu, düşünce ve hayaller yazılı ya da sözlü olarak ifade edilir. Yazılı anlatım hayatın her aşamasında ihtiyaç duyulan ifade yollarındandır. Duygu ve düşünceler belirli bir düzen ve bütünlük içerisinde ifade edilir. Doğru, etkili, akıcı ve açık yazı yazmak için bazı kurallara ve tekniklere uymak gerekir.

Yazma; hazırlık, planlama, taslak metin oluşturma, düzeltme ve geliştirme, yazılan metni paylaşma aşamalarına bağlı bir süreçtir.

Yazmanın Aşamaları

1. Hazırlık

Yazılı anlatımda başarılı olmak için hazırlık sürecini etkin kullanmak önemlidir. Yazı, hazırlık yapılmadan yazılamaz. Öncelikle yazının konusu, amacı, hedef kitlesi ve türü belirlenir; bunları metinde yer alacak düşünce, bilgi ve olaylar izler.

a. Konu seçimi: Hakkında yazı yazılacak varlık, duygu, düşünce ya da olay, yazma konusudur. Konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmak gerekir. Bilinmeyen bir konuda yazı yazmak mümkün değildir.

b. Amacın belirlenmesi: Yazının amacı, aynı zamanda yazma nedenidir. Yazar, konudan yola çıkarak okuyucuya hangi mesajı vereceğini; neyi, niçin, nasıl anlatacağını belirler.

Yazı; bilgi verme, etkileme, ikna etme, öneride bulunma gibi amaçlarla yazılır. Yazar, okuyucuda tutum ve davranış değişikliği meydana getirmeyi hedefler.

c. Hedef kitlenin belirlenmesi: Yazı hedef kitlenin düzeyine uygun olmalıdır. Hedef kitle sınıf arkadaşları, öğretmenler ya da aile üyeleri olabilir. Yazının türü, dil ve anlatım özellikleri hedef kitleye göre belirlenirse yazı beğenilir.

Yazı türünün belirlenmesi: Yazı türü, yazının içeriğini ve üslubunu doğrudan etkiler. Yazıya yazı türü belirlenerek başlanır. Tür, amacı gerçekleştirmeye en uygun özellikte olmalıdır. Öğretici metinlerde farklı, sanatsal metinlerde farklı tür kullanılır.

a. Metinde kullanılacak düşünce, bilgi ve olayları belirleme: Hazırlık aşamasında metinde kullanılacak düşünce, bilgi ve olayların belirlenmesi için beyin fırtınası, kavram ağı oluşturma, araştırma yapma, tartışma, gözlem, görsellerden yararlanma vb. yollar kullanılabilir. Konuyla ilgili farklı görüşler belirlenir ve bu görüşlerden yararlanılır.

2. Planlama Aşaması

Metnin hazırlık aşaması tamamlandıktan sonra planlamaya geçilir. Planlama aşamasında metnin ana düşüncesi/iletisi ve yardımcı düşünceler belirlenir. Yardımcı düşünceleri destekleyen düşünceyi geliştirme yolları tespit edilir.

Metnin ana düşüncesinin belirlenmesi: Ana düşünce, konuyla ilgili temel düşüncedir. Bir yazıda birçok düşünce olabilir ama ana düşünce tektir. Ana düşünce, yardımcı düşünceler aracılığıyla yazının bütününe yayılabilir. Yazar ana düşünceyi metnin içinde bir cümle olarak doğrudan da verebilir. İyi hazırlanmış bir metinde tek ana fikir vardır. Diğer görüşler ana düşünceyi desteklemek için verilir.

Yazıda ana düşünce ve yardımcı düşünceler belirlendikten sonra yardımcı düşünceleri destekleyen düşünceyi geliştirme yolları belirlenir.

Paragrafta Düşünceyi Geliştirme Yolları

Paragrafta ileri sürülen görüşleri desteklemek ve etkili olarak ifade etmek amacıyla çeşitli yöntemlere başvurulur. Bunlara paragrafta düşünceyi geliştirme yolları denir.

Yazılı anlatımda kullanılan başlıca düşünceyi geliştirme yolları:

a. Tanımlama: Varlık ya da kavramları kendine özgü yönleriyle açıklamak, niteliklerini belirterek tanıtmaktır.

Tanımlamada varlık ya da kavramın yapısı, özellikleri, benzerlerinden ayrılan yönleri tanıtılır. Yazar; zor olan kavramları tanımlayarak, okurun zihninde anlamlandırarak kavranmasına yardımcı olur, okuyucuyu yönlendirir. Tanımlama, konunun özelliğine göre öznel ya da nesnel olabilir.

Tanım "Bu nedir?" sorusunun cevabıdır. Yazar, tanımlama yaparak okurun kavrama gücünü artırır.

Örnek

"Korku bir ruh hâlidir, ikide bir gelip giden, bizi yoklayan, dengeleyen... Yüreklilik ise büyük korkular önünde kendimizi yitirerek yaptığımız atılımdır. Her şeyi göze almak değildir, ölüme, tehlikeye meydan okumak değildir, yapacak başka bir şey olmaması hâlidir."

Cahit Karakuş, *Uzaktan Beyin Kontrolü ve Davranış Analizi*

b. Örneklendirme: Duygu ve düşünceleri somutlaştırarak belirgin kılmak amacıyla örneklerden yararlanılmasıdır. Örnekleme konunun daha iyi anlaşılmasını ve soyut düşüncelerin kavranmasını kolaylaştırır.

Örnek

"Burada kerpiç bir duvardan İyonya *tarzında bir sütun başlığı fırlar; ötede bir türbe merdiveninin basamağında bir Roma konsülünün şehre gelişini kutlayan kadim bir taş görünür (...) Ahi Şerafettin'in türbesini, asırlardır Greko Romen aslanları bekler. Bu yüzden Aslanhane adını alan caminin mihrabında Etilerin toprak ve bereket ilahesinden başka bir şey olmayan bir yılan, meyveler arasında dolanır."*

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*

c. Tanık gösterme: Paragraftaki düşünceyi inandırıcı kılmak, anlaşılır hâle getirmek amacıyla paragrafta konuyla ilgili tanınmış kişilerin sözlerine yer vermektir. Sözünden yararlanılan tanık, yazarla aynı görüşte olmalıdır. Tanık göstermede tanığın adını anmak yetmez, tanığın sözüne de yer verilir.

Örnek

"Edebiyat dile dayanır. Bir şiirde, hikâyede, romanda, tiyatroda bize heyecan veren o derin ve ulvi hisler, kafamızın içinde bir dünya yaratan hayaller ve tasvirler, varlıklarını ve tesirlerini kelimelere borçludur. Musikide ses, resimde boya, mimaride taş ne ise edebiyatta da kelime odur.

Bir dil zanaatkârı olan gerçek edebiyatçı bunu çok iyi bilir. Yalnız safdiller, edebiyatın bu maddî temelini unutarak onu his ve hayal sanırlar. Kafasında çok parlak hayaller olduğu hâlde şiir yazamadığından şikâyet eden ressam arkadaşına Mallermé (Malerme): 'Dostum, şiir hayallerle değil, kelimelerle yazılır.' der."

Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil*

ç. Karşılaştırma: Düşünceye açıklık kazandırmak ve ifadeyi inandırıcı kılmak amacıyla varlık veya kavramların ortak ya da farklı yönlerinin karşılaştırılmasıdır.

Örnek

"Yeşile koşan Londra'yı gördükçe hep denizi kovan İstanbul'u düşündüm. Bir gün Bebek kıyılarında mavi suyu görmek için asansörle beşinci kata çıkacağız. Kara taşta yeşil ot bitiren İngiliz zevki, eski Osmanlı zevkinden başka türlü değildir."

Falih Rıfkı Atay, *Taymis Kıyıları*

d. Sayısal verilerden yararlanma: Düşünceyi inanılır kılmak için anlatılanların istatistiksel verilerle, anketlerle, sayısal bilgilerle desteklenmesidir. Düşünceyi aktarırken kullanılan sayısal veriler, bilgilerin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Sayısal verilerden yararlanmanın amacı ileri sürülen düşünceyi kanıtlamaktır. Yazıda kullanılan istatistiksel sonuçlar güvenilir kaynaklardan elde edilmişse yazının inandırıcılığını artırır.

Örnek

"Japonya 1945'te atom bombası felaketini yaşamış bir ülke. Ondan sonra da hiçbir devlet, bu bombayı kullanmaya cesaret edemedi zaten. Nagasaki ve Hiroşima'ya atılan iki bomba, İkinci Dünya Savaşı'nın yazgısı gibi, Japonya'nın yazgısını da değiştirmiş. Ama felaketlere alışmış bir ulus Japonlar. Bir kez deprem kuşağındalar. Deprem ve tayfun. Örneğin 1923 Tokyo depreminde tam 140 bin kişi ölmüş. Baharla birlikte ilginç bir olay yaşanıyor Japonya'da. "Sakura" seyretmek, yani kiraz çiçeği seyretmek için Japonlar hasırlarını alıp kırlara koşuyor. Bildiğiniz gibi kiraz çiçeğinin ömrü 3-4 gün. Hele bir yağmur yağsa hemen dökülüyor. Ama ne gam! Japonlarda bu, gelenek olmuş artık... "

Orhan Kural, *Büyük Dünyada Küçük Adımlar*

e. Benzetme: Anlatıma güç katmak amacıyla aralarında benzerlik ilgisi olan iki şeyden zayıf olanın güçlü olana herhangi bir yönüyle benzetilmesidir. Benzetmenin dört ögesi vardır: benzeyen, benzetilen, benzetme yönü, benzetme edatı.

Örnek

"Toros Dağları'nın etekleri ta Akdeniz'den başlar. Kıyıları döven ak köpüklerden sonra doruklara doğru yavaş yavaş yükselir. Akdeniz'in üstünde daima, top top ak bulutlar salınır. Kıyılar dümdüz, cilalanmış gibi düz killi topraklardır. Killi toprak et gibidir. Bu kıyılar saatlerce içe kadar deniz kokar, tuz kokar. Tuz keskindir. Düz, killi, sürülmüş topraklardan sonra Çukurova'nın bükleri başlar. Örülmüşçesine sık çalılar, kamışlar, böğürtlenler, yaban asmaları, sazlarla kaplı, koyu yeşil, ucu bucağı belirsiz alanlardır bunlar. Karanlık bir ormandan daha yabani, daha karanlık!"

Yaşar Kemal, *İnce Memed*

3. Taslak Metin Oluşturma

Taslak metinde hazırlık aşamasında belirlenen ana düşünce ve onu destekleyen yardımcı düşünceler plana uygun şekilde düzenlenir. Düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılır. Olaya dayalı metinlerde betimlemelere, iç konuşmalara, diyaloglara yer verilir. Düşüncelerin derli toplu olmasına, düşünceyi dağıtmamaya özen gösterilir. Metin türüne uygun olarak farklı cümle yapıları ve türleri kullanılır. Yazı genel hatlarıyla oluşturulur.

4. Düzeltme ve Geliştirme

Metin, biçim ve içerik yönünden gözden geçirilir ve düzenlenir. Biçim ve içerik yönünden değerlendirmede metin; öncelikle açıklık ve duruluk, yazım ve noktalama bakımından gözden geçirilir. Paragraflar arası anlam ilişkisi ve tutarlılığın sağlanıp sağlanamadığına dikkat edilir. Yazım yanlışları düzeltilir, noktalama eksiklikleri giderilir.

Açıklık: Anlatımın hiçbir kuşkuya, belirsizliğe yol açmadan tek yargıyı ifade etmesidir. Açıklığın gözetildiği bir metinden birden çok sonuç çıkarılmaz. Yaygın olarak kullanılmayan sözcüklere yer vermek, söz sanatlarından yararlanmak, gereğinden uzun cümleler kurmak ve anlatım bozuklukları, açıklığı ortadan kaldırır.

Akıcılık: Anlatımın hiçbir engele uğramadan akmasıdır. Anlatımda akıcılığı sağlamak için gereksiz ek ve sözcüğe, ses akışını bozan ifadelere yer verilmez. Söylenmesi güç sözcükler akıcılığı bozar. Akıcı bir metinde aliterasyon ve asonanslardan yararlanılır.

Yalınlık: Metinde söz sanatlarından, anlaşılması güç sözcüklerden, uzun cümlelerden, gereksiz ayrıntılardan kaçınmaktır. Yalın bir metinde duygu ve düşünceler kısa ve kesin anlamlı cümlelerle ifade edilir.

Duruluk: Anlatımda gereksiz kelime ve eklerin kullanılmamasıdır. Duruluğa özen gösterilen bir metinde aynı anlama gelen kelimeler bir arada kullanılmaz. Özenli bir metinde her kelimenin işlevi vardır. Cümleden bir kelime çıkarıldığında anlam bozulur.

Sayfa düzeni: Yazı, çizgisiz dosya kâğıdına yazılmalıdır. Yazı alanı belirlenirken soldan 3, sağdan 2, üstten 3, alttan 2,5 cm boşluk bırakılmalıdır.

5. Yazılan Metni Paylaşma

Yazılan metin; okuma, panoda sergileme, elektronik ortamlarda paylaşma (sosyal ağlar, bloglar, web sayfaları), basılı olarak yayımlama (dergi, gazete, kitap vb.) gibi yollar kullanılarak paylaşılır.

B. Uygulama

ETKİNLİK

Yazılı uygulama öncesinde bir arkadaşınızı konuyu belirlemeye yönelik olarak aklınıza gelen kelimeleri yazması için tahtaya kaldırınız.

Bu aşama için ayrılan süre 15 dakikadır.

Tahtaya yazılan birbiriyle ilgili kelimeleri ve cümleleri gruplandırınız.

Gruplandırdığınız ifadeleri düzenledikten sonra bu ifadelerden yola çıkarak yazının konusunu belirleyiniz.

Belirlediğiniz konu ile ilgili yazma çalışmasını "Yazmanın Aşamaları" başlığı altındaki aşamalara uygun olarak yapınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

1. İletişim

Bir düşüncenin, bir duygunun yüz anlatımı, el, kol ve baş hareketleriyle, konuşma yoluyla ya da yazı, telefon, radyo, televizyon gibi bildirişim araç ve gereçlerinden yararlanarak bir kimseden başka bir kimseye iletimidir.

İletişim karşılıklı etkileşim ve paylaşım sürecidir. İnsanlar bilgilerini, düşüncelerini, duygularını çeşitli simgeler kullanarak başkalarına aktarmayı amaçlarlar. İnsanın duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi dil vasıtasıyla gerçekleşir.

"Gönderici, alıcı, ileti, kanal, geri bildirim, kod, bağlam" iletişimin ögeleridir.

2. İletişimin Ögeleri

a. Gönderici

Duygu, düşünce ve bilginin aktarılması amacıyla sözü söyleyen kişidir. İletişimin en önemli ögesidir. İletiyi aktaran gönderici, kaynak ya da verici adıyla da anılır. Gönderici, mesajı (duygu, düşünce, bilgi) alıcıya iletme amacıyla iletişimi ilk başlatan birimdir.

Örnek

Ali, Hülya'ya "Ne zaman geleceksin?" dedi.

Yukarıdaki cümlede Ali göndericidir.

b. Alıcı

Duygu, düşünce ve bilgilerin aktarıldığı kişidir. Alıcı, kendisine gönderilen kodlanmış iletiyi algılayıp çözer.

Örnek

Ali, Hülya'ya "Ne zaman geleceksin?" dedi.

Yukarıdaki cümlede Hülya alıcıdır.

c. İleti (Mesaj)

Göndericinin alıcıya aktardığı duygu, düşünce ve bilgidir. Gönderici alıcıya ulaştırmak istediği mesajı çeşitli kelime, sembol veya resimlerle iletir. İletişimin gerçekleşebilmesi için iletinin hem gönderici hem alıcı tarafından anlaşılır olması gerekir. Kişiler arası iletişimde konuşma, yazma, jest ve mimikler de mesaj olabilir.

Örnek

Ali, Hülya'ya "Ne zaman geleceksin?" dedi.

Yukarıdaki cümlede "Ne zaman geleceksin?" sözü iletidir.

ç. Kanal

İletinin göndericiden alıcıya ulaştığı iletişim ortamıdır. İnsanın beş duyu organı, onun iletişim kanallarıdır. Gönderici; iletiyi söz, yazı, ışık, reklam vb. gibi araçlar vasıtasıyla ulaştırır.

d. Geri Bildirim (Dönüt)

Alıcının mesajı ileten göndericiye mesajı alıp doğru şekilde anladığını bildirmesidir. Gönderici, mesajın doğru biçimde anlaşılıp anlaşılmadığını geri bildirim sayesinde öğrenir. İletişimin son aşamasıdır.

e. Kod (Şifre)

Duygu, düşünce ve bilginin iletilmeye uygun mesaj hâline getirilmesidir.

Gönderici, mesajını alıcıya iletirken kodlar. Mesajın içeriğinin simgelere dönüştürülmesi kodlamadır. Mesajın içeriğinin anlaşılabilmesi için kodlanarak gelen mesajın alıcı tarafından çözümlenmesi gerekir. Duygu ve düşüncelerin ifadesinde dil, en yaygın koddur. Bir Türk ile İngiliz arasında iletişimin gerçekleşebilmesi için ikisinin de ya İngilizce ya Türkçe bilmesi gerekir.

Başarılı bir iletişim mesajın alıcı tarafından alınarak kodun çözüldüğü ve ona bir anlam verildiği zaman meydana gelir.

f. Bağlam

İletişimin gerçekleştiği, iletişimde görev alan unsurların birlikte meydana getirdikleri ortamdır.

Örnek

Bir gazetedeki "Küresel ısınma mevsim değişikliklerine sebep oluyor." cümlesinde

Gönderici: yazar

Alıcı: okuyucu

İleti: Küresel ısınma mevsim değişikliklerine sebep oluyor.

Kanal: gazete sayfası

Kod: Türkçe

ETKİNLİK

İletişimin Ögelerini Belirleme

Aşağıdaki parça öğretmenle Ali'nin sınıftaki karşılıklı konuşmasından alınmıştır. Parçadan yararlanarak iletişimin ögelerini belirleyiniz.

Öğretmen:

— Ali, Türkçedeki fiilimsileri sayar mısın?

Ali:

— Öğretmenim, Türkçedeki fiilimsiler; isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiildir.

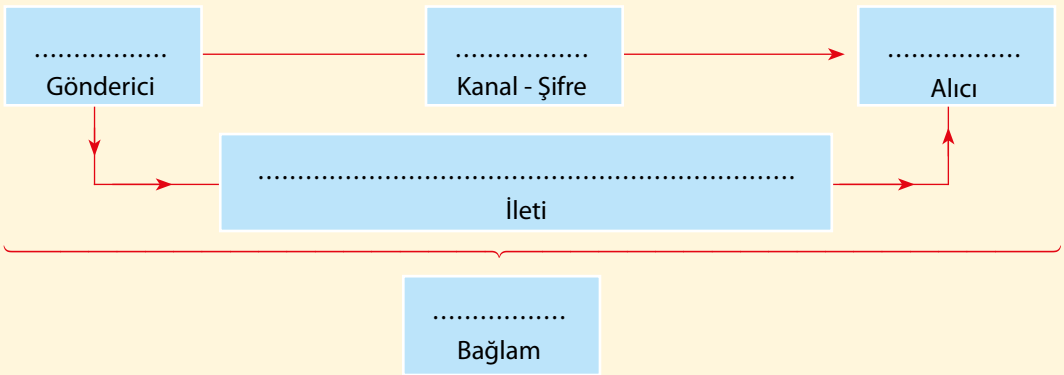

I. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

(...) Sanat ve bilim, insan çabasının ürünleridir. Her ikisi de toplumların kültür bağlamında bir anlam kazanır ve aynı kökene sahiptir. Sanat ve bilim etkinlikleri günlük yaşam içinde bir zenginleşmeye yol açtığı için her zaman var olmuştur. Sanat, canlandırma; bilim, açıklamadır. İkisi arasındaki ayrım yalnızca yöntemlerindedir. Sanatı romantizm ve hayal ile bilimi ise akılcılık ve gerçek ile özdeşleştirmek yanlış olur. Bir sanatçının aynı zamanda iyi bir bilim insanı olabileceği bilinmelidir. Ayrıca bir bilim yasası ne kadar gerçekse bir sanat ürünü de o kadar gerçektir. Sanatın da bilimin de ortak yanı, gerçeğe ulaşma çabasıdır. Bu çaba esnasında hayal gücü ve yaratıcı güç kullanılır.

(...)

Sanatsal bilgi, gerçek ile çoğu kez estetik bir bağ kurmadır. Sanatta hem etik, hem de estetik ölçüler vardır ama baskın olan estetik özelliklerdir. Yani güzellik, hoşluk gibi insanda estetik duygular uyandıran nitelikler temel alınır. Aynı zamanda sanatçı; etik bir değeri, bir ideolojiyi, görüşü, savı da aktarma görevini üstlenebilir ama bu işi yaparken onları kendi estetik anlayışlarıyla sentezler.

(...)

Sanat ve bilim, aynı zamanda birbirlerini tamamlayan etkinliklerdir. Bilim, nesnelerin nedenlerini anlamamızda, sanat ise onların biçimlerini görmemizde yardımcı olur. Sanat da bilim gibi özel bir bilgi alanıdır. Sanat ve bilim ayrı düzlemlerde hareket ettikleri için çelişmez ve birbirlerini tamamlar. Bilimin kavramsal yorumlaması, sanatın sezgisel yorumlamasına engel olmaz. Bunların görüş açılarının farklılığı da bir zenginlik kaynağıdır; gerçekleri daha iyi ve çok boyutlu olarak görmemize katkıda bulunur.

Tamer Kavuran, *Sanat ve Bilim'de Gerçek Kavramı*

1-5. soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

1. **Metne göre sanatın temel nitelikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?**
2. **Metindeki** "Sanat, canlandırma; bilim, açıklamadır." **sözü hakkında neler söyleyebilirsiniz?**
3. **Metindeki** "Bilimin kavramsal yorumlaması, sanatın sezgisel yorumlamasına engel olmaz." **sözü hakkında neler söyleyebilirsiniz?**
4. **Yeteneğin sonradan kazanılıp kazanılamayacağı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz? Metne göre değerlendiriniz.**
5. **Aşağıdaki tabloda noktalı yerleri metne göre sanat ve bilim ilişkisi kurarak tamamlayınız.**

Sanat	Bilim
Özneldir, duygu, sezgi ve hayalleri yansıtır.	.....
Kurguya dayanır.	.....
.....	Yararlılığı temel alır.
.....	Akıl ön plandadır.
Güzelliğe ulaşma amaçlanır.	.....
Sözcükler yan ve mecaz anlamlıdır.	.....
.....	Anlam tek boyutludur.

Edebiyat, evrensel ölçekte -mimari, heykel, resim ve müzikle birlikte- beş temel güzel sanat dalından biridir. Mimari, heykel ve resim, malzemelerinin şekillendirilebilirliği ve eserlerinin boyutluluğu bakımından plastik sanatlar olarak nitelendirilir. Müzik de işitme duyusuna yönelik oluşu nedeniyle fonetik bir sanattır. (…) Malzeme, kütle, biçim ve içerik noktalarında yoğunlaşan özellikler, bu sanat dallarının kendi özgün yönlerini belirginleştirir. Böylelikle her bir sanat dalı, bir diğerine göre farklı özelliklerle donanır. Söz gelimi, mimarinin malzemesi beton, taş, demir, ahşap; heykelin mermer, bronz, ahşap; resmin de boya vs. gibi elle şekil verilebilen boyutlu gereçlerdir ve bu bakımdan onlara "plastik sanatlar" denir. Müziğin malzemesi nota, edebiyatınki ise sözcüktür. Bu bakımdan ilk dört sanat, malzemeleri açısından evrensel; edebiyat ise -dilin, bir millete özgü oluşu bakımından- ulusal ölçeklidir. Ayrıca plastik sanat dalları statik bir kütle anlayışına sahiptir. Müziğin ise -kompozisyonun/bestenin yazıldığı solfej kâğıdının cılız oylumu dikkate alınmazsa- belirgin bir kütlesi yoktur; çünkü müzik, iki aşamalı bir sanat olarak ancak icra edildiğinde, yani seslendirildiğinde tamamlanabilmektedir. Edebiyat da müzik gibi ancak okuma eylemi ile hayatiyet kazanır.

Hakan Sazyek, *Edebiyat Niçin İnsansız Olamaz*

Yukarıdaki metinden hareketle 6-9. soruları cevaplayınız.

6. Metnin konusunu ve ana düşüncesini belirleyiniz.

7. Metindeki yardımcı düşünceleri belirleyiniz.

8. Metinden edebiyatın güzel sanatlar içindeki yeri ile ilgili hangi sonuçlara ulaşılabilir?

9. Metinde düşünceyi geliştirme yollarından hangileri kullanılmıştır?

10. Bir gün Çanakkale'ye giden bakanlardan birine Atatürk:

— Orada Mehmetçik Anıtı'nın başında şehitleri anacaksın. Siz olmasaydınız, siz göğüslerinizi çelik kalelere karşı siper etmeseydiniz Boğaz elden gider, İstanbul elden giderdi, diyeceksin.

— Evet efendim.

Falih Rıfkı Atay, *Babanız Atatürk*

Falih Rıfkı Atay'ın bu metni iletişim ögeleri bakımından değerlendirildiğinde aşağıdaki yargılardan hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Gönderici: Atatürk

B) İleti: "Orada Mehmetçik Anıtı'nın başında şehitleri anacaksın. Siz olmasaydınız, siz göğüslerinizi çelik kalelere karşı siper etmeseydiniz Boğaz elden gider, İstanbul elden giderdi, diyeceksin."

C) Alıcı: Çanakkale'ye giden bir bakan

D) Dönüt: "Evet efendim."

E) Bağlam: Çankaya Köşkü

11. Bir toplumu ulus yapan bağların en güçlüsü, dildir. Bireyleri ulusuna, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlar; kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen dil, bireyi geçmişle gelecek arasındaki zincirin bir halkası durumuna getirir.

Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil*

Bu parçayla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

A) Düşünceyi geliştirme yollarından tanık gösterme kullanılmıştır.

B) Geçmişle gelecek karşılaştırılmıştır.

C) Dilin önemi vurgulanmıştır.

D) Konusu ulus sevgisidir.

E) Ana düşüncesi ulusal bilinçtir.

12. Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun şekilde tamamlayınız.

a) Bir dilin tarihsel, bölgesel, siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan yazılı kaynaklarla izlenebilen koluna ..... denir.

b) Edebî eserde güzele ulaşma, ... eserde faydacılık amaçlanır.

c) Sanat eserinde kelimeler ..... ve ..... anlamıyla kullanılır.

ç) Edebiyat ve ..... fonetik sanatlardandır.

13. Aşağıdaki sanat dallarından hangisi plastik sanatların içinde <u>yer almaz</u>?

A) Resim B) Heykel C) Minyatür D) Tezhip E) Sinema

14. "Bir dilin, yazılı kaynaklarla izlenebilen tarihî gelişimi içinde ayrılmış kollarıdır."

Tanımı verilen terim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Şive B) Lehçe C) Ağız D) Jargon E) Argo

15. Bilim ve sanatın karşılaştırıldığı aşağıdaki seçeneklerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?

A) Bilim de sanat da insanın doğayı, yaşamı, kendini anlama ve bunu diğer insanlarla paylaşma ihtiyacı sonucu doğmuştur.

B) Bilim, deney ve gözleme; sanat ise duygu ve hayale dayanır.

C) Bilim nesnel, sanat özneldir.

D) Bilim olayları olduğu gibi aktarır, sanat yeniden kurgulayarak aktarır.

E) Bilim gerçeği estetik bir kalıp içine alarak anlatır, sanat ise olduğu gibi aktarır.

16. Bilimle ilgili aşağıdaki cümlelerin hangisinde bilgi yanlışı vardır?

A) Bilim akıl ve mantık ilkelerini kullanır.

B) Bilim deney ve gözleme dayalıdır.

C) Bilimsel bilgi, bireyin kişisel görüşünden bağımsızdır.

D) Bilim, doğada meydana gelen olayların nedenlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini bulur; onları genelleştirir.

E) Üretim ve anlamlandırma bakımından bireyseldir.

17. Aşağıdakilerden hangisi iletişim ögelerinden biri <u>değildir</u>?

A) İleti

B) Alıcı

C) Gönderge

D) Şifre

E) Kanal

18. Aynı meslek ve topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dildir. Örneğin gemici dili.

Tanımı verilen terim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Lehçe

B) Şive

C) Jargon

D) Ağız

E) Argo

19. Yüzümü usulca göğe yasladım. Gözlerimde kanat çırpıyor martılar. Bulut bulut parçalanmış gökyüzünü seyrediyorum. Bulutlar mı üstümüze koşuyor yoksa ben mi bulutların altındayım, bir türlü kestiremiyorum. Saklambaç oynarcasına bir görünüp bir kaybolan güneş de alıp götürüyor beni düş dünyamın derinliklerine.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi <u>yoktur</u>?

A) Sözcükleri gerçek anlamlarının dışında kullanma

B) Karşılaştırmalar yapma

C) Benzetmeye başvurma

D) Betimleyici ögelerden yararlanma

E) Anlatıcının duygusal etkilenmesini yansıtma

20. Andersen'i özgün kılan bir özellik, çevremizdeki sıradan nesneleri kişileştirip birer masal kişisine dönüştürmesidir. Öykülerinde küçücük nesneler, nesne niteliklerini hiç yitirmeden insanlarınkine benzer serüvenler yaşar: Kurşun asker, yıkımdan yıkıma sürüklenirken gözü pekliğinden ve iyimserliğinden bir şey yitirmez; tencere vurulur, çömlek ve masa konuşur. Bunun yanında Andersen bize, kişileri hiç de masalsı sayılamayacak, oldukça gerçekçi masallar da anlatır: *Eski Ev*, *Kapıcının Oğlu*.

Bu parçanın anlatımında özellikle aşağıdakilerden hangisine başvurulmuştur?

A) Tanık gösterme

B) Tanımlama

C) Örneklere yer verme

D) Betimleme

E) Tartışma

21. Uzakta bir sürü gördük. Bizim yaklaştığımızı anlayınca otlamak için yere eğilmiş olan başlar, hep birden dikildi. Ceylanlar hiçbir tayda görmediğim ince, çevik, zemberekli bir hareketle koşmaya başladı. Arka ayakları pervane gibi işledi, kumu birden köpürttü. Biraz ötede askerce bir düzenle yine durdu. İçlerindeki teke aralarından ayrıldı, geriye döndü, dikildi ve bekledi. Bu, sürüsüne kaçma fırsatı vermek için kendisini feda etmek istediği anlamına geliyordu. Biz de onun kaçıp rahatça sürüsüne katılması için otomobili durdurduk.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisine <u>başvurulmamıştır</u>?

A) Betimlemeye

B) Öykülemeye

C) Karşılaştırma

D) Benzetmeye

E) Kanıtlamaya

22. Aşağıdakilerden hangisi anlatmaya bağlı metinlerden <u>değildir</u>?

A) Masal

B) Hikâye

C) Roman

D) Tiyatro

E) Destan

2

HİKÂYE

Neler Öğreneceğiz ve Neler Yapacağız?

- Hikâyenin Tanımı ve Unsurları
- Olay Hikâyesi
- Durum Hikâyesi
- Olay Hikâyesi ile Durum Hikâyesinin Farkı
- İsim (Ad) ve İsimlerin Metindeki İşlevi
- Yazım ve Noktalama Çalışmaları
- Özelliklerine Uygun Hikâye Yazma
- İncelenen Metinlerden Edinilen Düşünce ve İzlenimleri Konu Alan Farklı Türde Metin Yazma
- Sunu Hazırlamanın Temel İlkeleri
- Türk Edebiyatındaki Durum ve Olay Hikâyeciliği ile İlgili Sunum Hazırlama

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Tanık olduğunuz bir olayı bir başkasına aktarırken olay aşamalarını nasıl sıralarsınız?
2. Eskiden uzun kış gecelerinde köy odalarında toplanılır, halk hikâyeleri dinlenirdi. Hikâye anlatıcısı hikâyeyi en heyecanlı yerinde keser, devamını ertesi gün anlatırdı. Günümüzde bu geleneğin yerini ne almıştır?
3. Bir kişi ya da olaya ilişkin yeterli bilgi edinmeden peşin bir karara varmış olmanın sakıncaları nelerdir? Tartışınız.

BİRİNCİ METİN

KİRAZLAR

Karşımızda beş altı dönümlük kocaman bir bahçe içinde yarı kaybolmuş bir eski ev vardır. Panjurları hemen daima kapalı duran bu evde ihtiyar bir karı-koca oturur. Ara sıra öteberi almak için çarşıya giden yine ihtiyar bir hizmetçilerinden başka kimseleri yoktur. Kimse ile görüşmezler. Mamafih, bahçenin etrafını çeviren yüksek duvara rağmen mahalle ahalisi onların kim olduklarını, nasıl yaşadıklarını öğrenmeye muvaffak olmuştur.

Komşulardan biri bu aile hakkında bana da malumat verdi:

— (…) Dünya kadar paraları vardır. Fakat gayet pinti insanlardır. Yemezler, içmezler, evlerinde yırtık elbiselerle gezerler, kışın ateş yakmazlar. İratlarından gelen parayı bankaya götürüp yatırırlar. Mezara mı götürecekler, nedir? Bari çocukları falan olsa... Hâlbuki kimseleri de yokmuş. Bu bahçe baştan başa kiraz ağaçlarıyla doludur. Mayısta kirazlar kızarmaya başlayınca karı-koca haftalarca bahçede bekçilik ederler. Geceleri nöbetleşe uyurlar. Biri evde yatarken öteki elinde bir değnekle bahçenin içinde dolaşıyor. Çünkü serseri mahalle çocuklarının duvardan kiraz hırsızlığı etmeleri mümkündür. Hatta bazı seneler, gecelerin ayazından hasta düştükleri olur. Tasavvur ediniz; bir bahçe kirazları olduğu hâlde ne kendileri, ne hizmetçileri bir tek kiraz yemezlermiş. Bütün bunlara rağmen, mahalle külhanbeyleri, yine sepet sepet kiraz çalmanın yolunu bulurlar. Nihayet kirazlar olgunlaşır. Onları sepetlere doldururlar, araba ile pazara götürürler. İhtimal, aldatılmaktan korktukları için kendileri de bu arabaları takip ederler. Hem de yayan olarak.

Apartmanlarının kirasını hemşerilerinden bir yaşlı avukat toplar, aydan aya getirip kendilerine teslim eder. Avukatın kâtibi söylüyor; ihtiyarlar parayı alırken ağlaşmaya başlarmış... Anlayın para hırsının derecesini... Parayı herkes sever amma, bu kadarı fazla...

Evet, para hırsının bu derecesi bana da çok iğrenç görünmüştü. Fakat sadece "Hastalık... Bu da bir nevi hastalık..." diye cevap verdim, fazla bir şey söylemedim.

Mayıs geldi, karşı bahçe âdeta bir kiraz denizi hâlini aldı. Eski ev, artık büsbütün kaybolmuştu.

Komşunun hakkı varmış. İhtiyarlar, gece gündüz bahçeyi bekliyorlardı. Bir düzine köpek, kirazları onlardan daha iyi koruyamazdı. Nihayet meyvelerin toplanma zamanı geldi. İki kanadı birden açılan demir kapının önüne yük arabaları yanaştı ve pazara batmanlarla kiraz gitti.

Temmuz başlarında idi. Bir gün evimin önünde mahalle imamıyla konuşuyordum. Karşı kapıdan ihtiyarların hizmetçisi çıktı, bana doğru geldi. Tatlı bir Rumeli şivesiyle:

— Bizim efendi selam söyler, Doktor Bey... Hanım biraz keyfini bozmuştur... Bize teşrif edesinizmiş... Ücreti her kaç kuruş ise veririz, der...

Acele işim olmasına rağmen:

— Peki, geliyorum, dedim.

İmam, elimden tuttu; kulağıma eğilerek:

— Yağlı müşteriyi yakaladınız Doktor Bey, dedi, hissemizi isteriz...

İmamın şakasına ben de şaka ile mukabele ettim:

— Bu cömert insanların, ücreti her kaç kuruş ise vereceklerini söylemelerine nazaran hastalık galiba vahim... Korkarım ki az zamanda vazifemi bitirip müşterimi size devredeceğim imam efendi...

İmam tekrar elimi yakalayarak:

— Hastanın kocasından ganice bir ücret talep edersiniz, fakire, bir yerine iki müşteri göndermiş olursunuz. Mahallenin bunlardan başka suretle bir hayır göreceği yok!

Hastalık, basit bir nezle idi. Fakat kadın, çok ihtiyar olduğu için fena sarsılmıştı.

Beni hayret edilecek kadar sevimli ve munis bir çehre ile karşıladı. Zahmet edip geldiğim için uzun bir dua ettikten sonra:

— Ben istemezdim sizi rahatsız etmek ama efendiye söz anlatamadım, dedi.

Allah'ın bildiğini ne saklayayım? Ben evvela bu duayı ve bu sözleri pek kalpsizce yorumladım...

Anlaşılan vizite parasının bir kısmını Cenabıhakk'a havale edecekler... Bu dua ahiret bankası için havalename olsa gerek diye düşündüm.

Hastalığın ehemmiyetsiz olduğunu söylemesi de manidardı. Ehemmiyetsiz bir hastalığın tedavi ücreti elbette ehemmiyetlisinden daha az olmak lazım gelir. Bir bahçe kirazdan bir tanesini yemeye kıyamayan, mülklerinin gelirini aldıkça sevincinden iğrenç bir surette ağlaşan bu insanlar için bu mantık, gayet tabii görülmeliydi.

Hastayı muayene ettikten sonra karnemi çıkararak reçete yazmaya başladım.

Kadın bu esnada kocasının kulağına bir şeyler söyledi. İhtiyar adam, kızar gibi oldu. Hiddetle:

— Allah aşkına canımı sıkma... Kendi derdim kendime yeter. Bir de seninle mi uğraşayım, diye söylenmeye başladı.

Kadın hastalara mahsus titizlikle:

— Olmaz, olmaz. Öldürsen nafile, istemem, diye inat ediyordu.

Başımı kaldırmıştım. İhtiyarla göz göze geldik.

Adamcağız bana izahat vermeye lüzum gördü:

— İnsan, ihtiyarladıkça tuhaf olur Doktor Efendi... Eskiden böyle değildi. Ne dersem yapardı. "İlaç içemem. Doktor Efendi beyhude reçete yazmasın!" diyor.

Cevap vermeden gülümsedim. İçimden:

"Galiba kadın, hasislikte kocasına taş çıkartıyor. İhtimal, ilaç istememesi para gider korkusundan" diye düşündüm. Eve ve eşyaya şöyle bir göz gezdirdim. Hakikaten dedikleri günden yarına yiyecekleri olmayan bir fakirlerin kulubesinde sanırdı.

Hele hastanın yattığı odaya köpeği bağlasalar durmazdı. İhtiyar kadın, takatsiz başını yastığa bırakmıştı, ağlar gibi bir sesle huysuzluğuna devam ediyordu:

— İstemem. Ben ilacı ne yapayım? Ben ölmek istiyorum. Allah rızası için beni hâlime bırakın...

Sönük mavi gözlerinden buruşuk yanaklarına yaşlar sızıyordu. İşim bitmişti. Gitmek için ayağa kalktım.

İhtiyar göçmen, mahcup bir tavırla:

— Şu çekmecenin gözünde paralar var evladım. Ücretiniz neyse alın, dedi.

Kadının biraz evvel ölmek istemesi gibi ihtiyarın bu sözüne de hayret ettim. Bir hasisin yarı açık bir çekmecede külliyetli para bırakması, sonra evine giren bir yabancıya "Elini sok da istediğin kadarını al!" demesi garip değil miydi?

Dört gün sonra beni kirazlı eve bir kere daha çağırdılar. İhtiyar kadın epeyce iyileşmişti. Bana kendi eliyle çay pişirmek için ısrar etti. Öteden, beriden konuşmaya başladık. Umduğumun aksine bu ihtiyarın sohbeti çok tatlıydı. Onlara başka yerde rast gelmiş olsaydım, "Ne iyi insanlar" diyecektim. Fakat ne mal olduklarını biliyordum.

Bir aralık, kadın bana çoluğum çocuğum olup olmadığını sordu:

— Çoluk var Büyük Hanım amma çocuk yok, dedim.

— Allah vermedi mi evladım?

— Keşke vermeseydi Büyük Hanım. İki altıntop gibi evlat vermişti. Fakat iki sene evvel, yirmi gün ara ile ikisini de aldı. Yalnız kaldık.

— Allah sana, anasına ömür versin evladım. Gençsiniz Allah yine verir inşallah... Hastalıkları neydi?

— Biri kemik hastalığından ölmüştü. Öteki "Beyin veremi" denen melun hastalıktan... Yavrumu bir gün kaza ile merdivenden düşürmüşler...

İhtiyarların ikisi birden bir vaveyla kopardılar. Şaşırdım, kadın hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. İhtiyara baktım, onun da gözlerinden sessiz yaşlar akıyordu.

Kadın, biraz sükûn bulduktan sonra:

— Vay yavrum, o hastalık senin de yüreğini yaktı, öyle mi? Dedi. Sonra karşısındaki adamın kendi dertlerini bütün derinliğiyle anlayamayacağından emin, şu hikâyeyi anlattı:

— Biz memleketimizde çok zengindik. Oğullarımız, kızlarımız, torunlarımız vardı. Balkan Savaşı'nda kimi öldü, kimi kayboldu. Biz, iki ihtiyar, Zehra ismindeki torunumuzla İstanbul'a geldik. Elimizde çoluk çocuk namına bir o Zehracık kalmıştı. Ölenlerin, kaybolanların muhabbetini ona verdik. Memlekette dünya kadar malımız mülkümüz olduğu hâlde İstanbul'da on parasız kaldık. Efendi ihtiyardı. Çalışacak hâlde değildi. İstanbul'da bir iki hemşerimiz vardı. Allah razı olsun, onlar ara sıra beş on para veriyorlardı. Üstsüz, başsız kalmıştık. Zehracık dilenci çocuklarına dönmüştü.

Yedi, sekiz sene evvel şu karşı sokaktaki arsada iki üç meşruta ev vardı. Karı-koca o evlerden birinde bir odacığa sığınmıştık. Bir bahar günü bu bahçenin önünden geçiyorduk. Kirazlar olmuştu. Çocuk değil mi yavrucak, kırmızı kırmızı görünce kirazlara imrendi. "İlle isterim." diye ağlamaya başladı. Kapının önünde bahçıvan gibi bir adam duruyordu. Yüzümü kızarttım, çocuk için ondan birkaç kiraz istedim. Yüreksiz adam, cevap bile vermedi, başını öte tarafa çeviriverdi. Zehracıkla eve döndük. Çocuk ağlar, ben ağlarım. Bir de üstelik efendiden azar işittim. Hakkı da var ya. Çiftliklerinde yüzlerce fakir besleyen hanedandan bir adam, çoluk çocuğun dilenci gibi el açmasına razı olur mu? Birkaç gün sonra mahallede oturan başka göçmen çocuklar, Zehracığı kandırmışlar, bu bahçede kiraz hırsızlığına götürmüşler. Bahçıvan; çocukları görmüş, ellerinde taşlar, sopalarla ağaçtan ağaca

koşmaya başlamış. Zehracığım hırsızlığa alışık değil. Bahçıvanı görünce korkmuş, adam daha bir şey söylemeden kendini ağaçtan atmış: başcağızı taşa çarpmış. Sevap sahibi bir adam kucağına alıp eve getirdi... Yavrumun sırma gibi saçları vardı. Bu saçların bir parçası kana bulanıp alnına yapışmış... Üç, beş gün sonra Zehracık şiddetli bir ateşle hastalandı. Gözleri şaşılaştı, kolları büzüldü. Belediye hekimini yalvarıp getirdik. "Çocuk ağaçtan düşünce başı zedelenmiş. Beyin veremi olmuş. Allah'tan ümit kesilmez ama ben iyi görmüyorum." dedi. Yavrucağım birkaç gün sonra ölüp gitti. Biz iki ihtiyar, kuru başımıza kaldık. Bir, iki sene sonra memleketteki mallarımızdan bir kısmını geri verdiler. Yeniden zengin olduk. Lakin biz, artık parayı ne yapalım? Biz yaşta insanlar parayı evlatları, torunları için isterler değil mi Doktor Efendi oğlum? Apartmanlarımızın kirasını getirdikleri vakit iki ihtiyar ağlamaya başlarız. Bu paraları sarf edecek kimimiz var ki? Başka mahallelerde oturamadık. Bu evi satın aldık. Sanırım ki Zehracık, düştüğü şu kiraz ağacının altında gömülüdür. Kiraz mevsimi geldi mi belki bir kaza olur, başka anacıkların yüreği yanar diye karı-koca bekçilik ederiz. Ağaçlara kimseyi yanaştırmayız.

Bu kirazlardan bir tanesini yemek istemeyiz. Zehracık, onlardan bir taneciği için ağlayıp ölmüştü. Kirazlar olduğu vakit onları arabalara doldurur, mezarlığa götürürüz. Zehracığın ruhu için onları para ile kiraz alamayan fukara çocuklarına sepet sepet üleştiririz.

Reşat Nuri Güntekin, *Leyla ile Mecnun*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

hanedan: Kökten, asil ve büyük aile. **hasislik:** Cimrilik. **irat:** Gelir getiren mülk. **külliyet:** Çok, fazla. **meşruta:** Bir kimseye, mirasçılara veya bir kuruluşa satılmamak şartı ile verilmiş mülk. **nafile:** Yararsız, boş. **nam:** Ad. **tasavvur:** Hayal etme, zihinde canlandırma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Hikâye (Öykü)

Okuduğunuz *"Kirazlar"* metni, yazarın günlük yaşamdan bir olayı ele aldığı bir hikâyedir. Bu metinde de görüldüğü gibi hikâye, yaşanmış veya tasarlanmış bir olay ya da durumu kişi, yer ve zamana bağlı olarak anlatan, okuyucuda heyecan ve zevk uyandırmayı amaçlayan kısa yazılardır.

Hikâyede, olayın geçtiği mekân ana hatlarıyla anlatılır. Kahramanlar, olay içerisinde tanıtılır; çoğu zaman karakterler belli özellikleriyle yansıtılır. Anlatım yoğun ve özlüdür. Olay anlatılırken ayrıntıya girilmez. Konu gerçek hayattan alınabildiği gibi tamamen hayal ürünü de olabilir.

A. Hikâyede Plan

Hikâye serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur:

a. Serim: Hikâyenin giriş bölümüdür. Bu bölümde olayın geçtiği yer ve zaman belirlenir, kişiler tanıtılır, ana olaya giriş yapılır.

b. Düğüm: Olayın okuyucuyu meraklandıracak şekilde ayrıntılı olarak anlatıldığı bölümdür. Bu bölümde okuyucu sonuç üzerinde düşünmeye başlar. Bu merak sonuç bölümüne kadar devam eder.

c. Çözüm: Hikâyenin sonuç bölümüdür. Bu bölümde merak giderilir, düğümler çözülür.

Bütün hikâyelerde bu plana uyulmaz. Yazarın tercihine göre bazı hikâyelerde sonuç bölümü verilmez. Hikâyenin sonunu okuyucu hayal dünyasında tamamlar.

B. Hikâyenin Yapı Unsurları

a. Olay: Hikâyedeki kişilerin başından geçenlere olay denir. Anlatı, çoğunlukla bir veya birkaç olay çevresinde gelişir. Olaylar; yazarın kurgusuyla sıralanır, sebep-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlanır. Okurun dikkatini dağıtacak karmaşık olaylara yer verilmez. Olay halkaları birbirini kronolojik olarak takip eder. Bazen anlatıcının tercihine bağlı olarak olay sondan başa doğru ya da ortadan başlanarak verilir.

b. Kişiler: Hikâyedeki olay ya da durumu yaşayan kahramanlardır. Hikâyede kişi sayısı azdır. Serim bölümünde tanıtılan kahramanlar hikâyenin sonuna kadar kalır. Hikâyenin ileriki aşamalarında hikâyeye yeni kahramanlar katılmaz. Kahramanlar, gerçek olabileceği gibi gerçeğe uygun tasarlanmış kişiler de olabilir. Kahramanlar, okuyucunun zihninde canlandırılmak için ayrıntıya girilmeden betimlenir.

Kahramanların, kendine özgü ayırt edici özellik taşıyanlarına karakter; kıskançlık, cimrilik, korkaklık gibi abartılı özellik taşıyanlarına tip denir.

c. Zaman: Hikâyede olayın başlaması ve bitmesi arasındaki süredir. Olay, bu zaman dilimi içerisinde gerçekleşir. Zaman başlangıçtan sona doğru akabileceği gibi sondan başa doğru da akabilir.

Zaman, hikâyedeki olayla başlayıp sürerse buna gerçek zaman denir. Olay, hikâye kahramanlarının geçmişi anımsamasıyla başlayıp içinde bulunulan zamana kadar devam ederse bu zamana kozmik zaman denir.

ç. Mekân: Olayın geçtiği yer veya çevredir. Bu yer ev, okul, bahçe, sokak olabileceği gibi insanın iç dünyası da olabilir. Olayın anlaşılırlık kazanması için mekân betimlenir. Hikâyede bu betimleme ayrıntıdan uzakken romanda ayrıntılı olarak yapılır.

C. Hikâyede Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, hikâye ve romanı okuyucuya sunan kişidir. Yazar, olayı ya kendisi ya da kahramanların birinin ağzından anlatır. Hikâyedeki olay ve kişilerle ilgili bilgiler anlatıcıdan öğrenilir.

Hikâye ve romanda bakış açısı üç farklı şekildedir:

a. Kahraman bakış açısı: Olayın hikâye veya roman kahramanlarından biri tarafından anlatılmasıdır. Kahraman bakış açısında anlatıcı, sadece kendi duygu, düşünce ve izlenimlerini bilir ve onları anlatır.

b. İlahî bakış açısı: Anlatıcı, hikâye kahramanlarının içlerini okur, her şeyi görür, bilir ve sezer. Öğüt verir, yargıda bulunur, hikâyenin bir bölümünü özetler. Anlatım üçüncü kişinin ağzından yapılır.

c. Gözlemci bakış açısı: Anlatıcı gördüklerini, tanık olduklarını anlatır. Hikâye kahramanlarıyla ilgili her şeyi bilemez. Anlattıkları, gördükleriyle sınırlıdır. Bunları nesnel bir şekilde okuyucuya aktarır.

Ç. Hikâye Çeşitleri

Hikâyeler, olay hikâyesi ve durum hikâyesi olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Olay hikâyesi: Bir olayı serim, düğüm ve çözüm bölümlerine uygun olarak anlatıp bir sonuca bağlayan hikâyedir. Olay hikâyesinde kahramanların ve çevrenin tasvirine yer verilir, okuyucuda merak ve heyecan uyandırmak amaçlanır.

Fransız yazar Guy de Maupassant (Guy dö Mopasan) tarafından geliştirilen bu tarz *Maupassant tarzı hikâye* adıyla da anılır.

Olay hikâyesinin Türk edebiyatındaki başlıca temsilcileri Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Reşat Nuri Güntekin'dir.

b. Durum hikâyesi: Merak ve heyecandan çok duygu, düşünce ve hayallere önem veren, olaylar yerine günlük yaşamın bir kesitini ele alan hikâye türüdür.

Durum hikâyesinde kişiler kendi doğal ortamında hissettirilir, betimlenmez. Yargılar, çıkarımlar kesinlik taşımaz. Yazar, okura belli bir sonuç veya düşünce telkin etmez. Okurun özgürce yorum yapmasına imkân tanınır. Okura sunulan durum ya da kesitle ilgili sonuç onun hayal dünyasına bırakılır. Birbirini takip eden merak uyandırıcı olay halkalarına yer verilmediği için kahramanların kişiliklerini yansıtan betimlemelere de gereksinim duyulmaz.

Durum hikâyesinin kurucusu, Rus yazar Anton Çehov'dur (Anton Çehov). Durum hikâyesi, *Çehov tarzı hikâye* adıyla da anılır.

Çehov tarzı hikâyenin Türk edebiyatındaki önemli temsilcileri Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esendal ve Tarık Buğra'dır.

Çatışma: Kahramanların istekleri, özlemleri, tutkuları engellerle karşılaşır. Kahramanların sahip olduğu farklı düşünceler ve özellikler veya hayat tarzından kaynaklanan anlaşmazlıklar kahramanlar arasında çatışmaya sebep olur. Kahraman bu engelleri aşmak için mücadele eder.

Hikâye, roman ve tiyatro gibi edebî türlerde kişiler iyi-kötü, zengin-fakir gibi özelliklerden dolayı karşı karşıya gelir.

Hikâyede olay örgüsünü çatışmalar belirler, okurun ilgisini canlı tutar.

Tema: Olay örgüsünü oluşturan temel çatışma temayı meydana getirir. Hikâyedeki temel duygu ya da kavrama tema denir. Bütün ögeler tema etrafında bir araya gelir.

Tema, yazıldığı dönemin özelliklerini ve zihniyetini yansıtır.

Örnek: aile, sevgi...

Konu: Temanın somutlaşmış hâli konuyu oluşturur.

Örnek: Türk halkında aile bağları

D. Hikâye Türünün Tarihî Gelişimi

İlk edebî türlerden olan destanlar ve masallar hikâye türünün kaynaklarıdır.

Hikâye türüne bugünkü anlamda kimlik kazandıran İtalyan yazar Boccacio'dur (Bokasyo). XIV. yüzyılda Boccacio'nun yazdığı *Dekameron Hikâyeleri*, dünya edebiyatında ilk hikâye örneğidir.

Türk edebiyatında Tanzimat Dönemi'nden önce modern hikâyenin yerini mesneviler ile nazım ve nesir karışımı halk hikâyeleri tutmaktaydı. Batılı anlamda ilk hikâyeler Tanzimat Dönemi'nde yazılmıştır. Ahmet Mithat Efendi'nin *Letaif-i Rivâyat* adlı eseri ilk hikâye kitabıdır. Sami Paşazade Sezai'nin *Küçük Şeyler*'i Batılı anlamda ilk hikâyelerin yer aldığı eserdir. Türk hikâyeciliğini Batılı örneklerine tam anlamıyla yaklaştıran Servetifünun Dönemi yazarlarından Halit Ziya Uşaklıgil'dir.

Millî Edebiyat Dönemi'nde Ömer Seyfettin konuşma dilinin egemen olduğu, tarihî, siyasi ve sosyal konulu hikâyeleriyle yeni bir çığır açmıştır. Bu dönem hikâyecileri, eserlerinde dili sadeleştirmiş, sosyal hayatı gerçekçi bir üslupla ele almıştır. Ömer Seyfettin'i Cumhuriyet Dönemi'nde Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay izlemiştir.

Fahri Celalettin Göktulga, Selahattin Enis, Sadri Ertem, Osman Celal Kaygılı, Sabahattin Ali, Memduh Şevket Esendal, Sait Faik Abasıyanık, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Necati Cumalı, Haldun Taner, Kemal Tahir Cumhuriyet Dönemi'nde hikâye türünde eserler veren diğer yazarlardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki altı çizili kelimelerin ve kelime gruplarının anlamlarını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz, tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz.

Kelimeler	Tahmin Edilen Anlam	Sözlükteki Anlam
Yine de bahçenin etrafını çeviren yüksek duvara rağmen mahalle ahalisi onların kim olduklarını, nasıl yaşadıklarını öğrenmeye muvaffak olmuştur.		
Dünya kadar paraları vardır. Fakat gayet pinti insanlardır.		
Bize teşrif edesinizmiş...		
Bütün bunlara rağmen, mahalle külhanbeyleri, yine sepet sepet kiraz çalmanın yolunu bulurlar.		
Hastalığın ehemmiyetsiz olduğunu söylemesi de manidardı.		

2. *Kirazlar* adlı hikâyede hangi toplumsal değişimler görülmektedir?

3. *Kirazlar* hikâyesinin konusunu ve temasını belirtiniz.

4. *Kirazlar* adlı hikâyedeki temel çatışmayı ve bu çatışma etrafında yer alan veya metnin ima ettiği diğer çatışmaları belirleyiniz.

5. *Kirazlar* hikâyesinin olay örgüsünü belirleyiniz.

6. *Kirazlar* hikâyesindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirleyip şahısların kişisel özelliklerini, tip veya karakter özelliği gösterip göstermediklerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Kişiler	Kişilik Özellikleri	Tip	Karakter

7. Yaşlı çiftin ruh hâli ile zaman ve mekân ilişkisini, olayların gelişiminde zaman ve mekânın işlevini belirleyiniz.

8. *Kirazlar* hikâyesinin anlatıcısı ve bakış açısıyla ilgili aşağıdaki tabloda yer alan bilgileri "Doğru/Yanlış" olarak değerlendiriniz.

Anlatıcı ile İlgili İfadeler	Doğru	Yanlış
Anlatıcı, okuru yönlendirmektedir.		
Anlatıcı olayları yorumlamaktadır.		
Anlatıcı, yazarın düşünce ve kişiliğiyle örtüşen bir yansıtıcıdır.		
Anlatıcı taraflıdır.		
Metinde birden fazla anlatıcı ve bakış açısı bulunmaktadır.		

9. *Kirazlar* hikâyesinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.

10. *Kirazlar* hikâyesindeki tarihî ve sosyal ögeleri belirleyiniz.

11. *Kirazlar* hikâyesini yorumlayıp hikâyedeki açık ve örtük iletileri belirleyerek aşağıdaki tabloda ilgili yerlere yazınız.

Açık İletiler	Örtük İletiler

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Reşat Nuri Güntekin (1889–1956)

İstanbul'da doğdu. İlköğrenimine İstanbul'da başladı, Çanakkale'de mahalle mektebinden mezun oldu. Bir süre İzmir Frerler Mektebine devam etti. 1912'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. Bursa ve İstanbul'da öğretmenlik, müfettişlik yaptı. Kültür ataşeliği, milletvekilliği görevlerinde de bulundu. İyi bir eğitim alan yazar hem Doğu hem Batı kültürünü tanıdı.

Edebiyata imzasız şiirlerle başladı, *Çalıkuşu* romanı ile tanındı. Hikâye ve romanlarında Anadolu'yu ve Anadolu insanının sorunlarını işledi. Roman, hikâye, tiyatro gibi edebî türlerde başarılı eserler verdi.

Eserlerinde akıcı bir dil ve ironilerle zenginleştirilmiş, süssüz, yapmacıksız bir anlatım vardır. Kahramanları hayattan alınmış kişilerdir. Roman kahramanları genellikle tek yönlüdür.

Gizli El, Çalıkuşu, Damga, Akşam Güneşi, Yeşil Gece, Acımak, Yaprak Dökümü, Değirmen, Eski Hastalık, Miskinler Tekkesi tanınmış romanlarıdır. *Tanrı Misafiri, Leyla ile Mecnun, Olağan İşler* hikâye türündeki başlıca eserleridir.

İP

Köylüler Goderville (Godrevil) çevresindeki bütün yollardan kasabaya doğru geliyorlardı. Bugün pazarın kurulduğu gündü. Erkekler, bellerini büküp sol omzu yukarı kaldırarak sabana abanmanın, yere sağlam basabilmek için dizleri ayırarak biçmenin, köy hayatının yorucu ve can sıkıcı işlerinin sonucu olarak biçimsizleşmiş çarpık bacakları yüzünden vücutları öne eğik, sakin adımlarla yürüyorlardı.

Yakaları ve bileklikleri beyaz iple işlenmiş küçük bir desenle süslü, kolalı, cilalanmış gibi parlak, kemikli gövdelerinde kabarık mavi gömlekleri, içinden bir kafa, iki kol, iki ayak çıkmış uçmaya hazır bir balona benziyordu.

Kimi ineklerinin boynundaki ipi çekiyordu. Kadınlar arkada, yürüyüşlerini hızlandırmak için yaprakları hâlâ üstünde olan bir dalla hayvanların böğrüne vuruyorlardı. Kollarında, orasından burasından tavuk kafası, ördek kafası çıkan kocaman sepetler vardı. Kocalarından daha kısa, daha canlı adımlarla yürüyorlardı, kara kuru, dik gövdeleri, düz göğüslerinin üzerinden iğnelenmiş daracık şallara sarılıydı. Başları, saçlarına yapışmış, üzerine de bir başlık oturtulmuş beyaz bezlerle örtülüydü.

Sonra iki tekerlekli bir araba tuhaf bir şekilde yan yana oturmuş iki adamı ve arabanın dibinde, şiddetli sarsıntıları hafifletmek için kenara tutunan kadını, atların her tökezlemesinde sarsarak geçiyordu.

(...)

Goderville Meydanı'nda bir kalabalık, karışık bir insan ve hayvan yoğunluğu vardı. Topluluğun üzerinden öküz boynuzları, zengin köylülerin uzun tüylü, yüksek şapkaları ve köylü kadınların başörtüleri seçiliyordu. Cırlak ve tiz sesler, arada sırada neşeli bir köylünün güçlü göğsünden gelen gürlemeyle ya da bir evin duvarına bağlı bir ineğin böğürmeleriyle kesilen, sürekli ve yabani bir uğultu oluşturuyordu.

(...)

Breauteli Hauchecorne (Broeteli Hoşokom) Usta, Goderville'e henüz gelmişti, yerde minik bir ip parçası fark ettiğinde meydana doğru ilerliyordu. Gerçek bir Normandiyalı gibi cimri olan Hauchecorne Usta kullanılabilecek her şeyin toplanması gerektiğini düşünürdü, güçlükle yere eğildi çünkü romatizma ağrıları çekiyordu. Yerden ince ip parçasını aldı. Tam onu dikkatle sarmaya hazırlanırken saraç Malandain (Melonden) Usta'nın kapısının eşiğinde kendisine baktığını gördü. Bir zamanlar birlikte yulaf işi yapmışlar, anlaşamamışlar ve her ikisi de kinci olduğundan küs kalmışlardı. Hauchecorne Usta düşmanı tarafından bu şekilde çamurdan bir ip parçası alırken görülünce utanca kapıldı. Bulduğu şeyi aniden gömleğine, sonra pantolonunun cebine sakladı. Yerde bir şey arıyormuş gibi yapmaya devam etti ve sonra pazara doğru, kafası önde, acıları nedeniyle iki büklüm yürümeye başladı. Kısa sürede, bitmez tükenmez pazarlıklarla çalkalanan, gürültücü kalabalığın arasında gözden kayboldu.

Köylüler gidip geliyor, sürekli kazıklanma korkusuyla şaşkın, karar vermeye asla cesaret edemeden, satıcının gözlerinden anlam çıkarmaya çalışıp, durmadan adamın kurnazlığını ve hayvanın kusurunu anlamaya çalışarak inekleri elleriyle yokluyorlardı. Kadınlar büyük sepetlerini ayaklarının üstüne koymuşlar, ayakları birbirine bağlı, şaşkın bakışları ve kırmızı ibikleriyle yerde dolanan kümes hayvanlarını sepetten çıkarmışlardı. Şimdi ifadesiz bir yüz ve soğuk bir tavırla teklif edilen fiyatları dinliyorlar ya da birden önerilen indirimi kabul ederek uzaklaşan müşteriye, "Tamamdır, Anthime (Otırn) Usta, al senin olsun." diye bağırıyorlardı. Sonra meydan yavaş yavaş boşalmaya başladı ve saat öğlen on ikiyi çalınca uzaklarda oturanlar hanlara dağıldı.

Jourdain'in (Jorden) hanında, büyük salon, tıpkı her çeşit arabayla iki tekerlekli, üstü açık, koltuklu, isimlendirilmesi zor, biçimsiz, yamalı, kollarını insanlar gibi havaya kaldırmış ya da burnu yerde, arkası havada bir sürü arabayla, avluysa yemek yiyen insanlarla doluydu.

Masada oturanların tam karşısında, alev alev yanan ateşle dolu büyük bir şömine sağ taraftakilerin sırtına sıcaklık veriyordu. Üzeri tavuk, güvercin ve kuzu budu dolu üç şiş dönüyor. Nefis kızarmış et ve kızarmış etin üzerinden damlayan suyun kokusu etrafa yayılıyor, insanların neşesini artırıyor, ağızlarını sulandırıyordu.

Bütün kasabanın aristokrasisi burada, Jourdain (Jordan) Usta, dalavereci hancının, çok parası olan bu kurnazın yerinde yemek yiyordu. (…) Herkes işinden, aldıklarından, sattıklarından bahsediyordu. Hasatla ilgili sorular soruyorlardı. Hava yeşil bitkiler için iyiydi ama buğday için biraz nemliydi. Birden evin önünde avluda bir davul sesi duyuldu. Birkaç ilgisiz dışında herkes ayağa kalktı, ağızları dolu, ellerinde peçeteleri kapıya ve pencerelere koştular. Çığırtkan davulunu dövdükten sonra cümleleri yanlış vurgulayarak aksak bir sesle bağırmaya başladı.

"Goderville sakinlerine ve genel olarak herkese, pazarda bulunanlara duyurulur! Bu sabah Beuzeville yolunda, saat dokuzla on arasında, içinde beş yüz frank ve bazı önemli kâğıtlar bulunan siyah deri bir cüzdan kaybolmuş-

tur. Bu cüzdanı bulanın, beklemeden belediyeye ya da Manneville'de Fortune Houlbreque (Fortün Holbrek) Usta'nın hanına götürmesi rica olunur. Getirene yirmi frank ödül verilecektir."

Çığırtkan gitti. Davulun boğuk sesi ve çığırtkanın zayıf sesi bir kere de daha uzaktan duyuldu.

Herkes Houlbreque Usta'nın cüzdanını bulma ve bulamama olasılıklarını sıralayarak bu olaydan bahsetmeye başlamıştı.

Nihayet yemek sona erdi.

Jandarma onbaşısı içeri girdiğinde herkes kahvesini bitirmek üzereydi.

Onbaşı, "Breauteli Hauchecorne Usta burada mı?" diye sordu. Masanın bir ucunda oturan Hauchecorne Usta, "Buradayım." diye cevap verdi.

Onbaşı devam etti:

"Hauchecorne Usta, benimle belediyeye gelme inceliğini gösterir misiniz? Sayın belediye başkanı sizinle görüşmek istiyor."

(...)

Şaşıran ve endişelenen köylü çökmüş bir hâlde ayağa kalktı çünkü özellikle yemekten sonra yürümek daha da zorlaşıyordu. "Buradayım, buradayım." diye tekrar ederek yola koyuldu.

Belediye başkanı bir koltukta oturmuş onu bekliyordu. Aynı zamanda bölgenin noteri olan belediye başkanı, şişman, ciddi, şatafatlı cümleler kurarak konuşan biriydi.

"Hauchecorne Usta, bu sabah sizi Beuzeville yolunda Mannevilleli Houlbreque Usta'nın kaybolan cüzdanını yerden alırken görmüşler." dedi.

Ağırlığı altında kaldığı suçlamayla neden olduğunu anlamadan çoktan korkuya kapılmış köylü şaşkın şaşkın belediye başkanına bakıyordu.

"Cüzdanı be, be, ben mi almışım?"

"Evet, ta kendiniz."

"Şerefim üzerine yemin ederim ki cüzdanı görmedim bile."

"Sizi görmüşler."

"Beni mi görmüşler? Kim görmüş?"

"Sarkaç, Mösyö Malandain."

O zaman yaşlı adam olanları hatırladı, her şeyi anladı ve öfkeden kızararak, "Ah! O (…) beni mi görmüş! Şu ipi alırken gördü beni, işte, sayın belediye başkanı."

Ceplerini karıştırdı ve ip parçasını çıkardı.

Ama pek inanmamış görünen belediye başkanı kafasını sallıyordu.

"Herhâlde beni, Mösyö Malandain gibi aklı başında bir adamın bir iple cüzdanı karıştırdığına inandırmaya çalışmayacaksınız Hauchecorne Usta?"

Çılgına dönen köylü elini kaldırdı, doğruluğunu ispatlamak için yan tarafa tükürdü.

"Ama Tanrı'nın gerçeği bu işte, kutsal gerçek bu, sayın belediye başkanı. Her şeyim üzerine yemin ederim ki." diye tekrarlıyordu.

Belediye başkanı devam etti. "Yerdekini aldıktan sonra uzun süre, para saçılıp saçılmamış mı diye çamura bakmışsınız."

Yaşlı adam öfkesinden ve korkusundan boğulacak gibiydi.

"Namuslu bir adamı kirletmek için nasıl böyle şeyler söylenir? Bu nasıl olur?"

Ne kadar itiraz ederse etsin kimse ona inanmadı. İddiasını doğrulayan ve söylediklerinde ısrar eden Mösyö Malandain ile yüzleştirildi. Bir saat boyunca birbirlerine hakaret ettiler. İsteği üzerine Hauchecorne Usta'nın üstü arandı, hiçbir şey bulunamadı.

Sonunda, şaşkına dönen belediye başkanı savcılığa başvurup görüş isteyeceğini söyleyerek Hauchecorne Usta'yı gönderdi. Haber yayılmıştı. Belediye binasından çıktığında yaşlı adam bir sürü insan tarafından çevrelenip ciddi, belki de alaycı ama hiçbir aşağılama içermeyen bir sorguya çekildi. O da ip hikâyesini anlatmaya başladı. Kimse ona inanmadı. Herkes gülüyordu.

Yolda yürürken durduruluyordu, o da tanıdığı insanları durdurup onlara bir kez daha hikâyesini anlatıyor, şikâyetlerini dile getiriyor, hiçbir şey almadığını ispat etmek için ceplerini ters çevirip gösteriyordu.

Herkes ona: "Seni ihtiyar kurnaz, seni!" diyordu.

O ise kızıyor, öfkeleniyor, coşuyor, kimse inanmadığı için mahvoluyor, ne yapacağını bilemiyor, sürekli olarak hikâyesini anlatıp duruyordu. Akşam oldu, gitmesi gerekiyordu. İp parçasını aldığı yeri gösterdiği üç komşusuyla beraber yola çıktı ve bütün yol boyunca macerasından bahsetti. Akşam olayı herkese anlatmak için Breaute kasabasında bir tur attı. Karşılaştığı kimse inanmıyordu.

Bütün geceyi hasta geçirdi.

Ertesi gün, öğleden sonra bire doğru Marius Paumelle (Maryüs Pomel), Ymauville'de (İmanvil) çiftçi olan Breton Usta'nın uşağı cüzdanı ve içindekileri Manneville'e, Houlbreque (Ulbırege) Usta'ya götürmüştü.

Cüzdanı aslında sokakta bulduğunu ama okuma bilmediği için eve götürdüğünü ve patronuna verdiğini iddia ediyordu.

Haber çevrede çabucak yayıldı. Hauchecorne Usta da durumu öğrendi. Hemen yeni bir tura çıktı ve sonunda çözümlenen hikâyesini anlatmaya başladı. Bu olaydan alnının akıyla çıkmıştı.

"Beni üzen bunca olay değil anlıyor musunuz? Beni üzen yalan söylenmesi. Bir yalan yüzünden karalanmak insanı mahvediyor."

Bütün gün bu olaydan bahsetti, yoldan geçenlere (…) anlattı. Olanları anlatmak için tanımadığı insanları durduruyordu. Artık rahatlamıştı ama buna rağmen ne olduğunu tam olarak bilemese de bir şey onu rahatsız ediyordu. Dinleyenlerin onunla alay eder gibi bir halleri vardı. Kimse ikna olmuş gibi görünmüyordu. İnsanlar arkasından konuşuyormuş gibi geliyordu.

Ertesi hafta salı günü, bu defa sadece olayı anlatma ihtiyacından Goderville pazarına doğru yola çıktı. Kapısının önünde duran Malandain, onu görünce gülmeye başladı. Neden?

Criquetot'lu (Kırekoto) bir çiftçinin yanına yaklaştı, adam sözlerini bitirmesine izin vermeden (…) "Seni gidi yaşlı kurnaz!" dedi ve arkasını dönüp gitti.

Hauchecorne Usta hiçbir şey yapmadan kalakaldı, endişesi iyice artmıştı. Neden ona "yaşlı kurnaz" demişlerdi?

Jourdain'in hanında masaya oturur oturmaz olayı anlatmaya koyuldu. Montivilliers'li bir at cambazı "Haydi, haydi yaşlı usta, ben senin ipini bilirim." diye bağırdı.

Hauchecorne Usta, "Cüzdan bulundu ya," diye mırıldandı.

"Haydi bakalım (…) biri bulur biri de getirir. Oldubittiye getirdin işte."

Köylü soluksuz kaldı. Nihayet anlamıştı. Cüzdanı suç ortağıyla geri yollamakla suçlanıyordu. İtiraz etmek istedi. Bütün masa gülmeye başladı.

Yemeğini bitiremedi ve alayların arasında hanı terk etti.

Utanmış ve aşağılanmış bir halde evine döndü, öfkeden ve utançtan boğulacak gibi oluyordu. (…) Masumiyetini ispatlaması neredeyse imkânsızmış gibi görünüyordu, cimriliğini herkes bilirdi, haksız bir şüpheyle kalbinden vurulmuş gibi hissediyordu.

O da hikâyesini her gün biraz daha uzatarak, her defasında yeni nedenler, daha güçlü itirazlar, hayal edip yalnızca ip hikâyesi düşünerek geçirdiği zamanlarda çalıştığından daha gösterişli yeminler ekleyerek anlatmaya başladı. Savunması karmaşıklaştıkça ve kanıtları ustalaştıkça dinleyenler ona daha az inanıyordu. Herkes arkasından "bunlar yalandan nedenler," diye konuşuyordu. Bunu hissediyordu, kendini yiyor, boşuna uğraşıp duruyordu.

Görünür bir biçimde çökmeye başlamıştı.

Şakacı insanlar artık eğlenmek için, köye dönen askerlere savaş anılarının anlattırıldığı gibi, ona "ip" hikâyesini anlattırıyorlardı. Aklını kaybetmeye başlamıştı, zihni gittikçe zayıf düşüyordu.

Aralık ayının sonuna doğru yatağa düştü.

Ocak ayının ilk günlerinde öldü. Can çekişirken bile "küçük bir ip, küçük bir ip, işte, bakın Sayın Belediye Başkanı," diye sayıklıyordu.

Guy de Maupassant, *Mutluluk*

Türkçesi: Buket Yılmaz

ETKİNLİK

Kirazlar adlı hikâye ile *İp* adlı hikâyeyi olay, kişiler, zaman, mekân ile dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız.

Hazırlık

1. Kelimelerle resim çizmek size neler çağrıştırıyor? Çağrışımlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Sonuca bağlanmayan hikâye, roman ve film gibi sanat eserleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

İKİNCİ METİN

MENDİL ALTINDA

Ağustos. Cuma günü. Sicil Müdürü Cavit Bey, yemekten sonra minderin üstüne uzanmış, uyumak istiyor ama karasinekler rahat bırakmıyor. Köylülerin duvar diplerine uzanıp yüzlerine birer mendil örterek mışıl mışıl uyudukları gözünün önüne geldi. İmrendi. Uzandı, sandalye üzerinde duran ceketinin cebinden beyaz keten mendilini alıp yüzüne örttü, sıkıntılı olmasına aldırmayarak uyku gelecek diye bekledi. Bu arada da ilkin çocuklarının mektep taksitleri için gönderdiği paranın makbuzunu nereye koyduğunu düşündü. Sonra karısının, para yetiştiremiyorum, diye sızlanmasını hatırladı. "Ben burada aç duracak değilim ya!" Maaşlara zam yapılacak diyorlardı... Müsteşarın, kendisini sevdiğini düşünüp sevindi. Yanlışlıkla işten el çektirilen bir memuru Cavit Bey'in bir sözü ile müsteşar hemen eski işine göndermişti. Ya böyle olmayıp da müsteşar dayatsaydı! Bu zavallı adam sefil olurdu. Sonra onun han köşelerinde süründüğünü, nasıl borçlanacağını, kılığının nasıl bozulacağını, tıraşının nasıl uzayacağını birer birer gözünün önüne getirdi. Acıdı. "Ya müsteşar kabul etmese idi?" diye düşündü. O zaman sanki müsteşar dayatmış gibi kızdı. Kendi kendine sordu: "Ne yapardım?" Hemen ceketinin göğsünü ilikledi, arkadaşına "Ver şu evrakı." dedi, kâğıtları aldı, doğru müsteşarın yanına... Müsteşar masanın başında kâğıt okuyordu, başını kaldırdı, her gün sorduğu gibi "Hayrola, müdür bey?" diye sordu. "Efendim" dedi, "açıkta kalan filan efendi için olmaz buyurmuşsunuz. Bu da revâ mı, efendim? Bu zavallı nereye gidip derdini anlatsın? Bu bizim yanlışımız yüzünden işten el çektirilmiş. Kendisinin bir günahı var mı? Siz de çoluk çocuk sahibisiniz, insaf ediniz efendim." Müsteşar "Olmuş olmuştur." diyor. "Bir defa her nasılsa el çektirilmiş. Memuriyet hayatında böyle şeyler olur. Kendine başka yerde iş arasın..." Sicil müdürü bu haksızlığa karşı köpürüyor. Müsteşara diyor ki; "Bu iş aksederse elbette bizim için iyi olmaz." O, bu sözleri söylerken, bütün kalem arkadaşları, bütün daire halkı da kapıdan dinleseler... Sicil müdürüne ateş basıyor. Bütün daire, bütün işitenler, onun yiğitliğine, kabadayılığına şaşıp kalıyorlar. Çarşıdan, pazardan geçerken herkes arkasından gösteriyor... Müsteşar, sicil müdürünün sözlerinden korkuyor, imzasını bozup sözünü geri alıyor, sicil müdürü, kâğıtlar elinde odadan çıkarken kapıda dinleyenlerin aralıktan kendi odalarına kaçtıklarını görüyor, aşağı inip elindeki kâğıtları muavinin önüne atıyor. Muavin, müsteşarın silinmiş imzasını görünce ağzı açık kalıyor. Sicil müdürü, muavinin şaşırdığını düşününce, beyaz keten mendil altında tatlı tatlı güldü. Sonra işine yeniden tayin edilen memur haber alıyor, gelip sicil müdürünün ayaklarına kapanıyor, bu iş de her yerde duyuluyor. Karısının kulağına kadar da gidiyor. Kadından bir mektup: "Orada bu kadar işler yapıyorsun da bize para göndermiyorsun!" Artık kızıyor. Bu kadar da olmaz... Hemen o da bir mektup döşeniyor. Aradan biraz geçince bilmem nerenin seçmenlerinden bir mektup: "Mebus seçeceğiz, kabul buyurunuz."

Mazbata Meclisten geçince bir gün daireye geliyor, bütün arkadaşları tebrik ediyorlar, müsteşar, oda kapısında karşılıyor... Meclise girince ilk iş, memur maaşlarının artırılmasına dair bir teklif... Sicil müdürü terden, heyecandan boğulacaktı. Mendili yüzünden çekip fırlattı. Yüzü kızarmış, gözleri dönmüş, saçları dikilmiş, köşeye oturdu. "Bu mendil altında nasıl uyunur." diye düşündü, sonra da tekmesiyle odanın döşemesini teperek,

"Meryem, bir kahve pişir!" diye hizmetçisine bağırdı.

Memduh Şevket Esendal, *Mendil Altında*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

açıkta kalmak: İş ve görev bulamamak. **mazbata:** Seçim kurulunun milletvekili seçilenlere verdiği imzalı tutanak. **mebus:** Milletvekili. **müsteşar:** Bakanlıklarda, elçiliklerde bakan veya büyükelçiden sonra gelen en üst yönetici. **sicil müdürü:** Görevlilerin her türlü durumlarının işlendiği dosyaların bulunduğu bölüm yöneticisi. **tayin edilmek:** Atanmak.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

A. Hikâyede Anlatım Biçimleri

1. Öyküleyici Anlatım: Yaşanan, tasarlanan ya da gözlemlenen olayların yer, zaman ve kişilere bağlı olarak anlatıldığı anlatım biçimidir. Öyküleyici anlatımda tanık olunan bir olay ya da durumu okuyucuya aktarma amaçlanır. Hikâye, roman, anı, seyahat, biyografi, otobiyografi gibi türlerde kullanılır. Öyküleyici anlatımda aktarılan olay ya da durum anlatıcı aracılığıyla okuyucuya iletilir.

2. Betimleyici Anlatım: Varlıkları belirgin özellikleriyle tanıtıp göz önünde canlandırmayı amaçlayan anlatım biçimidir. Betimlemede nesneler tanıtılırken okuyucunun duygu dünyasına seslenilerek nesnelerle ilgili izlenim kazanması amaçlanır.

Betimleme, açıklayıcı betimleme ve izlenimsel betimleme olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Açıklayıcı betimleme: Betimlenen varlık hakkında bilgi verme amacı taşır. Genel ayrıntılar yorumlanmadan aktarılır. Kişisel duygu ve düşünceler betimlemede yer almaz.

Okuduğunuz *Kirazlar* adlı hikâyeden alınan aşağıdaki bölümde açıklayıcı betimleme yapılmaktadır:

"Karşımızda beş altı dönümlük kocaman bir bahçe içinde kaybolmuş bir eski ev vardır. Panjurları hemen daima kapalı duran bu evde ihtiyar bir karı-koca oturur. Ara sıra öteberi almak için çarşıya giden yine ihtiyar bir hizmetçilerinden başka kimseleri yoktur."

b. İzlenimsel betimleme: Varlıklarla ilgili izlenim kazandırmak, sanat yapmak amacını taşır. Ayrıntılar öznel olarak ifade edilir. Farklı duyulara hitap edilerek okuyucunun betimlenen varlıkla ilgili izlenim kazanması amaçlanır.

Okuduğunuz *Mendil Altında* adlı hikâyeden alınan aşağıdaki parçada izlenimsel betimleme yapılmaktadır:

"Sicil müdürü terden, heyecandan boğulacaktı. Mendili yüzünden çekip fırlattı. Yüzü kızarmış, gözleri dönmüş, saçları dikilmiş, köşeye oturdu."

Kişi betimlemesi (Portre)

Kişilerin dış görünüşlerini (fiziksel durumu) ya da kişiliklerini (ruhsal durumu) tanıtan betimlemelerdir.

Fiziksel portre: Kişileri dış görünüşleriyle tanıtan betimlemedir. Kişiler ayırt edici fiziksel özellikleriyle tanıtılır. Yazar bunu yaparken öznel görüş ve izlenimlere yer verebilir.

Kirazlar adlı hikâyeden alınan aşağıdaki parçada sıfatlar aracılığıyla hikâye kahramanı okuyucunun gözünde canlandırılmaktadır:

"Sönük mavi gözlerinden buruşuk yanaklarına yaşlar sızıyordu. İşim bitmişti. Gitmek için ayağa kalktım."

Ruhsal portre: Kişilerin karakter özelliklerinin tanıtıldığı betimlemedir. Ruhsal betimlemede tanıtılan kişinin duygularına, hayallerine, düşüncelerine yer verilebilir.

Kirazlar adlı hikâyeden alınan aşağıdaki parçada kahramanların kişilik özellikleri yer almaktadır:

"Dünya kadar paraları vardır. Fakat gayet pinti insanlardır. Yemezler, içmezler, evlerinde yırtık elbiselerle gezerler, kışın ateş yakmazlar. İratlarından gelen parayı bankaya götürüp yatırırlar."

B. Hikâyede Anlatım Teknikleri

1. Diyalog: Kişilerin konuşmaları davranışlarıyla birlikte verilir. Karakterleri inandırıcı hâle getiren öge diyalogdur. Diyaloglarla kahramanların ilgileri, kaygıları, kişilik özellikleri metne yansıtılır. Diyaloglarda karakterlerin kullandığı kelimeler, ağız özellikleri kişilikleriyle doğru orantılı olur. Kişilerin diyaloglardaki tepkileri onların karakter özellikleri hakkında okuyucuya bilgi verir. Kişinin ses tonu, davranışları, mimikleri ve dinleyicide bıraktığı etki gözetilir.

Mendil Altında adlı hikâyeden alınan aşağıdaki parçada olay, iki kişinin karşılıklı konuşmasıyla gelişmektedir:

Hemen ceketinin göğsünü ilikledi, arkadaşına "Ver şu evrakı." dedi, kâğıtları aldı, doğru müsteşarın yanına... Müsteşar masanın başında kâğıt okuyordu, başını kaldırdı, her gün sorduğu gibi "Hayrola, müdür bey?" diye sordu. "Efendim, dedi, açıkta kalan filan efendi için olmaz buyurmuşsunuz... Bu da reva mı, efendim? Bu zavallı nereye gidip derdini anlatsın? Bizim yanlışımız yüzünden işten el çektirilmiş. Kendisinin bir günahı var mı? Siz de çoluk çocuk sahibisiniz, insaf ediniz efendim. Müsteşar "Olmuş olmuştur," diyor. "Bir defa her nasılsa el çektirilmiş. Memuriyet hayatında böyle şeyler olur. Kendine başka yerde iş arasın..."

2. İç Konuşma: Roman ve öykü gibi edebî eserlerde, bir kişinin kendi kendine yaptığı sessiz konuşmaların okura aktarılmasıdır. İç konuşma dil bilgisi kurallarına uygundur. Bu teknikte okuyucu, kahramanın aklından geçenleri doğrudan kahramandan öğrenir. Yazar, anlatmak istediklerini kafasından geçenler şeklinde okuyucuya aktarır. Hikâyede kendi varlığını unutturmuş olur.

Kirazlar adlı hikâyeden alınan aşağıdaki parçada iç konuşma tekniğinden yararlanılmıştır:

—Ben istemezdim sizi rahatsız etmek amma efendiye söz anlatamadım, dedi.

Allah'ın bildiğini ne saklayayım? Ben evvela bu duayı ve bu sözleri pek kalpsizce yorumladım. Anlaşılan vizite parasının bir kısmını Cenabıhakk'a havale edecekler... Bu dua ahiret bankası için havalename olsa gerek diye düşündüm.

Hastalığın ehemmiyetsiz olduğunu söylemesi de manidardı. Ehemmiyetsiz bir hastalığın tedavi ücreti elbette ehemmiyetlisinden daha az olmak lazım gelir. Bir bahçe kirazdan bir tanesini yemeye kıyamayan, mülklerinin gelirini aldıkça sevincinden iğrenç bir surette ağlaşan bu insanlar için bu mantık, gayet tabii görülmeliydi.

C. Dil ve Anlatım

Hikâye yazarının dili kullanma becerisi üslubu oluşturur. Hikâye anlatma tarzı yazardan yazara değişir. Her yazarın dili kullanma şekli farklıdır. Açık ve akıcı bir dil kullanma, anlatımı deyim ve atasözleriyle zenginleştirme, devrik cümle kullanma yazarın dili etkili kullanmadaki tercihleridir. Bunları kullanma becerisi onu diğer yazarlardan ayırır.

D. Olay Hikâyesi ile Durum Hikâyesinin Farkı

Olay hikâyesi, olay anlatımına dayalıdır. Olay hikâyesinde merak ögesi diri tutulur. Olay bir sonuca bağlanır. Durum hikâyesinde hayattan bir kesit anlatılır. Öncelikli olan olay değil, kişilerin ve varlıkların bazı durumlarıdır.

Kirazlar hikâyesi olay hikâyesidir. Hikâyenin giriş bölümünde beş altı dönümlük kocaman bir bahçe içinde kaybolmuş bir eski evden söz edilerek okuyucuda merak duygusu uyandırılmıştır. Kocaman konakta yaşlı bir çift oturmaktadır ve konağın panjurları sürekli kapalıdır. Mekân ile kahramanlar arasında güçlü bir ilişki vardır. Yaşlı karı-kocanın torunlarının başına gelen acı olayın yaşandığı yer kiraz bahçesidir. Torunlarını kaybeden dede ve nine gece-gündüz bu kiraz bahçesinde nöbet tutmaktadır.

Sonuç bölümüne kadar okuyucunun zihninde birçok soru belirir. Okuyucuda yaşlı karı-koca hakkında ön yargı oluşur. Onların yardımlaşma, dayanışma ve sevgiden uzak hâlleri okuyucuyu üzer. Sonuç bölümünde olay beklenmedik bir sonuca bağlanır. Sonuç bölümünde yaşlı karı-koca hakkında mahallelide oluşan izlenimlerin yanlış olduğu anlaşılır. Yaşlı karı–kocanın mahalledeki çocukları kirazlardan uzak tutmaları olumsuz bir davranış olarak değerlendirilirken hikâyenin sonunda bunun çocukları tehlikeden korumaya yönelik bir davranış olduğu anlaşılır.

Hikâyedeki olaylar kahraman anlatıcı olan doktor tarafından anlatılmaktadır. Yaşlı kadını muayeneye giden doktor, mahalleli gibi yaşlı çift hakkında ön yargılıdır.

Mendil Altında adlı hikâye, durum hikâyesi özelliği taşımaktadır. Hikâyede Cavit Bey'in hayatından bir kesit anlatılmaktadır. Bu hikâyede olay kesin bir sonuca bağlanmamıştır. Hikâye okuyucuda bitmemişlik hissi uyandırmaktadır. Hikâyeden, okuyan herkes farklı bir sonuç çıkarabilmektedir. Olay hikâyelerinde ise giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine uyulur ve hikâyeden herkes aynı sonucu çıkarır.

Bir devlet dairesinde sicil amiri olarak görev yapan Cavit Bey, bir taraftan geçim sıkıntısı çekmekte diğer taraftan milletvekili olma hayali kurmaktadır. Cavit Bey'in amiri olan müsteşar, duygusuz ve umursamaz bir insandır. Cavit Bey, kafasında kurguladığı bir olay üzerine birtakım sıkıntılar yaşamıştır. Hikâyede tanıtılan kişiler gerçekçi biçimde anlatılmıştır.

Mendil Altında adlı hikâyede günlük konuşma diline yakın açık, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Yazar, hikâyede gözleme dayalı bir anlatımı tercih etmiştir. Olay bir devlet dairesinde geçmektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlelerde verilen altı çizili kelimelerin ve kelime gruplarının anlamlarını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz ve tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz.

Cümleler	Tahmin Edilen Anlam	Sözlükteki Anlam
Cavit Bey uyumaya çalışırken çocuklarının mektep taksitini, karısının maddi sıkıntılardan dolayı sızlanmalarını ve yanlışlıkla işten el çektirilen bir memur için müsteşar ile konuşarak memurun işe dönmesini sağlamasını hatırlar.		
O, bu sözleri söylerken bütün kalem arkadaşları, bütün daire halkı da kapıdan dinleseler...		
Bu da reva mı efendim.		

2. *Mendil Altında* adlı hikâyenin temasını ve konusunu belirleyiniz.

3. *Mendil Altında* adlı hikâyedeki temel çatışmayı ve bu çatışma etrafında yer alan diğer çatışmaları belirleyiniz.

4. Aşağıda verilen olayları *Mendil Altında* adlı metne göre kronolojik olarak sıralayınız.

Sıra	Olay Halkaları
	Cavit Bey uyumaya çalışırken çocuklarının mektep taksitini, karısının maddi sıkıntılardan dolayı sızlanmalarını ve yanlışlıkla işten el çektirilen bir memur için müsteşarla konuşarak memurun işe dönmesini nasıl sağladığını hatırlar.
	Cavit Bey; yemekten sonra mindere uzanır, uyumak için yüzüne bir mendil serer, uyumaya çalışır.
	Sicil Müdürü Cavit Bey, bu işi başaramasaydı görevine dönmesini sağlamasaydı memurun başına gelecekleri düşünür.
	Cavit Bey milletvekili olduğunu ve sonrasında eski iş yerini ziyaret ettiğini hayal eder.
	Cavit Bey; müsteşarla memurun işe geri alınması için tartışır, bu hareketi takdir toplar, milletvekilliği teklifi alır.
	Sicil Müdürü Cavit Bey, kurduğu hayallerin heyecanından uyuyamaz; yattığı yerden kalkarak hizmetliden kahve ister.

5. *Mendil Altında* adlı hikâyedeki şahıs kadrosunun olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özelliklerini; toplumsal statülerini, tip veya karakter özelliği gösterip göstermediklerini belirleyip aşağıdaki tabloda uygun yerlere yazınız.

Kişiler	Kişisel Özellikleri
Cavit Bey	
Müsteşar	
Meryem	
El çektirilen memur	
Cavit Bey'in eşi	

6. *Mendil Altında* adlı hikâyede olayların gelişiminde zaman ve mekânın işlevini, Cavit Bey'in ruh hâli ile zaman ve mekân arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.

7. *Mendil Altında* adlı hikâyede yararlanılan anlatım biçimlerini ve tekniklerini belirtiniz.

8. *Mendil Altında* adlı hikâyede yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.

9. *Mendil Altında* adlı hikâyede metnin yazıldığı dönemin özelliklerini belirleyiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

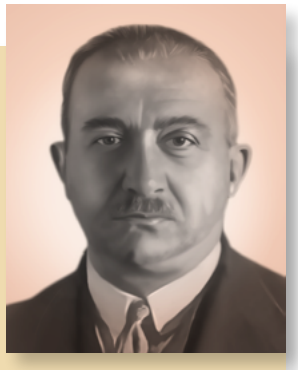

Memduh Şevket Esendal (1883–1952)

Çorlu'da doğdu. Savaş ve göçler sebebiyle iyi bir eğitim alamadı. Kişisel gayretleriyle Arapça ve Farsça öğrendi. Bakü'ye elçi olarak atandı. Yurda döndükten sonra öğretmenlik yaptı. İlk romanı *Miras*'ı yayımladı. Milletvekili seçildi, 1934 yılında yayımlanan *Ayaşlı ve Kiracıları* romanı en çok tanınan eseridir.

1920 yılına kadar yazdığı hikâyeler, Maupassant tarzı hikâyelerdir. Rus yazar Anton Çehov'un hikâyelerini okuduktan sonra Çehov tarzı hikâyeler yazdı. Durum hikâyesinin Türk edebiyatındaki önemli temsilcilerindendir.

Realist bir sanat anlayışına sahip olan yazar, hikâyelerinde doğallığı esas aldı. Çehov tarzı hikâyelerinde okuyucuda merak duygusu uyandıracak olay örgüsüne ve çatışmalara ihtiyaç duymadı. Birçok hikâyesinde giriş bölümü kullanmadan doğrudan hikâyeye giriş yapmış ve hikâyeyi belli bir sonuca bağlamadan bitirmiştir.

Memduh Şevket Esendal'ın hikâyelerinde işlenen başlıca konular; memur ve yönetici ilişkisi, aile kurumu, toplumdaki yozlaşmanın birey üzerindeki etkisi ile çocuklardır. Hikâyelerde yaygın olarak kullanılan mekânlar İstanbul, Ankara ve bazı Anadolu şehir ve kasabalarıdır.

Memduh Şevket Esendal hikâyelerinde konuşma dilinden yararlanır. Anlatımı; doğal, yalın, açık ve yer yer mizahi özellik taşır.

Başlıca hikâye kitapları: *Otlakçı, Mendil Altında, Ev Ona Yakıştı, Sahan Külbastısı, Veysel Çavuş, İhtiyar Çilingir, Hava Parası, Kelepir*'dir.

MEMURUN ÖLÜMÜ

Güzel bir akşam, yakışıklılığı akşamın güzelliğinden hiç de geri kalmayan kalem memuru İvan Dimitriç Çerviakov (İvan Dimidriç Çerviyakov) ikinci sıra koltuklardan birine oturmuş, dürbünle Corneville Çanları'nı izliyor, opereti seyrettikçe kendini zevkin doruklarına ulaşmış hissediyordu fakat ansızın… Bu "fakat ansızın"-lara hikâyelerde çok sıkça rastlanır. Yazarlar haklı: Hayat beklenilmeyen şeylerle öylesine dolu ki… Ansızın yüzü buruştu, gözleri yuvarlaklaştı, nefesi kesildi. Dürbünü indirdi, eğildi ve… Hapşuuuu!.. Evet, hapşırmıştı. Hapşırmak hiç kimseye, hiçbir yerde yasak edilmemiştir. Mujikler de polis müdürleri de hapşırır hatta bazen müsteşarların bile hapşırdığı olur. Herkes hapşırır. Çerviakov hiç de mahcup değildi. Mendiliyle ağzını burnunu sildi, nezaket sahibi bir adam olarak kimseyi rahatsız edip etmediğini anlamak için etrafına bakındı. Ve işte mahcubiyeti de tam bu anda başladı.

Çerviakov, tam önünde birinci sıra koltukta oturan ihtiyarın eldiveniyle dazlak kafasını ve boynunu özenle sildiğini, bir şeyler mırıldandığını gördü. İhtiyarı tanımıştı; ulaştırma bakanlığında çalışan Sivil General Brizjalov'du (Birizyalov) bu.

"Onun üzerine sıçrattım." diye düşündü. Gerçi benim amirim değil yabancı ama yine de yakışıksızca bir şey. Özür dilemek gerek."

Çerviakov öksürerek tüm gövdesiyle öne doğru eğildi, generalin kulağına doğru;

"Affedersiniz, efendim, üzerinizi berbat ettim… İstemeyerek…" dedi.

"Zararı yok, zararı yok!"

"Tanrı aşkına bağışlayınız. Ben işte… İstemedim ama…"

"Ah, oturunuz lütfen! Bırakın dinleyeyim!"

Çerviakov bozuldu, aptal aptal gülümsedi ve sahneyi seyretmeye başladı. Seyrediyordu ama o ferahlığı, hazzı artık duymuyordu. İçini huzursuzluk kemiriyordu. Perde arasında Brizjalov'a yaklaştı, onun etrafında biraz gezindi, sonra çekingenliğini yenerek:

"Üzerinizi kirlettim, efendim… Bağışlayınız… Ben işte… Şey olsun diye değil…"

General:

"Ah ne saçmalık… Ben unutmuştum bile, siz ise hep aynı şeyi tekrarlıyorsunuz." diyerek sabırsızca alt dudağını oynattı.

Generali gizli bakışlarla süzen Çerviakov, "Unutmuşmuş oysa gözlerinden kin okunuyor." diye düşündü. "Konuşmak da istemiyor. Bunu asla istemediğimi, hapşırmanın bir doğa yasası olduğunu ona anlatmalıydım. Yoksa tükürmek istediğimi sanabilir. Şimdi böyle düşünmese bile sonra düşünecek."

Çerviakov eve döndüğünde ettiği kabalığı karısına anlattı. Görünüşe bakılırsa karısı bu olayı çok hafife almıştı. Kadın korkmuş fakat sonra Brizjalov'un "yabancı" olduğunu öğrenince sakinleşmişti.

Kocasına:

"Yine de git özür dile, general senin topluluk içinde nasıl davranılacağını bilmediğini düşünecek." dedi.

"Mesele de bu ya! Özür diledik ama o garip bir şekilde… İşe yarar tek kelime çıkmadı ağzından. Gerçi konuşacak zaman da yoktu ya."

Ertesi gün Çerviakov yeni üniformasını giydi, saç tıraşı oldu ve generale durumu açıklamaya gitti. Generalin kabul odasına girdiğinde odanın dilek sahipleri ile dolu olduğunu, generalin de orada bulunduğunu ve

dilek sahiplerini kabul etmeye başlamış olduğunu gördü. General birkaç dilek sahibi ile görüştükten sonra bakışlarını Çerviakov'a çevirdi. Kalem memuru:

"Dün Arkadiyada eğer anımsarsanız efendim." diye başladı; "Hapşırmış ve kazayla üzerinizi kirletmiştim. Öz…"

General:

"Amma da saçmalık!.. Ne idüğü belirsiz!" diye söylendi, sonra sıradaki diğer dilek sahiplerine dönerek,

"Ne istiyorsunuz?" dedi.

Çerviakov "Konuşmak istemiyor." diye düşündü, bembeyaz kesilmişti. "Kızıyor demek… Hayır, bunu böyle bırakamam. Ona izah edeceğim."

General son dilek sahibiyle de görüşmesini bitirip iç odalara yönelince Çerviakov hemen onun arkasından koştu ve "Efendimiz! Eğer zatıalinizi böyle rahatsız etmeye cüret ediyorsam diyebilirim ki bu tamamen içimdeki pişmanlık duygusundan ileri geliyor! diye mırıldandı. "Siz de takdir edersiniz ki isteyerek olmadı."

General ağlamaklı bir yüz ifadesiyle elini salladı, kapının arkasından kaybolurken "Siz açıkça benimle alay ediyorsunuz, efendim!" dedi.

"Bunda ne alayı var? Asla alay filan yok. General ama bir türlü anlıyamıyor. Madem böyle ben de bu kof adamın önünde artık daha fazla af dilemeyeceğim. Şeytan görsün yüzünü. Ona bir mektup yazarım ama bir daha gelmeyeceğim, Tanrı şahit gelmeyeceğim."

Çerviakov evine dönerken işte böyle düşünüyordu. Generale mektup yazmadı. Düşündü taşındı, nasıl yazacağını bir türlü bilemedi. Ertesi gün durumu izah için ona yine kendisinin gitmesi gerekti.

General soru soran bakışlarını ona çevirdiğinde Çerviakov:

"Dün zatıalinizi, buyurdukları gibi alay etmek için rahatsız etmemiştim." diye mırıldandı. "Hapşırıp üzerinizi kirlettiğim için özür dilemek istedim. Alay etmeyi ise düşünmedim. Hiç alay etmeye cüret edebilir miyim? Eğer bizler alay edecek olursak o zaman demektir ki kişilere… Hiçbir saygı kalmayacak…"

Mosmor kesilen ve tir tir titreyen general, birden:

"Defol!.." diye bağırdı.

Korkudan kendinden geçen Çerviakov fısıldar gibi:

"Nasıl?" dedi.

General ayaklarını yere vurarak:

"Defol!.." diye tekrarladı.

Çerviakov'un karın boşluğunda bir şeyler koptu. Hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey duymuyordu. Kapıya doğru geri çekildi, sokağa çıktı, sendeliyordu… Bilinçsiz bir şekilde eve döndü, üniformasını çıkarmadan divana uzandı ve öldü.

Anton Çehov, *Seçilmiş Hikâyeler*

Türkçesi: Nuri Yıldırım

ETKİNLİK

Mendil Altında adlı hikâye ile *Memurun Ölümü* adlı hikâyeyi olay, kişiler, zaman, mekân, dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Aşağıdaki parçada yer alan isimleri bulunuz. Bulduğunuz bu isimleri türlerine göre gruplandırarak tablodaki ilgili bölümlere yazınız.

"Karşımızda beş altı dönümlük kocaman bir bahçe içinde kaybolmuş bir eski ev vardır. Panjurları hemen daima kapalı duran bu evde ihtiyar bir karı-koca oturur. Ara sıra öteberi almak için çarşıya giden yine ihtiyar bir hizmetçilerinden başka kimseleri yoktur. Kimse ile görüşmezler. Yine de bahçenin etrafını çeviren yüksek duvara rağmen mahalle ahalisi onların kim olduklarını, nasıl yaşadıklarını öğrenmeye muvaffak olmuştur."

Reşat Nuri Güntekin, *Leyla ile Mecnun*

"Ağustos. Cuma günü. Sicil Müdürü Cavit Bey, yemekten sonra minderin üstüne uzanmış, uyumak istiyor ama karasinekler rahat bırakmıyor. Köylülerin duvar diplerine uzanıp yüzlerine birer mendil örterek mışıl mışıl uyudukları gözünün önüne geldi. İmrendi. Uzandı, sandalye üzerinde duran ceketinin cebinden beyaz keten mendilini alıp yüzüne örttü, sıkıntılı olmasına aldırmayarak uyku gelecek diye bekledi. Bu arada da ilkin çocuklarının mektep taksitleri için gönderdiği paranın makbuzunu nereye koyduğunu düşündü. Sonra karısının, para yetiştiremiyorum, diye sızlanmasını hatırladı. "Ben burada aç duracak değilim ya!" Maaşlara zam yapılacak diyorlardı..."

Memduh Şevket Esendal, *Mendil Altında*

İsimler	İsim Türleri						
	Özel isim	Cins ismi	Soyut isim	Somut isim	Tekil isim	Çoğul isim	Topluluk ismi

2. Aşağıdaki tabloda yer alan cümlelerdeki noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını belirleyiniz. Belirlediğiniz özelliği tablodaki ilgili bölüme yazınız.

Cümleler	Noktalama İşaretlerinin Kullanım Amaçları
Sicil Müdürü Cavit Bey, yemekten sonra minderin üstüne uzanmış, uyumak istiyor ama karasinekler rahat bırakmıyor.	....
Kendi kendine sordu: "Ne yapardım?"	....
— İstemem... Ben ilacı ne yapayım?	....
Balkan Savaşı'nda kimi öldü, kimi kayboldu.	....
Biz, iki ihtiyar, Zehra ismindeki torunumuzla İstanbul'a geldik.	....

3. Aşağıdaki metinde yay ayraçla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini yazınız.

( ) Sadrazamın sağındaki ( ) deminden beri bir mezar taşı gibi hareketsiz duran kırmızı tuğlu kavuk ( ) yerinden oynadı ( ) Yavaş yavaş sola döndü ( )

( ) Ben ( ) tam bu elçiliğe uygun bir adam biliyorum, dedi. Babası benim yoldaşımdı ama devlet memuriyeti kabul etmez ( )

( ) Kim ( )

( ) Muhsin Çelebi ( )

Sadrazam bu adamı tanımıyordu ( ) Sordu ( )

( ) Burada mı oturuyor?

( ) Evet ( )

( ) Ne iş yapıyor ( )

( ) Biraz zengindir ( ) Vaktini okumakla geçirir ( ) Tanımazsınız efendim ( ) Hiç büyüklerle yakınlaşmaz ( ) Onlardan bir şeyler istemez ( ) ( )

Ömer Seyfettin, *Pembe İncili Kaftan*

YAZMA ÇALIŞMALARI

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hikâye Yazma Tekniği

Hikâye, kurmaca gerçekliğe dayalı metin türüdür. Hayattan alınan olaylar, hikâyede düşsel bir gerçekliğe dönüştürülür. Böylece hikâyenin kurmaca dünyası oluşur. Hikâyede dört yapı unsuru bulunur. Bunlar; kişi, zaman, mekân ve olaydır.

1. Kişi: Hikâyenin hazırlık aşamasında öncelikle kişi belirlenir. Belirlenen kişi, çevredeki insanlar arasından seçilebilir. Kişi; cansız varlık, bitki ya da hayvan da olabilir. İyi bir hikâyede kişilerin inandırıcı özellikler taşıması gerekir.

Kişiler, güçlü veya zayıf yönleriyle tutkuları ya da korkularıyla ifade edilir. Kişiler; meslekleri, uğraşları, ilişkileri, ilgi alanları, giyim kuşamları ve konuşma şekilleriyle ifade edildiklerinde okuyucunun hayal dünyasında canlanır. Kişilerin okuyucunun hayalinde canlanması yazarın başarısıdır. Kişilik özellikleri ya davranışları yoluyla ya da diyaloglar yoluyla ifade edilir. Diyalogların yazımında kişiler temsil ettikleri mesleklere ya da çevreye uygun konuşturulabilir.

2. Mekân: Her olay, bir mekânda geçer. Mekânın anlaşılıp kavranması için yazar mekânı betimleme yoluyla tanıtır. Hikâyede mekân ayrıntılı olarak tanıtılmaz. Olayla ilgisi varsa betimlenir. Mekân olayın anlaşılmasına katkı sağlar. Kişilerin davranışlarıyla mekân arasında ilişki vardır.

Mekân dünyada karşılığı olan bir yer olabileceği gibi kahramanları hayvanlar ve cansız varlıklar olan hikâyelerde hayalî yerler de olabilir.

Mekân, diğer mekânlardan farklı yönleriyle tanıtılmalıdır. Okuyucu kendisini o mekânda hissetmelidir.

3. Zaman: Hikâyede olay belli bir zaman diliminde yaşanır. Hikâyedeki olayın inandırıcı olması için olay zamanını belirlemek gerekir. Zamanın verilmediği hikâyede olay inandırıcılıktan uzaktır. Hikâyedeki zaman; saat, gün, ay, yıl gibi ölçülerle verilebilir. "Birkaç gün önce", "dün" gibi belirsiz ifadelerle de belirlenebilir. Olaylar ya gerçekleşirken ya da yaşandıktan sonra anlatılır. Olaylar oluş sırasına göre verilebileceği gibi geriye dönüş tekniğiyle de verilebilir.

4. Olay: Olay günlük hayatta yaşanmış veya yaşanabilir nitelik taşır. İlgi çekici ve merak uyandırıcı özellik taşıyan olay halkaları sebep-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlanır.

Hikâye Yazma Aşamaları

1. Hazırlık

a. Konu ve kişilerin temayı belirleme: Hazırlık aşamasında hikâyenin konusu ve teması belirlenir. Konu ve temayı belirlemede gözlem yeteneği etkili olur. İlgi çekici, okuyucuda merak uyandıracak bir konu belirlenir. Çevrede yaşanan, tanık olunan ya da başkasından öğrenilen komik ya da üzücü bir olay seçilebilir. Yaşanılan ya da tanık olunan olayların anlatımında daha başarılı olunur.

b. Kişileri ve kişilerin metindeki işlevlerini belirleme: Hikâyenin içeriğine bağlı olarak kahramanlar belirlenmelidir. Kişi sayısı sınırlıdır. Yazar, okuyucuya vermek istediği mesajı kişiler yoluyla aktarır. Kahramanların karşılıklı konuşmalarıyla tema somutlaştırılır. Kişilerin tip ya da karakter özelliği gösterip göstermeyeceği tespit edilir.

2. Planlama

a. Olay örgüsünü ve çatışmaları belirleme: Hikâyedeki konu çevresinde birden fazla olay, sebep-sonuç ilişkisiyle bir araya getirilerek olay örgüsü oluşturulur. Olay örgüsü belirledikten sonra onunla bağlantılı olarak çatışma belirlenir. Kahramanların kişilik özelliklerindeki karşıtlıklardan kaynaklanan çatışmalar belirlenir.

b. Mekânı ve zamanı belirleme: Olayın gerçeklik izlenimi uyandırması için mekânın betimlenmesi gerekir. Mekânın kişiler üzerindeki etkisi belirlenir, olayla ilgisi olmayan ayrıntıya girilmez.

Hikâyedeki zaman olay örgüsüne bağlı olarak belirlenir. Zamanı kahramanlar yaşar. Zaman doğrudan ifade edilebileceği gibi sezdirme yoluyla da verilebilir. Mekândan sonra anlatıcı belirlenir.

c. Anlatıcıyı ve anlatıcının bakış açısını belirleme: Hikâyenin anlatıcısı belirlenir. Olaylar bu anlatıcının gözünden, izlenimlerinden ve bakış açısından anlatılır. Anlatıcı, kurmaca olabileceği gibi kahramanlardan biri de olabilir. Anlatıcının tavrı da belirlenir. Anlatıcı, nesnel olabileceği gibi taraf da olabilir. Bu tamamen yazarın tercihidir.

3. Taslak Metin Oluşturma

a. Plan doğrultusunda metni yazma: Konusu, teması, olay örgüsü, mekânı, zamanı, çatışması, anlatıcısı ve bakış açısı belirlenen hikâyenin yazım aşamasına geçilir.

Planın başarısında hikâyenin ögelerini belirlemenin yanı sıra dili kullanma ve anlatım becerisi de etkilidir.

b. Anlatım biçimlerinden ve tekniklerinden yararlanma: Hikâyenin yazım aşamasında kullanılacak öyküleyici ve betimleyici anlatım biçimleri ile diyalog, iç konuşma gibi anlatım teknikleri belirlenir. Bu anlatım biçimleri ve tekniklerinin hikâyenin hangi bölümünde kullanılacağı tespit edilir.

4. Metni Düzeltme ve Geliştirme

a. Metnin tutarlılığını değerlendirme: Hikâyedeki olay örgüsünün belli bir birlik ve bütünlük içerisinde zihinde anlamlı olarak canlandırılması gerekir. Metindeki cümleler arasındaki bağlantıların anlam ve mantık bakımından birbirini takip edip etmediğini kontrol edilir. Metnin yapı ve anlam bakımından bütünlük oluşturup oluşturmadığı tespit edilir.

b. Anlatım bozukluklarını düzeltme: Metin gözden geçirilerek tespit edilen anlatım bozuklukları düzeltilir.

c. Yazım ve noktalama hatalarını düzeltme: Metin yazım ve noktalama yönünden gözden geçirilir, tespit edilen yazım ve noktalama hataları düzeltilir.

5. Yazılan Metni Paylaşma

Yazılan hikâye metni sınıfta okunarak, sınıf veya okul panosunda ya da okul dergisinde yayımlanarak paylaşılır.

B. Uygulama

ETKİNLİK

Yapı unsurlarına ve anlatım özelliklerine uygun bir hikâye yazınız. Yazdığınız hikâyeleri arkadaşlarınızla değiştirerek yapı unsurları ve anlatım özellikleri bakımından değerlendiriniz.

Hikâye yazma çalışmalarının dışında incelediğiniz *Kirazlar* ve *Mendil Altında* adlı hikâyelerden edindiğiniz düşünce ve izlenimleri konu alan farklı türde bir yazma çalışması da yapabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

a. Sunu: Bir konunun resim, grafik, metin, ses ve görüntü kullanılarak giriş, gelişme, sonuç bölümlerinden oluşan, sıralı ve düzenli bir şekilde anlatılmasıdır.

b. Sunu kapak sayfası hazırlama: Kapak sayfası, sununun başlangıç sayfasıdır. Kapak sayfasında sunu başlığı ve sunuyu hazırlayana ait bilgiler yer alır.

c. Sunu akışı sayfası hazırlama: Sunudaki ana başlıkların yer aldığı içindekiler sayfasıdır.

ç. Sunuda yazı kullanımı: Sunuda anahtar kavramlara ve önemli bilgilere yer verilmelidir. Büyük harf kullanımı okumayı güçleştirdiği için sadece vurgulanmak istenen kelimeler büyük harflerle yazılmalıdır. Okunması güç yazı karakterlerinden kaçınılmalıdır. Kolay okunan yazı tipleri tercih edilmelidir. Tüm slaytlarda aynı yazı tipi kullanılmalıdır.

Başlık; açık, net ve tek satır olmalıdır. Slayttaki yazılar sola dayalı olmalıdır. Başlıklardaki yazı karakterlerinin büyüklüğü en fazla 32 punto olmalıdır. Birinci düzey maddeler için en fazla 28 punto, ikinci düzey maddeler için en fazla 24 punto, üçüncü düzey maddeler için en fazla 20 punto, kaynakça için 11-12 punto kullanılmalıdır. Harfler birbirine çok yakın olmamalı, bütün harfler arasında eşit düzeyde boşluklar bırakılmalıdır.

Bir slaytta en fazla 60 kelime yer almalıdır. Görsel içermeyen slaytlarda en fazla 6 adet madde kullanılmalıdır. Bir slaytta yaklaşık 6 satır bulunmalıdır.

d. Sunuda görsel ve işitsel ögelerin kullanımı: Sunuyu görsel ögelerle desteklemek, soyut bilgileri somutlaştırır. Bir görsel, bazen birçok kelimeyle anlatılabilecek bir ifadenin yerini tutar. Görsellerle desteklenmiş slayttaki bilgi daha kısa sürede öğrenilir ve kalıcı olur.

Slaytlarda anlatımı güçlendirmek için resim, grafik, tablo, harita, diyagram gibi görseller kullanılır. Kullanılan bu görseller içerikle ve yaş grubuyla uygun olmalıdır.

Sunuda kullanılan işitsel ögeler dinleyicinin dikkatini canlı tutar. İşitsel ögelerle desteklenmiş bir sunu akılda kalıcı olur.

e. Yazı, görsel ve zemin ilişkisi: Slaytlarda açık renk arka plan, koyu renk yazı kullanılmalıdır. Arka plan rengi ile yazı rengi birbirine zıt olmalıdır. Slaytta bilgi metinlerinin yazımında siyah, lacivert ya da bordo renkler tercih edilmelidir.

Sunuda konuşma metninin önemli noktaları yer almalıdır. Sunu konuşmayı destekleyen bir araçtır. Bu nedenle sunuyu konuşmacının yönlendirmesi gerekir.

Sununun sunumu sırasında vurgu ve tonlamaya özen gösterilmelidir. Konuşma sırasında jest ve mimiklere dikkat edilmeli, slaytlarda açıklamaların eş zamanlı olmasına özen gösterilmelidir.

B. Uygulama

ETKİNLİK

Sunu hazırlamanın temel ilkelerinden hareket ederek Türk edebiyatındaki durum ve olay hikâyeciliği ile ilgili bir sunum hazırlayınız.

II. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

SİNAĞRİT BABA

"Cehennem nişanı"nda beş sandaldık. Güzel bir ocak akşamı. Hava lodos. Denize kırmızı rengin türlüsü yayılmış. Çok kaynamış ıhlamur rengindeki yayvan, geniş, ölü dalgalar. Sandallar ağır ağır sallanıyor, oltalar bekliyor, insanlar susuyor...

Otuz sekiz kulaç suyun altındaki derin sessizliğe, dibindeki dallı budaklı kayaların arasına yedi rengin en koyusu girer mi şimdi. Sinağrit Baba döner mi avdan. Pırıl pırıl, eleğimsağma rengi pullarıyla ağır ağır, muhteşem, bir İlk Çağ kralı gibi zengin, cömert, asil ve zalim mantosuyla dolaşır mı kim bilir? Altını, zümrüdü, incisi, mercanı, sedefi lacivertliğin içinde yanıp sönen sarayını özlemiş acele mi ediyordur?

Sinağrit Baba ömründe konuşmamış, ömrü boyunca evlenmemiş, ömrü boyunca yalnız yaşamıştır. Onun kovuğundaki zümrüt pencereden ne facialar seyretmiştir Sinağrit Baba, ne oltalar koparmıştır.

Bu akşam kimin oltasını seçmeli de artık bitirmeli bu yorucu ömrü. Daha her yeri pırıl pırılken, mantosu sırtındayken, daha eti mayoneze gelirken bitirmeli bu ömrü. Sonra hesapta bir gün pis bir "Vatos"un, bir sırtı renksiz, yapışkan ve parazitli bir canavarın dişine bir tarafını kaptırmak var.

(…)

Sinağrit Baba oltalardan birini kokladı. Bu balıkçı Hristo'dur; kusurlu adam. Gözü açtır onun. İçinden pazarlıklıdır. Evet, fukaradır ama kibirli değildir. Sinağrit Baba fukaralıkta gururu sever. Öteki oltaya geçti. Kokladı. Bu balıkçı Hasan'dır. Geç! Cart curt etmesine bakma! Korkaktır. Sinağrit Baba cesur insandan hoşlanır. Bir başka oltaya başvurdu. Balıkçı Yakup iyidir, hoştur, sevimlidir, edepsizdir, külhanidir ama kıskançtır. Kıskançları sevmez Sinağrit Baba, geç. Şu olta, hasisin tuttuğu olta. Sinağrit Baba cömertten hoşlanır ama bu oltaya bir başvurmaya değer. Bir başvurdu. Hasis'in oltasının iğnesini dümdüz etti. Sinağrit Baba iğneden kopardığı yarım kolyozu çiğnemeden yuttu. Hasis, oltasını hızla topladı:

—Vay anasını be, Nikoli, dedi, iğneyi dümdüz etti.

(…)

O sırada büyük büyük ışıklar saçan bir olta aşağıya inmişti. Sinağrit Baba ümitle koştu. Bu oltayı da kokladı. Hiç tanıdığı birisi değildi. Yemi ağzına aldığı zaman bu olta sahibinin, tam aradığı adam olduğunu bir an sandı. Bu anda da yakalandı. Kepçeden sandala düştüğü zaman, Sinağrit Baba, büyük gözleriyle kendisini yakalayana sevinçle baktı. Sinağrit Baba, etrafı kırmızı, içi aydınlık siyah gözleriyle bir daha baktı. Birdenbire ürperdi. Hiddetinden ayaklarını yere vuran bir genç kız gibi sandalın döşemesini dövdü. (…)

Sait Faik Abasıyanık, *Mahalle Kahvesi*

1-7. soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

1. ***Sinağrit Baba*** **adlı hikâyeden alınan bu parçadan nasıl bir sonuç çıkarılabilir?**
2. **Yazarın hikâyede bir balığı kahraman olarak seçmesinin sebepleri neler olabilir?**
3. **Bir balık olan Sinağrit Baba'ya "baba" sıfatının verilmesinin sebepleri neler olabilir?**
4. **Yazar siz olsaydınız hikâyeyi nasıl sonuçlandırırdınız?**

5. *Sinağrit Baba* adlı hikâyenin türü ile ilgili neler söylenebilir?

6. *Sinağrit Baba* adlı metni dil ve anlatım özellikleri açısından inceleyiniz.

7. Deminki leylek şimdi yine süzüle süzüle iniyordu. Geldi, geldi, bu sefer büsbütün alçaktan, sanki sürtünürcesine bizimkinin başı ucundan seğirtti. Geçerken biteviye gagasını birbirine vuruyordu. İşte o sırada beklenmedik bir şey oldu. Bizim tüyleri dökük leylek, şöyle bir davrandı, kanat çırpıp havalanmaya yeltendi. Bütün kuvvetiyle çırpındı, çırpındı. Ayakları yerden kesilip bir, bir buçuk metre yükseldi de. Ama hemen akabinde soluna doğru yan yatarak çöplüğe yuvarlanıverdi. Herkes soluğunu kesmiş, onun hareketine bakıyordu. Sakat kanadı üstüne düştüğünden, belli bir şey ki canı fena yanmıştı. Buna rağmen hemen kalktı, doğruldu. Birkaç tüyüne daha mal olan bir çırpınışla üstünün tozunu silkeledi. Sonra hiç bozuntuya vermeden sanki hiçbir şey olmamış, yürürken ayağı sürçüp de sendelemiş gibi, sessiz ve onurlu uzaklaştı.

Haldun Taner, *Bütün Hikâyeleri - 3*

Haldun Taner'in bu metninden hareketle aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun kelimeleri yazınız.

a) Hikâyede …… bakış açısı kullanılmıştır.

b) ……hikâyenin kahramanıdır.

c) Parçadaki …… leyleğin uçmak istediği hâlde bu arzusunu gerçekleştirememesinden kaynaklanmaktadır.

8. Aşağıdaki cümlelerde yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

( ) Olay örgüsü, kişiler, yer ve zaman hikâyenin yapı unsurlarıdır.

( ) Maupassant tipi hikâyede serim, düğüm ve çözüm bölümleri bulunmaz.

( ) Hikâyede öyküleyici ve betimleyici anlatım biçimleri kullanılır.

( ) Hikâyede yer alan ana olay etrafındaki olay halkaları olay örgüsünü oluşturur.

( ) Hikâye türü Batı'da XIV. yüzyılda İtalya'da ortaya çıkmıştır.

9. Aşağıdakilerden hangisi durum hikâyesinin özelliklerinden <u>değildir</u>?

A) Günlük yaşamdan bir kesit anlatılır.

B) Merak ve heyecandan çok duygu ve düşünce ağırlıklıdır.

C) Durum hikâyesinin Türk edebiyatındaki önde gelen temsilcilerinden biri Memduh Şevket Esendal'dır.

D) Olay; serim, düğüm, çözüm bölümüne uygun olarak verilir.

E) Durum hikâyesinin ortaya çıkışı olay hikâyesinden sonradır.

10. Aşağıdakilerden hangisi hâkim bakış açısının özelliklerinden <u>değildir</u>?

A) Anlatıcı olayların içinde yer almaz.

B) Olaylar III. tekil kişi ağzıyla anlatılır.

C) Anlatıcı zaman zaman anlatıma yorumlarını katar.

D) Anlatıcı kahramanların düşüncelerini bilir ve anlatır.

E) Olayları bir kamera tarafsızlığıyla anlatır.

11. Aşağıdakilerden hangisi hikâyenin özelliklerinden <u>değildir</u>?

A) Yaşanmış ya da yaşanması mümkün olaylar anlatılır.

B) Okuyucuda estetik zevk uyandırmayı amaçlayan kısa edebî yazılardır.

C) Hikâyede düşündürmekten çok duygulandırmak ve heyecanlandırmak amaçlanır.

D) Olay ve durum hikâyesi olmak üzere ikiye ayrılır.

E) Hikâye türü Batı'da romandan sonra ortaya çıkmıştır.

12. Yemekten sonra, her akşam yaptığım gibi, güverteye çıkmıştım. Hava ağırdı. Eriyen bir kurşun. Buharını ben soluyordum. Kesik soluyuşumla. Tere batmıştım. Filikaların altında, hiç kimsenin beni görüp tedirgin etmeyeceği bir köşeye sığınmış, serinlemeye çalışıyordum.

Ferit Edgü, *Leş - Toplu Öyküler*

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi <u>yoktur</u>?

A) Özel isim B) Cins isim C) Somut isim

D) Basit yapılı isim E) Türemiş yapılı isim

13. Sinağrit Baba oltalardan birini kokladı. Bu balıkçı Hristo'dur; kusurlu adam. Gözü açtır onun. İçinden pazarlıklıdır. Evet, fukaradır ama kibirli değildir. Sinağrit Baba fukaralıkta gururu sever. Öteki oltaya geçti. Kokladı. Bu balıkçı Hasan'dır. Geç! Cart curt etmesine bakma! Korkaktır. Sinağrit Baba cesur insandan hoşlanır. Bir başka oltaya başvurdu. Balıkçı Yakup iyidir, hoştur, sevimlidir, edepsizdir, külhanidir ama kıskançtır. Kıskançları sevmez Sinağrit Baba, geç. Şu olta, hasisin tuttuğu olta. Sinağrit Baba cömertten hoşlanır ama bu oltaya bir başvurmaya değer. Bir başvurdu. Hasis'in oltasının iğnesini dümdüz etti. Sinağrit Baba iğneden kopardığı yarım kolyozu çiğnemeden yuttu. Hasis, oltasını hızla topladı:

Yukarıdaki parçada geçen özel isimleri bulup bu isimlerin cümledeki işlevlerini belirtiniz.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

14. ( ) Ne zamandan beri bu gemidesiniz ( ) diye sordu ( )

( ) Uzun süredir ( ) dedim ( ) Anımsamadığım kadar uzun süredir ( )

( ) Sakın siz de bu gemide doğmuş olmayasınız ( ) dedi ( )

( ) Hayır ( ) dedim ( ) Ben bir kara parçasında doğdum ( )

Yukarıdaki parçada yay ayraçla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini yazınız.

15. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

A) "Sinağrit Baba iğneden kopardığı yarım kolyozu çiğnemeden yuttu." cümlesindeki …….. kelimesi ayrılma durumu eki almıştır.

B) "Sinağrit Baba fukaralıkta gururu sever." cümlesindeki …….. kelimesi belirtme durumu eki almıştır.

C) "Sinağrit Baba oltalardan birini kokladı." cümlesindeki …… hem iyelik eki hem belirtme durumu eki almıştır.

16. Aşağıdakilerden hangisi hikâyenin yapı unsurlarından biri değildir?

A) Yer B) Kişi C) Anlatıcı

D) Olay E) Zaman

17. Olay hikâyesinin kurucusu (I) Fransız yazar (II) Maupassant (III)'tır. Bu hikâye türünde olaylar serim, düğüm, çözüm (IV) planı içinde anlatılır. Bu tür hikâyenin edebiyatımızdaki en önemli temsilcisi Sait Faik Abasıyanık (V)'tır.

Bu parçadaki numaralanmış yerlerin hangisinde bilgi yanlışı yapılmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

18. O, yemek masasının muşambası üzerinde sakin ve parlaktı. Güneş, sarı pirinç maddenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak, gözlerinin göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı. Ve o evde o, bir daha kaynamadı.

Bu parçada aşağıdaki yapı ögelerinden hangisi belirgin değildir?

A) Zaman B) Mekân C) Olay D) Kişi E) Anlatıcı

19. Hastalığın ehemmiyetsiz olduğunu söylemesi de manidardı. Ehemmiyetsiz bir hastalığın tedavi ücreti elbette ehemmiyetlisinden daha az olmak lazım gelir. Bir bahçe kirazdan bir tanesini yemeye kıyamayan, mülklerinin gelirini aldıkça sevincinden iğrenç bir surette ağlaşan bu insanlar için bu mantık, gayet tabii görülmeliydi.

Bu parçadaki anlatım tekniği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Diyalog B) İç konuşma C) Betimleme D) Ruhsal portre E) Açıklama

20. Hikâye türü ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Türün dünya edebiyatındaki ilk örneği *Dekameron Hikâyeleri*'dir.

B) Türk edebiyatında Batılı anlamda ilk hikayeler Tanzimat Dönemi'nde yazılmıştır.

C) Hikâye serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur.

D) Konu gerçek hayattan alınabildiği gibi tamamen hayal ürünü de olabilir.

E) Memduh Şevket Esendal olay hikâyesinin önemli temsilcilerindendir.

21. I. Kahramanların isteklerinin, özlemlerinin ve tutkularının uyumu çatışmayı doğurur.
II. Hikâyede olay örgüsünü çatışmalar belirler, okurun ilgisini canlı tutar.
III. Tema, yazıldığı dönemin özelliklerini ve zihniyetini yansıtır.
IV. Olay hikâyesinde kahramanların ve çevrenin tasvirine yer verilir.
V. Temanın somutlaşmış hâli konuyu oluşturur.

Hikâye unsurları ile ilgili numaralanmış yargılardan hangisi yanlıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

22. Millî Edebiyat Dönemi'nde konuşma dilinin egemen olduğu, tarihî, siyasi ve sosyal konulu hikâyeleriyle yeni bir çığır açtı. Eserlerinde dili sadeleştirdi, sosyal hayatı gerçekçi bir üslupla ele aldı.

Bu parçada sözü edilen yazar aşağıdakilerden hangisidir?

A) Memduh Şevket Esendal B) Ömer Seyfettin C) Sait Faik Abasıyanık
D) Refik Halit Karay E) Reşat Nuri Güntekin

23. Aşağıdaki yazar-eser eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A) Reşat Nuri Güntekin-*Leyla ile Mecnun*
B) Ömer Seyfettin-*Mendil Altında*
C) Ahmet Mithat Efendi-*Letaif-i Rivayat*
D) Sami Paşazade Sezai-*Küçük Şeyler*
E) Memduh Şevket Esendal-*Kelepir*

24. Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin şırıltısını duyardık. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi. Annem İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük kardeşim Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi yaşlı bir adamdı. Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk. En sevdiğimiz şey atlardı. Dadaruh'la beraber onları suya götürmek, çıplak sırtlarına binmek ne doyulmaz bir zevkti. Hasan korkar, yalnız binmezdi. Dadaruh, onu kendi önüne alırdı. Torbalara arpa koymak, yemliklere ot doldurmak, ahırı süpürmek, gübreleri kaldırmak en eğlenceli oyundan bile daha çok hoşumuza gidiyordu. Hele tımar… bu, en zevkli şeydi. Dadaruh, eline kaşağıyı alıp işe başladı mı tıkı… tık… tık! Tıpkı bir saat gibi… Yerimde duramaz: "Ben de yapacağım", diye tuttururdum. O zaman Dadaruh beni Tosun'un sırtına koyar, elime kaşağıyı verir: "Haydi yap", derdi. Bu demir aleti hayvanın üstüne sürer ama o ahenkli tıkırtıyı çıkaramazdım.

Ömer Seyfettin, *Kaşağı*

Bu parçanın anlatımıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Benzetmelerden yararlanılmıştır.
B) Anlatıcı birinci kişidir.
C) İç konuşma tekniğinden yararlanılmıştır.
D) Durum hikâyesi özellikleri taşımaktadır.
E) Hikâyedeki olaylar bir çiftlikte geçmektedir.

25. Aşağıdaki parçaların hangisinde iç konuşma tekniği kullanılmıştır?

A) Bir süre, sessizce baktı bu ölümü bekleyen yüze. İçi tuhaf bir kaygıyla doldu. Ben ne yaptım? Ah, deli, çılgın kafa. Ne yaptım? Ne düşündüğünü bilmiyordu.
B) Kerim, yatağın içinde, belini doğrultmuş oturuyordu bu kez. Bileklerini, dizlerinin üstünden sarkıtmıştı.
C) Usulca itti babasının yattığı odanın kapısını. Babası, ortalık yerde, yer yatağında, üstünde bir mitil, bütün bedeni bu mitilin altında derin derin soluklanarak yatıyordu.
D) Genç adam, Kerim, yorganını sırtına vurmuş, yerden yapma yatağın içinde bağdaş kurmuş, avuçları çenesine, dirsekleri dizlerine dayalı, taş bir heykel sessizliğinde düşünüyordu.
E) Durgun, küskün bir hava esiyordu odada. Yarım, belki bir saattir uyanık oldukları hâlde, kimse bir ötekine bir tek laf etmemişti.

3

ŞİİR

Neler Öğreneceğiz ve Neler Yapacağız?

- Şiir ve Şiirle İlgili Kavramlar
- Manzume ve Şiir Ayrımı
- Söz Sanatları
- İncelenen Metinlerle Dünya Edebiyatından Bir Şiir Örneğinin Karşılaştırılması
- Sıfat (Ön Ad) ve Sıfatların Metindeki İşlevleri
- Yazım ve Noktalama Çalışmaları
- Bir Şiire Benzeterek Dize, Beyit, Dörtlük, Bent Yazma
- Şiir Dinletisi Hazırlama

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Şiiri etkili kılan ve hafızada kalmasını sağlayan özellikler nelerdir? Tartışınız.

2. Sözlü iletişim uygulamasında yapacağınız şiir dinletisi için beğendiğiniz şiirleri ezberleyiniz.

3. Aşağıdaki şiirleri okuyunuz. Hangisini daha çok beğendiğinizi nedenleriyle söyleyiniz.

ŞEHRİN ÜSTÜNDEN GEÇEN BULUTLAR

Bakıp imreniyorum akınına
Şehrin üstünden geçen bulutların.
Belki gidiyorlardır yakınına
Rüyamızı kuşatan hudutların.

Evler, ağaçlar, sular, ben ve bu an
Sanki bulutlarla bir, akıyoruz;
Onların hevesine uyaraktan
Cenup ufuklarına bakıyoruz.

Biz de hafif olsaydık bir rüzgârdan,
Yer alsaydık şu bulut kervanında,
Güzel'e ve Yeni'ye doğru koşan
Bu sonrasız gidişin bir yanında;

Dağlara, denizlere, ovalara
Uzansaydık yağarak iplik iplik,
Tohumları susamış tarlalara
Bahar, gölge ve yağmur götürseydik.

Bakıp imreniyorum akınına
Şehrin üstünden uçan bulutların.
Gidiyor, gidiyorlar yakınına
Rüyamızı kuşatan hudutların.

Ahmet Muhip Dıranas, *Şiirler*

AĞUSTOS ÇIKMAZI

beni koyup koyup gitme
ne olursun
durduğun yerde dur
kendini martılarla bir tutma
senin kanatların yok
düşersin yorulursun
beni koyup koyup gitme
ne olursun

bir deniz kıyısında otur
gemiler sensiz gitsin bırak
herkes gibi yaşasana sen
işine gücüne baksana
evlenirsin çocuğun olur
sonun kötüye varacak
beni koyup koyup gitme
ne olursun

elimi tutuyorlar ayağımı
yetişemiyorum ardından
hevesim olsa param olmuyor
param olsa hevesim
yaptıklarını affettim
seninle gelemeyeceğim attilâ ilhan
beni koyup koyup gitme
ne olursun

Attilâ İlhan, *Sisler Bulvarı*

BİRİNCİ METİN

SEBİL VE GÜVERCİNLER

Çözülen bir demetten indiler birer birer,
Bırak, yorgun başları bu taşlarda uyusun.
Tutuşmuş ruhlarına bir damla gözyaşı sun.
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler...

Nihayetsiz çöllerin üstünden hep beraber
Geçerken bulmadılar ne bir ot ne bir yosun.
Ürkmeden su içsinler yavaşça, susun, susun!
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler...

En son şarkılarını dağıtarak rüzgâra,
Beyaz boyunlarını uzattılar taslara...
Bir damla suya hasret gideceklermiş meğer.

Şimdi bomboş sebilden selviler bir şey sorar.
Hatırlatır uzayan dem çekişleri, rüzgâr.
Mermer basamaklarda uçuşur beyaz tüyler.

Ziya Osman Saba, *Geçen Zaman*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

sebil: Genellikle camilere bitişik özel bir biçimde yapılmış, karşılık beklemeden hayır için içme suyu dağıtılan taş yapı, sebilhane.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Şiir: Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî türdür.

Okuduğunuz *"Sebil ve Güvercinler"* şiirindeki mecazlı söyleyişlerin günlük yaşamdaki söyleyişlerden farklılık taşıdığı görülmektedir. Şiirde imgeler ve söz sanatları, anlama derinlik kazandırır; kelimelere günlük dildeki anlamlarından farklı, yeni anlamlar yükler. Bu özellik herkeste farklı çağrışımlara yol açar. Şair, şiirde duygu ve hayallerini coşkulu ve etkili bir söyleyişle dile getirir. Edebî türlerin ilk örneklerinden olan şiir, her konuda söylenip yazılabilir.

Şiirdeki ölçü, uyak, redif, asonans, aliterasyon, nakarat, kelime ve kelime öbeği tekrarı, ses akışı gibi unsurlar ahengi sağlar.

Tema: Şiirde iletilmek istenen mesajdır. Şiirde genellikle duygu ve hayaller gibi soyut kavramlar işlenir. Yapıyı oluşturan birimler arasındaki ilişki sorgulanarak tema bulunur.

Tema ile şiirin yazıldığı dönem ve şair arasında ilişki vardır. Şair, yaşadığı sosyal çevreden etkilenir. Bu etki şiire de yansır.

Konu: Temanın somutlaşmış hâline denir. Soyut olan tema; kişi, zaman, mekân, olay örgüsü gibi unsurlar yardımıyla somutlaşır. İnsana özgü durumları anlatan sözler, hareket ve davranışlar temanın somutlaşmasına yardımcı olur.

Şiirin Unsurları

a. Nazım Birimi

Şiirde anlam bütünlüğü olan en küçük birimdir. Bu birimler tema etrafında bir düzen içerisinde bir araya gelerek şiiri oluşturur. Şiiri oluşturan birimlere dize, beyit, dörtlük, üçlük, kıta ve bent adı verilir.

Dize (Mısra): Şiirin her bir satırına dize denir. Şiir dizelerden oluşur.

Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek.

Behçet Necatigil, *Şiirleri - Bütün Yapıtları*

Girdik zaferin koynuna, kandık o visâle!

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Beyit: Aynı ölçüyle yazılmış birbirini takip eden iki dizeden oluşan nazım birimidir. Beyit, divan edebiyatında yaygın olarak kullanılmıştır.

Dünyaya veda ettik, atıldık dolu dizgin;

En son koşumuzdur bu! Asırlarca bilinsin!

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Dörtlük: Dört dizeden oluşan nazım birimidir. Dörtlük, halk ve divan şiirinde kullanılmıştır.

Hâlimden hoşnudum; düşkün değilim.

Süste senden elbet üstün değilim!..

Bahtıma mağrurum, küskün değilim,

Ne korkum ne hırsım ne telaşım var.

Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*

Bent: Şiirde anlam bütünlüğüne sahip üç veya daha fazla dizeden oluşan nazım birimidir.

Şimdi bomboş sebilden selviler bir şey sorar.

Hatırlatır uzıyan dem çekişleri rüzgâr.

Mermer basamaklarda uçuşur beyaz tüyler.

Ziya Osman Saba, *Geçen Zaman*

Gizli bahçenizde

Açan çiçekler vardı,

Gecelerde ve yalnız.

Vermeye az buldunuz

Yahut vaktiniz olmadı.

Behçet Necatigil, *Şiirleri - Bütün Yapıtları*

b. Nazım Biçimi

Nazım biçimi, şiirin dış yapısıdır. Şiirin nazım biçimi belirlenirken nazım birimi, kafiye düzeni, ölçü gibi şekil özellikleri esas alınır.

Türk Şiirinde Kullanılan Nazım Biçimleri

İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Şiiri

Halk Şiiri Nazım Biçimleri	Divan Şiiri Nazım Biçimleri	Batı Etkisindeki Türk Şiiri Nazım Biçimleri
Anonim Halk Şiiri Nazım Biçimleri • Mâni • Türkü **Âşık Tarzı Halk Şiiri Nazım Biçimleri** • Koşma • Semai • Varsağı • Destan	**Beyitlerle Kurulan Nazım Biçimleri** • Gazel • Kaside • Mesnevi • Kıta • Müstezat **Bentlerle Kurulan Nazım Biçimleri** **A. Bent Sayısı Tek Olanlar** • Rubai • Tuyuğ **B. Bent Sayısı Birden Fazla Olanlar (Musammatlar)** • Müselles (üçlü) • Murabba-Şarkı-Terbî (dörtlü) • Muhammes-Tardiye-Tahmis-Taştir (beşli) • Müseddes-Tesdis (altılı) • Müsebba-Tesbi (yedili) • Müsemmen-Tesmin (sekizli) • Mütessa (dokuzlu) **C. Bentleri Beyitlerden Oluşanlar** • Terkibibent • Terciibent	• Sone • Terzarima • Triyole • Balat • Serbest nazım

c. Nazım Türü

Bir şiirin konusuna göre aldığı addır. Şiirin nazım türü belirlenirken içerik (konu, tema vb.) esas alınır.

Halk Şiiri Nazım Türleri	Divan Şiiri Nazım Türleri
Âşık Tarzı Halk Şiiri Güzelleme, Koçaklama, Taşlama, Ağıt **Anonim Halk Şiiri** Ninni, Ağıt **Dînî-Tasavvufi Halk Şiiri** İlahi, Nefes, Deme, Nutuk, Şathiye, Devriye	Tevhit, Münacat, Naat, Mersiye, Methiye, Hicviye, Fahriye

Sebil ve Güvercinler adlı şiirde şair; bireysel duygulardan yola çıkarak evrensel duygulara ulaşmakta, bireysel duygular bütün insanlığı ilgilendirir bir hâl almaktadır. Şiirde kullanılan tabiata ait imgeler şairin duygu dünyasını yansıtmaktadır. Şair, duygu dünyasını bu imgeler aracılığıyla somutlaştırıp görünür kılmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Sebil ve Güvercinler* adlı şiirin temasını belirleyiniz.
2. *Sebil ve Güvercinler* şiirinin nazım birimi, kafiye düzeni, ölçü gibi şekil özelliklerinden yararlanarak nazım biçimini belirleyiniz.
3. *Sebil ve Güvercinler* adlı şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
4. *Sebil ve Güvercinler* adlı şiirdeki evrensel ögeleri belirleyiniz.
5. "Tutuşmuş ruhlarına bir damla gözyaşı sun." sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
6. *Sebil ve Güvercinler* adlı şiirde şairin hayatı ve görüşleriyle ilişkili ögeleri belirleyiniz.

ETKİNLİK

1. Aşağıdaki tabloda yer alan nazım biçimlerinin ilgili oldukları şiir geleneğini işaretleyiniz.

	Mani	Kaside	Mesnevi	Koşma	Sone	Kıta	Destan	Rubai
Halk Şiiri Nazım Biçimleri								
Divan Şiiri Nazım Biçimleri								
Batı Etkisinde Gelişen Türk Şiiri Nazım Biçimleri								

2. Aşağıdaki tabloda İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatında kullanılan nazım türlerinin ait oldukları şiir geleneğini işaretleyiniz.

	Ağıt	Güzelleme	Tevhit	Mersiye	Taşlama	Nutuk	İlahi
Halk Edebiyatı							
Divan Edebiyatı							

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

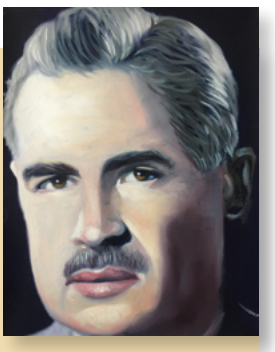

Ziya Osman Saba (1910–1957)

İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesinde yatılı olarak okudu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden 1936 yılında mezun oldu. Hukuk Fakültesinde okurken gazetecilik yaptı. Mezun olduktan sonra bir süre bankada çalıştı. Millî Eğitim Basımevi Tashih Bürosunda görev yaptı. Rahatsızlanınca görevinden ayrıldı.

Edebiyata küçük yaşlarda ilgi duydu. Galatasaray Lisesinde öğrenciyken şiir yazmaya başladı. İlk şiiri "Sönen Gözler" 1927'de Servet-i Fünun dergisinde yayımlandı. Servet-i Fünun dergisinde tanıştığı arkadaşlarıyla Yedi Meşale topluluğuna katıldı. Çeşitli gazete ve dergilerde eserleri yayımlandı.

Şiirlerinin çoğunu hece ölçüsüyle yazdı, sade bir dille yazdığı şiirlerinde Batı kaynaklı nazım şekillerini kullandı. Şiirlerinde işlenen başlıca konular ev, aile sevgisi, yoksulluk, ölüm vb.dir. Son zamanlarda yazdığı şiirlerde serbest nazım biçimini denedi.

Şiirleri: *Sebil ve Güvercinler, Geçen Zaman ve Nefes Almak* adlı kitaplarda toplandı. Anılarından yararlanarak yazdığı hikâye kitapları; *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi* ve *Değişen İstanbul*'dur.

Hazırlık

1. Şiirde ahengi sağlayan ögeler nelerdir? Araştırınız.
2. Bazı insanların duygularını güzel ve etkili ifade edebilmesinin sebepleri nelerdir? Tartışınız.
3. İnsanları dış görünüşleriyle değerlendirmek yanıltıcı olabilir mi? Tartışınız.

İKİNCİ METİN

İstiklâl Caddesi/İstanbul

DESTAN

Efendi! Yan gözle hor bakma bana!
Senin baban kadar benim yaşım var.
Belki tuhaf gelir şu hâlim sana
Geçinmek uğrunda çok savaşım var.

Hâlimden hoşnudum; düşkün değilim.
Süste senden elbet üstün değilim!..
Bahtıma mağrurum; küskün değilim,
Ne korkum, ne hırsım, ne telaşım var.

Elimde hüner var, eldivenim yok!
Yakamda bir gülüm, yasemenim yok!..
Zengince bir dayım, bir yeğenim yok,
Benden daha fakir bir kardaşım var!..

Esirci değilim, esir değilim,
Sizin kumpanyada müdür değilim
Üç tuğlu, beş tuğlu vezir değilim,
Başımda sorguç yok, fakat başım var!

Murâdım her neyse ben ona yettim:
Değersiz ömrümü hayra sarfettim.
Kâbe-i maksûda dosdoğru gittim,
Benim namus gibi bir yoldaşım var!..

Şu açık alnımda kara istemem!
İzzet-i nefsimde yara istemem!
Zillete mukabil para istemem,
Evimde yiyecek bulgur aşım var!..

Zâhire bakanlar belki yanılır;
Kesbinden sorulup kişi tanınır.
Feylesof Rıza'yım adım anılır;
Dünyada malım yok, mezar taşım var.

Rıza Tevfik Bölükbaşı,
Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

izzetinefis: Öz saygı.

kesb: Çalışmak.

kumpanya: Genellikle yabancı sınai, ticari ortaklık.

maksud: Arzulanan, istenen.

zahir: Dış görünüş.

zillet: Hor görülme, aşağılanma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Destan adlı şiirde söyleyici, tramvayda karşılaştığı bir yolcunun bakışından etkilenerek insanları dış görünüşüyle değerlendiren kişilerin eleştirisini yapmıştır.

Söyleyici: Şiirde konuşan, şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği kişi veya varlıktır. Her şiirde şair farkında olmaksızın bir söyleyici belirler. Söyleyicinin şiirdeki gerçekliğe bakışı, ses tonu, söyleyiş tutumu şiirin ahengini doğrudan etkiler.

Destan adlı şiirin söyleyicisi "ben" kişi zamirini kullanarak şiirde varlığını hissettirmektedir. Söyleyicinin hitap ettiği kişi arasındaki durum şiirin akışını etkilemektedir.

Mahlas: Divan şairlerinin şiirlerinde kullandığı takma ada denir. Divan şiiri geleneğinde mahlas, şairliğin şartlarından kabul edilmiştir.

Örnek

Kadrini seng-i musallâda bilip ey Bâkî

Durup el bağlayalar karşuna yâran saf saf

Yukarıdaki beyit divan şairi Bâkî'ye aittir. Beytin ilk dizesinde şairin mahlası yer almaktadır.

Tapşırma: Halk şiirinde âşıkların şiirin son dörtlüğünde takma ada yer vermelerine denir. Halk şiirinde tapşırma geleneği vardır. Zamanla birçok şairin asıl adı unutulmuş; takma ad, şairin gerçek adının yerini tutmuştur.

Örnek

Bakmaz mısın Karac'oğlan hâlına

Garip bülbül konmuş gülün dalına

Kadrin bilmeyenler alır eline

Onun için eğri biter menevşe

Yukarıdaki dörtlük halk şairi Karacaoğlan'a aittir. Dörtlüğün ilk dizesinde şairin adı yer almaktadır.

Şiirde Ahenk Unsurları

1. Ölçü (Vezin)

Şiirdeki ahenk unsurlarından olan ölçü; sözün, dizelerin hece sayılarına veya hecelerin ses değerine bağlı olarak uyduğu kalıba denir. Şiirdeki dizeler arasındaki ahenk ve uyum ölçüyle sağlanır. Türk şiirinde hece ölçüsü, aruz ölçüsü ve serbest ölçü olmak üzere üç çeşit ölçü kullanılmıştır.

a. Hece ölçüsü: Dizelerdeki hece sayılarının eşitliğine dayalı ölçüdür. Bir dizeyi oluşturan hece sayısı diğer dizelerde de aynıdır.

Türklerin millî ölçüsüdür. Ölçü; dizelerin hece sayılarına bağlı olarak yedili, sekizli, on birli, on dörtlü gibi kalıplardan oluşur. Kalıpları oluşturan dizelerdeki heceler belirli duraklara ayrılır. Durak, şiirin okunuşunda belli sayıda bir hece dizisinden sonra duraklanan yere denir. Beşli, altılı, kimi zaman yedili, sekizli kalıplarda durak olmaz. Duraklar kelimeleri bölmez. Hece sayısı çift olan şiirlerde durak genellikle dizeleri eşit böler (4+4=8). Hece sayısı tek olan dizelerde genellikle hece sayısı büyük olan durak önde, küçük olan durak sondadır (6+5=11).

Örnek

Efendi! Yan gözle / hor bakma bana! → (6+5=11'li hece ölçüsü)
Senin baban kadar / benim yaşım var
Belki tuhaf gelir / şu hâlim sana
Geçinmek uğrunda / çok savaşım var

Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*

b. Aruz ölçüsü: Dizelerdeki hece sayılarının eşitliğinin yanı sıra hecelerin açık ya da kapalı oluşuna dayanan ölçüdür. Açık (kısa) heceler "•", kapalı (uzun) heceler "— " ile gösterilir.

Arapların millî ölçüsüdür. Araplardan Farslar, onlardan da Türkler alıp kullanmıştır. Aruz ölçüsü; Divan, Tanzimat, Servetifünun ve Fecriati şiirinde yaygın olarak kullanılmıştır. Cumhuriyet Dönemi'ndeyse az sayıda şair aruz ölçüsüyle şiir yazmıştır.

Örnek

Gül yüzlü bir âfetti ki her busesi lale;
Girdik zaferin koynuna, kandık o visâle

— — • / • — — • / • — — • / • — —
mef'ûlü / mefâîlü / mefâîlü / feûlün

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

c. Serbest ölçü: Dizelerin hece sayılarına ya da hecelerin ses değerine bağlı kalınmayan ölçü çeşididir.

Örnek

Sevgileri yarınlara bıraktınız
Çekingen, tutuk, saygılı
Bütün yakınlarınız
Sizi yanlış tanıdı

Behçet Necatigil, *Şiirleri - Bütün Yapıtları*

2. Redif: Dize sonlarında, yapı ve görevleri aynı olan seslerin, eklerin ya da anlamları aynı olan kelimelerin ve söz öbeklerinin tekrarlanmasıdır.

Örnek

*Elimde hüner var, eldiven**im yok***
*Yakamda bir gülüm, yasemen**im yok***
*Zengince bir dayım, bir yeğen**im yok***
Benden daha fakir bir kardaşım var

Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*

Dize sonlarındaki "-im yok" ek ve kelimeleri aynı görev ve anlamdadır. Dize sonlarında tekrar edilerek redif yapılmıştır.

3. Uyak (Kafiye): Dize sonlarında bulunan ve şiirde ahengi sağlayan farklı anlam ve görevdeki seslerin, kelimelerin benzerliğidir. Uyak genellikle kelime kökünde aranır. Yarım, tam, zengin ve cinaslı uyak olmak üzere dört çeşittir.

a. Yarım uyak: Dize sonlarındaki tek ses benzerliğine dayanan uyak çeşididir.

Örnek

Murâdım her neyse ben ona yettim
Değersiz ömrümü hayra sarfettim
Kâbe-i maksûda dosdoğru gittim
Benim "namus" gibi bir yoldaşım var

Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*

"Yettim, sarf ettim, gittim" kelimelerinde "t" sesleriyle yarım uyak yapılmıştır.

b. Tam uyak: Dize sonlarındaki iki sesin benzerliğine dayanan uyak çeşididir.

Örnek

Bizdik o hücumun bütün aşkıyla kanatlı
Bizdik o sabah ilk atılan safta yüz atlı

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Birinci ve ikinci dizenin sonundaki "kanatlı ve atlı" kelimelerinin sonunda bulunan "-li" ekleri rediftir. "Kanat ve at" kelimelerinin son iki sesini oluşturan "at" arasındaki ses benzerliğiyle tam uyak yapılmıştır.

c. Zengin uyak: Dize sonlarındaki ikiden çok sesin benzerliğine dayanan uyak çeşididir.

Örnek

Şu açık alnımda kara istemem
İzzetinefsimde y*ara* istemem
Zillete mukabil para istemem
Evimde yiyecek bulgur aşım var

Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*

"Kara, yara, para" kelimelerinin son üç sesinin benzeşmesiyle zengin uyak yapılmıştır.

ç. Cinaslı uyak: Dize sonlarındaki söylenişleri aynı, anlamları farklı kelimelerle yapılan uyak çeşididir.

Örnek

Dönülmez akşamın ufkundayız. Vakit çok geç
Bu son fasıldır ey ömrüm nasıl geçersen geç

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Yazılışları aynı fakat anlamları farklı kelimeler "geç-geç" kullanılarak cinaslı uyak yapılmıştır.

4. Uyak Düzeni: Bir şiirde dize sonlarındaki uyakların çizgilerle ve alfabetik sıraya uygun olarak harflerle gösterilerek düzenlenmesidir. Uyak örgüsü oluşturulurken her dize uzun bir çizgiyle ya da sıralı noktalarla gösterilir. Birbiriyle uyaklı dizeler aynı harfle gösterilir.

Beş çeşit uyak düzeni vardır.

a. Düz uyak: Beyitlerde her iki dize; dörtlüklerde ise bütün dizeler birbiriyle ya da ilk üç dize birbiriyle uyaklı, dördüncü dize bağımsızdır.

Örnek

Lâkin kalacak doğduğumuz toprağa bizden ..... a
Şimşek gibi bir hâtıra nal seslerimizden. ..... a

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Murâdım her neyse ben ona yettim: ..... *a*
Değersiz ömrümü hayra sarfettim. ..... *a*
Kâbe-i maksûda dosdoğru gittim, ... *a*
Benim "namus" gibi bir yoldaşım var!.. ..... *b*

Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*

b. Çapraz uyak: Bir dörtlükteki birinci ve üçüncü dizenin kendi arasında, ikinci ve dördüncü dizenin kendi arasındaki uyaktır.

Örnek

Efendi! Yan gözle hor bakma bana! ..... *a*
Senin baban kadar benim yaşım var. ..... *b*
Belki tuhaf gelir elbet bu hâlim sana ..... *a*
Geçinmek uğrunda çok savaşım var. ..... *b*

Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*

c. Sarmal uyak: Bir dörtlükteki birinci ve dördüncü dizenin kendi arasında, ikinci ve üçüncü dizenin kendi arasındaki uyaktır.

Örnek

Çözülen bir demetten indiler birer birer, ... *a*
Bırak, yorgun başları bu taşlarda uyusun. ..... *b*
Tutuşmuş ruhlarına bir damla gözyaşı sun. ..... *b*
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler... ..... *a*

Ziya Osman Saba, *Geçen Zaman*

ç. Mâni tipi uyak: Bir dörtlükte birinci, ikinci ve dördüncü dize kendi arasında uyaklı, üçüncü dize bağımsızdır.

Örnek

Ne bağımda gülüm var, ... *a*
Ne dalda bülbülüm var. ..... *a*
Artık ne aşkım, ne de ..... *b*
Aşka tahammülüm var! ..... *a*

Orhan Seyfi Orhon, *Bütün Şiirleri*

d. Örüşük uyak: Batı şiirinden edebiyatımıza geçmiştir. Terzarima türü uyak düzeni de denir. Uyak düzeni: aba-bcb-cdc-d şeklindedir.

Örnek

YAPRAK

Anıyordum baharı, çırpınarak..... *a*
Düştü bir gölge şey avuçlarıma; ..... *b*
Baktım: Ölmüş, zavallı bir yaprak… ..... *a*

Ey hazan artık intikam alma, ... *b*
Şimdi zulmetleriyle haykıracak..... *c*
Sana hüsran bakışlı sema!.. ..... *b*

Bu hazan belli, çok fidan kıracak,..... *c*
Örtecek dallarıyla yollarımı…..... *d*
Sen fakat söyle ey güzel yaprak, ... *c*

Söyle çehren kadar ölüm sarı mı? ..... *d*

Ali Canip Yöntem, *Ali Canip Yöntem'in Şiirleri II*
haz. Hakan Sazyek

5. Asonans: Şiirde ahenk oluşturmak amacıyla dizelerde aynı ünlülerin tekrarlanmasıdır.

Örnek

"Çözülen bir demetten indiler birer birer,"

Sebil ve Güvercinler adlı şiirden alınan bu dizede "i" ve "e" ünlülerinin tekrarlanmasıyla asonans yapılmıştır.

6. Aliterasyon: Şiirde ahenk oluşturmak amacıyla aynı ünsüzün tekrarlanmasıdır.

Örnek

Bir bahçedeyiz şimdi şehidlerle berâber;
Bizler gibi ölmüş o yiğitlerle berâber

Beyti oluşturan dizelerde "b" ünsüzünün tekrarlanmasıyla aliterasyon yapılmıştır.

7. Ses Akışı: Şiirin temaya uygun olarak vurgu ve tonlamaya dikkat edilerek okunmasıdır.

8. Nakarat: Bir şiirde bentlerin sonunda tekrarlanan mısra veya mısralardır.

FOTOĞRAF

Resmine baktığım güzel kız, genç kız
Unuttum, unuttum, unuttum seni
Eski bir albümde dursun yalnız
Unuttum, unuttum, unuttum seni

İki harf, bir imza, bir tarih; garip
Besbelli üçü de mutsuz muzdarip
Aklımı zorlama karşımda durup
Unuttum, unuttum, unuttum seni

Bilemem, aradan geçti kaç sene
Memleketin nere, kimsin adın ne?
"Hatırla" diyerek bakma yüzüme
Unuttum, unuttum, unuttum seni.

Abdurrahim Karakoç, *Dosta Doğru*

9. Kelime ve Kelime Öbeği Tekrarı

Şiirde kelime ya da kelime öbeklerinin tekrarlanması ahengi sağlar.

Örnek

Resmine baktığım güzel kız, genç kız
Unuttum, unuttum, unuttum seni
Eski bir albümde dursun yalnız
Unuttum, unuttum, unuttum seni

Abdurrahim Karakoç, *Dosta Doğru*

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki tabloda verilen altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamlarını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahmininizin doğruluğunu sözlükten yararlanarak kontrol ediniz.

Dizeler	Tahmin Edilen Anlamlar	Sözlükteki Anlamları
Her neyse muradım, ben ona yettim:		
Efendi! Yan gözle hor bakma bana,		
Başımda sorguç yok, fakat başım var!		

2. *Destan* adlı şiirin temasını belirleyiniz.

3. *Sebil ve Güvercinler* ile *Destan* adlı şiirin ahenk ögelerini bularak aşağıdaki tabloda ilgili yerlere yazınız.

Ahenk Ögeleri	Sebil ve Güvercinler	Destan
Ölçü		
Kafiye		
Redif		
Aliterasyon		
Asonans		
Ses akışı		
Kelime ve kelime grubu tekrarı		

4. *Destan* adlı şiirin konu ve temasından hareketle nazım türünü belirleyiniz.

5. *Destan* adlı şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.

6. "Zâhire bakanlar belki yanılır;" sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.

7. *Destan* adlı şiirde şiirin yazıldığı dönemin özelliklerini yansıtan ifadeleri belirleyiniz.

8. *Destan* adlı şiirle ilgili tespitlerinizi, eleştirilerinizi, güncellemelerinizi ve beğenilerinizi metne dayanarak belirleyiniz.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

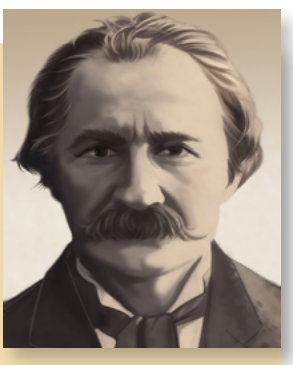

Rıza Tevfik Bölükbaşı (1869-1949)

Edirne'de doğdu. 1887'de İstanbul'da Mülkiye Mektebine kaydoldu. Eğitimini yarım bıraktı. Daha sonra Tıbbiyeye girdi. Mezun olduktan sonra doktorluk yaptı. İttihat ve Terakki Cemiyetine girdi. Edirne milletvekili oldu. Darülfünunda felsefe dersleri verdi. Felsefeye olan ilgisi sebebiyle Feylesof Rıza adıyla da anıldı.

İlk şiirleri Servetifünun geleneğine uygundu. Sonraki şiirlerinde halk şiiri geleneğinden yararlandı, Türk şiirinde hece ölçüsünün yaygınlaşmasına katkıda bulundu. Halk şairlerinin diline yakın bir dil kullanarak Beş Hececilere örnek oldu. Hece ölçüsünü savunmasına rağmen aruz ölçüsüyle de şiirler yazdı.

Şiirlerinde işlediği temalar; aşk, vatan hasreti, tabiat güzellikleri ve gurbettir.

Rıza Tevfik Bölükbaşı; şiir, anı, eleştiri, inceleme türlerinde eserler yayımladı. Şiirlerini *Serâb-ı Ömrüm* adlı şiir kitabında topladı.

Hazırlık

1. Kahramanlık temalı şiirler okuduğunuzda veya dinlediğiniz neler hissediyorsunuz?

2. Ahmet Kutsi Tecer'in şiirinden esinlenerek aşağıdaki tabloda ilgili bölüme bir hikâye yazınız.

Şiir	Hikâye
ORDA BİR KÖY VAR UZAKTA Orda bir köy var, uzakta, O köy bizim köyümüzdür. Gezmesek de, tozmasak da O köy bizim köyümüzdür. Orda bir ev var, uzakta, O ev bizim evimizdir. Yatmasak da, kalkmasak da O ev bizim evimizdir. Ahmet Kutsi Tecer, *Bütün Şiirleri*	

3. Aşağıdaki dizelerin sizde uyandırdığı çağrışımları karşılarına yazınız.

Yeşil pencerenden bir gül at bana, *Işıklarla dolsun kalbimin içi.* *Geldim işte mevsim gibi kapına* *Gözlerimde bulut saçlarımda çiy.* Ahmet Muhip Dıranas, *Şiirler*	

Biliyorsun ben hangi şehirdeysem *Yalnızlığın başkenti orası* Cemal Süreya, *Üstü Kalsın*	

Ey boşa akıp giden ömür! *Ey sükûta râm olan gönül!* *'Sessizliği yırtarak çık, gel' demek* *Yetmiyormuş anladım.* *Ben bütün söyleyeceklerimi* *Vuslata sakladım.* Mehmet Nuri Parmaksız, *Kelebek Ömrü*	

ÜÇÜNCÜ METİN

MOHAÇ TÜRKÜSÜ

Bizdik o hücumun bütün aşkıyla kanatlı;
Bizdik o sabâh ilk atılan safta yüz atlı.

Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle,
Canlandı o meşhûr ova at kişnemesiyle!

Fethin daha bir ülkeyi parlattığı gündü;
Biz uğruna can verdiğimiz yerde göründü.

Gül yüzlü bir âfetti ki her busesi lâle;
Girdik zaferin koynuna, kandık o visâle!

Dünyaya vedâ ettik, atıldık dolu dizgin;
En son koşumuzdur bu! Asırlarca bilinsin!

Bir bir açılırken göğe, son def'a yarıştık;
Allah'a giden yolda meleklerle karıştık.

Geçtik hepimiz dört nala, cennet kapısından;
Gördük ebedî cedleri bir anda yakından!

Bir bahçedeyiz şimdi şehitlerle berâber;
Bizler gibi olmuş o yiğitlerle berâber.

Lâkin kalacak doğduğumuz toprağa bizden;
Şimşek gibi bir hâtıra nal seslerimizden!

mef'ûlü / mefâîlü / mefâîlü / feûlün
— — • / • — — • / • — — • / • — —

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

âfet: Güzelliği ile insanı şaşkına çeviren, aklını başından alan kadın. **buse:** Öpücük. **visâl:** Sevgiliye kavuşma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Mohaç Türküsü şiiri, adını 29 Ağustos 1526 tarihindeki Mohaç Meydan Muharebesi'nden almaktadır. Kanunî Sultan Süleyman komutasındaki Osmanlı ordusu birkaç saatlik bir savaş sonucunda Macaristan'ı büyük oranda kontrol altına almıştı. Şair, Türk tarihinin bu seçkin zaferini şiirleştirmiştir.

Aruz ölçüsüyle yazılan şiirde savaş, kahramanlık ve yiğitlik konusu işlenmektedir.

İmge: Şiirdeki duygu ve hayali daha canlı, daha etkili bir şekilde anlatmak amacıyla onunla başka şeyler arasında ilişki kurarak zihinde yeni şekliyle canlandırmadır.

Şair, imge oluştururken nesnel gerçekliği zihninde yeniden biçimlendirerek onun öznel yansımasını anlatır. Kendine özgü bir şiir dili oluşturur. Bunu yaparken hayal gücünden, çağrışımlardan yararlanır.

Mohaç Türküsü'nde "bahçe" kelimesinin bilinen anlamının dışına çıkılarak cennet yerine kullanılması imge örneğidir.

Manzume ve Şiir Ayrımı

Ölçü ve uyak şiirin temel ögesi olduğu için ölçülü uyaklı her söze şiir denmiştir. Şiir; ölçü ve uyağın yanı sıra dilin kullanımına, şiirsel söyleme, imgeye dayalıdır. Şekil özelliği bakımından şiire benzeyen ölçülü, uyaklı fakat şiirsel değeri geri planda olanlara manzume adı verilir.

Örnek

SİVAS YOLLARINDA

Sivas yollarında geceleri
Katar katar kağnılar gider
Tekerleri meşeden.
Ağız dil vermeyen köylüler
Odun mu, tuz mu, hasta mı götürürler?
Ağır ağır kağnılar gider
Sivas yollarında geceleri.

Ne, yıldızlar kaynaşır gökyüzünde,
Ne, sevdayla dolup taşar gönüller,
Bir rüzgâr eser ki, bıçak gibi,
El ayak şişer.
Sivas yollarında geceleri
Ağır ağır kağnılar gider.

Kamyonlar gelir geçer, kamyonlar gider
Toz duman içinde,
Şavkı vurur yollara.
...
Sivas yollarında geceleri
Katar katar kağnılar gider.

Cahit Külebi, *Seçme Şiirler*

Sivas Yollarında adlı metinde söyleyici Sivas yollarındaki yolculuk gözlemlerini aktarmaktadır. Yolda gerçekleşen bir olay değil, yoldaki durum anlatılmaktadır. Metindeki kişiler köylülerdir. Zaman gece yarısı, mevsimlerden kıştır. Mekan Sivas yollarıdır. Metinde öyküleyici ve betimleyici anlatım biçimlerinden yararlanılmıştır. Metinde anlatılanlar düzyazıya aktarılabilir. Bu özellikleriyle *Sivas Yollarında* adlı metin manzume özelliği taşımaktadır.

KÖŞE

III

Sen geldin benim deli köşemde durdun
Bulutlar geldi üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin
Merhamet saçlarını ıslatan sessiz bir yağmurdu
Bulutlar geldi altında durduk

Konuştun güneşi hatırlıyordum
Gariptin yepyeni bir sesin vardı
Bu ses öyle benim öyle yabancı
Bu ses saçlarımı ıslatan sessiz bir kardı

Dişlerin öpülen çocuk yüzleri
Güneş'e açılan küçük aynalar
Sert içkiler keskin kokular dişlerin
İçinden geçilen küçük aynalar

Ve güldün rengârenk yağmurlar yağdı
İnsanı ağlatan yağmurlar yağdı
Yaralı bir ceylan gözleri kadar sıcak
Yaralı bir ceylan kalbi gibi içli bir sesin vardı

Sen geldin benim deli köşemde durdun
Bulutlar geldi üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin

Sezai Karakoç,
Şah Damar - Körfez Sesler Şiirler II

Her iki metin de dizeler hâlinde yazılmıştır. Her ikisinde de ahenk unsurları kullanılmıştır.

Sivas Yollarında adlı metindeki kelimeler konuşma dilindeki anlamlarıyla kullanılmıştır. Metinde şairane söyleyişten kaçınılmıştır, anlam kapalılığı yoktur.

Köşe adlı metinde gözlerin merhametin kendisi olması, deli köşe, dişlerin öpülen çocuk yüzleri olması gibi çok sayıda imge kullanılmıştır. Şiirde benzetme ve imgelerden yararlanılmış; dil, söyleyiş ve ahenk unsurları yardımıyla şiirsellik sağlanmıştır.

Manzume ve Şiir Arasındaki Farklar

Şiiri düzyazıya çevirmek güçtür. Manzumede anlatılanlar düzyazıya kolaylıkla çevrilebilir.

Şiir; sanat kaygısıyla yazılır, manzumede öğreticilik amaçlanır.

Şiirde edebî sanatlar geniş yer tutar, manzumede sanatlı ifadeler azdır. Manzumede olay örgüsü vardır, şiirde olay örgüsüne yer verilmez. Şiirde çoğunlukla bireysel duygu ve çağrışıma yer verilir, manzumede toplumsal konulara yer verilir.

Şiirde kelimelerde çok anlamlılık vardır, manzumedeyse kelimeler genellikle gerçek anlamında kullanılır.

Edebî Sanatlar (Söz Sanatları)

a. Teşbih (Benzetme): Anlatımı güçlendirmek için aralarında benzerlik ilgisi bulunan iki şeyden, zayıf olanın güçlü olana benzetilmesidir. Benzetmede, benzeyen kelime gerçek anlamda, benzetilen kelimeyse mecaz anlamdadır.

Örnek

Sallansın dalların çocuklar gibi

Bakma güneş ısıtsın varsın

Küçük zerdali ağacım,

Sonra donarsın.

Cahit Külebi, *Seçme Şiirler*

Yukarıdaki örnekte dallar, sallanma yönüyle salıncakta sallanan çocuklara benzetilmiştir. Dallar, benzeyen; çocuklar, kendisine benzetilendir.

Tam benzetmede dört öge bulunur. Her benzetmede dört ögenin bulunması zorunlu değildir. Benzetmede benzetme yönü, benzetme edatı ya da her ikisi de bulunmayabilir. Benzetmenin olabilmesi için benzeyen ile kendisine benzetilenin olması zorunludur.

Benzeyen: Nitelikçe zayıf olan.

Kendisine benzetilen: Nitelikçe güçlü olan.

Benzetme yönü: Aktarılan özellik.

Benzetme edatı: Gibi, kadar, sanki…

Benzetme Çeşitleri

1. Ayrıntılı (Tam) Teşbih: Dört ögesi de bulunan benzetmedir.

Örnek

Bak kurt gibi kalın yapılı

Görmüş geçirmiş ağaçlara

Küçük zerdali ağacım,

Pişman olursun sonra.

Cahit Külebi, *Seçme Şiirler*

Benzeyen: Ağaçlar.

Kendisine benzetilen: Kurt.

Benzetme yönü: Kalın yapılı .

Benzetme edatı: Gibi.

2. Yalın Teşbih (Teşbihibeliğ): Benzeyen ve kendisine benzetilenin bulunduğu, benzetme yönü ile benzetme edatının bulunmadığı benzetmedir.

Örnek

Gül yüzlü bir âfetti ki her busesi lâle;

Girdik zaferin koynuna, kandık o visâle!

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Benzeyen: Gül-buse.

Kendisine benzetilen: Yüz-lâle.

b. İstiare (Eğretileme): Benzetmenin asıl ögelerinden olan benzeyen ya da kendisine benzetilenden yalnızca biri ile yapılan benzetmedir.

Aralarında benzerlik ilgisi bulunan iki kelimeden biri diğerinin yerine kullanılır. Açık ve kapalı istiare biçiminde kullanılabilir.

1. Açık İstiare: Benzetme ögelerinden yalnızca kendisine benzetilenle yapılan istiare çeşididir.

"Allâh'a giden yolda meleklere karıştık."

Bu dizelerde "şehitlik mertebesi" Allah'a giden yola benzetilmiş fakat benzeyen (şehitlik) söylenmemiştir. Sadece kendisine benzetilen durumundaki "Allah'a giden yol" söylenerek açık istiare yapılmıştır.

"*Çözülen bir demetten indiler birer birer,*" dizesinde "kuş sürüsü" "bir demet"e benzetilmiş, benzeyen söylenmeyerek açık istiare yapılmıştır.

2. Kapalı İstiare: Benzetme ögelerinden yalnızca benzeyenle yapılan istiaredir.

"*Tutuşmuş ruhlarına bir damla gözyaşı sun.*" dizesinde ruh somut bir maddeye benzetilmiş, benzeyen olarak ruh kullanılmış, kendisine benzetilen somut madde belirtilmemiştir.

c. Mecazımürsel (Ad Aktarması): Bir sözün, benzetme amacı olmaksızın başka bir sözün yerine kullanılmasıdır. Mecazımürsele düz değişmece de denir. İki kelime arasında herhangi bir benzerlik ilgisi yoktur.

İki kelime arasında parça-bütün, yazar-eser, iç-dış, sebep-sonuç gibi ilgiler bulunur.

Örnek

"Bırak, yorgun başları bu taşlarda uyusun." dizesinde parça (baş) söylenerek bütün (gövde) kastedilmiş, mecazımürsel sanatı yapılmıştır.

ç. Teşhis (Kişileştirme): İnsan dışındaki varlıkları insan gibi düşünerek onlara insana özgü nitelikler kazandırma sanatıdır.

Örnek

"Şimdi bomboş sebilden selviler bir şey sorar," dizesinde selvilere insan özelliği verilerek teşhis sanatı yapılmıştır.

d. İntak (Konuşturma): İnsana ait özellikler kazandırılan varlıkların konuşturulmasıdır.

Örnek

Kaç yıldır akarım bilmem pazar yerini

Dinle ak bakışlı bir çeşme söylüyor

Cemal Süreya, *Üstü Kalsın*

e. Tenasüp: Anlamca birbiriyle ilgili kelimelerin bir arada kullanılmasıdır. Karşıt anlamlı kelimelerin bir arada kullanılması tenasüp değildir.

Örnek

Elimde hüner var, eldivenim yok!

Yakamda bir gülüm, yâsemenim yok!..

Zengince bir dayım, bir yeğenim yok,

Benden daha fakir bir kardaşım var!..

Rıza Tevfik Bölükbaşı, Serâb-*ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*

Dörtlükte "dayı, yeğen ve kardeş" anlamca birbiriyle ilgili kelimelerdir.

f. Tezat: Anlam bakımından birbirine zıt olan kelimelerin bir arada kullanılması sanatıdır. Tezat sanatı, birbirine zıt iki durum veya iki düşünceyi ifade eden kelimelerin bir arada kullanılmasıyla meydana gelir.

Örnek

Siz geniş zamanlar umuyordunuz

Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek.

Yılların telaşlarda bu kadar çabuk

Geçeceği aklınıza gelmezdi.

Behçet Necatigil, *Şiirleri - Bütün Yapıtları*

Şiirin birinci dizesindeki "geniş" kelimesiyle ikinci dizesindeki "dar" kelimesi anlamca birbirine zıttır.

g. Hüsnütalil: Sebebi bilinen bir olayı asıl sebebi yerine güzel bir sebebe bağlayarak anlatma sanatıdır. Hüsnütalil, *güzel sebep* anlamına gelir.

Örnek

Gök masmavi bu sabah,

Güzel şeyler düşünelim diye.

Yemyeşil oluvermiş ağaçlar,

Bulutlara hayretinden.

Cahit Sıtkı Tarancı, *Otuz Beş Yaş - Bütün Şiirleri*

Şair gökyüzünün maviliğini güzel şeyler düşünme sebebine bağlayarak hüsnitalil sanatı yapmıştır.

h. Tecahülüarif: Şairin bildiği herhangi bir olayı, durumu veya hikâyeyi bilmiyormuş gibi anlatması sanatıdır.

Örnek

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?

Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?

Ya gözler altındaki mor halkalar?

Neden böyle düşman görünürsünüz,

Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Cahit Sıtkı Tarancı, *Otuz Beş Yaş - Bütün Şiirleri*

Şair, şakaklarına kar yağmadığını ve aynadaki yüzün kendisine ait olduğunu bildiği hâlde bilmezden gelerek soru sormakta ve tecahüliarif sanatı yapmaktadır.

ı. Telmih (Hatırlatma): Geçmişte meydana gelmiş bir olaya gönderme yapma sanatıdır. Bir dizede veya beyitte bilinen bir olay ya da tanınan bir kişi birkaç kelimeyle hatırlatılır. Ayrıntılı anlatımdan kaçınılır.

Örnek

Garibim, namıma Kerem diyorlar

Aslı'mı el almış harem diyorlar

Hastayım derdime verem diyorlar

Maraşlı Şeyhoğlu Satılmış'ım ben

Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları*

Dörtlükte Kerem ile Aslı hikâyesi hatırlatılmaktadır.

i. Kinaye: Bir sözün hem gerçek hem de mecaz anlamı düşünülerek mecazi anlam kast edilerek kullanılmasıdır.

Kalanlar ortada genç, ihtiyar, kadın, erkek

Harâb olup yaşıyor tâliin azabiyle;

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Beyitte "ortada kalmak" ifadesi kinayeli olarak kullanılmıştır. Gerçek anlamı "ortada görünmek" olan kelime öbeği mecazi anlamda "bakacak, gözetecek kimseden yoksun kalmak" anlamını taşımaktadır. Şair, beyitte mecazi anlamı kastetmiştir.

j. Tevriye: Yakın ve uzak iki anlamı olan bir kelimenin yakın anlamının söylenip uzak anlamının kastedilmesidir. Kelimenin her iki anlamı da gerçektir.

Örnek

Garb'ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;

Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.

Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,

Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*

"Ulusun" kelimesi iki anlamda kullanılmıştır. Kelimenin birinci anlamı "yücesin" ikinci anlamı köpek ve çakal gibi hayvanların çıkardığı uzun iniltili sestir.

k. Tariz (İğneleme): Bir kimseyi iğnelemek amacıyla bir sözü karşıt anlamını düşündürecek biçimde kullanmaktır.

Örnek

Bu ne kudret ki Elifba'yı okur ezberden,

Tûtinâme onun indinde Gülistan gibidir.

Eşref, *Hicviyeler*

Birinci dizedeki "Elifba'yı (alfabeyi) ezberden okumak" sözüyle tariz sanatı yapılmıştır. Alfabeyi ezberden okuma eylemi abartılarak anılan kişiyle alay edilmektedir.

l. Mübalağa (Abartma): Bir durumu olduğundan çok büyük ya da çok küçük göstermektir.

Örnek

Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle,

Canlandı o meşhur ova at kişnemesiyle!

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Beyitte "uçmak" ifadesiyle mübalağa sanatı yapılmıştır.

m. İrsalimesel: Sözü etkili kılmak için atasözüne yer vermektir.

Örnek

Gün de doğar gün de doğar

Bir gün mutlaka gün doğar

Gün doğmadan neler doğar

Gün doğmadan Şehzadebaşı'nda

Sezai Karakoç, *Şah Damar - Körfez Sesler Şiirler II*

Üçüncü dizede "*Gün doğmadan neler doğar.*" atasözüyle irsalimesel sanatı yapılmıştır.

ETKİNLİK

Aşağıdaki dizelerle söz sanatlarını eşleştiriniz

Gene parmağım ağzımda kaldı Masumluk akıyordu yüzünden, Behçet Necatigil, *Şiirler*	**Kapalı İstiare**
Bu dört mısra değildi, sanki dört damla kandı Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları*	**Benzetme**
Ve dörtnala, dümdüz bir mavilikte Kar yağıyor üstümüze, inceden. Ahmet Muhip Dıranas, *Şiirler*	**Telmih**
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor tevhidi! Bedr'in arslanları ancak bu kadar şanlı idi... Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*	**Kinaye**

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki dizelerde geçen edebî sanatları bulup açıklayınız.

Şiir	Edebî Sanat ve Açıklaması
Elimde hüner var, eldivenim yok! *Yakamda bir gülüm, yâsemenim yok!..* *Zengince bir dayım, bir yeğenim yok,* *Benden daha fakir bir kardaşım var!..* Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*	
Şimdi bomboş sebilden selviler bir şey sorar. *Hatırlatır uzıyan dem çekişleri rüzgâr.* *Mermer basamaklarda uçuşur beyaz tüyler.* Ziya Osman Saba, *Geçen Zaman*	
Gece vakti ev uyur, biz soğuk-ısız *Odalarda oturur,* *Ölümler, toprak, sahipsiz gölge...* Behçet Necatigil, *Şiirleri - Bütün Yapıtları*	

2. *Mohaç Türküsü* adlı şiirdeki imgelerin anlamlarını aşağıdaki tabloya yazınız.

İmgeler	Anlamları
Zaferin koynu	
Bahçe	
Kanatlı	
Parlattığı gün	

3. *Mohaç Türküsü* adlı şiirdeki söyleyici ile hitap edilen kişiler arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.

4. *Mohaç Türküsü* adlı şiirde şairin "biz" sözüyle kastettiği kimlerdir? Açıklayınız.

5. *Mohaç Türküsü* adlı şiirin, şairin hayatı ve görüşleriyle ilişkisini belirtiniz

ETKİNLİK

Mohaç Türküsü adlı metnin temasını, ahenk ve yapı unsurlarını belirleyerek aşağıdaki tabloda ilgili yerlere yazınız.

Tema	
Ahenk Unsurları	
Ölçü	
Uyak	
Redif	
Aliterasyon	
Asonans	
Yapı Unsurları	
Nazım Birimi	
Uyak Örgüsü	

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958)

Üsküp'te doğdu. Asıl ismi Mehmet Agâh'tır. Çocukluk yılları Üsküp'te geçti. İlkokulu Üsküp'te, Ortaokulu Selanik ve İstanbul'da tamamladı. Yükseköğrenim için Paris'e gitti. Paris'te dokuz yıl kaldı. Yurda döndükten sonra edebiyat ve tarih öğretmenliği yaptı. Gazete ve dergilerde yazılar yazdı. Arkadaşlarıyla Dergâh dergisini çıkardı. Milletvekilli oldu, büyükelçilik yaptı.

Yahya Kemal Beyatlı, divan şiirinin şekil özellikleriyle Batı şiirinin anlatım özelliklerini başarıyla birleştirdi. Şiirde Batı taklitçiliğine karşı çıktı. Şiirlerinde divan şiirinin nazım şekillerini kullanmış, beyitler arasında anlam bütünlüğü sağlamıştır. Aruz ölçüsünü şiirlerinde başarıyla uygulamıştır. Türk tarihine ilgi duymuş, şiirlerinin konularını genellikle Osmanlı tarihinden seçmiştir. Şiirlerindeki başlıca temalar aşk, İstanbul'un güzellikleri, tabiat, ölüm, musiki, deniz, rintlik, sonsuzluktur.

Başlıca eserleri: *Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgârıyle, Aziz İstanbul, Eğil Dağlar, Portreler*'dir.

Hazırlık

1. Okunan bir şiirin her insanda farklı duygular uyandırmasının sebepleri nelerdir?
2. "Şairlerin doğaya ve doğadaki olaylara bakışı farklıdır." sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
3. Sırların saklanması konusunda ne düşünüyorsunuz? Açıklayınız.

DÖRDÜNCÜ METİN

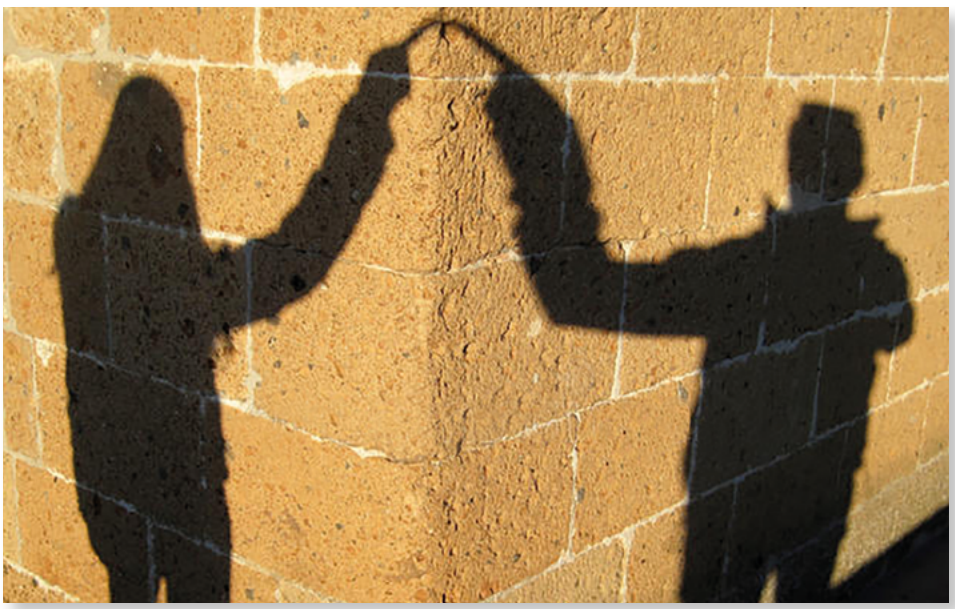

SAHİPSİZ GÖLGE

Vurur yolda giderken.
Ve durgun en şen sofralarda bile.
Tantalos'un dalları gibi gece yarısı
Çekilir geriye, uykular insafsız.
Yarınlara güvenen sımsıkı giyinik
Gövdelerde eğreti
En süslü giysiler.

Çok gördüler mi sizin olsun demeyi
Âşık Paşa öğretti:
"Acı dirliğim isteyen
Tatlı dirilsin dünyada."
Çok bunaldınız mı dilinizde bu beyit.

Hırslar da boşuna
Paralar da, kavgalar da boşuna.
"Bir hastaya vardın ise
Bir yudum su verdin ise."
Yunuuuus, Yunus
Gece vakti ev uyur, biz soğuk-ıssız
Odalarda oturur,
Ölümler, toprak, sahipsiz gölge.

Behçet Necatigil, *Şiirleri - Bütün Yapıtları*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Behçet Necatigil, *Sahipsiz Gölge* adlı şiirde Âşık Paşa'nın "Acı dirliğim isteyen/Tatlı dirilsin dünyada" dizeleriyle toplumdaki kıskançlığı dile getirmektedir. Zengin ve sağlıklı insanların yoksul ve hasta insanlara yönelik kibrini ise Yunus Emre'nin "Bir hastaya vardın ise/Bir yudum su verdin ise" dizeleriyle ifade etmektedir. Şiirde hırsların ve kavgaların boşuna olduğunu anlatmaktadır.

Sahipsiz Gölge adlı şiirde mitolojiden yararlanılmıştır. Şiirin üçüncü dizesinde adı geçen Tantalos, Olimpos'taki şölene davet edilir. Sofradaki nektarı gizlice insanlara ulaştırır, tanrıların sırlarını insanlara anlatır. Tanrılarca cezalandırılır. Tantalos'un cezası, altından suların, üstünden yemişlerin eksik olmadığı bir yerde sonsuza kadar kalmaya yazgılı olmaktır fakat Tantalos, su içmek için eğildiğinde sular çekilir, yemek için meyvelere elini uzattığında ağacın dalları yukarı kalkar. Tantalos nimetler içinde onlardan hiçbir şekilde yararlanamaz.

Şiirde anlatıcı, bulunduğu ortamın uyumaya çok elverişli olduğu hâlde uykunun ondan Tantalos gibi kaçtığını anlatmaktadır.

Şiirde kelimelerin yan ve mecaz anlamları kullanılarak çağrışım değerinden yararlanılmıştır.

Konularına Göre Şiir Türleri

a. **Lirik şiir:** Duygu ve düşünceleri coşkulu ve etkili bir dille anlatan şiir türüdür. Adını Eski Yunan'da lyre (lir) adı verilen sazdan almaktadır.

b. **Epik şiir:** Kahramanlık, yiğitlik gibi duyguları dile getiren şiirlerdir. Destanlar epik türde şiirlerdir. Epik şiirlerde insanın duygu ve heyecanlarını yönlendirme amaçlanır.

c. **Satirik şiir:** Kişileri, toplumu, bir durum veya düşünceyi açık ya da kapalı olarak eleştiren şiirdir.

ç. **Didaktik şiir:** Okuyucuyu çeşitli konularda bilgilendirmek, okuyucuya ders vermek amacıyla yazılan şiirlerdir. Bu tür şiirlerde şairin amacı bir düşünceyi okuyucuya telkin yoluyla benimsetmektir.

d. **Pastoral şiir:** Doğa güzelliklerini, köy ve kır hayatını anlatan şiirlerdir.

Pastoral şiirin iki çeşidi vardır: Kır ve tabiat sevgisini anlatanlara idil, çobanların hayatını karşılıklı konuşmalarla anlatanlara eglog adı verilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Sahipsiz Gölge* adlı şiirin temasını belirleyiniz.
2. *Sahipsiz Gölge* adlı şiirdeki ahenk ögelerini belirleyiniz.
3. Aşağıdaki şiirlerin konularına göre türlerini belirleyiniz.

Şiirler	Konusuna Göre Türü
Çözülen bir demetten indiler birer birer, Bırak, yorgun başları bu taşlarda uyusun. Tutuşmuş ruhlarına bir damla gözyaşı sun. Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler... Ziya Osman Saba, *Geçen Zaman*	
Efendi! Yan gözle hor bakma bana! Senin baban kadar benim yaşım var. Belki tuhaf gelir şu hâlim sana Geçinmek uğrunda çok savaşım var. Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*	
Şimdi bomboş sebilden selviler bir şey sorar. Hatırlatır uzıyan dem çekişleri rüzgâr. Mermer basamaklarda uçuşur beyaz tüyler. Ziya Osman Saba, *Geçen Zaman*	
Hırslar da boşuna Paralar da, kavgalar da boşuna. "Bir hastaya vardın ise Bir yudum su verdin ise." Yunuuuus, Yunus Gece vakti ev uyur, biz soğuk-ısız Odalarda oturur, Ölümler, toprak, sahipsiz gölge. Behçet Necatigil, *Şiirleri - Bütün Yapıtları*	

4. *Sahipsiz Gölge* adlı şiirdeki edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendiriniz.
5. *Sahipsiz Gölge* adlı şiirdeki söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.

6. *Sahipsiz Gölge* adlı şiirdeki millî, manevi ve mitolojik ögeleri belirleyiniz.

7. *Sahipsiz Gölge* adlı şiirde insanların hangi olumsuz davranışları eleştirilmektedir?

8. Aşağıdaki iki metni *Sahipsiz Gölge* adlı şiirle karşılaştırarak şiirler arasındaki etkileşimi ve çağrışımı değerlendiriniz.

Acı dirliğim isteyen tatlı dirilsin dünyada
Kim ölümüm ister ise bin yıl ömür olsun ona

Âşık Paşa, *Âşık Paşa'nın Şiirleri* haz. Aldulbâkî Gölpınarlı

Tantalos'u da gördüm, korkunç işkenceler çekerken:
Duruyordu bir gölün içinde ayakta,
yüksele yüksele çıkıyordu su çenesine kadar,
ama içmek için davrandı mıydı damlasını alamıyordu suyun,
ihtiyar adam eğiliyor, eğiliyor, eğiliyordu,
su da çekiliyor, çekiliyor, yok oluyordu emen toprakta,
(...)
Yemişler sarkıyordu başının üstünde dallı budaklı ağaçlardan
armutlar, narlar, pırıl pırıl elmalar,
ballı incirler, tombul zeytinler sarkıyordu,
ama ihtiyar adam, koparayım diye ellerini uzattı mıydı,
bir yel geliyor, savuruyordu onları kara bulutlara.

Homeros, *Odysseia* çev. Azra Erhat, A. Kadir

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

Behçet Necatigil (1916-1979)

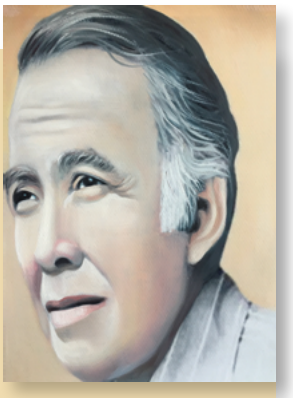

İstanbul'da doğdu. İlkokula İstanbul'da başladı, Kastamonu'da devam etti. Ortaöğrenimine Kastamonu Lisesinde başladı, rahatsızlığı sebebiyle ara verdi. 1936 yılında Kabataş Lisesini bitirdi. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Edebiyat öğretmenliği yaptı.

Ortaokul yıllarında edebiyata ilgi duydu. Şiirlerinde çevresindeki insanlardan başlayarak toplumu anlattı. Hem hece ölçüsünü hem serbest ölçüyü kullandı. Şiirlerinde zaman zaman sembollerden yararlandı. Yaşamın trajik yönlerini yorumladığı şiirlerinde sade bir dil kullandı.

Behçet Necatigil'in şiir türündeki eserleri *Kapalı Çarşı, Evler, Arada, İki Başına Yürümek, Eski Toprak, Divançe'dir. Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, Edebiyatımızda Yazarlar Sözlüğü* inceleme türündeki eserleridir. *Yıldızlara Bakmak, Üç Turunçlar, Gece Aşevi* radyo tiyatrosu türündedir.

Hazırlık

Aşağıdaki iki metinde de şiir konusu işlenmiştir. Metinlerin şiiri ele alış biçimlerindeki farklılıklar nelerdir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

HER ŞEY ŞİİRDİR

Her şey şiirdir, uğultusu rüzgârın
Bir ırmağa usulcacık yağan kar
Her gece okunan bir dua çocuklukta
Gökyüzünde bölük bölük turnalar

Her şey şiirdir, sevinç ve keder
Dünyada olmak duygusu…
Kıyıda, ıssız kayalıklarda
Kendi başına ışıldayan su

Her şey şiirdir, şimdi, şu anda
Ak kâğıt üstünde dolanan elim
Karşıki avluda salınan söğüt
Yandaki odada uyuyan bebeğim

Her şey şiirdir, çağrısı aşkın
Bahar toprağından yükselen tütsü
Umut ve acı, başlayan ve biten,
Yağmurun ve akıp giden hayatın türküsü

Her şey şiirdir ve bir gün belki
İlk aşkım, ilk göz ağrım şiir
Koynunda ona yazdığım mektuplar
Bir yerlerden çıkıp gelecektir…

Ataol Behramoğlu,
Yaşadıklarımdan Öğrendiğim Bir Şey Var - Şiirler

Edebiyat türleri içinde sözün manasını edebî sanatlar yoluyla en fazla gizleyen yazı türü şiirdir. Ses unsuru ve kelime oyunları ile bir hüner gösterme hâline gelmiş olan şiirde nesir kadar açıklık yoktur. Hatta bazı şairler şiirde mana aramanın abes olacağı görüşündedirler.

Sadece estetik gayeler ile kaleme alınmış olsa bile, her şiir, mahsulü olduğu cemiyete bir şeyler anlatma, bir şeyler hissettirme amacındadır. Şair kendisi için yazan, yazdıklarını kendisi için okuyan bir sanatçı değildir.

Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri I*

BEŞİNCİ METİN

ŞİİR ÜSTÜNE NOTLAR

Genç bir ozana

1

İmge avlama
Gelirse kapıyı aç

Düşüncenin içsel sesidir imge.

2

Ses
Sesteki tını
Bak işte o, çok önemli:
A'dan sonra U, U'dan sonra A.

3

Uyum
İniş çıkışı sesin
Uyumu yineleme
Başka grafikler.

4

Gerçekse dize düzenler solunumu.

5

Çok konuşma
Suskunluğa yakın dur.

6

Şiir yazarken
Eski ozanları düşün
Eski, belki de
Çok eski.

7

Bir İlkçağ ozanı şiirini okusun istemez misin?

8

Göğe benzemeyi dene
Gök gibi doğal
Gök gibi şaşırtıcı.

9

Ne duygu üret
Ne çağrışım
O okurun işi.

10

Dengeli ol,
Öyle ki cambaz sakar kalsın yanında.

11

Kıvılcım külün altında
Külünü karıştırmayı unutma.

12

Çağına uy,
Zaman dışıymışsın gibi davran,
Bunda çelişki yok.

13

Bir avucun matematik,
Bir avucun büyü,
Bunda da çelişki yok.
Sonra düşün, olsa da ne çıkar:
Çelişkidir şiir.

14

Matematiğin rastlantısı da diyebilirsin ona.

15

Geceyle gündüze denk
Karşıtlığında
Bütünü tümleyen.

16

Demosthenes gibi yap
Ağzında çakıl taşı denize karşı konuşurdu o
Senin de dizeler olsun ağzında
Onlarla otur kalk
Onlarla uyu
Onlarla uyan.

17

Sözcük,

Sözcükten şaşma.

18

İnsanlığın yükünü taşımıyorsan,

Kendinden söz etme.

19

Şiir, tarihinden bu yana pek değişmedi

İnsan yüzleri gibi tıpkı

O denli benzer

O denli başka.

20

Çaban özgünlüğe yönelik olmasın

Sıradan konuş

Unutma ki özgünlük mayanda ya var ya da yok

Çabayla ulaşılmak istenen özgünlük

Ozanı daha bir iter sıradanlığa

21

Küçük bir sesteki çığlık

Benzemez hiçbir çığlığa.

22

Masanın anlamı yok,

Kuşun anlamı yok,

Piramidin anlamı yok.

23

Unutulmayı iste

Yeniden anımsanırsan

Sonsuz yaşam ondan sonra.

24

Daha da var, bunlar ilk usuma düşenler.

Sabahattin Kudret Aksal, *Şiirler*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Demosthenes (MÖ 384-MÖ 322): Atinalı ünlü politikacı. Kekeme olan Demosthenes kekemelikten kurtulabilmek için ağzına çakıl taşları koyarak konuşma çalışmaları yapmıştır.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Şiir Üstüne Notlar, Sabahattin Kudret Aksal tarafından şiire ilgi duyan gençlere şiirin nasıl yazılacağı konusunda bilgi vermek amacıyla yazılmış öğreticiliğin amaçlandığı bir şiirdir.

Yirmi dört bentten oluşan şiirin her bir bendinde şiire ilgi duyanların uyması gereken ilkeler sıralanmaktadır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Şiir Üstüne Notlar* adlı şiirin temasını belirleyiniz.
2. *Şiir Üstüne Notlar* adlı şiirdeki ahenk nasıl sağlanmıştır? Açıklayınız.
3. *Şiir Üstüne Notlar* adlı şiirdeki öğüt niteliğindeki bölümleri belirleyiniz.
4. *Şiir Üstüne Notlar* adlı şiirde dil hangi işlevinde kullanılmıştır? Belirtiniz.
5. *Şiir Üstüne Notlar* adlı şiirin şekil özelliklerinin içerikle ilişkisini belirleyiniz.
6. *Şiir Üstüne Notlar* adlı şiirin konusuna göre türünü belirleyiniz.

ETKİNLİK

BANA PAN ÖLDÜ DEDİLER

Bana Pan öldü dediler,
Öyleyse kimdi şakıyan sessizce
Kül rengi mürverlerle kaplı
O yeşil vadinin dibinde?

Bazen ruhumun büyüsüyle
Canlanan bir kuştu sanki öten;
Bazen denizin iniltisiydi
Karada yüreğime seslenen.

Soluk güzelliğiyle çuha çiçeklerinin
Donanmış kırlarda bile,
Eski bir acının gözyaşlarına
Rastladım menekşelerde.

Walter De La Mare, *Dünya Şiir Antolojisi II*

Türkçesi: Cevat Çapan

Bana Pan Öldü Dediler adlı şiiri *Sebil ve Güvercinler, Destan, Mohaç Türküsü, Sahipsiz Gölge ve Şiir Üstüne Notlar* adlı şiirlerle biçim, içerik, tür, dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

Sabahattin Kudret Aksal (1920-1993)

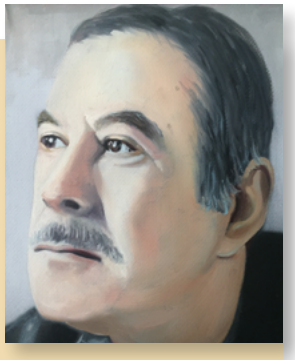

İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun oldu. Felsefe öğretmeni olarak görev yaptı. Müfettişlik ve müdürlük görevlerinde bulundu.

Şiirlerinde başlangıçta Garip akımının etkisinde kaldı. Şairanelikten, süsten uzak bir dille yazan şair, şiirin şekil özelliklerine özen gösterdi. Gündelik yaşamın bireysel sevinç ve umutlarını dile getirdi. 1960'tan sonra yazdığı şiirlerinde insanı, evreni ve zamanı sorguladı. Anlam kapalılığı olan bu şiirleri ölçülü ve uyaklıdır.

Hikâye ve oyunlarında geçim sıkıntısı çeken insanların yaşamları ve aile içindeki çatışmaları ele alınmıştır.

Başlıca eserleri: Şiir türünde *Şarkılı Kahve, Gün Işığı, Duru Gök, Bir Zaman Düşü*; hikâye türünde *Gazoz Ağacı, Yaralı Hayvan*; tiyatro türünde *Evin Üstündeki Bulut, Şakacı, Kahvede Şenlik Var*'dır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Çözülen bir demetten indiler birer birer,
Bırak, yorgun başları bu taşlarda uyusun.
Tutuşmuş ruhlarına bir damla gözyaşı sun.
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler...

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Bu dörtlükteki sıfatları bulup sıfatların çeşitlerini tabloda verilen örnekteki gibi belirleyiniz.

	Sıfatlar						
İşlevleri	**Çözülen**	**bir**	.....	.....	.....	.....	.....
İsimleri niteleme görevinde kullanılmıştır.	✓						
İsimleri belirtme görevinde kullanılmıştır.		✓					

2. Aşağıdaki tabloda verilen şiirlerde geçen sıfatları bulunuz. Bulduğunuz sıfatların metindeki işlevini belirleyiniz.

Şiirler	**Sıfatlar**	**Metindeki İşlevi**
Bizdik o hücumun bütün aşkıyla kanatlı; Bizdik o sabah ilk atılan safta yüz atlı. Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*		
Şimdi bomboş sebilden selviler bir şey sorar. Hatırlatır uzıyan dem çekişleri, rüzgâr. Mermer basamaklarda uçuşur beyaz tüyler. Ziya Osman Saba, *Geçen Zaman*		
Şu açık alnımda kara istemem! İzzet-i nefsimde yara istemem! Zillete mukabil para istemem, Evimde yiyecek bulgur aşım var!.. Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Sarab-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*		

Şiirler	Sıfatlar	Metindeki İşlevi
Vurur yolda giderken. Ve durgun en şen sofralarda bile. Tantalos'un dalları gibi gece yarısı Çekilir geriye, uykular insafsız. Yarınlara güvenen sımsıkı giyinik Gövdelerde eğreti En süslü giysiler. Behçet Necatigil, *Şiirleri - Bütün Yapıtları*		

3. Aşağıdaki tabloda verilen şiirlerde bulunan noktalama işaretlerini belirleyiniz. Noktalama işaretlerinin kullanılış işlevlerini tablodaki ilgili yerlere yazınız.

Şiirler	Noktalama İşaretleri	Kullanım İşlevleri
Nihayetsiz çöllerin üstünden hep beraber Geçerken bulmadılar ne bir ot ne bir yosun. Ürkmeden su içsinler yavaşça, susun, susun! Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler... En son şarkılarını dağıtarak rüzgâra, Beyaz boyunlarını uzattılar taslara... Ziya Osman Saba, *Geçen Zaman*		
Esirci değilim, esir değilim, Sizin kumpanyada müdür değilim. Üç tuğlu, beş tuğlu vezir değilim, Başımda sorguç yok, fakat başım var! Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*		

4. Aşağıdaki dörtlüğü yazım kuralları bakımından inceleyiniz. Günümüz kullanımlarına aykırı kullanımları tespit ediniz.

Murâdım her neyse, ben ona yettim:
Değersiz ömrümü hayra sarfettim.
Kâbe-i maksûda dosdoğru gittim,
Benim namus gibi bir yoldaşım var!..

Rıza Tevfik Bölükbaşı, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri*

.....

.....

.....

YAZMA ÇALIŞMALARI

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir; duygu, düşünce ve hayallerin etkili ve ahenkli bir şekilde anlatıldığı dizelerle kurulu bir edebî türdür.

Şiirde az sözle çok şey anlatılır. Şiir; düşünmeye, planlamaya ve emeğe dayalıdır. Şiir planlanırken önce konu sonra ahenk ögeleri belirlenir. Kelimelerin çağrışım değerinden yararlanılır.

Şiir, yeteneğe dayalı olsa da başarılı şairlerin şiirlerini okuyan, onları inceleyen kişiler şiir çalışmaları yapabilirler.

B. Uygulama

ETKİNLİK

Aşağıda yer alan şiir örneklerine benzer şiirler yazınız.

Şiirler

haliç'te bir vapuru vurdular dört kişi demirlemişti eli kolu bağlıydı ağlıyordu dört bıçak çekip vurdular dört kişi yemyeşil bir ay gökte ağlıyordu Attilâ İlhan, *Ben Sana Mecburum - Bütün şiirleri*	
Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel, Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu, Bu derde düşmeden önce. Orhan Veli Kanık, *Bütün Şiirleri*	
Hulyâ tepeler, hayâl ağaçlar... Durgun suda dinlenen yamaçlar... Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*	
Memleket isterim Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun; Olursa bir şikâyet ölümden olsun. Cahit Sıtkı Tarancı, *Otuz Beş Yaş- Bütün Şiirleri*	

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir dinletisi, müzik eşliğinde şiir okuma şölenidir. Önceden belirlenmiş şiirlerin bir salonda, dinleyicide estetik haz uyandıracak şekilde sunulmasıdır.

Şiir Dinletisinde Uyulması Gereken Kurallar

1. Dinletide sunulacak şiirler; temaya, konuya ya da topluluğun ilgi alanına göre seçilir.
2. Şiirler, okuyucunun ses ve söyleyişine uygun olmalıdır.
3. Şiirler sunulmadan önce şairi hakkında kısa bilgi verilmelidir.
4. Şiir dinletisi, görsel ve işitsel ögelerle desteklenmelidir.
5. Şiir dinletisinin tema ya da konusuna uygun dekor ve kostüm seçilmelidir.
6. Şiirler, vurgu ve tonlamaya uygun olarak okunmalıdır.
7. Şiirlerin vermek istediği duygu, jest ve mimiklerle yansıtmalıdır.
8. Dinleyicilerle göz teması kurulmalıdır.
9. Şiir dinletisi sonunda dinleyicilere teşekkür edilmelidir.

B. Uygulama

ETKİNLİK

Ezberlediğiniz şiirlerden oluşan bir şiir dinletisi hazırlayınız. Şiir dinletisi hazırlama sürecinde EBA'daki (Eğitim Bilişim Ağı) içeriklerden yararlanabilirsiniz.

www.eba.gov.tr

III. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

ÇOBAN ÇEŞMESİ

Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi.
Ey suyun sesinden anlayan bağlar,
Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi?

Gönlünü Şirin'in aşkı sarınca
Yol almış hayatın ufuklarınca,
O hızla dağları Ferhat yarınca
Başlamış akmağa çoban çeşmesi.

O zaman başından aşkındı derdi,
Mermeri oyardı, taşı delerdi.
Kaç yanık yolcuya soğuk su verdi,
Değdi kaç dudağa çoban çeşmesi!

Vefasız Aslı'ya yol gösteren bu,
Kerem'in sazına cevap veren bu,
Kuruyan gözlere yaş gönderen bu…
Sızmadı toprağa çoban çeşmesi.

Leylâ gelin oldu, Mecnun mezarda,
Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda.
Ateşten kızaran bir gül arar da
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi.

Ne şair yaş döker, ne âşık ağlar,
Tarihe karıştı eski sevdalar.
Beyhude seslenir, beyhude çağlar,
Bir sola, bir sağa çoban çeşmesi.

Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları*

1-3. soruları yukarıdaki şiire göre cevaplayınız.

1. Şair, çeşmenin doğal akışını Ferhat'ın dağları yarmasına bağlayarak hangi edebî sanatı yapmıştır? Yazınız.

……
……
……

2. Son dörtlükteki "Tarihe karıştı eski sevdalar." sözüyle ilgili neler düşünüyorsunuz? Yazınız.

……
……
……

3. Şiirde *Ferhat ile Şirin* hikâyesi ile çoban çeşmesi arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur? Aşağıya yazınız.

……..
……..

4. Şiir, edebiyatımızda en çok kullanılan türlerin başında gelir. Sanatçılar niçin bu türde yoğunlaşmıştır? Aşağıya yazınız.

……..

……..

5. Bir manzumenin şiir sayılabilmesi için sizce manzume hangi özellikleri taşımalıdır? Yazınız.

……

……

……

6. *Çoban Çeşmesi* şiirindeki sıfatları bularak sıfatların türünü ve metindeki işlevini aşağıya yazınız.

……..

……..

7. Aşağıdaki tabloda yer alan şiirlerin konularına göre türlerini tabloya yazınız.

Şiirler	Konusuna Göre Türü
İnsanız ruhumuz açtır sevgiye Gününü kurtaran dünden anlamaz Yediden yetmişe muhtaç ilgiye Doyumsuz midemiz hâlden anlamaz Ünal Kar, *Susuyorum Hüzünlerime*	
Kırlara açılırız çıngıraklarımızla; Kırlarda buluşuruz, kızımız, karımızla. Okuma yok, yazma yok, bilmeyiz eski, yeni, Kuzular bize söyler yılların geçtiğini. Arzu, başlarımızdan yıldızlar gibi yüksek; Önümüzde bir sürü, yanımızda bir köpek, Kemâlettin Kâmi Kamu, *Hayatı, Sanatı ve Şiirleri* haz. Gültekin Samanoğlu	
Her şey şiirdir, uğultusu rüzgârın Bir ırmağa usulcacık yağan kar Her gece okunan bir dua çocuklukta Gökyüzünde bölük bölük turnalar Ataol Behramoğlu, *Yaşadıklarımdan Öğrendiğim Bir Şey Var* - Şiirler	
Seni düşündükçe Gül dikiyorum elimin değdiği yere Atlara su veriyorum Daha bir seviyorum dağları. İlhan Berk, *Seçme Şiirler*	

8. Ne hasta bekler sabahı,
Ne taze ölüyü mezar,
Ne de şeytan bir günahı,
Seni beklediğim kadar.

Geçti istemem gelmeni,
Yokluğunda buldum seni;
Bırak vehmimde gölgeni
Gelme, artık neye yarar?

Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*

Bu şiirden hareketle aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle tamamlayınız.

A) Şiirde nazım birimi olarak ……kullanılmıştır.
B) Şiirin ölçüsü …… ölçüsüdür.
C) Şiirin uyak örgüsü …… şeklindedir.
Ç) Birinci dörtlükte "bekleme" yönüyle "mezar", insan gibi düşünülerek ……. sanatı yapılmıştır.

9. Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak
Ben aşkımla bahar getirdim sana;
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimden şarkılar getirdim sana

Ahmet Muhip Dıranas, *Şiirler*

Yukarıdaki şiiri dil ve anlatım bakımından değerlendiriniz.

10. Resmine baktığım güzel kız, genç kız
Unuttum, unuttum, unuttum seni
Eski bir albümde durursun yalnız
Unuttum, unuttum, unuttum seni

Abdurrahim Karakoç, *Dosta Doğru*

Bu dörtlükle ilgili olarak aşağıda verilen yargılardan hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) İyelik eki almış ad bulunmaktadır.
B) Bir ad hem belirtme hem niteleme sıfatı almıştır.
C) Birinci dizede birden fazla niteleme sıfatı bulunmaktadır.
D) Üçüncü dizede belgisiz sıfat bulunmaktadır.
E) Sıfat tekrar yoluyla pekiştirilmiştir.

11. Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi.
Ey suyun sesinden anlayan bağlar,
Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi?

Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları*

Yukarıdaki dörtlüğün birinci dizesinde "ırmakların ağlaması" **sözüyle hangi sanat yapılmıştır?**

A) Benzetme B) Mecazımürsel C) Teşhis D) İntak E) Tenasüp

12. **Noktalama işaretlerinin kullanıldığı yerlerle ilgili olarak aşağıda verilen örneklerden doğru olanın başına "D", yanlış olanın başına "Y" yazınız.**

(...) 18. Haziran. 2015
(...) Saat 12.30'da
(...) Sorduk; öğrenemedik.
(...) 18 Mart'ta kutlanacak.
(...) Muhsine Hanım'a
(...) Fenerbahçe Galatasaray maçı
(...) Ayakkabı vb.dir.
(...) Türk Dili dergisi'nin
(...) İLESAM'daki toplantıda
(...) Geldi; fakat bulamadı.

13. Dili mercan, dizi mercan, dişi mercan
Yoluna bir can koyduğum
Gökte ararken yerde bulduğum
Karadutum, çatal karam, çingenem

Bedri Rahmi Eyuboğlu, *Dol Karabakır Dol - Bütün Şiirleri*

Bu dizeler konusuna göre aşağıdaki şiir türlerinin hangisinden alınmıştır?

A) Epik şiir B) Lirik şiir C) Satirik şiir D) Pastoral şiir E) Dramatik şiir

14. Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne hâldeyim
Gidiyorum gündüz gece

Âşık Veysel Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*

Dörtlüğün uyak düzeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sarmal uyak B) Düz uyak C) Çapraz uyak D) Mâni tipi uyak E) Örüşük uyak

15. Aşağıdaki dizelerin hangisinde birden çok sıfat kullanılmıştır?

A) Uzun ince bir yoldayım
B) Düşmüşüm gurbet ellerde
C) Şaşar Veysel iş bu hâle
D) Yetişmek için menzile
E) Yürüdüm aynı zamanda

16. Ardına bakmadan yollara düşen,
Şimşek gibi çakan, sel gibi coşan,
Huduttan hududa yol bulup koşan,
Cepheden cepheyi soranlarındır...

Orhan Şaik Gökyay, *Bu Vatan Kimin?*

Bu şiirle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Nazım birimi dörtlüktür.
B) Uyak örgüsü abab şeklindedir.
C) 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.
D) Konusuna göre epik şiirdir.
E) Vatan teması işlenmiştir.

17. Üsküdar, bir ulu rü'yâyı görenler şehri!
Seni gıptayla hatırlar vatanın her şehri,
Hepsi der: "Hangi şehir görmüş onun gördüğünü?
Bizim İstanbul'u fethettiğimiz mutlu günü!"

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Bu şiirle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Birinci dizede hem belirtme hem niteleme sıfatı kullanılmıştır.
B) İkinci dizede belgisiz sıfat kullanılmıştır.
C) Üçüncü dizede soru sıfatı kullanılmıştır.
D) Üçüncü dizede belgisiz sıfat kullanılmıştır.
E) Dördüncü dizede niteleme sıfatı kullanılmıştır.

18. Ne doğan güne hükmüm geçer,
Ne halden anlayan bulunur;
Ah aklımdan ölümüm geçer;
Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur.

Cahit Sıtkı Tarancı, *Otuz Beş Yaş*

Bu şiirle ilgili aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) 9'lu hece ölçüsüyle yazılmıştır.
B) Çapraz uyak kullanılmıştır.
C) "-üm geçer" sesleriyle zengin uyak yapılmıştır.
D) Redif, kafiye, asonans gibi ahenk unsurlarından yararlanılmıştır.
E) Nazım birimi olarak dörtlük kullanılmıştır.

19. Şiir türüyle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Şiir imge ve hayale dayanır.

B) Şiir ait olduğu dönemden izler taşır.

C) Şiir, öğretici metin türleri arasındadır.

D) Kelimeler yan ve mecaz anlamlarıyla kullanılır.

E) Şiirde anlam kapalılığı vardır.

20. Aşağıdakilerden hangisi divan edebiyatı nazım biçimlerinden değildir?

A) Gazel B) Kaside C) Tuyuğ D) Mesnevi E) Semai

21. Güzel yüzün görülmezdi
Bu aşk bende dirilmezdi
Güle kıymet verilmezdi
Âşık ve maşuk olmasa

Âşık Veysel Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*

Bu dizelerde aşağıdaki ahenk unsurlarından hangisi yoktur?

A) Redif B) Kafiye C) Ölçü D) Kelime tekrarı E) Asonans

22. Aşağıdakilerden hangisi dinî-tasavvufi halk şiiri nazım biçimlerinden değildir?

A) İlahi B) Nefes C) Ağıt D) Nutuk E) Devriye

23. I. Betimlemelerden yararlanılır.
II. Görülen geçmiş zaman kullanılır.
III. Olay örgüsüne sahiptir.
IV. Söyleyiş güzelliği ve şiir zevki gözetilir.
V. Anlatılanlar düzyazıyla ifade edilebilir.

Yukarıdaki bilgilerden hangisi manzume için söylenemez?

A) I B) II C) III D) IV E) V

24. Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak,
Ben aşkımla bahar getirdim sana;
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimden şarkılar getirdim sana.

Ahmet Muhip Dıranas, *Şiirler*

Bu dizelerde aşağıdaki şiir türlerinden hangisine özgü nitelikler ağır basmaktadır?

A) Lirik B) Pastoral C) Didaktik D) Epik E) Dramatik

4

MASAL/FABL

Neler Öğreneceğiz ve Neler Yapacağız?

- Masal ve Fabl Türünün Genel Özellikleri
- "Harnâme", "Martı", "Hayvan Çiftliği" ve "Küçük Prens" Gibi Eserlerin Fabl Türü ile İlişkisi
- Edat, Bağlaç ve Ünlemin Metindeki İşlevleri
- Yazım ve Noktalama Çalışmaları
- Masal/Fabl Yazma Çalışması
- Dinleme Türleri ve Etkili Dinleme İlkeleri
- Yazılan Metinlerin Sınıfta Sunumu
- Çizgi Film Hâline Getirilmiş Bir Fablı İzleme

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Bazı insanların olayları abartarak anlatmasının sebepleri nelerdir? Tartışınız.
2. Masallar sözlü edebiyat ürünleri oldukları hâlde günümüze kadar nasıl ulaşmıştır? Araştırınız.
3. Masalların, insanların hayal dünyalarının gelişimine katkılarını araştırınız.
4. Büyüklerinize, masalları kimlerden öğrendiklerini sorunuz.

BİRİNCİ METİN

KONUŞAN KAVAL

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir padişahın iki kızı varmış. Büyük kızın adı Yaprak, küçük kızın adı da Fidan'mış.

Yaprak'la Fidan henüz pek küçük yaşta iken anneleri hastalanarak ölüvermiş.

Padişah, "Çocuklarım anne yokluğu duymasınlar." diye çok geçmeden bir kadınla evlenmiş. Üvey anneleri, Yaprak'la Fidan'a, kendi öz çocukları gibi bakar, onları sever, okşarmış.

Her iki çocuk da, gittikçe büyümüşler. Fidan yedi, Yaprak da sekiz yaşına gelmiş. Ama gelgelelim, her iki çocuk da çirkinmiş. Sadece yüzleri çirkin olsa neyse… Doğrusu, ahlakları da pekiyi değilmiş.

Üvey anneleri de babaları da kendilerini pek çok sevdikleri, çocuklarının her isteğini hemencecik yerine getirdikleri hâlde onlar, hiç söz dinlemezlermiş. Yemek yemezler, vakti gelince yatmazlar, çağırıldığı zaman gelmezler hatta birbirleriyle sık sık kavga ederlermiş...

Bir gün padişahın bir kızı daha olmuş. Sarayın içini bir sevinçtir kaplamış. Ama Yaprak ile Fidan, bu işe de sevinmemişler. Suratlarını asmışlar; ortalarda görünmez olmuşlar.

Yıllar el ele verdikçe Dal da büyümüş. Güzel yüzünden başka ahlakı da güzel olan Dal'ı herkes seviyor, hele onun terbiyesine, iyi kalpliliğine bütün saraydakiler hayran kalıyormuş.

Padişah da sultan anneleri de çocuklarının üçüne eşit muamele yapıyorlar; birine bir şey alsalar, ötekilere de aynı şeyi getiriyorlarmış. Fakat Yaprak'la Fidan, bu işe hiç de memnun olmuyorlarmış.

Günlerden bir gün, padişah, Hint padişahının kızının düğününe çağırılmış. Hemen hazırlık yapılmış. Padişah, yola çıkacağı gün, çocuklarını yanına çağırarak:

– Söyleyin bakalım yavrularım, demiş, size Hindistan'dan neler getireyim?

Yaprak:

– Bana bir top Hint kumaşı getirin babacığım, demiş.

Fidan:

– Ben de babacığım, demiş, sizden altın bilezik istiyorum.

Sıra küçük Dal'a gelmiş. O demiş ki:

– Babacığım, siz neyi uygun görürseniz, onu getiriniz!

Padişah:

– Olur mu hiç kızım, demiş, ablaların gibi sen de bir şey iste. Söyle bakayım, ne alayım sana?

Bunun üzerine, Dal, şöyle demiş:

– Babacığım, mademki bana da bir şey almayı arzu ediyorsunuz, o hâlde sizden bir gümüş tas rica ediyorum. Armağanınıza da şimdiden teşekkür ederim.

Yaprak'la Fidan, Dal'ın yaptığı gibi babalarına teşekkür etmeyi düşünemedikleri için utanmışlar. Bu işi bizden önce akıl etti diye de Dal'ı fena hâlde kıskanmışlar.

Neyse… Padişah atına binmiş, askerleriyle birlikte yola çıkmış. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz, gece gündüz, altı ay bir güz gitmiş. Bir deniz kenarına varmışlar. Hint padişahının orada bekleyen yelkenli gemisine binerek yollarına devam etmişler.

Dalgalardan sarsıla sarsıla, deniz üzerinde haftalarca yol aldıktan sonra Hindistan'a varmışlar.

Kırk gün, kırk gece düğün yapılmış. Hint padişahının kızı evlenmiş. Öteki padişah da büyük kızı Yaprak'a bir top kumaş, ortanca kızı Fidan'a bir altın bilezik almış, küçük kızına gümüş tas almayı unutarak gemiye binmiş, memleketine doğru yola koyulmuş...

O gece, padişah, rüyasında, geminin büyük bir fırtınaya yakalandığını görmüş. Gemi bir sallanmış, bir sallanmış… Sonra büyük bir balık denizden başını çıkararak padişaha seslenmiş:

– Padişah!.. Padişah!.. Büyük kızınla ortanca kızına istediklerini aldın da küçük kızına neden bir şey götürmüyorsun?

Padişah, balığa karşılık vermek istiyor fakat korkudan dili tutulduğu için ağzından bir tek kelime bile çıkmıyormuş. Balık, şöyle diyormuş:

– Küçük kızına eli boş mu gideceksin? Hem o senin terbiyeli çocuğun… Götüreceğin armağan için sana önceden teşekkür eden de o değil miydi? Gemiyi çabuk geri döndür, yoksa batırırım!

Balık, sözünü bitirir bitirmez, gürültü ile suya dalmış. Koca dalgalar gemiyi sallamış. Balık sonra tekrar ortaya çıkarak gemiye birkaç defa kuyruk vurmuş; sulara gömülüp kaybolmuş. Padişah da büyük bir korku içinde yatağından fırlamış.

Hemen kaptana haber yollayarak gemiyi geriye döndürmüş. Hindistan'dan güzel bir gümüş tas aldıktan sonra tekrar yola koyulmuşlar.

Az gitmişler, uz gitmişler, dalgalarla, fırtınalarla boğuşa boğuşa, günlerce yol aldıktan sonra karaya ulaşmışlar. Padişah, atına binmiş, askerleriyle birlikte, gece gündüz demeden dağ, tepe yorulmadan yol almış, memleketine ulaşmış.

Çocuklar, babalarını dört gözle bekliyorlarmış. Padişah, atıyla sarayın bahçesine girdiği zaman, önce küçük Dal, koşarak gelmiş, babasının elini öpmüş, ona "Hoş geldiniz." demiş. Arkadan da Yaprak'la Fidan görünmüşler. Hem koşuyorlar, hem de:

– Hani benim kumaşım, hani benim bileziğim, diye bağırıyorlarmış…

Padişah, her üç kızının armağanını da kendilerine vermiş. Büyük kız, hemen sarayın terzisine koşarak Hint kumaşından kendisine güzel bir elbise yaptırmış, arkasına giymiş. Ortanca kız da altın bileziğini koluna takarak Dal'a göstere göstere gezmeye başlamış.

Küçük Dal, önce büyük ablası Yaprak'a:

– Ablacığım, elbiseniz çok güzel olmuş demiş, güle güle giyiniz, demiş.

Sonra da küçük ablası Fidan'a şöyle demiş:

– Abla senin de bileziğin koluna pek yakıştı. Güle güle sağlıcakla kullan!

Ama onlar, Dal'a:

– Sen de gümüş tasını güle güle kullan, dememişler. Çünkü kendi armağanlarından daha değersiz olduğu hâlde, onun gümüş tasını pek kıskanıyorlarmış.

Küçük dal, her gün tasını eline alır, sarayın koruluğundaki göl kenarına giderek orada oynarmış. Ablaları da onun arkasından giderler, güneş altında parıldayan gümüş tasın göle düşerek kaybolmasını beklerlermiş.

Bir gün, gümüş tas, nasılsa Dal'ın elinden kurtularak suya düşmüş, derinlere inerek kaybolmuş. Dal da tası yakalayayım derken suya yuvarlanmaz mı? Tası tutamamış, kendisini de kurtaramamış, suların içine gömülmüş.

Yaprak'la Fidan, hiçbir şey olmamış gibi saraya dönerlerken Dal'ın suya gömüldüğü yerden küçük dalgalar meydana gelmiş. Bu dalgacıklar, kıyıya vurmaya başlamış. Birkaç küçük dalga kıyıya vurduğu sırada, oracıkta, birdenbire bir kavak ağacı meydana gelivermiş.

Dal ortadan kaybolunca padişah da Dal'ın annesi de son derece üzülmüşler (...) Yaprak'la Fidan, Dal'ın gölde boğulduğunu korkudan söyleyemiyorlarmış. O yüzden, padişah da kızının ne olduğunu bir türlü anlayamamış. İhtiyar hâlinde, durmadan gözyaşları döküyor, yemeden, içmeden günlerini hep üzüntü içinde geçiriyormuş.

Onlar böyle üzüledursunlar… Sarayın çobanı, bir gün korulukta koyunları otlatırken gelip göl kenarındaki o kavak ağacının altına oturmuş. Ağaçtan kestiği bir dalı kendisine güzel bir kaval yapmış, öttürmeye başlamış.

Fakat o da ne? Bu, öteki kavallara hiç de benzemiyor… Çok güzel ötüyor, sesi pek uzaklara kadar gidiyor, hem de âdeta insan gibi konuşuyormuş.

Çoban, kavalı bir daha, bir daha üflemiş. Kaval, şöyle ses çıkarıyormuş:

– Düttürü düüüüt… Ben küçük Dal'ım!.. Düttürü düüüüt. Ben küçük Dal'ım!..

Çoban:

– Allah Allah, diyormuş, bu nasıl şey böyle? Elbette dal bu… Biraz önce kavaktan kopardım ya… Dal tabii… Yaprak değil ya… Hâlbuki o kavak, padişahın küçük kızı Dal'mış. Gümüş tas sihirli olduğu için Dal göle düşünce onu boğulmaktan kurtarmış, kıyıda kavak ağacı şekline sokuvermiş.

Çoban, bu tuhaf sesler çıkaran kavalını öttüre öttüre dolaşırken korulukta gezinen padişaha rastlamış. Kavalın çıkardığı sesler, padişahın da dikkatini çekmiş. Çobanı yanına çağırarak kavalı elinden almış, öttürmüş.

Kaval:

– Düttürü düüüt… Ben küçük Dal'ım!.. Düttürü düüüt… Ben küçük Dal'ım! diye seslenince, birdenbire, kaybolan sevgili küçük kızı Dal'ın ince sesini tanımış. O anda, heyecandan ve sevincinden kaval elinden düşmüş. Düşer düşmez de iki parça olmuş, küçük kızı Dal karşısına çıkıvermiş...

Bu bir anda olanlar karşısında padişah önce ne yapacağını şaşırmış. Sonra küçük kızına sarılmış, sevinç gözyaşları içinde onu doya doya öpmüş.

Kaval parçalarını eline alan padişah, kızı ile birlikte sarayın yolunu tutmuş. Yaprak'la Fidan oralarda imişler. Babalarının yanında Dal'ı görünce şaşkına dönmüşler. Sonra Dal'a soğuk bir şekilde sarılmışlar, onu yalancıktan öpmüşler.

Birlikte içeriye girmişler, sultan anne de kızına yeniden kavuşunca dünyalar kadar sevinmiş, onu kucaklamış.

Hep birlikte oturmuşlar. Babası ile annesinin isteği üzerine Dal, başından geçenleri olduğu gibi anlatmış. O zaman padişah da sultan anne de Yaprak'la Fidan'ın kıskançlık yüzünden kardeşlerini kurtarmadıklarını anlamışlar. Padişah:

– Yaptığınızı beğendiniz mi, diyerek kavalın bir parçasını Yaprak'ın, öteki parçasını da Fidan'ın yüzüne fırlatmış.

Kaval parçaları, yüzlerine değer değmez, her iki kıskanç kız da o kadar çirkinleşmişler, o kadar çirkinleşmişler ki yüzlerine bakılacak hâlleri kalmamış. Böylece kötü kalpliliklerinin cezasını almışlar, başlarını önlerine eğerek saraydan çıkıp gitmekten başka çare bulamamışlar.

Naki Tezel, *Türk Masalları II*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Konuşan Kaval masalı, kalıplaşmış bir tekerleme ile başlamaktadır. Bu tekerleme, dinleyicinin masala ilgisini çekme amaçlıdır. "Bir varmış, bir yokmuş… Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir padişahın iki kızı varmış." şeklindeki bu tekerlemenin bazı masallarda daha uzununa da rastlanmaktadır.

Masalda bir olaydan başka bir olaya geçilirken dinleyicinin ilgisini canlı tutmak amacıyla "Günlerden bir gün, padişah, Hint padişahının kızının düğününe çağırılmış." gibi kalıplaşmış sözlerden yararlanılır.

Konuşan Kaval masalında "surat asmak, akıl etmek, dili tutulmak, gece gündüz dememek, dört gözle beklemek, anne yokluğu duymak" gibi deyimlerden, halk söyleyişinden yararlanılmıştır.

Masalda Yaprak ile Fidan kötülüğü, Dal ise iyiliği sembolize etmektedir.

Masal

Kahramanları insanlar, hayvanlar ya da cinler, periler, devler gibi hayalî varlıklar olan olağanüstü olayların anlatıldığı kurmaca özellik taşıyan anonim edebî metinlerdir.

Masallarda iyilik, yardımlaşma, dürüstlük gibi evrensel konular işlenir. İyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış kavramlarının temsilcisi olan kahramanların birbiriyle mücadelesi anlatılır. Bu mücadeleyi her zaman iyiler, güzeller, doğrular kazanır. Kötüler, çirkinler, yanlış yapanlar cezalandırılır. Kahramanlar, tip özelliği taşır; iyiler daima iyi, kötüler daima kötüdür.

Masallardaki olay, geçmişte, bilinmeyen bir zamanda, hayalî bir mekânda geçer. Masallarda ayrıntılı betimlemelere ve çözümlemelere yer verilmez.

Masalların dili sadedir. Dilden dile aktarılarak yayılan masallar, sonradan yazıya geçirilmiştir.

Masallarda genellikle öğrenilen geçmiş zaman ya da geniş zaman kipi kullanılır.

Masalın Bölümleri

Masallar genellikle üç bölümden oluşur. Bunlar: döşeme, gövde ve dilek bölümüdür.

Döşeme Bölümü: *"Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, deve tellal iken, pire berber iken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken..." ya da "bir varmış bir yokmuş, …"* gibi kalıplaşmış, konuyla ilgisiz bir sözle başlar. Bu kalıplaşmış sözlerin kullanım amacı dinleyicilerin ilgisini çekerek onları masala hazırlamaktır.

Gövde Bölümü: Masalda anlatılan olayın yer aldığı bölümdür. Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur. Masal kahramanlarının başlarından geçenler bu bölümde anlatılır. Dinleyicinin merakı uyarılır, olay bir noktada düğümlenir. Sonuç bölümünde düğümler çözülür, olay bir sonuca bağlanır. İyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır.

Dilek Bölümü: Masal sonunda anlatıcının iyi dileklerde bulunmasıdır. İyi dilek cümlesi genellikle *"Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine." ya da "Gökten üç elma düşmüş, biri kahramana, biri anlatana, biri de dinleyenlere."* şeklinde kalıplaşmış cümlelerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Konuşan Kaval* adlı masalın konusunu ve temasını belirleyiniz.
2. *Konuşan Kaval* adlı masaldaki temel çatışmayı ve bu çatışma etrafında metinde yer alan diğer çatışmaları belirleyiniz.
3. *Konuşan Kaval* adlı masaldaki olay örgüsünü belirleyiniz.
4. Masal kahramanlarını ve kahramanların kişilik özelliklerini belirleyerek aşağıdaki tabloda ilgili bölüme yazınız.

Kişiler	Kişilik Özellikleri
Padişah	
Yaprak	
Fidan	
Üvey anne	
Dal	
Çoban	

5. *Konuşan Kaval* adlı masaldaki zaman ve mekânla ilgili ifadeleri belirleyiniz.
6. *Konuşan Kaval* adlı masaldaki masal geleneğine ait ögeleri belirleyiniz.
7. *Konuşan Kaval* adlı metinde hangi anlatım biçimlerinden yararlanılmıştır?
8. Okuduğunuz masalda hangi kiplerin kullanıldığını belirleyiniz.
9. *Konuşan Kaval* masalının bölümlerini ve bu bölümlerde anlatılanları tablodaki ilgili yerlere yazınız.

Masalın Bölümleri	Masalın Bölümlerinin İçeriği
Döşeme	.....
Gövde (Serim-Düğüm-Çözüm)	.....
Dilek	.....

10. *Konuşan Kaval* adlı masaldaki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

Açık İletiler	Örtük İletiler
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Hazırlık

1. Bir Doğu masalı olan *Binbir Gece Masalları*, Batı'da da ilgi görmüş ve sinemaya uyarlanmıştır. *Binbir Gece Masalları*'nın Batı'da ilgi görmesinin sebepleri nelerdir? Tartışınız.
2. Sözlü kültür ürünü olan masalların anlatıcısının ve anlatıldığı ortamın değişmesinin dinleyici üzerindeki etkisi hakkında görüşlerinizi belirtiniz.
3. "Söz söyleyenden dinleyen arif gerek." atasözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.

İKİNCİ METİN

BALIKÇININ HİKÂYESİ

Evvel zamanda, karısı ile üç çocuğunu güçlükle geçindiren çok yaşlı ve çok fakir bir balıkçı varmış. Her sabah erkenden balığa gidermiş ve ağlarını denize ancak dört kere atmayı kendisince bir kanun edinmişmiş. Yine bir sabah, daha şafak sökmeden, deniz kenarına gidip ağlarını üç kere atmış ve arka arkaya bir eşek iskeleti, çamur ve çakıllı kum dolu bir sepet ve nihayet bir taş, deniz kabuğu ve pislik yığını çıkarmış. Bu esnada güneş doğmağa başladığından, iyi bir Müslüman olarak ibadetini unutmamış ve sabah namazını kılıp duasını ettikten sonra Tanrı'dan şu niyazda bulunmuş:

– Allah'ım, ağlarımı şimdiye kadar üç defa attım, üçünde de elime bir şey geçmedi. Şimdi yalnız bir kerecik denemem kaldı; duamı kabul et de deniz, balıklarını benden esirgemesin.

Balıkçı bu duayı ettikten sonra dördüncü defa olarak ağlarını denize fırlatmış. Bir müddet sonra, artık balıklar tutulmuştur diyerek, ağları evvelki gibi bir hayli güçlükle çekip çıkarmış ve bir de bakmış ki içleri yine bomboş, balıktan eser yok! Ancak ağın birinde, ağırlığına bakılırsa içerisi bir şeyle dolu olan sarı bakırdan bir kap bulmuş ve dikkatle muayene edince ağzının kurşunla tıkalı ve üstünün bir mühürle damgalı olduğunu görmüş. Bunun üzerine bıçağını alıp kabı açmağa koyulmuş, kabın içinden derhâl çok kalın bir duman çıkmış ve balıkçı

kendisini geriye atmış. Duman gökte bulutlara kadar yükselmiş ve denizin üstünü de kıyıyı da kaplayarak kalın bir sis vücuda getirmiş; sonra bu sis bir noktada sıkışıp toplanarak katı bir cisim hâline gelmiş ve bu cisimden de devlerin en irisinden iki kere daha yüksek bir cin teşekkül etmiş. Balıkçı böyle bir canavarı görünce kaçmak istemişse de uğradığı dehşetin tesiriyle olduğu yerde mıhlanıp kalmış.

Cin, ilk önce şöyle bağırmış:

–Süleyman! Ey ulu peygamber Süleyman! Affet, affet beni! Bir daha iradelerinize karşı gelmeyeceğim, bütün emirlerinize itaat edeceğim.

Balıkçı bu sözleri işitince biraz müsterih olmuş. Sonra cine hitap ederek:

–Ey yükselen ruh! Ne diyorsun, demiş. Allah'ın peygamberi Süleyman öleli on sekiz bin yıldan fazla oluyor!.. Fakat ne sebepten bu kabın içine kapatılmıştınız?

Cin:

– Dinle hikâyemi, diye cevap vermiş. Ben, Allah'ın iradesine karşı gelen asi ruhlardan biriyim. Diğer bütün cinler Allah'ın peygamberi Yüce Süleyman'ı tanıdılar ve ona itaat ettiler fakat ben kati olarak reddettim. O da beni bu bakır kabın içine hapsedip kapağını kendi mührüyle mühürledi. Mührün üstüne Ulu Tanrı'nın ismi hakkedilmiştir. Bunu yaptıktan sonra, kendisine itaat eden cinler, onun emri üstüne kabı denize fırlattılar. İşte (...) bunun içinde mahpusum. Hırsımdan yemin etmişimdir, eğer bir gün bir kimse beni kurtarırsa hiç insaf etmeden onu öldüreceğim ve ona bir lütuf olarak yalnız ölümlerden ölüm beğendireceğim. Artık hangi ölüm hoşuna giderse onu seçsin. İşte bunun için mademki bugün buraya sen geldin ve beni kurtardın, seni öldürmemi istiyorsan seç bakalım ölümünü!

Bu söylev balıkçıya dehşet vermiş:

– Ne talihsizmişim ki bugün buraya, bir nanköre bu kadar büyük bir hizmette bulunmağa gelmişim, diye haykırmış. Lütfedin, kerem edin, bu kadar mantıksızca yemin olur mu? Bundan vazgeçemez misiniz? Affedin beni, Allah da sizi affeder.

Cin:

– Hayır, diye cevap vermiş, muhakkak öleceksin; yalnız seni nasıl öldürmemi istiyorsan onu seç.

Mecburiyet insana akıl verir. Balıkçı bir hile düşünmüş ve cine:

–Mademki ölümden kurtulamayacağım, demiş, o hâlde Tanrı'nın iradesine boyun eğiyorum. Fakat ölümümün şeklini seçmeden evvel, Peygamber Süleyman'ın mührü üstüne hakkedilmiş olan Ulu Tanrı adına sizden bir şey rica ederim; soracağım suale cevap vermenizi.

–Ne soracaksan sor fakat çabuk ol!

–Gerçekten bu kabın içinde mi idiniz, bunu anlamak isterdim. Allah'ın ulu adına bunun için yemin etmeğe cesaretiniz var mı?

Cin:

– Evet, diye cevap vermiş, bu ulu ada yemin ederim ki bu kabın içindeydim, sözüm tamamıyla hakikattir.

Balıkçı cevap vermiş:

– Doğrusu ya, ben sözünüze inanamıyorum. Bu kap sizin bir ayağınızı bile içerisine alamaz; öyle iken nasıl olur da vücudunuz içerisine sığabilir? Bunu bana göstermezseniz asla inanmam.

Cin, fakir bir balıkçının, sözüne inanmamasına içerlemiş:

– Pekâlâ! Gör öyleyse, demiş.

Vücudu hemen duman şeklini almış, yine evvelki gibi denizin ve kıyının üstüne yayılmış, sonra toplanıp kabın içine girmeye başlamış, öyle ki en sonunda dışarıda hiçbir izi kalmamış. O anda içeriden bir ses duyulmuş:

– Ey! İnanmayan balıkçı, demiş. Gördün mü? İşte kabın içindeyim, şimdi inandın mı sözüme?

Balıkçı cine cevap verecek yerde kurşun kapağı almış ve kabın ağzını acele sıkı sıkıya kapadıktan sonra:

–Cin, diye haykırmış, şimdi sen benden merhamet dile ve seni hangi ölümle öldürmemi istiyorsan onu seç bakalım. Fakat olmaz! Daha iyisi ben yine seni denize fırlatayım...

Gazaplanan cin, kutudan dışarı çıkmak için bütün gayretiyle uğraşmış. Fakat uğraşması boşa gitmiş, çünkü Peygamber Süleyman'ın mühründeki işaret ona mani oluyormuş. Nihayet, yumuşayan bir sesle:

–Balıkçı, demiş, sana yalvarırım, sakın bunu yapma. Ben sana şaka söyledimdi, bu sözümü ciddiye almamalısın. Aç kabı da beni serbest bırak. Sana vadediyorum, benden memnun kalacaksın.

Balıkçı:

–Sen bir alçaktan başka bir şey değilsin, cevabını vermiş. Eğer ben sana itimat etmek ihtiyatsızlığında bulunursam ölmeyi hak ederim. Sen de bana, Yunan krallarından birinin tabip Duban'a yaptığı muamelenin aynını yapmaktan hiç geri kalmazsın. (...)

Binbir Gece Masalları
Çeviren: Halit Fahri Ozansoy

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz *Balıkçının Hikâyesi* metni, *Binbir Gece Masalları* içerisinde yer alan masallardandır. *Binbir Gece Masalları*'nın ne zaman ve nerede ortaya çıktığı tam olarak belirlenememiştir. İran ya da Arap kaynaklı olduğu sanılmaktadır. XI. yüzyılda derlenerek yazıya geçirilmiş, Hindistan'dan dünyaya yayılmıştır.

Hindistan masal bakımından zengin bir birikime sahiptir. Hint masalları tercüme yoluyla birçok ülkeye ulaşmıştır. Hint masallarının en eskisi *Pançatantra*'dır. Olayların bir papağan tarafından anlatıldığı *Tutiname* adlı eser de Doğu edebiyatının bilinen eserlerinden biridir. Hint masalları içerisinde ünü bütün dünyaya ulaşan eserlerden biri de *Kelile ve Dimne*'dir. Beydeba tarafından yazılan eser, Türkçeye çevrilmiştir.

Binbir Gece Masalları Doğu toplumlarının hayal dünyasını yansıtmaktadır. *Binbir Gece Masalları*'nın anlatıcısı Şehrazat'tır. *Binbir Gece Masalları* hikâye içinde hikâye anlatma şeklinde oluşmuştur.

Aisopos (Ezop), MÖ VI. yüzyılda Batı edebiyatındaki masal türünün ilk örneklerini vermiştir.

Fransız yazar La Fontaine Doğu kültürüne ait fablları Fransızcaya çevirmiştir. La Fontaine, Aisopos ve Beydeba'nın Latinceye çevrilmiş eserlerinden yararlanmıştır.

Batı'da masalı bilimsel olarak değerlendiren Grimm Kardeşlerdir. Derledikleri Alman masallarını 1812 ve 1815 yıllarında yayımlamışlar, masalların Doğu masallarıyla ilişkilerine değinmişlerdir. Bu masallar içerisinde en ünlüsü *Bremen Mızıkacıları*'dır.

Danimarkalı Andersen 1805-1875 yılları arasında yaşamış ünlü bir masalcıdır. *Kibritçi Kız* masalıyla tanınmıştır. Kimi masallarında iyilik, güzellik, doğruluk gibi kavramları öne çıkarırken bazı masallarını kötümser ve acıklı sonla bitirmiştir.

13. yüzyılda yaşamış olan İranlı Şair Sadi'nin *Gülistan* adlı fabl türündeki eseri, hem Doğu'da hem Batı'da ilgi görmüştür.

Türk edebiyatında fabl türünün ilk örneği Gülşehri'nin 1317 yılında İranlı Şair Ferîdüddîn-i Attâr'dan çevirdiği *Mantıku't-Tayr*'dır. Gülşehri, *Mantıku't-Tayr*'a Mevlana'nın Mesnevi'si ile *Kelile ve Dimne*'den parçalar almıştır. Fabl türündeki ikinci eser XV. yüzyılda Şeyhî'nin yazdığı *Harnâme*'dir.

Türün Batılı anlamdaki ilk örneğini Şinasi yazmıştır. La Fontaine'den yaptığı çevirilerin yer aldığı *Tercüme-i Manzume* fabl türünün ilk örneğidir.

Ahmet Mithat Efendi, *Kıssadan Hisse* adlı eserinde kendi yazdığı fabların yanı sıra Ezop'tan ve La Fontaine'den yapmış olduğu çevirilere de yer vermiştir. Recaizade Mahmut Ekrem, Nabizade Nazım, Nurullah Ataç, Orhan Veli Kanık, M. Fuat Köprülü, Vasfi Mahir Kocatürk, Sabahattin Eyuboğlu fabl türünde eser yazmış sanatçılardır.

Türk edebiyatındaki öğretici nitelikteki ilk masal örneği Uygurca yazılmış olan *Kalyanamkara* ve *Papamkara* hikâyesidir.

Pertev Naili Boratav, Eflatun Cem Güney, Naki Tezel gibi ünlü derlemeciler, halk arasında sözlü olarak yaşayan masalları derlemişlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin ve kelime gruplarının anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz.

a. Balıkçı böyle bir canavarı görünce kaçmak istemişse de uğradığı <u>dehşetin</u> tesiriyle olduğu yerde mıhlanıp kalmış.

.....

b. Bunu yaptıktan sonra, kendisine <u>itaat eden</u> cinler, onun emri üstüne kabı denize fırlattılar.

.....

c. <u>Lütfedin</u>, <u>kerem edin</u>, bu kadar mantıksızca yemin olur mu?

.....

ç. Mührün üstüne Ulu Tanrı'nın ismi <u>hakkedilmiştir</u>.

.....

2. *Balıkçının Hikâyesi* adlı masalın temasını ve konusunu belirleyiniz.

3. *Balıkçının Hikâyesi* adlı masaldaki temel çatışmayı belirtiniz.

4. *Balıkçının Hikâyesi* adlı masalın olay örgüsünü belirleyiniz.

5. *Balıkçının Hikâyesi* adlı metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirleyiniz.

6. *Balıkçının Hikâyesi*'ndeki olağanüstülükler nelerdir?

7. *Balıkçının Hikâyesi* adlı masaldaki kalıplaşmış kelime ve kelime öbeklerini bulup bunların anlatıma katkısı hakkında bilgi veriniz.

Hazırlık

1. Kurnaz insanlar tilkiye benzetilir. Aşağıdaki hayvanların insana ait hangi özelliği sembolize ettiğini belirleyiniz.

a. Aslan b. Güvercin

c. Yılan ç. Eşek

2. Bazı edebî eserlerde olayın kahramanı olarak hayvanların seçilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz?

ÜÇÜNCÜ METİN

HARNÂME

Bir eşek var idi zaif ü nizâr
Yük elinden katı şikeste vü zar

Gâh odunda vü gâh suda idi
Dün ü gün kalır ile kısuda idi

Ol kadar çekeridi yükler ağır
Ki teninde tü komamışdı yağır

Nice tü kalmamışdı et ü deri
Yükler altında kana batdı deri

Eydür idi gören sûretlü
Tan degül mi yürür sünük çatlu

Dudağı sarkmış u düşmiş enek
Yorılur arkasına konsa sinek

Togranır idi arpa arpa teni
Gözi görince bir avuç samanı

Kargalar dirnegi kulağında
Sinegün seyri gözi yağında

Arkasından alınsa pâlânı
Sanki it artuğıydı kalanı

Bir gün ısı ider himâyet ana
Ya'ni kim gösterür inayet ana

Aldı pâlânını saldı ota
Otlayurak biraz yüridi öte

Gördi otlakda yürür öküzler
Odlu gözler ü gerlü göğüzler

Sömürüp eyle yirler otlağı
Ki çekicek kılın tamar yağı

Boynuzı bazısınun ay bigi
Kiminün halka halka yay bigi

Böğrişüp çün virürler âvâze
Yankulanurdı tağ ü dervâze

Har-i miskin ider iken seyrân
Kaldı görüp sığırları hayrân

Geh yürürler ferâgat ü hoşdil
Gâh yayla vü kışla geh menzil

Ne yular derdi ne gam-ı pâlân
Ne yük altında haste vü nâlân

Acebe kalur u tefekkür ider
Kendü ahvâlini tasavvur ider

Ki birüz bunlarunla hılkatde
Elde ayakda şekl ü sûretde

Bunlarun başlarına tac neden
Bizde bu fakr ü ihtiyâc neden

Miskin eşek, öküzlerle kendi durumu karşılaştırıp aradaki bu çelişkili duruma bir anlam veremez ve bilge eşeğe giderek sorusuna cevap arar. Bilge eşek: "Onların başlarına devlet tacı konuldu, içlerine ve dışlarına et ve yağ doldu. Bizim ise ulu işimiz odun taşımaktır. İçimizi yakan da o aşağılık, değersiz şeydir." dedi. Bilge eşeğin yanından ayrılan miskin eşek: "Ben de gideyim buğday işleyeyim, yazı kışı o işte geçireyim." dedi.

Gezerek gördi bir gördi bir gögermiş ekin
Sanki dutardı ol ekin ile kin

Eyle yidi gök ekini terle
Ki gören dir zihî kara tarla

Işk ile değdi girdi işlemeğe
Gâh ayaklayu gâh dişlemeğe

Yiyürek toydı karnı çağnadı
Yuvalandı vü biraz ağnadı

Arpa gördi gögermiş aç eşek
Buldı cân derdine ilâç eşek

Başladı ırlayup çağırmağa
Anup ağır yükin ağırmaga

(…)

Eşeğin sesini duyan tarla sahibi koşarak gelir, tarlasının durumunu görünce ah eder. Eşeğe söver, sövmekle yetinmez, elindeki değnekle eşeği döver, ardından da eşeğin kuyruğunu ve kulağını keser. Canı yanan eşek kaçarken bilge eşeğe rastlar.

Uğrayu geldi pîr eşek nâgâh
Sordı hâlini kıldı derd ile âh

Yarmaru inleyü didi iy pîr
Har-ı rûbâh bigi pürtezvîr

Bâtıl isteyü hakdan ayrıldum
Boynuz umdum kulakdan ayrıldum

(…)
Şeyhi uzatma nâle vü âhun
Nüktedândur bilür şehenşâhun

(…)
Fe i lâ tün (Fâ i lâ tün) / Me fâ î lün / Fe i lâ tün (Fâ i lâ tün)
·· – – / (– · – –) / · – – – / ·· – – / (– · – –)

Şeyhî
Şeyhî'nin Harnâme'si
Hazırlayan: Faruk Kadri Timurtaş

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ağnamak: Debelenmek. **avâze:** Bağırmak. **bigi:** Gibi. **çağnamak:** Şarkı söylemek. **çatlu:** Çatılmış. **çün:** İçin. **dervâze:** Şehir kapısı. **enek:** Çene. **fakr:** Yoksulluk. **ferâgat:** Dinlenme, işsizlik. **har-ı rûbâh:** Tilki gibi kurnaz eşek. **hılkat:** Yaratılış. **himâyet:** Korumak. **hoşdil:** Gönlü hoş. **ıssı:** Sahibi. **ışk:** Aşk. **inayet:** İyilik. **katı:** Pek, çok. **kısu:** Eziyet. **menzil:** Yollardaki konak yeri. **nâgâh:** Ansızın. **nizâr:** Zayıf, cılız. **sûretlü:** Bu hâlde. **sünük:** Kemik. **şekl:** Şekil, görünüş. **şikeste:** Kırık. **tamar:** Damlar. **tan:** Acayip, tuhaf. **tefekkür etmek:** Düşünmek. **tü:** Tüy. **vü:** Ve. **yağır:** Hayvanların sırtlarındaki ve arkalarındaki yara. **zihî:** Ne garip.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

126 beyitten oluşan ve mesnevi nazım şekliyle yazılan eserde elindekilerle yetinmeyip daha fazlasını isteyen, öküzlerin boynuzlarına imrenen bir eşeğin uğradığı felaket mizahi bir dille anlatılmaktadır.

Okuduğunuz *Harnâme* adlı metnin dili dönemine göre sade ve akıcıdır. Halk söyleyişinden yararlanılan eserde öyküleyici ve betimleyici anlatım kullanılmıştır. Mekân coğrafi olarak belirli değildir. Olayların geçtiği yerler otlak ve tarladır. *Harnâme*'de zaman da "Bir gün" ifadesinde olduğu gibi belirsizdir.

Hayvan kahramanlara insanlara ait kişilik özellikleri kazandırılmıştır. Eserin iki kahramanından miskin eşek cahil ve aciz iken bilge eşek bilgili, akıllı ve deneyimlidir. Öküzler sadece dış görünüşleriyle değerlendirilmiştir.

Göz rahatsızlığı olan Çelebi Mehmet'i tedavi eden Şeyhî'ye Tokuzlu köyü tımar olarak verilmiş, Tokuzlu köyüne giderken eski tımar sahipleri tarafından Şeyhî'nin yolu kesilmiş ve her şeyi elinden alınmıştır. Bunun üzerine *Harnâme*'yi yazan şair, eserini padişaha sunmuştur.

Fabl: Kişilerin aksak yönlerini göstererek ders vermeyi amaçlayan, kısa ve manzum hikâyelerdir. Kahramanları çoğunlukla hayvan, bitki ve cansız varlıklardan seçilir.

Fabllar hem nazım hem nesir şeklinde yazılabilir, öğretici amaç taşır.

Fabllarda teşhis ve intak sanatlarından yararlanılır.

Fablın dört ögesi bulunmaktadır: kişiler, olay, yer ve zaman.

Kişiler: Fabldaki olay en az iki kahramanın başından geçer. Bu kahramanlar genellikle hayvanlardır. Bu iki kahramandan biri iyi ahlaklı tipi, diğeri kötü ahlaklı tipi temsil eder. Fabllarda kişi betimlemelerine yer verilmez.

Fabllarda bir de anlatıcı vardır. Anlatıcı; olayları izler, çıkardığı dersi dinleyenlerle paylaşır.

Olay: İnsanların başına gelebilecek herhangi bir olay fablın konusunu oluşturur. Kahramanların arasındaki iyilik-kötülük gibi çatışmalar olay örgüsünü ortaya çıkarır. Fabllarda olayın ders verici yönü üzerinde durulur, olay derinlemesine anlatılmaz.

Yer: Olayın geçtiği yer betimleme yapılmadan verilir. Bu yer genellikle orman, göl kenarı, yol şeklinde ifade edilir. Olaya bağlı olarak yer değişebilir.

Zaman: Fabllardaki zaman kronolojik zamandır. Olayla birlikte başlar ve biter.

Fabllar dört bölümden meydana gelir.

Serim Bölümü: Kişileştirilmiş hayvanların ve çevrenin tanıtımının yapıldığı bölümdür.

Düğüm Bölümü: Çatışmayla ilişkili olarak kısa ve sık diyaloglarla olayın düğümlendiği bölümdür.

Çözüm Bölümü: Olayın beklenmedik bir şekilde sonuçlandığı**,** düğümün çözüldüğü bölümdür.

Öğüt Bölümü: Ana düşüncenin öğüt niteliğinde verildiği bölümdür.

Öğüt genellikle fablın sonunda yer alır. Bazen doğrudan verilmez, okuyucunun sezgisine bırakılır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Harnâme*'nin temasını ve konusunu belirleyiniz.

3. *Harnâme*'deki olay örgüsünü belirleyiniz.

4. *Harnâme*'deki kahramanlar hangi özelliklere sahiptir? Açıklayınız.

5. *Harnâme*'deki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

6. Masal ve fablın benzer ve farklı özelliklerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Benzer Özellikler	Farklı Özellikler
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

Şeyhî (XV. yüzyıl)

Germiyanoğulları Beyliğinin başkenti Kütahya'da dünyaya geldi. Asıl adı Yusuf Sinan'dır. Öğrenimine Kütahya'da başladı. Başta Ahmedî olmak üzere tanınmış bilginlerden dersler aldı. Edebiyat, tasavvuf ve tıp eğitimi aldı; hekimlik yaptı.

Dili ve imgeleri ile çağın büyük şairlerindendir. Şiirlerinde aruz ölçüsünü kullandı. Mesnevileri ve lirik gazelleriyle tanındı. Şiirlerinde akıcı bir dil kullandı. Tasavvuf kültürüyle klasik şiirin ortak özelliklerini ustaca birleştirerek divan edebiyatının gelişimine katkıda bulundu. Canlı tasvirlerini zengin hayalleriyle bütünleştirdi. Kendisinden sonra gelen birçok şairi etkiledi.

Divan, *Harnâme* ve *Hüsrev ü Şîrîn* adında üç eseri vardır

Hazırlık

1. **Masallarda ve fabllarda kahramanların, insanların yanı sıra hayvanlardan seçilmiş olmasının sebepleri nelerdir? Tartışınız.**
2. **Aşağıdaki fabl ile masalı biçim yönünden karşılaştırınız.**

KARGA İLE TİLKİ MASALI

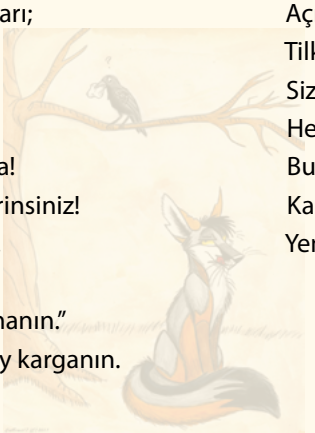

Bir dala konmuştu karga cenapları;
Ağzında bir parça peynir vardı.
Sayın tilki kokuyu almış olmalı,
Ona nağme yapmaya başladı:
"Oooo! Karga cenapları, merhaba!
Ne kadar güzelsiniz, ne kadar şirinsiniz!
Gözüm kör olsun yalanım varsa.
Tüyleriniz gibiyse sesiniz,
Sultanı sayılırsınız bütün bu ormanın."
Keyfinden aklı başından gitti bay karganın.
Göstermek için güzel sesini
Açınca ağzını, düşürdü nevalesini.
Tilki kapıp onu dedi ki: "Efendiciğim,
Size küçük bir ders vereceğim;
Her dalkavuk bir alığın sırtından geçinir;
Bu derse de fazla olmasa gerek bir peynir."
Karga şaşkın, mahcup, biraz da geç ama,
Yemin etti gayri faka basmayacağına.

Jean de La Fontaine
La Fontaine'in Masalları
Çeviren: Orhan Veli Kanık

ÖKSÜZ KIZ

Bir varmış bir yokmuş, bir baba, bir anne bir de kızları varmış. Bir gün anne ölmüş, yerine analık gelmiş. Her gün kızı yazıya gönderirmiş. Eline de bir dilim arpa ekmeği verirmiş. Çocuk ağlaya ağlaya gidermiş, ne arpa ekmeğini yiyebilirmiş ne de yutabilirmiş. Bir gün yazıya götürdüğü inek dile geliyor, diyor ki:

"O ekmeği getir ben yiyeyim. Sen gel benim kulağıma gir, orada güzel yemekler var, onları ye."

O günden sonra, kız arpa ekmeğini ineğe veriyor, kendisi de ineğin kulağına girip güzel yemekler yiyor. Bu analığın da bir kızı oluyor. Analık bakıyor, üvey kızı günden güne şişmanlıyor, güzelleşiyor, kendi kızına yumurtalar içirtip tereyağları yedirdiği hâlde üvey kızı gibi olmuyor. Bunun için bir gün de kendi kızını yazıya gönderiyor. Ona da bir dilim arpa ekmeği veriyor. Üvey kızı evde alıkoyuyor. Kız gidiyor yazıya, acıkıyor. Arpa ekmeğini yiyor, ekmek boğazında kalıyor, gözleri yaşarıyor. Analığın üvey kıza neler ettiğini bildiği için inek hiç sesini çıkartmıyor. Kız eve geliyor, diyor ki:

"Anne, anne, beni daha gönderme, ben o ekmeği yiyemiyorum. Gene o kızı gönder, ben az kalsın ölüyordum."

Ertesi gün analık üvey kıza biraz pamukla bir iğ veriyor, diyor ki:

"Bugün bunu eğir, makara ipliği gibi yap."

Kız alıp geliyor, pamukla iğe bakıp ağlıyor, inek soruyor:

"O ne, neden ağlıyorsun?"

"Analığım dedi ki bunu makara ipliği gibi eğir."

"Getir o pamuğu, ben yiyeyim, sen de yanımda otur sar."

Kız pamuğu ineğe veriyor, inek pamuğu yutuyor. Kulağından incecik makara ipliği gibi çıkartıyor. Kız da sarıyor. İpliği eve götürüyor, bu kız artık hepsinin diline düşüyor. Bu kız böyle güzel ip eğiriyor diye.

(…)

Umay Günay, *Elazığ Masalları*

DÖRDÜNCÜ METİN

MEŞE İLE KAMIŞ

Bir gün meşe dedi ki kamışa:
"Tabiattan şikâyet etmekte hakkınız var.
Tarla kuşuyla bile çıkamazsınız başa.
Esmeye görsün ufacık bir rüzgâr,
Suyu şöyle karıştıracak kadar,
Yerlere yatarsınız hemencecik.
Oysaki benim alnım dağlar misali dimdik.
Gün ışığını kestiği yetmiyormuş gibi,
Dinlemez ne kasırga ne de tipi.
Her rüzgâr sizin için fırtına, bana meltem.
Bari dünyaya, etrafımı gölgeyle örten,
Şu yapraklar altında gelseydiniz.
Daha az olurdu elbet derdiniz.
Korurdum sizi her türlü afetten.
Ama hep o soğuk yerler yurdunuz.
Hep o soğuk illerde doğup büyüyorsunuz.
Nedense bu tabiat hiç düşünmüyor sizi."
Kamışçık cevap verdi: "Affedersiniz ama
Pek merhametlisiniz, üzmeyin kendinizi.
Rüzgârın fazla zararı dokunmaz bana.
Eğilir bükülürüm, kırılmam, gel gelelim
Size gelince, ne bora, ne rüzgâr,
Bir şey yapamadı bugüne kadar;
Ama hele durun da sonunu bekleyelim?"
Kamış daha sözlerini bitirmiş değildi,
Görülmemiş bir fırtına, bir tufan
Belirdi kuzey ufuklarının arkasından;
Ağaç dimdik durdu, kamış eğildi.
Fırtına adamakıllı coşmuştu
O kadar fazlalaştı ki gitgide
Çatır çatır söküldü başı göklerle komşu
Kökü ta yerin dibinde o kocaman gövde.

Jean de La Fontaine
La Fontaine'in Masalları
Çeviren: Orhan Veli Kanık

***Meşe ile Kamış* kitabından**

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

La Fontaine'in manzum fablı *Meşe ile Kamış*'ı Orhan Veli Kanık Türkçeye çevirmiştir. Fablda meşe ile kamışın hikâyesi anlatılmaktadır.

Meşe ve kamış sembolik kahramanlardır. La Fontaine fabllarında bitkiler ve hayvanlar kişileştirilerek onların başından geçen olaylar anlatılır, insanlara ders verme amaçlanır.

Genellikle manzum olan fabllarda öğretici amaç güdülür. Ders verme amacıyla oluşturulan fabllarda çoğunlukla verilen öğüt fablın sonunda açık olarak ifade edilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Meşe ile Kamış* adlı fablın temasını ve konusunu belirleyiniz.
2. *Meşe ile Kamış* adlı fabldaki çatışmayı belirleyiniz.
3. Okuduğunuz fabldaki meşe ile kamış toplumdaki hangi insanları temsil etmektedir?
4. *Meşe ile Kamış* adlı fabldaki evrensel temalar nelerdir?
5. *Meşe ile Kamış* adlı fablın ana düşüncesi ile aynı anlama gelen atasözlerini belirleyiniz.
6. *Meşe ile Kamış* adlı fablın bölümlerini ve bu bölümlerde anlatılanları aşağıdaki tabloda ilgili bölümlere yazınız.

Serim	.....
	.....
Düğüm	.....
	.....
Çözüm	.....
	.....
Öğüt	.....
	.....

7. *Harnâme* ve *Meşe ile Kamış* fablını tür, biçim, içerik ve anlatım teknikleri bakımından aşağıdaki tabloda karşılaştırınız.

	Harnâme	**Meşe ile Kamış**
Tür		
Biçim		
İçerik		

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

La Fontaine (1621-1695)

Fransa'da doğdu. Hukuk eğitimi aldı. Memurluk yaptı. Fabl yazarı olarak tanındı. Fabllarında hayvan kahramanlarıyla bazı insan karakterlerini eleştirerek ders vermeyi amaçladı.

La Fontaine fabllarındaki konularda Doğu masallarından etkilendi. Fabllarını sade bir dille yazdı. Fabllarda kahraman olarak hayvanların yanı sıra insanlara da yer verdi.

Temsilî resim

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Aşağıdaki metinde yer alan edatları bulup edatların metindeki işlevlerini belirleyiniz.

"Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir padişahın iki kızı varmış. Büyük kızın adı Yaprak, küçük kızın adı da Fidan'mış.

Yaprak'la Fidan henüz pek küçük yaşta iken anneleri hastalanarak ölüvermiş.

Padişah, "Çocuklarım anne yokluğu duymasınlar." diye, çok geçmeden bir kadınla evlenmiş. Üvey anneleri, Yaprak'la Fidan'a, kendi öz çocukları gibi bakar, onları sever, okşarmış.

Her iki çocuk da gittikçe büyümüşler. Fidan yedi, Yaprak da sekiz yaşına gelmiş. Ama gelgelelim, her iki çocuk da çirkinmiş. Sadece yüzleri çirkin olsa neyse… Doğrusu, ahlakları da pekiyi değilmiş."

2. Aşağıdaki metinde yer alan bağlaçları bulup bağlaçların metindeki işlevlerini belirtiniz.

"Padişah, balığa karşılık vermek istiyor fakat korkudan dili tutulduğu için ağzından bir tek kelime bile çıkmıyormuş. Balık, şöyle diyormuş:

– Küçük kızına eli boş mu gideceksin? Hem o senin terbiyeli çocuğun… Götüreceğin armağan için sana önceden teşekkür eden de o değil miydi? Gemiyi çabuk geri döndür, yoksa batırırım!

Balık, sözünü bitirir bitirmez, gürültü ile suya dalmış. Koca dalgalar gemiyi sallamış. Balık sonra tekrar ortaya çıkarak gemiye birkaç defa kuyruk vurmuş; sulara gömülüp kaybolmuş. Padişah da büyük bir korku içinde yatağından fırlamış."

3. Aşağıdaki metinde yer alan ünlemleri bulup ünlemlerin metindeki işlevlerini belirtiniz.

Bir dala konmuştu karga cenapları;
Ağzında bir parça peynir vardı.
Sayın tilki kokuyu almış olmalı,
Ona nağme yapmaya başladı:
"Oooo! Karga cenapları, merhaba!
Ne kadar güzelsiniz; ne kadar şirinsiniz!

Jean de La Fontaine, *La Fontaine'in Masalları*

4. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere cümlenin bağlamına uygun ünlemleri yazınız.

a)....., ne yer ne yâr kaldı!

b)....., orada durma!

c).....! Canımı sıkmaktan bıkmadın mı?

ç)....., işte geldi!

d)..... şehit oğlu şehit!

5. Aşağıdaki cümlelerde ünlem işaretinin kullanım amaçlarını belirtiniz.

– Babacığım, siz neyi uygun görürseniz, onu getiriniz!

– Padişah!.. Padişah!.. Büyük kızınla ortanca kızına istediklerini aldın da küçük kızına neden bir şey götürmüyorsun?

– Küçük kızına eli boş mu gideceksin? Hem o senin terbiyeli çocuğun… Götüreceğin armağan için sana önceden teşekkür eden de o değil miydi? Gemiyi çabuk geri döndür, yoksa batırırım!

– Abla senin de bileziğin koluna pek yakıştı. Güle güle sağlıcakla kullan!

6. Aşağıdaki cümlelerde bulunan "ki"nin yazımı ile ilgili hangi kurallara ulaşılabilir?

Sıra küçük Dal'a gelmiş. O demiş ki:

– Babacığım, siz neyi uygun görürseniz, onu getiriniz!

Kaval parçaları, yüzlerine değer değmez, her iki kıskanç kız da o kadar çirkinleşmişler, o kadar çirkinleşmişler ki yüzlerine bakılacak hâlleri kalmamış.

Tam Alaaddin'i kızına eş olarak kabul etmek üzereymiş ki kıskançlıktan ne yapacağını bilemez hâle gelen veziri Sultana:

Lambanın yardımı olmadan sarayı buraya nasıl taşıyabilirdi ki diye sormuş kendi kendine.

7. Aşağıdaki cümlelerde geçen "de"nin yazımıyla ilgili hangi kurallara ulaşılabilir?

Üvey anneleri de babaları da kendilerini pek çok sevdikleri, çocuklarının her isteğini hemencecik yerine getirdikleri hâlde, onlar, hiç söz dinlemezlermiş.

Yaprak ile Fidan, bu işe de sevinmemişler.

– Ben de babacığım, demiş, sizden altın bilezik istiyorum.

– Dalgalardan sarsıla sarsıla, deniz üzerinde haftalarca yol aldıktan sonra Hindistan'a varmışlar.

Padişah da büyük bir korku içinde yatağından fırlamış.

Sen de gümüş tasını güle güle kullan, dememişler.

8. Aşağıdaki fablda geçen altı çizili kelimelerin türlerini (edat, bağlaç, ünlem) belirleyiniz.

MEŞE İLE KAMIŞ

Bir gün meşe dedi <u>ki</u> kamışa:

"Tabiattan şikâyet etmekte hakkınız var.

Tarla kuşuyla <u>bile</u> çıkamazsınız başa.

Esmeye görsün ufacık bir rüzgâr,

Suyu şöyle karıştıracak <u>kadar</u>,

Yerlere yatarsınız hemencecik.

<u>Oysaki</u> benim alnım dağlar misali dimdik.

Gün ışığını kestiği yetmiyormuş <u>gibi</u>,

Dinlemez <u>ne</u> kasırga <u>ne</u> <u>de</u> tipi.

Jean de La Fontaine

La Fontaine'in Masalları

Çeviren: Orhan Veli Kanık

YAZMA ÇALIŞMALARI

A. Metin Tür ve Tekniklerini Tanıma

Masal/Fabl Yazma Aşamaları

1. Hazırlık

Hazırlık aşamasında masalın/fablın konusu, teması, kahramanları ve bunların özellikleri belirlenir.

a. Konu ve temayı belirleme: İnsanı ilgilendiren cesaret, yardımlaşma, tutumluluk gibi soyut bir konu, olay örgüsüyle somutlaştırılarak işlenir.

b. Hayvanları ve temsil edecekleri insani özellikleri belirleme: Fablda olay örgüsü; iyi-kötü, saf-kurnaz gibi zıt özellikleri temsil eden hayvanların mücadelesine dayanır. Kahramanlar, fablın önceden belirlenen konusuna ve temasına uygun olarak seçilir. Kaplumbağanın, yavaşlığı; aslanın, gücü temsil etmesi bu hayvanları sembolleştirir. Kahraman hayvanlar, temsil ettiği sembollere uygun seçilmelidir.

2. Planlama

Planlama aşamasında çatışmaya bağlı olay örgüsü hazırlanır. Masalın veya fablın hangi bölümünde neler anlatılacağı önceden belirlenir. Olayın geçtiği yer, zaman ve kahramanlar belirlenir.

3. Taslak Metin Oluşturma

Masalın/fablın kahramanları, zaman ve mekân ile olay örgüsü ana çizgileriyle belirlenir. Yararlanılacak olağanüstülükler belirlenir. Planlama aşamasında planı yapılan masalın veya fablın taslak metnini oluşturma sürecine geçilir.

a. Plan doğrultusunda metni yazma: Belirlenen plan doğrultusunda taslak metnin yazım aşamasına geçilir. Serim bölümünde kahramanlar ve çevre tanıtılır. Düğüm bölümünde olay, verilmek istenen mesaja göre gelişir, düğüm oluşur. Sonuç bölümünde düğüm çözülür.

b. Hayalî ve olağanüstü unsurları kullanma: Fablda hayvanlara insan özellikleri kazandırılarak hayvan kahramanlar, kişileştirilir. Metinde hayalî ve olağanüstü ögelerden yararlanılır.

c. Öğüt bölümünü yazma: Fabllar; ders verici, öğretici eserlerdir. Fablda her zaman bir ders yer alır. Bu ders; kısa, açık ve doğru olmalıdır.

4. Metni Düzeltme ve Geliştirme

Taslak metin, tutarlılık bakımından değerlendirilir. Yazım ve noktalama bakımından kontrol edilir. Taslak metindeki anlatım bozuklukları ile yazım ve noktalama yanlışları giderilir.

a. Metin tutarlılığını değerlendirme: Taslak metin; kurgusu, kahramanların ilişkili olduğu insani özelliği temsil gücü, olay örgüsünün fablın vermek istediği derse uygunluğu bakımından kontrol edilir. Belirlenen tutarsızlıklar giderilir.

b. Anlatım bozukluklarını düzeltme: Taslak metin dil ve anlatım özellikleri bakımından incelenir, belirlenen anlatım bozuklukları giderilir.

c. Yazım ve noktalama hatalarını düzeltme: Metin yazım ve noktalama bakımından kontrol edilir, tespit edilen yazım ve noktalama yanlışları düzeltilir.

5. Yazılan Metni Paylaşma

Yazılan metin sınıfta okunur, duvar gazetesinde ya da okul dergisinde veya gazetesinde yayımlanır.

B. Uygulama

ETKİNLİK

1. Yazma aşamaları verilen bir masal ya da fabl yazınız.
2. *Harnâme* adlı metni günümüz Türkçesiyle yeniden yazınız.
3. İncelediğiniz metinlerden edindiğiniz düşüncelerden hareketle farklı türlerde (deneme, söyleşi vb.) yazma çalışması da yapabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Etkili Dinleme

Dinleme: İletileri anlayabilme, uyarana tepkide bulunabilme etkinliğidir. Belli bir amaç gözetilerek yapılır ve öğrenme yollarından biridir. Amacı belli olmayan dinlemeyle iletişim sağlanamaz. Öğrenmenin gerçekleşmesi etkin dinleme ile mümkündür.

Dinleme; öğrenme, anlama ve zihinsel becerileri geliştirmede önemli bir araçtır. İnsan, günlük hayatta en çok konuşmaya ve dinlemeye zaman ayırır. Etkili dinlemede söylenilenleri duymak yetmez, bu söylenenleri kavramak ve değerlendirmek de gerekir.

Dinleme bazı tekniklere dayalı olarak gerçekleşir. Bunlar; not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme vb. dir.

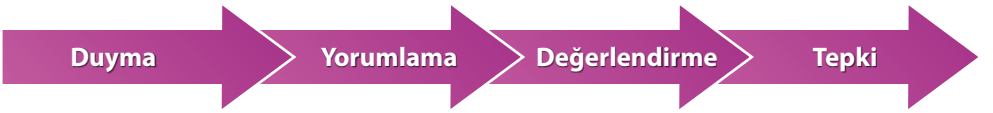

Şekil: Dinleme süreci

Dinleme Türleri

Aktif dinleme: Bilinçli şekilde yapılan, sürekli geri bildirimle desteklenen dinlemedir. Dinleyici konuşmacıya doğrudan soru sorabileceği gibi anladığını belirtmek için yüz ifadeleri, el ve kol hareketleri, bedenin duruş tarzıyla da geri bildirimde bulunabilir. Bu gibi sözsüz mesajlar da iletişimin bir parçasıdır.

Pasif dinleme: Herhangi bir tepki vermeden dinleme durumudur. Pasif dinlemede konuşan aktif, dinleyen pasiftir. İletişim sürecinde dönüt yoktur.

Not alarak dinleme: Dinleme yoluyla elde edilen bilgiler uzun süre hafızada kalmaz. Öğrenilenlerin unutulmaması için zaman zaman tekrar edilmesi gerekir. Bilgiyi saklamanın ve ileride anımsamanın etkili yollarından biri not almaktır. Konuşma sırasında alınan notlar hem bilginin saklanmasında hem bilgiye ulaşma konusunda yararlı olacaktır.

Not tutmanın bir diğer faydası da dinleyicinin aktif olarak konuşma üzerinde yoğunlaşmasını sağlamasıdır.

Dinleme ile not alma arasında bir denge gözetilmelidir. Çok ayrıntılı not alma, anlatılanları anlamayı güçleştirir, dinlemeyi olumsuz etkiler. Konuşmanın konusu, ana düşüncesi ve önemli bölümleri, temel kavramları not alınmalıdır.

Empati kurarak dinleme: Empati, iletişim kurmada çok önemli bir kavramdır. Empati, bir insanın kendisini, karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır. Empati kuran dinleyici, kendisini konuşmacının yerine koyar. Onun neler hissettiğini anlamaya çalışır. İyi dinler, duyarlı davranır, başkasının bakış açısını anlar.

Empati, ön yargılı dinlemeyi engeller.

Yaratıcı dinleme: Dinleyicinin konuşmacının sözlerini yorumlaması ve bunlardan yeni düşünce ve hayaller üretmesine dayalı dinleme çeşididir. Yaratıcı dinlemede dinleyiciden beklenen, dinledikleri hakkında yorum yapabilmesi ve bu yorumlardan yeni düşünceler üretebilmesidir.

Konuşmacının sözlerinden yararlanmak için yönlendirici sorular sorulur veya cesaretlendirici sözler söylenir.

Seçici dinleme: Dinleyici tarafından dinlenenlerin içinden ilgi ve ihtiyaca yönelik olanların seçilerek dinlenmesidir. İnsan çevresindeki seslerin tamamını değil kendisince önemli bulduğu bir kısmını dinlemektedir. Bu özellik seçici dinlemede de kendini gösterir. Dinleyici ilgi ve ihtiyacına göre seçerek dinler.

Eleştirel dinleme: Konuşmanın sebep-sonuç ilişkisi kurularak doğruluk, tutarlılık bakımından sorgulanarak dinlenmesidir. Dinleyici, konuşmada ifade edilen görüşlerin nedenlerini, gerekçelerini sorgular; mantığa uygunluğunu denetler, sadece anlamak için değil yorumlamak, yargılamak için de dinler. Konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirler.

Eleştirel dinlemede dinleyici, konuşmacıyı, amacı ve davranışları bakımından değerlendirir. Konuşmacının görüşlerine katılmasa da onu saygıyla dinler. Konuşmacının hem davranışlarını gözler hem söylediklerini anlamaya çalışır. Konuşmacının verdiği bilgilerin birbiriyle çelişip çelişmediğine bakar, doğruluğunu denetler. Dinlediklerini ön bilgileriyle karşılaştırır. Konuşmayı, konu akışındaki uyum; olaylar, bilgiler ve düşünceler arasındaki tutarlılık açısından değerlendirir.

Dinleyici; konuşmacının yaptığı sunumun yalnızca içeriğine değil hitabet tarzına, dinleyicilerle olan diyaloguna, konuşmayı başarılı ya da başarısız kılan etkenlere, yöntem ve tekniklere de dikkat eder.

Etkili Dinlemenin İlkeleri

Konuşma sırasında dinleyici kendini konuşmacının yerine koymalıdır. Dinleme, hazırlık gerektiren bir süreçtir. Hazırlık süreci zihinsel ve fiziksel özellik taşır. Bu süreçte dinleyici dikkatini konuşmacının anlattıklarını anlamaya yöneltmelidir.

Etkin dinlemenin gerçekleşmesi için çevrede yer alan dinlemeyi bozucu etkenleri dikkate almamak gerekir. Dinleyici bu konuda kendisini güdülemelidir. Dinleyici konuşmacının vücut dilini, jest ve mimiklerini takip etmelidir.

Etkin dinlemede konuşmacının sözleri belli aralıklarla özetlenmelidir. Konuşmacıyla göz teması kurulmalı, başka bir şeyle meşgul olunmamalıdır.

Araştırmacı bir bilince sahip olmak, her konuyu ilgiyle dinlemeye yardımcı olur. Konuşmacı ilgiyle dinlenmeli, konuşmacının sözü kesilmemeli, konuşmacıya açıklayıcı sorular yöneltilmelidir.

Eğitim ve öğretimin amacına ulaşması etkin dinleme ile mümkündür. Dinlemeyi doğru gerçekleştirmek için dinleme amaçlı, istekli, eleştirel olmalı; not alarak, tahmin ederek yapılmalıdır.

B. Uygulama

ETKİNLİK

Sınıfta bir etkili dinleme etkinliği gerçekleştiriniz. Bunun için,

a. Yazdığınız masal veya fablı sınıfta okuyabilirsiniz.

b. Çizgi film hâline getirilmiş bir fabl izleyebilirsiniz.

IV. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

AH KIZ SANA YAZIK

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içindeyken bir adamın bir kızı varmış. Kız çeşmeye suya gidince çeşmenin oradaki kurbağa, kıza:

– Ah kız sana yazık, vah kız sana yazık, dermiş. Bir gün sormuş kurbağaya:

– Yazık ama benim neyime yazık, demiş. O da:

– Kırk gün ölü başı bekleyeceksin, ona yazık, demiş.

Bir gün kız öte dağın başında pınarın dibinde oynuyormuş. Derken kapı açılmış ve bir babayiğit gelmiş. Kız içeri girince kapıları kilitlemiş. Allah tarafından kırk gün beklemiş. Kız yıkanmaya gitmiş. O sırada elekçiler gelmiş. Elekçilerin arasındaki bir topal kız:

– Ah beni de yanına al. Ondan sonra kapı kilitlensin, demiş.

O kız, uyuyan babayiğidin başına oturmuş. O sırada adam uyanmış. Elekçi kız:

– Ben senin kırk gündür başını bekliyorum, demiş.

Bunun üzerine elekçi kızla babayiğit evlenmiş. Diğer kız dünya güzeliymiş. Bir gün böyle, beş gün böyle… Babayiğit bir gün şehre gidecekmiş. Elekçi kıza sormuş:

– Ne alayım sana? Kız da:

– Esvap, altın, bilezik, demiş. Diğer kıza sormuş:

– Sana ne alayım? O da:

– Sabır taşıyla, sabır bıçağı al. Eğer almazsan yoluna boz duman çöke, demiş. Oğlan, elekçi kızın istediklerini almış. Sabır taşıyla sabır bıçağını almayı unutmuş. Yoluna boz duman çökmüş, tekrar dönüp almış. Kıza sabır taşıyla sabır bıçağını vermiş. Kız, sabır taşıyla sabır bıçağını alıp içeri gitmiş, ağlamış.

Kendi kendine söyleniyormuş:

– Ben zamanında anamın, babamın bir kızıydım. Bir kurbağa bana, "Ah kız sana yazık, vah kız sana yazık. Kırk gün ölü başı bekleyeceksin, ona yazık!" demişti.

Oğlan, kızın bu söylediklerini hep dinlemiş. Kız sabır bıçağını kalbine saplayacakken delikanlı hızla koşup kızın kolunu tutmuş. Oğlan, kıza:

– Niye bana gerçeği söylemedin, demiş.

Elekçi kızı atın kuyruğuna bağlamış, salmış. Böylece yiyip içip muratlarına ermişler.

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine…

Hazırlayan: Necati Demir, *Anadolu Türk Masallarından Derlemeler*

1-6. soruları, 136. sayfadaki masal metnine göre cevaplayınız.

1. Bu masalın yapı unsurlarını aşağıdaki tabloda ilgili yerlere yazınız.

Masalın Yapı Unsurları

Kişiler	
Olay örgüsü	
Zaman	
Mekân	

2. *Ah Kız Sana Yazık* masalının planını oluşturan bölümleri aşağıdaki tabloya yazınız.

Döşeme	
Serim	
Düğüm	
Çözüm	
Dilek	

3. Masallar niçin tekerlemelerle başlamaktadır? Açıklayınız.

4. *Ah Kız Sana Yazık* masalında olağanüstü unsurlara yer verilmiş midir? Bu durumun masal türüyle ilişkisini açıklayınız.

5. Masalların, çocukların hayal dünyasını geliştirmedeki rolünü değerlendiriniz.

6. *Ah Kız Sana Yazık* masalındaki bağlaçları bularak metindeki işlevini belirtiniz.

7. Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun şekilde tamamlayınız.

a) Masallar "Bir varmış, bir yokmuş" şeklinde kalıplaşmış bir ..... ile başlar.

b) Masallarda zaman ve mekân kavramları ..... dir.

c) Masal anlatan kişi, ilk bölümde ..... denilen kalıplaşmış sözlere yer verir.

ç) Masallarda ..... ve ..... motiflere hemen hiç yer verilmez.

8. Aşağıdakilerden hangisi masalın özelliklerinden biri <u>değildir?</u>

A) Olayların belli bir zamana bağlanmaması

B) Öğrenilen geçmiş zamanla anlatılması

C) Belli bir yazarının bulunmaması

D) Genellikle manzum eserler olması

E) Eğitici nitelik taşıması

TİLKİ, MAYMUN VE HAYVANLAR

Bir aslan ölmüş ve hayvanlar
Yeni kralı seçmek için toplanmışlar.
Gitmiş getirmişler krallık tacını
Bir ejderhanın sakladığı yerden.
Taç bütün hayvan başlarında denenmiş,
Bakmışlar uymuyor hiçbir başa:
Kimine büyük geliyor, küçük kimine,
Kimininse boynuzları engel
Taç giymesine.
Maymun demiş, şaka ederek:
– Bir de ben deneyeyim şunu.
Almış tacı, evirmiş, çevirmiş
Türlü şaklabanlıklar ederek,
Maymun marifetleri göstererek.
Sonunda tacı, bir çember gibi,
Başına öyle güzel oturtuvermiş ki,
Hayvanlar bayılmış
Ve maymun, kral seçilmiş.
Herkes alkışlamış, el öpmeye gelmiş.
Yalnız tilkiymiş gönülsüz oy veren;
Ama, tabii, hiç belli etmeden.
Tebriklerini sunduktan sonra
Demiş ki krala:
– Haşmetlim,
Bir gömü var yalnız benim bildiğim.
Kanunlara göre her gömü kralındır;
Efendimize bunu bildirmek de
Benim boynumun borcudur.
Yeni kral can atmış paraya;
Ne olur ne olmaz diye
Kendi gitmiş gömüyü çıkarmaya.
Bir tuzakmış meğer gömü masalı
Faka bastırmak için kralı.
Herkes adına, tilki demiş ki:
– Bizi yönetmeye kalkmazsın herhâlde
Kendini yönetmesini bilmezken.

Maymun atılmış krallıktan.
Ve hayvanlar anlamış ki böylece
Her kafa baş olamaz tacı giyince.

Jean de La Fontaine
Masallar
Çeviren: Sabahattin Eyuboğlu

9. *Tilki, Maymun ve Hayvanlar* fablının konusunu ve temasını belirtiniz.

10. Fabl türündeki metinleri, ders vermekte ne kadar başarılı bulduğunuzu açıklayınız.

11. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

a) Fabllarda amaç, ... vermektir.

b) Fabllarda kahramanlar ..... arasından seçilirken tema insanlarla ilgilidir.

c) Fabllarda mekân ..... .

12. *Tilki, Maymun ve Hayvanlar* fablındaki edatları bularak metindeki işlevini belirtiniz.

13.

I.	Kahramanlar karakter özelliği gösterir.
II.	Yer ve zaman belirli değildir.
III.	Hayalî olaylar anlatılır.
IV.	Olay örgüsü bulunur.
V.	Anlatım yalın ve basittir.

Yukarıdaki numaralanmış yargılardan hangisi masal ile fablın ortak özelliklerinden <u>değildir</u>?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

14. Aşağıdakilerden hangisi fablın özelliklerinden biri <u>değildir</u>?

A) Kahramanlar hayvanlar ve bitkilerdir.

B) Fabllar bir tekerlemeyle başlar.

C) Fabllarda teşhis ve intak sanatı kullanılır.

D) Amaç insanlara ders vermektir.

E) Fabllarda öğretici bir amaç güdülür.

15. Aşağıdakilerden hangisi dinleme türlerinden biri değildir?

A) Aktif dinleme

B) Not alarak dinleme

C) Empati kurarak dinleme

D) Seçici dinleme

E) Uzaktan dinleme

16. Dinleyicinin konuşmacı tarafından kabul gördüğünü hissettirdiği, konuşmasını sürdürme konusunda onu cesaretlendirdiği güçlü ve sözsüz dinleme biçimidir.

Bu cümlede tanımlanan dinleme çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Eleştirel dinleme

B) Seçici dinleme

C) Empati kurarak dinleme

D) Aktif dinleme

E) Pasif dinleme

17. Aşağıdaki dizelerin hangisinde edat kullanılmamıştır?

A) Bugün bunu eğir, makara ipliği gibi yap.

B) Bir şey yapamadı bugüne kadar.

C) O kadar fazlalaştı ki gitgide.

D) Her rüzgâr sizin için fırtına, bana meltem.

E) Sultanı sayılırsınız bütün bu ormanın.

18. –Ey yükselen ruh! Ne diyorsun, demiş. Allah'ın peygamberi Süleyman öleli on sekiz bin yıldan fazla oluyor!.. Fakat ne sebepten bu kabın içine kapatılmıştınız?

Yukarıdaki parçada virgül hangi işlevde kullanılmıştır?

A) Anlama güç kazandırmak amacıyla kullanılmıştır.

B) Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlenin bittiğini belirtmek için kullanılmıştır.

C) Yüklemden uzak düşen özneyi belirtmek için kullanılmıştır.

D) Hitap için kullanılan kelimeden sonra kullanılmıştır.

E) Eş görevli ögeleri ayırmak için kullanılmıştır.

5

ROMAN

Neler Öğreneceğiz ve Neler Yapacağız?

- Roman ve Roman Türleri Hakkında Genel Bilgi
- Romanın Hikâyeden Ayrılan Yönleri
- Dünya Edebiyatından Bir Roman Örneğinin İncelenen Metinlerle Karşılaştırılması
- Zamir (Adıl) ve Zamirlerin Metindeki İşlevleri
- Yazım ve Noktalama Çalışmaları
- Bir Romanın Bir Kesitini Bakış Açısını ve Anlatıcıyı Değiştirerek Yeniden Yazma
- Hazırlıklı Konuşmanın Aşamaları

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Tarihî bir roman okuduğunuzda o dönem hakkında bilgi edinmiş olur musunuz? Tartışınız.
2. "Kitaplardaki insanları sokaktakilerden daha çok sevdim." sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
3. Kurtuluş Savaşı'nı konu alan romanlarla ilgili araştırma yapınız. Araştırmanızın sonuçlarını arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİRİNCİ METİN

YABAN

Ahmet Celal, subay olarak katıldığı Birinci Dünya Savaşı'nda bir kolunu kaybetmiştir. Otuz beş yaşındadır, artık kendisi için her şeyin bittiğini düşünmektedir. İşgal altındaki İstanbul'da kalmak istemez. Emir eri Mehmet Ali'nin davetine uyarak onun Haymana Ovası'ndaki köyüne yerleşir. Köylüler Ahmet Celal'i dışlarlar, o, köylü için bir yabandır.

Kurtuluş Savaşı başlamıştır. Köylüler hem savaştan hem dünyadaki gelişmelerden habersiz yaşamaktadır. Ahmet Celal savaşı anlatarak onları bilinçlendirmek ister fakat kimse onun sözünü dikkate almaz.

Aşağıdaki parça tahsildarın köye geldiği bölümden alınmıştır.

Bir gün, bir öğleüstü idi. Kahvenin çardağı altında oturuyorduk. Bizim Mehmet Ali, Bekir Çavuş, Salih Ağa ve Muhtar, hep orada idiler. Bahis, harp üzerine ve onun akıbetlerine dairdi. Onlara "İstanbul'un dört devletin askerî işgali altında olduğunu, İzmir'in ta Bursa'ya kadar Yunanlılar tarafından istila edildiğini, Adana'dan henüz Fransızların el çekmediğini, Urfa'da, Antep'te kanlı olaylar cereyan etmekte olduğunu haber veriyor ve her birinin yüzüne ayrı bir dikkatle bakıyordum. Hiçbirinde ne hayret, ne dehşet ne de alelade bir alaka izine tesadüf etmedim. Ateşin içinden henüz çıkmış olan Mehmet Ali bile artık bunları geçmiş zamana ait bir masal gibi dinliyordu.

Dedim ki: "İşte Mehmet Ali bilir; İstanbul'da ne padişahın, ne devletin, ne hükümetin beş paralık itibarı kaldı. Yüzbaşı rütbesinde yabancı subaylar, sadrazamlara emir veriyor. Padişaha, filan adamı filan yere tayin et, filanı filan yerden kaldır, diye akıl öğretiyor. Dinlemezse kamçısını sallayarak mabeyin kapısına dayanıyor. Ahaliye ise yapılmadık cevir kalmadı. Memleketin büyüklerini, akıllı adamları alıp Malta adasına sürdüler. Kimseye ağız açtırıp söz söyletmiyorlar. Herkesi, olur olmaz sebeplerden haraca kesiyorlar. Şundan, tavuğu baş aşağı tuttun diye beş lira, bundan, tramvayda yüksek sesle konuştun, diye on lira alıyorlar."

Gene yüzlerine bakıyorum. Bu işleri, tuhaf bile bulmuyorlar. Sonra hislerine dokunmak istiyorum. Diyorum ki: "Bunların tecavüzünden ne karılarımızın ırzı, ne çocuklarımızın canı, ne din, ne iman, hiçbir şeyimiz kurtulamadı. Hepsine el uzatıyorlar." Ve bunları izah eden vakalar anlatıyordum. Tam bu sırada bir de baktım ki muhtar uyukluyor. Mehmet Ali elindeki çakı ile bir söğüt dalını yontuyor. Salih Ağa, ta uzakta, yamaçta, otlayan davarlarını gözetliyor. Yalnız, Bekir Çavuş biraz dikkat eder gibi göründü:

– Efendi, tekrar savaş olacak mı, dedi.

– Olmaktadır dedim. İşitmediniz mi? Mustafa Kemal isminde bir büyük adam, bir büyük kumandan, İstanbul'dan çıktı, Anadolu'ya geçti. Erzurum'da, Sivas'ta, milleti başına topladı. "Hükûmet, devlet görevini yapmıyor. Biz kendi kendimizi koruyacağız. Düşmana karşı koyacağız." dedi. Şimdi, onun adamları taraf taraf Yunanlılarla, Fransızlarla döğüşüyor. Hepsi öyle kahraman kişiler ki...

Ve destani kıssalarla onları heyecana getirmeğe çalıştım. Çanakkale'de bulunmuş olan Mehmet Ali, Mustafa Kemal adını hatırlıyor. Ona göz ucuyla baktım. Başını yonttuğu söğüt dalından kaldırdı. Benden tarafa döndü:

– Beyim, Allah vere de bizi tekrar askere almasalar, dedi.

Bu, benim köydeki en hüzünlü günüm oldu.

(...)

Buraya geldiğimin bilmem kaçıncı haftası idi. Mehmet Ali'ye sordum:

– Kadınlarınız niçin yalnız benden kaçıyorlar?

– Yabansınız da ondan, beyim.

Bu "yaban" lafı, beni, önce çok kızdırdı. Fakat, sonra anladım ki Anadolulular, Anadolu köylüleri tıpkı eski Yunanlıların kendilerinden başkasına "barbar" lakabını vermesi gibi her yabancıya yaban diyorlar.

Bir gün... Bir gün, onlara, ispat edebilecek miyim ki ben bir "yaban" değilim. Benim damarlarımdaki kan onların damarlarında işleyen kandır. Aynı dili söylemekteyiz. Aynı tarihî ve coğrafi yollardan, hep birlikte gelmişizdir. İspat edebilecek miyim ki aynı Allah'ın kuluyuz! Aynı siyasi mukadderat, aynı sosyal bağlar, bizi kardeşlik, evlatlık, analık, babalık üstünde bir yakınlıkla birbirimize bağlamıştır.

(...)

Gün geçtikçe daha iyi anlıyorum: Türk "entelektüel"i, Türk aydını, Türk ülkesi denilen bu engin ve ıssız dünya içinde bir garip yalnız kişidir.

Bir münzevi mi? Hayır, bir acayip yaratık demeliyim. Öyle ya, bir insan tasavvur edin ki hangi ırktan, ne cinsten olduğu belli değildir. Kendi vatanı addettiği memleketin dibine doğru ilerledikçe kendi kökünden uzaklaştığını hissediyor. Hissetmese bile etrafında hâsıl olan boşluk, soğuk ve itici hava, ona her an kendi toprağından sökülmüş bir aykırı, bir acayip nebat olduğunu bildiriyor.

Her memleketin köylüsüyle okumuş yazmış zümresi arasında, aynı derin uçurum var mıdır? Bilmiyorum! Fakat okumuş bir İstanbul çocuğu ile bir Anadolu köylüsü arasındaki fark bir Londralı İngiliz'le bir Pencaplı Hintli arasındaki farktan daha büyüktür.

Bunu yazarken elim titriyor.

Buraya geldiğim günden beri beni işgal eden en önemli, en büyük şey, Mehmet Ali'nin evindekilerden başlayarak, köylüleri kendime alıştırmak, ısındırmak olmuştur. Lakin şimdiye kadar -işte buradaki yaşantımın bu sekizinci ayıdır hala küçük İsmail'le Mehmet Ali'nin anası Zeynep Kadından başka birisinde muvaffak olduğumu sanmıyorum.

Gerçi, köylülerden çoğuyla ahbapça konuşuyoruz. Ağaç altı, çeşme başı, dere boyu ve kahve arkadaşlığı ediyoruz. Lakin, öyle derinliği olmayan, o kadar gevşek bir ahbaplık ki, görüyorum, ne onları ben, ne onlar beni tatmin ediyor. Hepsi benim yanıma yürekleri, kafaları gibi kalın sargılarla bağlanmış olarak geliyorlar. Ve bahislerimiz hep topraktan, havadan, zamandan yakınmaktır.

Esasen, Mehmet Ali'nin anasıyla da, bundan başka bir şey konuşmuyoruz. On iki yıldır, dul olan ve bütün ailenin tek başı, bu katı, sert ve mütevekkil insanda, tabiî güçlerden bir şey gizlenmiş gibi duruyor. Kırk yaşında mıdır? Ellisinde midir? Bilinmez. Eli ayağı, bir ağacın henüz topraktan sökülmüş kökleri gibidir ve bilirim ki, vücudu, bir meşe kütüğü kadar sağlamdır.

(...)

Köydeki tek yakını Mehmet Ali askere alınınca köyde büsbütün yalnızlaşır. Emine'ye gönlünü kaptırır, onunla evlenmek ister fakat Emine başkasıyla evlendirilir.

Ahmet Celal'in uyarıları işe yaramaz, Yunan ordusu köye girer.

Aşağıdaki parça Hasan'ın öldürülmesinin, düşmanın köydeki evleri birer birer yakmasının anlatıldığı bölümden alınmıştır.

Sabah oldu. Ama ne sabah! Çığlıklar içinde bir sabah. Kadınlar bağırıyor ve çocuk hıçkırıkları köpek ulumalarına karışıyor. Sanki bir gemi batmak üzere. Sanki çılgın bir bestekâr, iptidai bir orkestrada "Dünyanın Sonu"nu çalıyor.

Ben ve Emeti Kadın, bütün gece hiç gözlerimizi yummamışız. Ben, susarak, o uluyarak Hasan'ın cenazesini beklemişiz.

Sabaha karşı, kadında da uluyacak ses ve takat kalmadı. Bütün ağlamaları boğazından yukarı çıkmayan derin bir hırıltı hâlini almıştı.

– Emeti Kadın, artık sus. İşte sıra bize geliyor. Hepimiz Hasan'la beraber gideceğiz, dedim. Kadın, dizlerinin üstüne dayanan başını kaldırdı:

– Ne dedün, ne dedün?

– Dediğim şu: Bizi de öldürecekler. Sonra bütün bu köyü yıkıp yakacaklar. Ondan sonra bırakıp gidecekler.

– Aman, kaçalım bari. Bir yerlere kaçalım.

– Kaçsan da kaç para eder? Sana, köyde taş taş üstünde bırakmayacaklar, diyorum. Bir yere kaçmış olsan da iki gün sonra açlığından ölürsün.

– Vay bak. Yangın kokuları gelmeye başladı.

Sahi, bir şey tütüyor.

Oturduğum yerden kalkıp Hasan'ın gözlerini kapadım. Hiç bu kadar canlı bakan ölü görmemiştim. Gözleri kapandıktan sonra bile, kirpikleri arasından acayip, endişe verici bir bakış sızıyor. Yüzünde hiçbir ızdırap izi yok. Sanki acı duymadan ölmüş gibi.

(...)

Küçük Hasan'ın yüzünü, bir gazete parçasıyla örtüyorum. Çünkü odada bir partal keçe, bir kirli havlu bile bırakmadılar (...)

Kulak kabartıyorum. İşte bir adam, avazı çıktığı kadar bağırıyor.

– Ateş, camiyi sarıyor! Suyu buraya getirin! Bu yana...

Bu, bizim imamın sesidir. Derken bir başkası:

– Ulen, samanlık tutuştu! Gidiverin, gidiverin!

Bu, Bekir Çavuş'un sesidir. Öbür taraftan muhtar:

– Bizim hatun içeride kaldı, yahu... Ne yapsak ki? Diye bağırıyor.

İçimden, "Muhtarın kötürüm karısı artık ölebilir!" diyorum. Birden ve uzaktan uzağa Zeynep Kadın'ın sesini de duyar gibi oluyorum:

– Donguzlar, donguzlar! Aha şimdi de bizden yana gelirler!

Bir atlayışta soluğu kapının önünde aldım. Tam eşiği atlayıp geçeceğim anda, insana benzer acayip, katı ve şekilsiz bir şeyle karşı karşıya geldim. Az kalsın çarpışacaktım. Durdum:

– Süleyman, sen misin?

Bir sivrisinek vızıltısı, bana cevap verdi:

– Bizim odayı ateşlediler. İzin verirsen aşevinde bir kenara yatıvereyim.

Süleyman, bir pis yorgana sarılmış, incecik bacakları üstünde titriyordu.

– Git, git. Git yat. Ama burası daha salim değil ki neredeyse buraya da gelirler, ateşe verirler.

Ve bunu söylerken aklıma defterim geldi. Döndüm. Onu masamın üstünde, kitap, kâğıt ve gazete yığınları arasından bulup çıkardım. Bütün uzunluğunca, gömleğimin altında, göğsümün üzerine yerleştirdim. Sonra durdum, düşündüm: Daha ne yapacaktım? Ha; yanıma bir kalem alacaktım, Kim bilir, bir daha artık buraya dönemem. İşte yarısına kadar yontulmuş bir kurşun kalem duruyor. Onu alıp pantolonumun cebine soktum. Şimdi, artık bir daha dönmemek üzere gidebilirim.

Hayatımın son dakikasına kadar başımdan ne gelip ne geçecekse bu küçük kalemle bu kapsız deftere yazacağım. Gece karanlıkta, bu millî facianın bütün esrarını buraya dökeceğim, onu bir taşın altına bırakacağım.

Çok geçmez; hayır, hayır, ya iki ya üç gün sonra buralarda tekrar Türk askerinin çarık sesleri duyulacaktır. Bunlardan bir kısmının yolu mutlaka buraya uğrayacaktır ve bu zavallı viraneyi gezip görmeden geçip gitmeyecektir. İşte, tam bu gezintilerden birinde, tıpkı Mehmet Ali'ye benzeyen yağız bir er, bu defteri bularak subayına koşacaktır. Otuz iki dişini birden gösteren bir tebessümle sırıtarak:

– Efendi, efendi şuna bakıversene acep nedir ki? Diyecektir.

Subay, defterin yapraklarını yavaş yavaş çevirmeye başlayacaktır. Bu merak defterin son yapraklarına doğru derin bir heyecan hâlini alacaktır.

Ondan ricam şudur ki burada bana bir yabancı muamelesi ettikleri, beni kendilerinden saymayıp daima manevi bir ezaya mahkûm kıldıkları için köylülere bir öfke bağlamasın. Onları, ben küçük sığırtmacın ölüsü başında affettim. Ve bu umumi facia anında hepsine hatta Salih Ağa'ya bile hakkımı helal ediyorum. Bunların hiçbiri, "ne yaptığını" bilmiyor.

Eğer, bilmiyorlarsa kabahat kimin? Kabahat, benimdir. Kabahat, ey bu satırları heyecanla okuyacak arkadaş, senindir. Sen ve ben onları, yüzyıllardan beri bu yalçın tabiatın göbeğinde, herkesten, her şeyden ve her türlü yaşamak zevkinden yoksun bir avuç kazazede hâlinde bırakmışız. Açlık, hastalık ve kimsesizlik bunların etrafını çevirmiştir. Ve cehalet denilen zifiri karanlık içinde, ruhları her yanından örülü bir zindanda gibi mahpus kalmıştır.

Düşman askerleri savunmasız halkı köy meydanında toplar. Ahmet Celal, bu kargaşa esnasında Emine'yle birlikte kaçar. Kaçarken ikisi de yaralanır. Bir ağaç dibinde birbirlerinin yarasını sararlar. Yarası ağır olan Emine, yürüyebilecek hâlde değildir. Ahmet Celal, hatıra defterini Emine'nin avuçlarına bırakarak bilinmeyen bir yere doğru gider.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

eza: Üzme, sıkıntı verme. **iptidai:** İlkel. **kulak kabartmak:** Belli etmemeye çalışarak dinlemek. **partal:** Çok kullanılmaktan yıpranmış. **takallüs:** Kasılma, bir şeyin toplanıp büzülmesi. **umumi:** Genel. **yağız:** Esmer, eskimiş.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz *Yaban* adlı romandan alınan parçada halk ile aydınlar arasındaki kopukluk ve yabancılılaşma anlatılmaktadır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sakarya Savaşı sonrasında bölgede incelemelerde bulunmuş; bu izlenimlerden yola çıkarak 1932 yılında *Yaban*'ı yayımlamıştır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, romanda gözleme dayalı gerçekçi betimlemeler yapmış, diyaloglarda ağız özelliklerinden yararlanmıştır. Romanın bir hatıra defteri şeklinde yazılması esere otobiyografik bir özellik kazandırmaktadır.

Roman; yaşanmış ya da yaşanması mümkün olayları, durumları, yer, zaman ve kahramanlara bağlı olarak anlatan edebî türdür.

Romanda genellikle insanların serüvenleri, toplumsal olay ya da olgular, insan ilişkileri, farklı duygu ve tutkular ayrıntılı olarak işlenir. Ruhsal çözümlemeler yapılır. Olaylar gerçek hayattan esinlenilerek oluşturulur, metindeki gerçeklik kurmacadır.

Plan: Roman belli bir plana uyularak yazılır. Planlama yapılırken olay örgüsü, kişiler, yer ve zaman belirlenir. Romanda olayların gelişimine bağlı olarak serim, düğüm ve çözüm bölümleri yer alır.

Serim: Romanın giriş bölümüdür. Kişilerin, yer ve zamanın tanıtıldığı bölümdür.

Düğüm: Çatışmanın belirginleştiği, olayların okuyucuda merak uyandıracak şekilde geliştiği bölümdür.

Çözüm: Romanda düğümlerin çözüldüğü bölümdür. Uzun bir romanın çözüm bölümü birkaç paragraf ya da birkaç sayfadan oluşabilir.

Dil ve Anlatım: Yazarın dili kullanma becerisi, kendine özgü anlatım şekli, üslubu oluşturur. Yazar, dili incelikle kullanır. Atasözlerinden, deyimlerden, anlatımı zenginleştiren ögelerden yararlanır.

XVII. yüzyılda Cervantes'in (Servantes) yazdığı Don Quijote (Don Kişot) türün başarılı ilk örneğidir. Roman türünün yetkin örnekleri XIX. yüzyılda verilmeye başlanır. Romantizm ve realizm akımlarının etkisi romanda da görülür.

Roman türü Türk edebiyatına Batı'dan çeviri yoluyla girmiştir. İlk çeviri eser, Yusuf Kamil Paşa'nın1859'da Fransız yazar Fenelon'dan çevirdiği *Telemaque*'tır (*Telemak*).

İlk yerli roman, Şemsettin Sami'nin 1872'de yazdığı *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat* adlı eseridir. Namık Kemal'in 1876'da yayımlanan *İntibah*'ı ilk edebî romandır. Recaizade Mahmut Ekrem'in 1889'da yayımlanan *Araba Sevdası* ilk realist romandır.

Servetifünun Dönemi'nde Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mai ve Siyah*'ı ile *Aşk-ı Memnu* romanları, türün Batı edebiyatındaki örnekleri kadar başarılıdır.

Millî Edebiyat Dönemi'nde millî heyecanın uyandırdığı bilinçle Türk tarihinin önemli olayları, sosyal hayatta ortaya çıkan yeni durumlar Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin gibi yazarlar tarafından işlenir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Yaşar Kemal ve Orhan Pamuk gibi dünyaca tanınan romancılar yetişmiştir.

Konusuna Göre Roman Türleri

a. Macera romanı: Günlük hayatta sık rastlanılmayan ilginç, değişik ve esrarlı olayları konu edinen romanlardır. Macera romanlarında olayların geçtiği çevre çok sık değişir, kahramanlar cesur ve kurnazdır.

Örnek: *Robinson Crusoe* (Daniel Defoe), *Hasan Mellah* (Ahmet Mithat Efendi)…

b. Tarihî roman: Tarihî olayları ya da kişileri konu alan romanlardır. Tarihî romanlardaki gerçek, yazarın hayal dünyasında yeniden kurgulanır.

Örnek: *Waverley* (Walter Scott), *Cezmi* (Namık Kemal)…

c. Sosyal roman: İnsanı derinden etkileyen siyasi ve sosyal olayları bazen eleştirel, bazen bilimsel açıdan ele alıp anlatan roman türüdür.

Örnek: *Gazap Üzümleri* (John Steinbeck), *Bereketli Topraklar Üzerinde* (Orhan Kemal)…

ç. Psikolojik roman: Olaydan çok kahramanların ruh hâlinin çözümlemesinin yapıldığı roman türüdür. Psikolojik romanda kahramanların olaylar karşısındaki duygu, bunalım ve sıkıntıları konu edilir. Olayların aktarılmasından çok olaylar karşısında hissedilenler ve düşünceler anlatılır.

Örnek: *Suç ve Ceza* (Dostoyevski), *Eylül* (Mehmet Rauf)…

d. Otobiyografik roman: Yazarın kendi hayatını anlattığı roman türüdür.

Örnek: *Küçük Şeyler* (Alphonse Daudet), *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (Peyami Safa)…

Edebî Akımlara Göre Roman Türleri ve Örnekleri

a. Klasik roman: *Telemaque* (Fenelon)

b. Romantik roman: *İntibah* (Namık Kemal)

c. Realist roman: *Aşk-ı Memnu* (Halit Ziya Uşaklıgil)

d. Natüralist roman: *Zehra* (Nabizade Nazım)

e. Modernist roman: *Tutunamayanlar* (Oğuz Atay)

f. Postmodern roman: *Benim Adım Kırmızı* (Orhan Pamuk)

Romanın Yapı Unsurları

Olay Örgüsü: Hikâye ve romanda olaylar bir mekân ve zamana bağlı olarak neden–sonuç ilişkisiyle sıralanarak olay örgüsünü oluşturur. *Yaban*'da olay örgüsü üç ana bölümden oluşmaktadır:

Birinci Bölüm: Ahmet Celal'in, Mehmet Ali'nin Haymana Ovası'ndaki köyüne gelişi ile başlar.

İkinci Bölüm: Romandaki olayların geliştiği bölümdür. Ahmet Celal hem kendisiyle hem köylü ile çatışma hâlindedir. Bu bölümde ayrıca Ahmet Celal'in Emine'ye duyduğu aşk ile köylünün Millî Mücadele'ye karşı bakışı da yer alır. Köylülere Millî Mücadele'yi anlatamayan Ahmet Celal, onlardan iyice uzaklaşır; kendi içine kapanır.

Üçüncü Bölüm: Bu bölümde düşman askeri köye girer. Köylüler evlerine saklanarak düşmanın köye girişini izlemektedir. Düşman, bütün kapıları açtırarak köylüleri meydanda toplar. Malları yağmalanan köylüler büyük bir sıkıntı yaşamaya başlar. Bununla da yetinmeyen düşman askerleri köydeki kadınlara göz diker. Emeti Kadın'ın torunu Hasan'ın öldürülmesi üzerine köylüler akşam köy meydanında toplanır. Düşman askerleri kadınlara saldırır. Emine ile Ahmet Celal, akşam karanlığından faydalanarak kaçarlar; arkalarından açılan ateş sonucu yaralanırlar. Köy mezarlığında saklanırlar. Düşmanlar köyü yakar, köyden yükselen alevler karanlığı aydınlatmaktadır.

Emine'nin yarası ağırdır. Ahmet Celal, anılarını yazdığı defteri cebinden çıkararak birkaç satır yazar ve defteri Emine'ye teslim ederek köyden uzaklaşır.

Yaban romanındaki temel çatışma köylü ile aydın arasındadır. Romanda çok sayıda çatışma yer almaktadır. Ahmet Celal, İstanbul'dan Anadolu'ya geçer; askerlerinden Mehmet Ali'nin Porsuk Çayı kenarındaki köyüne gelir. İstanbul'dan Anadolu'ya gelen Ahmet Celal'in kendisiyle olan çatışması da romanda anlatılır.

Ahmet Celal, köyde aradığını bulamaz. Köylünün onu benimsememesi, köylü ile arasındaki çatışmanın doğmasına ve köylüler tarafından "yaban" olarak nitelendirilmesine sebep olur. Bu çatışmanın sebebi aydının köylüyü, köylünün de aydını tanımayışıdır.

Ahmet Celal, Millî Mücadele'ye inanmıştır; köy halkını Millî Mücadele'ye katılma konusunda ikna edemez. Bu da köylü ile Ahmet Celal arasında yaşanan önemli bir çatışmadır.

Kişiler: Romanda olay örgüsünü anlaşılır kılan kişilerdir. Kişiler olmadan olay gerçekleşmez. Romandaki kişilere şahıs kadrosu da denir. Romandaki kişiler gerçek hayatta rastlayabileceğimiz özelliktedir.

Tip: Roman ve hikâyede ait olduğu toplumsal sınıfın veya topluluğun özelliklerini kişiliğinde toplayan kahramana denir.

Karakter: Roman ve hikâyede kişisel özellikleriyle belli bir grubu temsil etmeyen, kendine özgü özellikleriyle öne çıkan kahramana denir.

Roman kişileri fiziksel ve ruhsal özellikleriyle tanıtılır. Ruhsal çözümlemeler yapılır.

Romanda birinci derece kahramanlar ayrıntılı olarak tanıtılır. Bu özelliğiyle diğer kahramanlardan kolaylıkla ayırt edilir. *Yaban* romanının başkahramanı Ahmet Celal'dir. Ahmet Celal olayların merkezinde yer alarak duygu ve düşünceleriyle olaylara yön vermektedir. Okuduğunuz romanda Ahmet Celal karakter özelliği göstermektedir.

Mekân: Olayın gerçekleştiği yer, kahramanların içinde yaşadıkları alandır. Olayların gelişimiyle uyumlu olarak mekân da değişir. Mekân betimlemeleri önemli yer tutar. Roman mekânı gerçekte var olsa da kurmacadır.

Yaban romanında mekân Haymana Ovası'nda bir köydür. Romanda açık mekân olarak köy, kapalı mekân olarak Ahmet Celal'in odası yer almaktadır.

"Ayaklarım kâh bir çukura giriyor, kâh bir taşa çarpıyor. Kâh karpuz, kavun kabuklarını andıran bir takım zıypak şeyler üzerinde kayıyor ve köy bataklıkta bir uyuz manda gibi kokuyor."

"Mehmet Ali'nin bana verilen odasına yerleşmem epeyce uzun sürdü. Bu ovaya bakan iki küçük pencereli, kavak ağacından tutturulmuş tavanından kuru otlar sarkarken tabanı toprak bir hücredir."

Zaman: Olayların başlangıcından bitişine kadar geçen süredir. Kurmaca metinlerde üç farklı zaman kullanılır. Bunlardan birincisi anlatılan olayın yaşandığı zamandır. İkincisi yaşanan olayın algılanıp anlatıldığı zamandır. Üçüncü zamansa yazarın eseri yazdığı zamandır.

Romandaki olaylar zamanın izlerini taşır. Romanlardaki alışılmış zaman kronolojik zamandır. Olay başlar ve ileriye doğru gelişir. Yazar bazen olay sırasını değiştirir; sondan ya da ortadan başlar, ileri ya da geriye doğru devam ettirir.

Yaban romanında zaman, Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminden Sakarya Meydan Muharebesi'nin kazanılmasına kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Ülke işgal altındadır. Türk milleti bir kurtuluş savaşı vermektedir. Romanın yayımlanma tarihiyse 1932'dir.

Tema: Bir edebî eserde yer alan temel duygu ve düşünce temayı oluşturur. Yaban romanındaki temel duygu ve düşünce halk ile aydın arasındaki kopukluk ve buna sebep olan etkenlerdir.

Romanın Hikâyeden Ayrılan Yönleri

Hikâyede kişiler, hikâye ile ilgili yönleriyle betimlemelerle tanıtılır. Romanda kişiler derinlemesine tanıtılır, ruhsal çözümlemelere yer verilir.

Hikâyede tek olay, romanda ise birbirine bağlı olay halkaları vardır.

Hikâyede kişi sayısı az, romanda ise fazladır. Hikâyede zaman ve mekân ayrıntılı olarak tanıtılmaz, konuyla ilgili yönüyle tanıtılır. Romanda zaman ve mekân geniş şekilde tanıtılır, betimlemelerden yararlanılır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz *Yaban* romanından hareketle bu türün tarihsel dönem ile ilişkisini belirleyiniz.
2. *Yaban* romanının temasını ve konusunu belirleyiniz.
3. *Yaban* romanındaki temel çatışmayı ve bu çatışma etrafında yer alan diğer çatışmaları belirleyiniz.
4. *Yaban* romanının olay örgüsünü tespit ediniz.
5. *Yaban* romanındaki tip ve karakterleri belirleyiniz.
6. *Yaban* romanında olayın geçtiği mekânlar nerelerdir? Bu mekânlar ile kişiler arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
7. Mehmet Ali, köy hakkında neler düşünmektedir?
8. *Yaban* romanında olayların geçtiği zamanı belirleyiniz.
9. *Yaban* adlı metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
10. *Yaban* romanındaki millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal ve tarihî ögeleri belirleyiniz.
11. Köylünün cahil bırakılmasında asıl suçlu kim veya kimlerdir? Yazarın düşüncelerine katılıyor musunuz? Niçin?
12. *Yaban* romanı ile Yakup Kadri Karaosmanoğlu arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1889-1974)

Mısır'da doğdu. Manisa'da Fevziye Mektebine devam etti. İzmir Lisesindeki eğitimini yarım bıraktı. Lise eğitimini İsviçre Lisesinde tamamladı. Millî Mücadele Dönemi'nde Anadolu'yu dolaştı. İstiklal Savaşı'na ait yazılar yazdı. Manisa ve Mardin milletvekili olarak TBMM'de görev aldı, Arnavutluk ve İsviçre'de elçilik görevlerinde bulundu.

Sanat hayatına hikâye ile başlayan yazar, romanlarıyla tanınmıştır. Romanlarında gerçekçi gözlemlerden yararlanmış, sade bir dil kullanmıştır. Eserlerinde Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar yaşanan sosyal değişimi başarıyla yansıtmıştır.

Batı Cephesi Komutanlığınca Yunan ordusunun Batı Anadolu'daki yıkımını görüp dünyaya duyurmak amacıyla kurulan Tetkik-i Mezalim Heyetinde yer almıştır. Yazar, 1932 yılında izlenimlerinden yola çıkarak Yaban romanını yazmıştır.

Başlıca romanları: *Yaban, Kiralık Konak, Nur Baba, Hüküm Gecesi, Sodom ve Gomore*'dir.

Hazırlık

1. "Hayatımı yazsam roman olur." sözünden ne anlıyorsunuz?
2. "Akıcı roman", "sürükleyici roman" ifadeleriyle anlatılmak istenen nedir? Akıcı roman, sürükleyici roman hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* 1967 yılında sinemaya uyarlanmış, 1985 yılında dizi olarak TRT'de yayımlanmıştır. Bir edebî eseri okumak ile filme uyarlanmış hâlini izlemek okuyucuyu ve izleyiciyi nasıl bir etki altında bırakır?

İKİNCİ METİN

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu filminden bir sahne

DOKUZUNCU HARİCİYE KOĞUŞU

Roman kahramanı genç, on beş yaşındadır. Sekiz yaşından beri dizindeki hastalıkla mücadele etmektedir. İstanbul'un kenar semtlerinden birinde annesiyle yaşamaktadır. Dizinden iki kez ameliyat olmuş fakat iyileşememiştir, doktor üçüncü bir ameliyatın gerekebileceğini, bacağının kısalabileceğini söyler. Ancak iyi beslenir ve rahat bir hayat sürerse iyileşme ihtimali vardır. Hastaneden karışık duygular içinde ayrılır.

Aşağıdaki bölümde hasta gencin hastaneden ayrılıp evine gelmesi anlatılmaktadır.

Kırlara çıktım.

Şehir bana kendini unutturacak kadar geride kaldı.

Bir ağaç altına oturdum, ve hasta dizimin zaviyesini her vakitki itina ile ayarlayarak bacağımı uzattım. Bu zavallı uzvumun talihine ait hiçbir şey düşünmek istemiyordum, şuurumun hastalığım üstüne boşal-

tacağı aydınlıktan kaçmak için ruhumun daha karanlık ve izbe hatlarına kendimi atıyor, daha korkunç ve karışık hayallere dalıyordum.

Arada bir, bu karanlıklardan çıkarak, öğle güneşiyle yanan karşıki tepelere baktıkça, karanlık bir odadan gayet aydınlık bir yere ansızın geçmiş gibi gözlerim kamaşıyor ve hayret içinde kalıyordum. Ne aydınlık!

Ne aydınlık! Bütün taşlar, topraklar, boşluklar, camlarla, aynalarla, beyaz madenlerle dolmuş gibi parıldıyordu.

Fakat bu ışığa çok bakamıyordum, bu güneş bile gözlerimden içeriye girince, kendimden daha büyük bir karanlık denizine düşmüş gibi derhal sönüyor ve içimin rengini alıyordu.

Sofanın Bana Söyledikleri

İki yastık, bir şişe, bir mendil.

Fakat eve gittim. Şehrin bir ucundan öbür ucuna.

Kenar mahalleler, birbirine ufunetli adaleler gibi geçmiş, yaslanmış tahta evler. Her yağmurda, her küçük fırtınada sancılanan ve biraz daha eğrilip büğrülen bu evlerin önünden her geçişimde, çoğunun ayrı ayrı maceralarını takip ederdim. Kiminin kaplamaları biraz daha kararmıştır, kiminin şahnişini biraz daha yumrulmuştur, kimi biraz daha öne eğilmiş, kimi biraz daha çömelmiştir ve hepsi hastadır, onları seviyorum; çünkü onlarda kendimi buluyorum ve hepsi iki üç senede bir ameliyat olmadıkça yaşayamazlar, onları çok seviyorum ve hepsi, rüzgârdan sancılandıkça ne kadar inilderler ve içlerinde ne aziz şeyler saklarlar, onları çok... çok seviyorum.

Eşiklerinde soluk yüzlü, çıplak ayaklı, ürkek ve sessiz çocukların, ellerinde ekmek kabuğuyla ve çerden çöpten yapılmış oyuncaklarla, ağır ağır, düşünerek ve gülmeden oynadıkları bu evlerin arasında kendi evimi ararım ve âdeta güç bulurum; çünkü bunların hepsi benim evim gibidirler.

Evde kimse yoktu; kapıyı anahtarımla açtım, girdim ve her zamanki âdetimle alt kat sofada epeyce durarak hareketsiz etrafıma bakındım.

Bu sofa yaşlı bir insan yüzü gibidir: Evimizin bütün ruhu, kederleri ve neşesi orada görünür, her günün hadiseleri tavana, duvarlara, döşemeye bir leke, bir çizgi, bir buruşuk ve bazan da ancak bizim görebileceğimiz gizli bir işaret ilave eder. Bu sofa canlıdır: Bizimle beraber kımıldar, değişir, bizimle beraber dağılır, toplanır, bizimle beraber uyur uyanır; bu sofa aramızda sanki üçüncü bir simadır ve güldüğü, ağladığı bile olur.

Bu sofa dört köşedir: Ortada sokak kapısı, iki yanında birer pencere. Pencerenin yanında bir ot minderi. Minderin yanında yemek masası. Masanın yanında iki sandalye. Bu sofada oturulur, yemek yenir, misafir kabul edilir.

Benim her girişimde, orada, hareketsiz duruşum, beni bana gösteren bu çehreye bakmak içindir.

Ve baktım: Minderde üst üste konmuş iki yastık (Demek annem biraz rahatsızlanmış ve buraya uzanmış.). Masanın yanında rafın önüne çekilmiş bir sandalye (Demek annem en üst raftan bir ilaç şişesi almış.). Ha... İşte masanın üstünde bir şişe: Kordiyal (Demek annem bir fenalık geçirmiş.). Minderin üstünde ıslak, buruşuk bir mendil (Demek annem ağlamış.)…

Benim de bu şişeye, bu iki yastığa ve bir mendile ihtiyacım var, ben de kordiyal alacağım, uzanacağım ve ağlayacağım.

Annesi eve gelince doktorların ne söylediğini sorar. Annesini üzmemek için ameliyatın gerekli görülmediğini, iyi beslenme ile durumunun düzeleceğini söylediklerini belirtir.

Birkaç gün sonra Erenköy'de oturan uzaktan akrabaları olan Paşa'nın köşküne gider. Zaman zaman köşke gitmekte Paşa'ya kitap okumaktadır. Paşa'nın on dokuz yaşındaki kızı Nüzhet'i sevmektedir. Nüzhet'le aralarında duygusal bir yakınlık oluşmuştur. Nüzhet'e Ragıp Bey adında zengin bir doktor evlenme teklif eder. Bu durum birkaç gün

hasta çocuktan gizlenir. Paşa, bu evlilik konusunda hasta gencin düşüncesini sorar. Hasta genç, Doktor Ragıp ile ilgili endişelerini dile getirir fakat Nüzhet'in annesi bu evliliği ısrarla istemektedir.

Köşkteki bir akşam yemeğinde Paşa ve Dr. Ragıp'ın Fransızca hayranlığına tepki gösterir, Paşa ile araları açılır. Köşkten ayrılır. Bir süre sonra ayağındaki acı dayanılmaz hâl alır. Hastaneye yatırılır.

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu

Gidiniz, bir şey istemiyorum, gidiniz.

Koğuştaki odam; bir demir karyola, başında bir küçük demir masa. Yerde kırmızı muşambalar, Çırılçıplak mavi duvarlar. Üstümde bir entari ve robdöşambr; kolları uzun geldiği için kendimi bu robdöşambr içerisinde de yadırgıyorum.

Hep gittiler. Yapayalnız. Çıt yok. Odaya şimdiye kadar hiç tanımadığım yabancı bir akşam giriyor. Gittikçe artan karanlık, iki parça eşyayı da benden uzaklaştırıyor ve beni daha yalnız bırakıyor.

Odadan gündüz ışığıyla beraber bana ait her şey çekiliyor: Evime ait hatıralar, kalabalıklar, sevdiklerimin sesleri birçok şekiller, hayatımın parçaları, Erenköy, köşk, tren, vapur, fakülte, doktorlar, hasta bakıcılar, hayatın gürültüleri, şehir, gündüzün sesleri, her şey uzaklaşıyor. İçimde bir boşluk. Garip ve büyük bir his, derinliklerime doğru kaçıyor, gizleniyor. Ruhum karartılarla, sessiz ve şekilsiz gölgelerle, eşya arkasına saklanan hayaletler gibi kendilerini göstermeden korkutan meçhul varlıklarla dolu.

Kapım kapalı. Açmak istemiyorum. Açarsam hastanenin benim için hazırladığı felaketlerin hepsi birden içeri girecek sanıyorum.

Karanlık bastı. Elektrik düğmesini çevirdim. Gayet zayıf bir ışık. Ancak odanın büyük çizgilerini görebiliyorum. Teferruat sarı bir belirsizlik içinde bulanıyor.

(...)

Göğsümde müthiş bir baskı. Boylu boyunca bir duvarın altına uzanıp kalmışım gibi hava alamıyorum, kollarımdan ve bacaklarımdan hayat çekiliyor.

Yatağa arka üstü uzanıyorum.

O vakit bir çığlık duyuyorum. Keskin, uzun, acı bir haykırış. Hayretle doğruluyorum. Kim bağırdı?

Etrafımda bir kalabalık, bütün hastane adamları.

Oh... Fakat ben rahatlıyorum, ben de öyle bağırmak istiyorum ancak birdenbire etrafımda her şey sönüyor, galip duvarlar uzaklaşıyorlar. Başımı siyah bir boşluk kaplıyor.

– Gözlerini açtı...

Diyorlar.

– Şurasını da oğun.

Diyorlar.

– Ağlasın, ağlasın, açılır.

Diyorlar.

Kim ağlıyor? Bilmiyorum. Hıçkırıklar duyuyorum, daima içimde bir rahatlama.

Kulaklarımı onlara uzatıyorum.

– Nüzhet kim?

Diyorlar.

– Sayıklıyor!

Diyorlar.

Kollarımı onlara uzatıyorum, bir şey söylemediğimi sanıyorum.

– Hah! Doktor geldi!

Diyorlar.

Tanımadığım bir adam yaklaşıyor, etrafımdakiler kaçışıyorlar, adam elimi eline alıyor. Etrafımdakilere, uğultusundan başka bir şey duymadığım bir şeyler soruyor: Birçok ağızlar oynuyor. Tek tük kelimeler işitiyorum: "Bağırdı... Bulduk... Nüzhet."

Doktor kat'î işaretlerle bir şeyler söylüyor, bir ikisi dışarı çıkıyorlar. Doktor yatağa, yanı başıma oturuyor.

Saçlarımı okşuyor, okşuyor:

– Hah! Aferin, ağla, ağla! diyor.

Hasta genç, ameliyat olmuş, Nüzhet, Doktor Ragıp ile evlenmiştir. Paşa da felç olmuştur. Hasta genç, bunlara çok üzülür. Annesi ile arkadaşları onu hastaneden çıkarırlar.

Peyami Safa, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kat'î: Kesin, kesin olarak. **robdöşambr:** Evin içinde giyilen üstlük. **sofa:** Evlerde oda kapılarının açıldığı geniş yer. **şahnişin:** Odaların dışarıya doğru çıkmış, kapalı balkon gibi yeri. **teferruat:** Ayrıntı. **ufunet:** İrin, cerahat.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* romanı, hastane tasviriyle başlamaktadır. Hastane tasvirinden sonra romanın başkahramanı tanıtılmaktadır. Romanda fiziksel özelliklerine yer verilmeyen başkahramanın duygu, düşünce ve ruhsal çözümlemelerine yer verilmiştir.

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, anı biçiminde yazılmıştır. Roman kahramanının hastalığı ile Peyami Safa'nın çocukluğunda geçirdiği hastalık arasında benzerlik vardır. Romanda psikolojik çözümlemelere ağırlıklı olarak yer verilmiştir.

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, altı bölümden ve kırk dört kısımdan oluşmaktadır.

Romandaki olaylar 1915 yılında geçmektedir. Bu tarih başkahraman tarafından hatıra defterine kaydedilen tarihtir. Romandaki olaylar hastane odasında başlamakta; hasta çocuğun evinde, Erenköy'deki köşkte devam etmekte ve hastanede son bulmaktadır. Olayların anlatımında zaman zaman geriye dönüşlere yer verilmiştir.

Romandaki en önemli olay hastalıktır. Hastalık, roman kahramanını oldukça etkilemiş; on beş yaşında olmasına rağmen onu kırkını geçmiş insanların deneyimlerine ulaştırmıştır.

Romandaki olaylar üç farklı mekânda geçmektedir. Bu mekânlar; hastane, hasta gencin İstanbul'un kenar semtlerinden birindeki evi ve uzaktan akrabaları olan Paşa'nın Erenköy'deki köşküdür.

Anlatım Teknikleri

Yazarın anlatımda başvurduğu yöntemlere anlatım tekniği denir.

Roman ve hikâye gibi anlatmaya bağlı metinlerde anlatımı güçlendirmek amacıyla diyalog, özetleme, geriye dönüş, iç konuşma ve bilinç akışı gibi tekniklerin kullanıldığı görülür. Anlatım teknikleri

mesajının okura iletilmesinde en önemli araçtır. Her biri ayrı bir işleve sahip olan anlatım tekniklerinden mesajın okura ulaştırılmasında en uygun olanını yazar belirler ve eserinde kullanır. Anlatım teknikleri, yazarın üslubunu oluşturan ögelerin başında gelmektedir.

Anlatım yöntemleriyle anlatıcı ve bakış açısı birbirini tamamlar. Anlatım teknikleri; olay örgüsü, kişi, zaman ve mekân gibi ögelerin bir arada ve etkili olarak okuyucuya sunulmasını sağlar. Roman ve hikâyede anlatım tekniklerinin zengin ve bilinçli kullanılması, anlatımı güçlendirir; eserin sanat değerini yükseltir.

Anlatma Tekniği: Olaylar yazar tarafından anlatılır. Yazarın varlığı doğrudan ya da dolaylı olarak hissedilir. Anlatıcı kahramanlar arasında yer almamasına rağmen anlattığı her olaya tanık oluyor izlenimi verir. Okuyucu her şeyi onun aracılığıyla görür ve öğrenir.

Kiralık Konak adlı romandan alınan aşağıdaki parçada anlatıcı, Seniha'nın duygu ve düşüncelerini okuyarak okuyucuya aktarmaktadır:

"Seniha, şimdi böyle başıboş şahlanmış bir hayvan üstünde gibiydi. Fakat kendini daracık bir saha içinde, mahsur ve mahpus hissediyordu. Ruhunda çılgın cevelanların, bitmez tükenmez mesafelerin hasreti vardı. En küçük teferruatına kadar her şeyini ve her tarafını bildiği ve ezberlediği bu evden, doğduğu günden beri daima aynı havayı yuta yuta âdeta bunaldığını hissettiği bu memleketten kaçmak, uzaklara, görülmemiş şeylere doğru gitmek istiyordu."

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Kiralık Konak*

Gösterme Tekniği: Hikâye ve romanda anlatıcı, okuyucu ile eser arasına girmemeyi amaçlar. Roman ve hikâyedeki diyaloglar ve betimlemeler, olayları okuyucuya aktarırken anlatıcının rolünü azaltır.

Diyaloglar sayesinde kahramanların duygu ve düşünceleri, kendilerince aracısız olarak sergilenir.

Betimlemeler, olayların geçtiği mekânlarla kahramanların, okuyucunun gözünde canlanmasına yardımcı olur. Anlatıcının kurguladığı dünyanın kendine özgü gerçekliğiyle okuyucu tarafından görülebilir duruma gelmesi betimlemeler yardımıyla olur.

Yaban romanından alınan aşağıdaki parçada gösterme tekniğinden yararlanılmıştır:

– "Emeti Kadın, artık sus. İşte sıra bize geliyor. Hepimiz Hasan'la beraber gideceğiz, dedim. Kadın, dizlerinin üstüne dayanan başını kaldırdı:

– Ne dedün, ne dedün?

– Dediğim şu: Bizi de öldürecekler. Sonra bütün bu köyü yıkıp yakacaklar. Ondan sonra bırakıp gidecekler.

– Aman, kaçalım bari. Bir yerlere kaçalım.

– Kaçsan da kaç para eder? Sana, köyde taş taş üstünde bırakmayacaklar diyorum. Bir yere kaçmış olsan da iki gün sonra açlığından ölürsün.

– Vay bak. Yangın kokuları gelmeye başladı. Sahi, bir şey tütüyor."

Yazar şimdiki zamanda yaşar. Bu nedenle roman ve hikâyede şimdiki zaman ağır basar. Bir olay ya da durum anlatılırken onu doğuran olaya dönmek amacıyla kronolojik akış bozularak geçmişe dönülür. Yazar, kronolojik anlatımın tekdüzeliğinden kurtulur. Roman ya da hikâyeye yazarın ilginç bulduğu bir yerden başlayabilir.

Yaban'dan alınan aşağıdaki parçada Ahmet Celal, köydeki çocuklara bakarken cephede savaşan askerleri hatırlar:

"Savaşta gördüğüm bütün o erler, gözümün önünden bir daha geçiyor. Onların yırtık şalvarları ve kırmızı mintanlarıyla yalınayak gelişlerini, sonra haki elbiseleri içinde, kâh sırtüstü, kâh yüzükoyun düşüp ölüşlerini görüyorum.

Siperlerde, kendi kendine yavaş sesle konuşan Mehmetçiğin sesi kulağıma geliyor.

'Neden korkacakmışım, her gün atıyor, atıyor, hiçbiri değmiyor!'

Bunu söylerken, mutlaka havada, başının üstünde düşman uçakları homurdanıyordu."

Özetleme Tekniği: Hikâye ve romanda her şeyi olduğu gibi anlatmak mümkün değildir. Romanda insan hayatının belli bir dönemi anlatılır. Bu dönemde romana konu olabilecek ya da olamayacak birçok olay yaşanır. Yazar, bütün bu olayları anbean eserine yansıtamaz. Olayları özetleyerek verir. Çok uzun bir zaman dilimini kapsayan olayları konu alan bir romanda zaman atlaması yöntemi kullanılır.

Aşağıdaki parçada yazar anlatıcı, köyde umduğunu bulamayan Ahmet Celal'in İstanbul'a dönüş hayalini anlatırken özetleme tekniğini kullanmıştır:

"Bunun gerçekleştirilmesi imkânsız bir hayal olduğunu bilmekle beraber gerçekten yolumun ta ucunda bir İstanbul varmış şevkiyle yürümekte devam ediyorum. Yolumun üstündeki dağları, nehirleri, sarp ve çetin geçitleri, Sakarya'yı, Bozdağ'ı, Acıdağ'ı yok farz ederek, hemen hemen, gözü kapalı yürüyorum."

Geriye Dönüş Tekniği: Bir olayı veya durumu anlatırken kronolojik akışı bozarak geçmişe dönmedir. Romanda geçerli zaman şimdiki zamandır. Olaylar şimdiki zaman içinde kurgulanır fakat yazar, ihtiyaç duyduğunda şimdiki zamandan ayrılarak geçmiş zamana döner. Geriye dönüş tekniği genellikle tarihî romanlarda kullanılan bir yöntemdir.

"Buraya geldiğimin bilmem kaçıncı haftası idi.

Mehmet Ali'ye sordum:

— Kadınlarınız niçin yalnız benden kaçıyorlar?

— Yabansınız da ondan, beyim.

Bu 'yaban' lafı, beni önce *çok kızdırdı. Fakat sonra anladım ki Anadolululular, Anadolu köylüleri, tıpkı eski Yunanlıların kendilerinden başkasına 'barbar' lakabını vermesi gibi her yabancıya yaban diyorlar."*

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*

Diyalog Tekniği: İki veya daha fazla kişi arasında geçen konuşma faaliyetine diyalog denmektedir. Yazar, anlatımı tekdüzelikten kurtarmak için diyalog tekniğinden yararlanır.

"Sabaha karşı kadında da uluyacak ses ve takat kalmadı. Bütün ağlamaları, boğazından yukarı çıkmayan derin bir hırıltı hâlini almıştı.

— Emeti Kadın, artık sus. İşte *sıra bize geliyor. Hepimiz Hasan'la beraber gideceğiz, dedim. Kadın, dizlerinin* üstüne *dayanan başını kaldırdı:*

— Ne dedün, ne dedün?

— Dediğim şu: *Bizi de* öldürecekler. *Sonra bütün bu köyü yıkıp yakacaklar. Ondan sonra bırakıp gidecekler.*

— Aman, kaçalım bari. Bir yerlere kaçalım.

— Kaçsan da kaç para eder? Sana, köyde taş taş üstünde *bırakmayacaklar, diyorum. Bir yere kaçmış olsan da iki gün sonra açlığından* ölürsün.

— Vay bak. Yangın kokuları gelmeye başladı."

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*

İç Konuşma: Kahramanın dile getirmediği düşüncelerinin bilincinden kaynaklandığı şekilde, serbestçe, mantıklı bir sıra içerisinde, dil kurallarına uygun olarak doğrudan okura aktarılmasıdır. Modern hikâye ve romanda insanın iç dünyasını okuyucuya aracısız olarak aktarmayı amaçlayan bir tekniktir.

"Gün geçtikçe daha iyi anlıyorum: Türk 'entelektüel'i, Türk aydını, Türk ülkesi *denilen bu engin ve* ıssız *dünya içinde bir garip yalnız kişidir.*

Bir münzevi mi? Hayır, bir acayip yaratık demeliyim. Öyle *ya bir insan tasavvur edin ki hangi* ırktan, *ne cinsten olduğu belli değildir. Kendi vatanı addettiği memleketin dibine doğru ilerledikçe kendi kökünden uzaklaştığını hissediyor. Hissetmese bile etrafında hâsıl olan boşluk, soğuk ve itici hava, ona her an kendi toprağından sökülmüş bir aykırı, bir acayip nebat olduğunu bildiriyor."*

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*

İç Çözümleme: Kahramanların iç dünyasının, duygu, düşünce ve hayallerinin ifade edildiği bir anlatım tekniğidir. Yazar, okuyucu ile anlatıcının arasına girerek kahramanın duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarır; anlattıklarına kendi kişisel duygularını katmamaya özen gösterir.

*"Odasına girince kapıyı kapadı. Boğazı düğümleniyordu. Kendini tuttu ve ağlamadı. Belki son defa gördüğü odasının her tarafına baktı. Yutkundu. A*ğzında yine bir kuruluk vardı. 'Çok mu heyecanlıyım?' *diye sordu kendi kendine. Evet, bir isyan var içinde. Babasına karşı değil. Kime karşı olduğunu anlamıyor. Evden hemen çıkıp gitmeyi düşündü. Evden ve memleketten. Sabahleyin pasaport için teşebbüs etmek. Feriha ile beraber, on gün sonra, Paris. Artık tereddüde lüzum var mıydı?"*

Peyami Safa, *Yalnızız*

Bilinç Akışı Tekniği: Kahramanların duygu ve düşüncelerinin, herhangi bir mantık sırası ve dil bilgisi kuralı endişesi taşımaksızın çağrışım ilkesi doğrultusunda doğrudan doğruya, düzensiz şekilde okuyucuya aktarılmasıdır. Hikâye ve romanda kahramanların iç dünyasıyla okuru baş başa bırakmak amaçlanır.

"Karanlık dehliz. Sarı mumdan heykeller. Fistül var mı? Üç tane. Beyaz eşya ve beyaz gömlekler. Ameliyat lazım, ayağım biraz kısalacak. Böyle çekmek iyi mi? İşitmiyor musun? Soruyorum: Bizim bir Doktor Ragıp vardır. Polis hafiyesi M. Lökok ve adamları siyah pelerinleriyle meyhaneye girerler. Karanlık merdiven, iskelet, hayaletler, kandan bir kurdele, sarhoşlar, silah sesleri, merdivenlerden bir yuvarlanış, havagazı fenerinin altında bir adam görünüp kayboluyor. Doktor Ragıp. Havuzda yıldızlar. Bir limon büyüdükçe büyüyor. Artık bu meseleyi konuşmayalım. Nüzhet'in kahkahası ve Nüzhet'in içi: Zavallı! *diyor o; ben kan, cerahat, irin, ciddi adam, mahzun çocuk sevmem. Ben mesut olmak isterim."*

Peyami Safa, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romanın temasını ve konusunu belirleyiniz.
2. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romandaki çatışmaları belirleyiniz.
3. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* romanının olay halkalarını belirleyerek aşağıdaki şemaya yazınız.

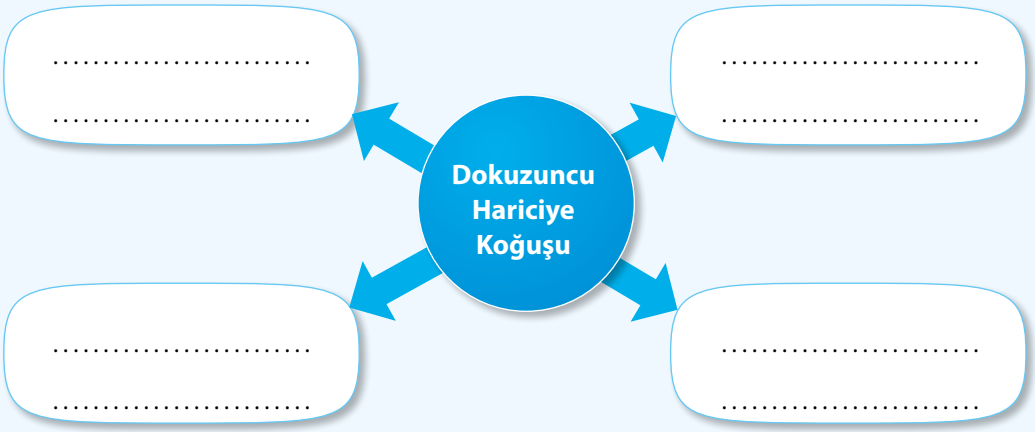

4. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romandaki kahramanların kişiliklerini ve kişilerin özelliklerini belirleyerek aşağıdaki tabloya yazınız.

Roman Kahramanı	Kişilik Özellikleri
Hasta çocuk	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

5. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romandaki mekânların özelliklerini aşağıdaki tabloda uygun bölüme yazınız.

Romandaki mekânlar	....
Mekânların özellikleri	....

6. *Yaban* ile *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* romanlarının anlatıcılarını belirleyip romanlardan alınan aşağıdaki parçalarda kullanılan bakış açılarını tablodaki ilgili yerlere yazınız.

	Yaban	**Dokuzuncu Hariciye Koğuşu**
	Bir gün, bir öğleüstü idi. Kahvenin çardağı altında oturuyorduk. Bizim Mehmet Ali, Bekir Çavuş, Salih Ağa ve Muhtar, hep orada idiler.	Evde kimse yoktu; kapıyı anahtarımla açtım, girdim ve her zamanki âdetimle alt kat sofada epeyce durarak hareketsiz etrafıma bakındım.
Bakış açısı	....	....

7. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romanın dil ve anlatım özellikleri hakkında bilgi veriniz.

8. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romandaki millî ve manevi değerleri belirleyiniz.

9. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romanda hasta gencin ruh hâli ile oturduğu semt arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur?

10. Peyami Safa ile *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*'nun kahramanı hasta gencin benzer özelliklerinden hareketle yazar ile metin arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Peyami Safa (1899-1961)

İstanbul'da doğdu. Küçük yaşta babasını kaybetti. On yaşındayken geçim sıkıntısı sebebiyle çalışmak zorunda kaldı. Kendi kendini yetiştirdi. I. Dünya Savaşı yıllarında öğretmenlik yaptı. 19 yaşında gazeteciliğe başladı. Asrın Hikâyeleri adıyla yayımladığı hikâyeleri okuyucular tarafından beğenildi. Hikâye, roman ve inceleme yazarı olarak tanındı. Para kaygısıyla yazdığı eserlerde Server Bedii takma ismini kullandı.

Eserlerinde genellikle süslü ve sanatlı bir dil kullandı. Uzun cümleler kurdu. Romanlarında ruhsal bunalımda olan ya da bedensel rahatsızlıkları bulunan karamsar insanların sorunlarını dile getirdi. Doğu-Batı çatışması, ahlak çöküntüleri, toplumsal değişim sonucu ortaya çıkan bunalımlar eserlerinde işlediği başlıca konulardır.

Başlıca romanları: *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Sözde Kızlar, Fatih Harbiye, Bir Tereddütün Romanı, Yalnızız...*

Victor Hugo'nun Notre Dame'ın Kamburu adlı oyundan bir sahne

NOTRE DAME'IN KAMBURU

Hemşire Gudule (Gudül) 16 yıl önce güzel bir kız çocuğu dünyaya getirmiş fakat bebeği çalınmış, yerine çirkin bir erkek bebek bırakılmıştır. Beşikteki bu çocuk anlatılamayacak derecede çirkin ve de kamburdur. Hemşire Gudule onu Notre Dame Kilisesi'nin kapısına bırakır.

Claude Frollo (Kılode Folu) ismindeki rahip katedralin önünde bulduğu bu çirkin bebeğe Fransızcada "eksik, tamamlanmamış" anlamına gelen Quasimodo (Kuazimado) ismini vermiştir. Rahip Claude Frollo, Quasimodo'nun manevi babasıdır. Quasimodo yaşı ilerledikçe daha da çirkinleşir. Rahip Claude Frollo ona katedralde zangoçluk görevini verir. Quasimodo çan kulesinde yaşamaya başlar, kimseye görünmemek için kuleden inmemektedir. Zamanla çan sesleri sonucu kulakları sağır olur.

Krallar Günü ve Deliler Bayramı'nın kutlandığı gün Quasimodo en çirkin insanın seçiminin yapıldığı yarışmada birinci seçilir. Yarışmayı kazanan Quasimodo'nun başına papalık tacı giydirilir, eline de papalık asası verilir. Quasimodo, bir tahta konularak Paris sokaklarında gezdirilir. Quasimodo'yu gezdiren insan kalabalığı Greve Meydanı'na geldiğinde güzel bir kadın olan Esmeralda (Esmeralda) meydanda dans etmektedir. Meydandaki herkes onu izlemeye başlar. Esmeralda'yı gören Quasimodo ona âşık olur.

Esmeralda hemşire Gudule'ün çalınan kızıdır. Geçmişiyle ilgili herhangi bir bilgiye sahip değildir. Geçmişiyle tek bağı, boynuna astığı bir bebek patiğidir. Onun sayesinde bir gün annesini bulacağını ummaktadır.

Quasimodo'nun peşi sıra meydana gelen Rahip Frollo, Esmeralda'yı görünce ona ilgi duymaya başlar.

Quasimodo, Esmeralda'yı kaçırma planları yapmaya başlar. Rahip Frollo ona yardım edeceğini söyler. Esmeralda'yı Quasimodo'nun elinden almanın kolay olduğunu düşünmektedir.

Quasimoda ile Rahip Frollo, Paris'in karanlık sokaklarından birinde Esmeralda'yı kaçırmaya çalışırken muhafız bölüğü yüzbaşısı rast gelir ve Esmeralda'yı kurtarır. Quasimodo ve Frollo kaçar. Gece karanlığında Quasimodo'yu tanırlar. Quasimodo yakalanır, çarmıha gerilir, kırbaçlanır. Sırtı kan içindedir. Kendisini seyredenlerden su ister fakat meydandakiler su vermedikleri gibi bir de onunla alay ederler. Suyu Esmeralda getirir. Quasimodo gözyaşlarını tutamaz.

Rahip Frollo hâlâ Esmeralda'yı sevmektedir. Esmeralda kendisini kurtaran yüzbaşıya âşık olur. Rahip Frollo, yüzbaşıyı ortadan kaldırmak için plan yapar. Rahip Frollo'nun amacı yüzbaşıyı öldürmektir. Frollo, yüzbaşıyla Esmeralda'nın buluşmalarını sağlar. Bu sırada yüzbaşıyı bıçaklar ve kaçar. Suç Esmeralda'nın üzerinde kalır. Esmeralda idama mahkûm edilir.

Ouasimodo, idam edilmek üzere kilisenin önüne getirilen Esmeralda'yı sarkıttığı iple kaçırır ve kilisede saklamaya başlar. İnanışa göre kiliseye saklanan kişi katil de olsa tutuklanamamaktadır.

Aşağıdaki parça Esmeralda'nın idam edilmek üzere kilisenin önüne getirilmesinin anlatıldığı bölümden alınmıştır.

Kilisenin tam ortasına düşen büyük kapının önüne gelince araba durdu. Muhafızlar iki yana sıra oldular. Kalabalık sessizleşti. Bu heybetli ve kaygılı sessizliğin ortasında, büyük kapının iki kanadı, sanki kendiliklerinden açılıyormuş gibi, menteşelerinin üzerinde döndüler. Açılırken de kaval sesini andıran ince bir gıcırtı çıkardılar.

O zaman derin kilisenin içi, bütün uzunluğuyla göründü. Binanın her yanı loştu, yasa bürünmüş hâldeydi. Yalnız ta uzakta, büyük mihrabın önünde birkaç mumun ışıldadığı görülüyordu. Kilisenin kapısı, göz kamaştırıcı bir ışıkla parıldayan meydanın ortasında, bir mağaranın ağzını andırıyordu. Ta dipte, kubbenin loşluğu içinde hayal meyal gümüş bir haç seçilmekteydi. Haç, tavandan kilisenin zeminine kadar inen siyah bir kumaşın önüne yerleştirilmişti. Kilisenin içinde kimseler görünmüyordu. Ancak koroya mahsus yerin hemen önündeki ilk sırada birkaç papazın başlarının kımıldadığı belli belirsiz bir tarzda seçilmekteydi. Tam büyük kapı açıldığı sırada kilisenin içinden kalın, yüksek ve monoton birtakım seslerin söylemekte oldukları bir dua işitildi. Bu dua ölüm mahkûmlarının üzerine kesik kesik parçalar hâlinde düşüyor gibiydi.

Karanlıklar içinde kaybolmuş birkaç ihtiyarın söyledikleri bu ilahi, Ölüler Duası'ydı. Duanın her cümlesi parlak güneşin altında duran baharın ılık havasının okşadığı Esmeralda'nın, bu gençlik ve hayat dolu güzel yaratığın üstüne bir kefen gibi çöküyordu.

Halk huşu içinde duayı dinlemekteydi.

Şaşkın bir hâlde olan zavallı kız, kilisenin loş derinliklerine baktıkça görme, düşünme yeteneklerini kaybeder gibi oluyordu. Soluk dudakları dua ediyormuş gibi kımıldamaktaydı. Celladın yamağı arabadan inmesi için yardım etmek üzere yaklaştığı zaman kızın alçak sesle hep Phoebus (Fibes) adını tekrarladığını işitti.

Esmeralda'nın ellerindeki bağları çözdüler. Keçisini de çözdüler, ikisini birden arabadan indirdiler. Keçi nihayet hürriyetine kavuştuğu için neşeli neşeli melemekteydi. Esmeralda'yı sert kaldırım taşları üzerinden yalın ayak yürüterek kapının önündeki merdivenin ilk basamaklarının dibine getirdiler. Boynuna sarılmış olan ip de peşi sıra sürükleniyordu. Bunu gören, kızın arkasından bir yılanın ilerlediğini sanırdı.

Rahip Frollo, Esmeralda'yı Quasimodo'nun elinden almak için serserilerle anlaşır. Serseriler, Esmeralda'yı almak için Quasimodo ile çatışırlar. Rahip Frollo fırsattan yararlanarak Esmeralda'yı kaçırır. Onu idam edileceği Palace de Gröve'e götürür. Esmeralda'ya kendisine teslim olursa onu ölümden kurtaracağını söyler fakat Esmeralda kabul etmez. Rahip Frollo onu cezalandırmak için yıllar önce kızı kaçırılan hemşire Gudule'ün hücresine atar. Hemşire Gudule, Esmeralda'yla boğuşurken Esmeralda'nın boynundaki patiği görür ve onun kendi kızı olduğunu anlar. Hemşire Gudule, onu kurtarmak için çok mücadele eder fakat başaramaz. Esmeralda idam edilir.

Quasimodo Rahip Frollo'yu kilisenin balkonundan aşağı atar. Rahip ölür. O günden sonra da Quasimodo ortadan kaybolur.

Sonraki Kral 8. Charles (Şarl) döneminde, suçluların cesetlerinin atıldığı mahzen açıldığında bir kadına sarılmış hâlde kambur bir erkek cesedi bulunur. Belli ki Quasimodo burada Esmeralda'nın ölü bedenine sarılmış ve ölümü beklemiştir.

Victor Hugo, *Notre Dame'ın Kamburu*

Çeviren: Volkan Yalçıntoklu

ETKİNLİK

Notre Dame'ın Kamburu adlı metni *Yaban* ve *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı metinlerle tür, biçim, dil ve anlatım ile içerik bakımından karşılaştırınız.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

"Bir gün, bir öğleüstü idi. Kahvenin çardağı altında oturuyorduk. Bizim Mehmet Ali, Bekir Çavuş, Salih Ağa ve Muhtar, hep orada idiler. Bahis, harp üzerine ve onun akıbetlerine dairdi. Onlara "İstanbul'un dört devletin askerî işgali altında olduğunu, İzmir'in ta Bursa'ya kadar Yunanlılar tarafından istila edildiğini, Adana'dan henüz Fransızların el çekmediğini, Urfa'da, Antep'te kanlı olaylar cereyan etmekte olduğunu haber veriyor ve her birinin yüzüne ayrı bir dikkatle bakıyordum. Hiçbirinde ne hayret ne dehşet ne de alelade bir alaka izine tesadüf etmedim. Ateşin içinden henüz çıkmış olan Mehmet Ali bile artık bunları geçmiş zamana ait bir masal gibi dinliyordu."

Yakup Kadrı Karaosmanoğlu, *Yaban*

1. *Yaban* romanından alınan parçadaki zamirleri bulup zamirlerin cümledeki işlevlerini belirleyiniz.

2. Aşağıdaki cümlelerde yer alan dönüşlülük zamirlerinin hangi kişi zamiri yerine kullanıldığını tabloda ilgili bölüme işaretleyiniz.

Cümleler	Ben	Sen	O	Biz	Siz	Onlar
Biz kendi kendimizi koruyacağız.						
Anadolu köylüleri, tıpkı eski Yunanlıların kendilerinden başkasına "barbar" lakabını vermesi gibi her yabancıya yaban diyorlar.						
Kendi vatanı addettiği memleketin dibine doğru ilerledikçe, kendi kökünden uzaklaştığını hissediyor.						
(…) beni kendilerinden saymayıp daima manevi bir ezaya mahkûm kıldıkları için, köylülere bir öfke bağlamasın.						

3. "O" kelimesini aşağıdaki tabloda verilen görevlerine uygun birer cümlede kullanınız.

İşaret zamiri	.....
Kişi zamiri	.....

4. Aşağıdaki cümlelerde yer alan belgisiz sıfatları, belgisiz zamir olarak birer cümlede kullanınız.

Birkaç öğrenci top oynuyor.	.....
Bazı insanlar yürüyüş yapıyor.	.....
Birçok insan meraklı gözlerle olayı izliyordu.	.....
Dün bir adam seni arıyordu.	.....
Çoğu yazar bu yanlışa düşüyor.	.....
Başka kişiler olaya farklı bakıyor.	.....

5. Aşağıda verilen cümlelerde altı çizili kelimelerin türünü işaretleyiniz.

Cümleler	İsim	Sıfat	Zamir
Hasta çocuk, tedavi olmak için hastaneye yattı.			
Köyde herkes ona yaban diyordu.			
Sokak lambaları bugün erken yandı.			
Metnin anlaşılırlığı için gerekli bir özelliktir.			
Çocukluğu bu Anadolu kasabasında geçti.			
Sorunları çözmek için uğraşıyordu.			
Bu köyden kaçıp uzaklaşmak istiyordu.			

6. Aşağıdaki parçada noktalama yanlışlarını bulunuz, bulduğunuz bu yanlışları düzeltiniz.

"Eşiklerinde soluk yüzlü, çıplak ayaklı, ürkek ve sessiz çocukların, ellerinde ekmek kabuğuyla ve çerden çöpten yapılmış oyuncaklarla, ağır ağır, düşünerek ve gülmeden oynadıkları bu evlerin arasında kendi evimi ararım ve âdeta güç bulurum; çünkü bunların hepsi benim evim gibidirler."

.....

.....

.....

.....

YAZMA ÇALIŞMALARI

KÜRK MANTOLU MADONNA

Ertesi günü akşam üzeri şirketten ayrılmadan evvel Raif Efendinin masasına gittim. Sağ tarafta üst üste üç göz vardı. Evvela alttakileri açtım; biri bomboştu, ötekinde birtakım kağıtlar ve tercüme müsveddeleri vardı. Üst göze anahtarı sokarken ürperdim: Raif Efendinin senelerden beri oturduğu iskemlede olduğumu ve onun her gün birkaç defa yaptığı hareketi tekrar ettiğimi şimdi fark etmiştim. Acele ile gözü çektim. Burası da boş gibiydi. Yalnız bir kenarda oldukça kirli bir havlu, gazete kağıdına sarılmış bir sabun parçası, bir sefer tası gözü, bir çatal ve (...) burgulu bir çakı vardı. Bunları çabucak bir kağıda sardım. Gözü yerine iterek ayağa kalktım, fakat arka taraflarda herhangi bir şeyin kalmış olabileceği aklıma gelerek gözü yeniden çektim ve elimle içini araştırdım. Hakikaten ta dipte defter gibi bir şey vardı. Onu da alarak diğer eşyanın arasına koydum ve dışarı fırladım. Odanın içinde kaldıkça, Raif Efendi'nin bir daha bu iskemleye oturmaması ve bu çekmeceyi bir daha açmaması ihtimali zihnimden çıkmıyordu.

(...)

Sabahattin Ali, *Kürk Mantolu Madonna*

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Roman yazmak için öncelikle iyi bir okuyucu olmak gerekir. Dikkatli bir okuyucu; olayların nasıl birbirini izlediğini, tip ve karakterlerin nasıl oluştuğunu, mekânlarla karakterler arasındaki ilişkiyi gözlemler, mekânların nasıl betimlendiğini kavrar. Kelimelerin nasıl bir araya gelerek anlamlı yargılar oluşturduğunun farkına varır.

Bir düzyazı türü olan roman, insanın serüvenlerini anlatır. Roman; olay örgüsü, kişiler, yer, zaman, anlatıcı, bakış açısı gibi ögelerin belli bir düzen içerisinde bir araya gelmesiyle oluşur. Bütün bu ögelerin belirli bir düzen içerisinde bir araya gelmesi kurgudur. Roman yazımında ilk olarak tema belirlenir. Temayı sırasıyla olay örgüsü, kişiler, zaman ve mekân izler. Romanın bakış açısı, anlatıcısı, çatışmaları belirlenir.

Kişiler, kişilerin özellikleri, olayın gelişmesindeki rolleri tespit edilir. Tipler ve karakterler belirlenir. Olay örgüsü ile mekânlar arasında ilişki kurulur. Mekânlar betimleme yoluyla tanıtılır.

B. Uygulama

ETKİNLİK

Okuduğunuz bir romanın bir kesitini, bakış açısını ve anlatıcısını değiştirerek yeniden yazınız.

Bakış açısı veya anlatıcı değişikliğinin romanın içeriğini ve anlatımı nasıl etkilediğini değerlendiriniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hazırlıklı konuşma: Ön hazırlık gerektiren konuşmalardır. Hazırlıklı konuşmalar, araştırmaya dayalıdır. Bu tür konuşmalarda bilgi aktarımı ön plandadır. Kitap veya kişi tanıtımı, açış konuşması, açık oturum, münazara, konferans gibi konuşma türleri hazırlık gerektiren konuşmalardır.

Hazırlıklı konuşmada hazırlık, planlama ve sunum aşaması bulunur.

1. Hazırlık

a. Konuyu, amacı ve hedef kitleyi belirleme: Konuşma için birinci aşama konunun belirlenmesidir. Konu belirlendikten sonra ikinci aşamada amaç belirlenir. Konuşmacı, konuya göre amacı belirler. Konunun önemli görülen noktası amacı oluşturur. Amaç, konuşmacının ulaşmak istediği hedeftir. Konuşmacının ulaşmak istediği hedef, bir gerçeği dinleyicilere öğretmek, bilgi ve deneyimleri paylaşmak, kimi gerçekleri ortaya çıkarmak, yerleşik kanı ve düşünceleri değiştirmek olabilir.

Konuşmacı, hedef kitlenin bilgi düzeyini, ilgi alanlarını öğrenmelidir. Hedef kitlenin özelliklerinin bilinmesi mesajların onların anlayabileceği şekilde verilmesini sağlar. Hedef kitlenin öğrenim durumu, yaş dilimi, temsil ettiği sosyal çevre konuşmacının hitap tarzını etkiler.

b. Konuşma konusuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yapma: Konu ile ilgili farklı kaynaklardan bilgi toplanır, gözlem ve inceleme yapılır. Amaç, hedefe ulaşmayı sağlayacak destekleyici bilgilerin elde edilmesidir. Çeşitli kaynaklardan toplanan bilgiler, gözlemler bir araya getirilerek düzenlenir.

2. Planlama

a. Konuşmanın temel bölümlerini belirleme: Hazırlık aşamasında gözlem, inceleme ve araştırma sonucu elde edilen bilgilerin konuşmada hangi bölümde nasıl kullanılacağı belirlenir. Konuşmanın giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belirlenir.

b. Her bölümde vurgulanacak hususları belirleme: Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde konuyla ilgili hangi bilgilerin verileceği belirlenir. Konuşma sırasında verilecek mesajların hangi bölümde verileceği planlanır.

c. Konuşma içeriğini süreye göre düzenleme: Konuşmacı, konuşma süresini hedef kitleyi sıkmayacak şekilde ayarlamalıdır. Konuşma çok kapsamlı tutulursa konunun özüne inilemez. Konuşmacı hızlı konuşmak zorunda kalır.

ç. Konuşma metnini ve notlarını hazırlama: Konuşma metni için elde edilen bilgiler mantıksal bir sıraya konur. Konuşma metni hazırlanırken hedefe ulaşmak için sebep sonuç, kronolojik sıra, sorun çözümü gibi yöntemler belirlenir. Düşünceleri destekleyen istatistiksel bilgilerden yararlanılır. Hazırlanan konuşma metni son olarak gözden geçirilir.

Konuşmaya etkili bir girişle başlanmalı, gereksiz ayrıntılara yer verilmemeli, yalın ve kısa cümleler seçilmelidir. Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları hazırlanmalıdır.

d. Konuşmada kullanılacak görsel ve işitsel araçları hazırlama: Görsellerle desteklenen konuşma, dinleyicinin konuya yoğunlaşmasını, bilgileri akılda tutmasını sağlar. Görseller, dinleyicinin rahatlıkla görebileceği şekilde düzenlenmelidir. Konuşmacı, konuşma yapacağı salonu ve salondaki cihazları kontrol etmelidir.

e. Konuşma provası yapma: Konuşma provası, zaman konusunda bilgi sahibi olmayı sağlar. Konuşmacı ses tonunu ayarlamak için deneme imkânı elde eder. Mükemmel bir sonuç için bol prova yapılmalıdır. Metni ezberlemekten kaçınılmalıdır. Ezberden yapılan konuşmalar dinleyiciyi sıkar.

Prova, tek başına ayna karşısında yapabileceği gibi aile ya da sınıf arkadaşları önünde de yapılabilir.

3. Sunum

a. Mekânı, hedef kitleyi, konuyu ve amacı dikkate alarak konuşma: Konuşmacı, dinleyicileriyle göz teması kurarak dinleyicilerin dikkatinin dağılmasını önler. Ses tonunu alçaltıp yükselterek ilgi canlı tutulur. Konuşmada vurgu ve tonlamaya dikkat edilir. Konuşma jest ve mimiklerle desteklenir. Konuşmada teknolojik araçlar etkili biçimde kullanılır.

Hedef kitlenin eğitim düzeyi, beklentisi konuşmacı için dikkat edilmesi gereken özelliklerdir.

b. Etkili bir başlangıç yapma: Konuşmaya etkili bir başlangıç yapmak önemlidir. İlk cümle akıcı ve kusursuz olmalıdır. Konuşmaya bir soru sorarak, özlü bir söze yer vererek ya da bir öykü anlatarak başlanabilir. Böylece dinleyicilerin dikkati ilk sözden itibaren konuya çekilmiş olur.

Konuşma sırasında "hım, eee, ıı" gibi sesler veya "işte, hani, yani, şey, mesela, atıyorum" gibi kelimeler gereksiz yere ve dinleyiciyi rahatsız edecek düzeyde kullanmaktan kaçınılmalıdır.

Konuşma; deyim, atasözü, vecize, terim, alıntı, kısa hikâye, anı, şiir, fıkra, söz sanatları, istatistiklerden yararlanma gibi unsurlarla zenginleştirilebilir.

c. Önemli noktaları vurgulama-konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanma: Konuşmada önemli noktaların vurgulanması dinleyicilerin ilgisini canlı tutar. Önemli noktalar vurgulanırken "kısacası, özellikle" gibi ifadeler kullanılır.

ç. Konuşmada gerektiğinde özetlemelere başvurabilme: Konuşmada fazla ayrıntıya girmek dinleyiciyi sıkar, dikkatleri dağıtır. Asıl anlatılmak istenen anlaşılmaz. Konuşmacı dinleyicilere bilgi aktarırken özetleme tekniğinden yararlanarak bilgilerin hafızada kalıcı olmasını sağlar.

d. Konuşmayı uygun ifadelerle tamamlama: Konuşmacı, konuşmanın özünü ifade eden cümlelerle konuşmasını tamamlar. Konuşmanın genel iletisini konuşmanın sonunda vurgular.

e. Konuşmayı planlanan sürede tamamlama: Konuşmacı, konuşmasını belirlenen sürede tamamlamalıdır. Konuşmayı uzatmak, sürenin dışına çıkmak dinleyicilerce hoş karşılanmaz.

B. Uygulama

ETKİNLİK

Belirlediğiniz bir konuda hazırlıklı konuşma uygulaması yapınız.

V. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Fırtına azgınlığını artırdıkça artırdı. Sabaha dek yel uludu, kar oradan oraya tozup durdu. Yel tutan yerlerde saatlerce oynaşan kar tozları ancak vadinin kuytularında rahata erişiyorlar, dereleri yığın yığın dolduruyorlardı.

İlk şafakta, ilk aydınlıkta Aygır, yılkılıkları ovaya çekti. Topluluk karın kısmen az olduğu yamaçtan aşağı kayıyordu. Aygır önde idi. Birden duruverdi. Yanına yaklaşan atlar da duruverdiler. Biraz ötelerindeki leşi gördüler. Çılkır'ın leşiydi bu… Rahatça korkusuzca uyuyor gibiydi. Ayaz, bacaklarını, boynunu germişti. Karda benek benek kan izleri görünüyordu. Aygır acı, ağlamaklı bir kişneme bıraktı. Ön sağ ayağı ile hırsla eşindi. Sonra durgunlaştı, başı önüne düştü. Ağlıyordu. Diğer atlar şaşkınlıkları geçince pörsüyüverdiler. Hepsi birden saygı duruşuna geçmişlerdi sanki…

Şımarık yel ve acı soğuk Demirkır'a "yürü" dedi. Matemli topluluk aygırın peşinden düzlüğe indi. Irmağa geldiler, sularını içtiler. Yeniden ovaya döndüler. Birbirlerine bir boyun aralıkla dolaşıp durdular.

Abbas Sayar, *Yılkı Atı*

1-8. soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

1. **Parçaya göre aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle tamamlayınız.**

   a) Parçanın anlatımında …… açısı kullanılmıştır.

   b) Parçada anlatım biçimlerinden …… ve …… kullanılmıştır.

   c) Romanın anlatıcısı…….. kişidir.

2. **Parçanın temasını belirleyiniz.**

3. **Parçada olayın geçtiği yer hakkında bilgi veriniz.**

4. **Parçada kahramanların özellikleri hakkında neler söylenebilir?**

5. **Romanının konusuna göre türü ne olabilir?**

6. **Parçada olayın geçtiği zaman dilimi hakkında bilgi veriniz.**

7. **Romanın kahramanları atlardır. Yazarın kahramanlarını hayvanlar arasından seçmesini değerlendiriniz.**

8. **Parçada zamirleri bulup işlevini belirleyiniz.**

9. **Roman ve hikâye türünün karşılaştırılması ile ilgili olarak aşağıdakilerin hangisinde bilgi <u>yanlışı</u> vardır?**

   A) Hikâyede olay, romanda olaylar zinciri vardır.

   B) Kişi, yer ve zaman ögeleri her iki türde de ortaktır.

   C) Hikâyede kişi sayısı az, romanda fazladır.

   D) Romanda ayrıntılara çokça yer verilir, hikâyede ayrıntıya girilmez.

   E) Hikâyedeki olaylar gerçek, romandakiler kurmacadır.

10. Bizi bu kara vagonlar almış götürüyordu beyim. Hangi dağa, hangi çöle varacağımızı bilmeden gidiyorduk. Sonra Cizre, Musul, Tikrit, Samarra, Bağdat, Kut'ül Amare… Biz bir ateşe girip çıktık, diyeceğim o. Hani Hazreti İbrahim'in girdiği Nemrut ateşi aklıma gelir. Nemrut'un ateşiydi o, başka ne olabilir?

Sevinç Çokum, *Ağustos Başağı*

Bu parçada aşağıdaki zamir türlerinden hangisi <u>yoktur</u>?

A) Kişi zamiri B) İlgi zamiri C) İşaret zamiri

D) Soru zamiri E) İyelik zamiri

11. I. Esma bütün bunları sezinlemiş gibiydi.

II. Sıcakta ona bir söğüt altının serinliğini anımsattı.

III. Çalıştığı fabrika ona bir çift ayakkabı vermişti.

IV. Birileri bu soruna bir çözüm yolu bulmalıydı.

V. Tahammül gücü gittikçe azalıyordu.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde belgisiz zamir vardır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

12. Yusuf, Bilecik'ten aldığı müşterisini Yeniköy'e bırakıp tekrar yola koyuldu ( ) Güneş çekilmeğe başlamıştı ( ) Kıraç ( ) sapsarı toprak ( ) Tozlu üzüm bağları ( ) Nihayet tepeler... Sarı, boz renkler kayboldu.

Bu parçada yay ayraçlarla belirtilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri sırasıyla getirilmelidir?

A) (.) (.) (,) (…) (…) B) (!) (,) (.) (…) (…)

C) (.) (.) (.) (…) (…) D) (,) (,) (!) (.) (.)

E) (;) (.) (,) (.) (.)

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde noktalama <u>yanlışı</u> yapılmıştır?

A) Gör gözlerinle de aklın yatarsa, anlatıver millete.

B) Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır.

C) Zemin bu kadar koyu kırmızıya dönüşünce, bir an için de olsa, belirginliğini yitiriverdi sivilceleri.

D) Köyde kim çaresiz kalırsa, işi bozulursa İstanbul'un yolunu tutar.

E) Şimdi, efendiler, müsaade buyurursanız, size bir sual sorayım.

14. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek hâlinde zamir bulunmaktadır?

A) Sesi çok açmak komşuları rahatsız etti.

B) Bu, dün geç gelen otobüs olmalı.

C) Tırnakları kırılmış, kanıyordu.

D) Sizce bu sorunu kim çözebilir?

E) Soruları düşünmeden cevaplamayınız.

Dünyanın ilk tiyatrosu
Dionysos Tiyatrosu Atina/Yunanistan

6

TİYATRO

Neler Öğreneceğiz ve Neler Yapacağız?

- Tiyatro ve Tiyatro Türleri Hakkında Genel Bilgi
- Temel Tiyatro Terimleri
- Dünya Edebiyatından Bir Tiyatro Örneğinin İncelenen Metinlerle Karşılaştırılması
- Zarf (Belirteç) ve Zarfların Metindeki İşlevleri
- Yazım ve Noktalama Çalışmaları
- 3-5 Dakikada Oynanabilecek Bir Oyun Yazma
- Yazılan Oyunların Sınıf İmkânları Dâhilinde Sergilenmesi

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Tiyatro denince aklınıza hangi kavramlar gelmektedir? Açıklayınız.
2. Roman, hikâye ve tiyatro metinlerinde yöresel söyleyişlere neden yer verilmektedir? Düşüncelerinizi belirtiniz.
3. Aşağıda *Yarın Başka Koruda* adlı oyundan bir parça ile bir sahnenin yer aldığı resim verilmiştir. Bunları dekorun oyuna katkısı yönünden karşılaştırınız.

YARIN BAŞKA KORUDA

BİRİNCİ PERDE

Kırda bir pansiyon evi. Sahne, pansiyonun hem oturma, hem yemek odası olarak kullanılan salonudur. Büfe, koltuklar, birkaç iskemle, yemek masası, duvarda, resimler. Bahçeye açılan giriş kapısı, ayrıca mutfağa açılan bir kapı daha. Yukarı kattan inen bir merdiven. İkindi vakti. Eylül ayının başları. Bahçeden içeri tatlı bir aydınlık vurmaktadır.

Melih Cevdet Anday, *Dört Oyun*

Melih Cevdet Anday'ın Yarın Başka Koruda adlı oyunundan bir sahne

BİRİNCİ METİN

Güngör Dilmen Kalyoncu'nun Kurban adlı oyunundan bir sahne

KURBAN

Mahmut, imam nikâhlı karısı Zehra, oğlu Murat ve kızı Zeynep'le mutlu bir yaşam sürdürmekte iken Zehra hastalanıp yatağa düşer. Uzun süre iyileşemez. Mahmut, konuk olduğu bir köy evinde on beş yaşındaki Gülsüm'ü görür; onunla resmî nikâhla evlenmek ister. Bu evlenme karşılığında Gülsüm'ün ağabeyi Mirza'ya armağanlar verir hatta onun aşırı isteklerine boyun eğmek zorunda kalır. Mahmut'un çocuklarının beslediği koç, gelin eve girerken kurban edilecektir. Ancak Zehra bu evliliğe karşı çıkar.

DEKOR

Mahmut'un evi. Genişçe bir orta oda görülür. Bu oda arkada mağara gibi loş bir iç odaya açılır. Zehra'nın döşeği serilidir. Çok yakın olması gereken dekorda yalnız oyunda geçen ögeler bulunur: Kapı, pencere, ocak, kerevet vb. Pencere dahi dış biçimiyle belirtilmelidir. Sahne önü avludur.

Aşağıdaki bölümde Zehra, köylü kadınlarla eve kuma getirilmesi konusunu tartışmaktadır.

I. KADIN: Üstüne kuma gelen ne ilk ne son kadınsın sen.

III. KADIN: Yasası böyle kurulmuş erkeklerce.

KADINLAR: Erkeklerce.

ZEHRA: Başka bir yasa var benim yüreğimde, onu izleyeceğim.

II. KADIN: Binlerle Karacaören'de binlerle kadının yazgısı bu, sen mi değiştireceksin?

ZEHRA: Nice çoğaltsanız örneği, boş. Bana aykırı. Binler bin, ben birim. Aşımı, ocağımı paylaşırım herkesle, paylaşmam erkeğimi.

HALİME: Yamaçtaki gelin taşını işittin mi?

ZEHRA: *(Duymamış)* Onsuz yapamam ben.

I. KADIN: Ayrılmıyorsunuz ki.

ZEHRA: *(Dalgın)* Mahmut'un sözleriydi bunlar o kızın uğruna. Ben tekrarlıyorum kendim için.

II. KADIN: Bir çatı altındasınız yine.

ZEHRA: Onu Gülsüm kızla paylaşmak tüm yitirmekten beter.

HALİME: Bugün bir şeyler olacak öyleyse. Bin, bin yıldır Anadolu kadınının sustuğu çığlık belki senin yüreğinden fışkırır.

ZEHRA: Onsuz yapamam ben!

HALİME: Yamaçtaki gelin taşını bildin mi?

III. KADIN: At, insan biçimleri seçermiş kişi o kayalara uzun uzun bakınca.

HALİME: Senden önce başka bir Zehra'nın üstüne kuma gelirmiş. Kadın koyup gidememiş evini, ocağını çocuklarından ötürü. Susmuş, beklemiş. Gelin alayını görünce uzaktan öyle bir ah kopmuş ki yüreğinden yanıtlamış dağ taş "Aah!" Anında taş kesilmiş düğüncüler, taş at üstünde taş gelin; taş çevresindeki köylüler.

ZEHRA: *(Öyküyü dinlemiştir, gözleri ışır. Sonra birden değişik bir sesle)* Onsuz yapamayacağını söyledi. "Gülsüm kanıma buyruk." dedi. Bir tırpan yeli duydum topuklarımda kardeşler, biçildim mi ne? Kime tutunurum artık?

(Murat'la Zeynep sevinçle geri girer. Ellerinde koçun ipi, tasması vardır.)

MURAT: Koçu saldık ana.

ZEHRA:*(Çocukların dönmelerinden sanki üzgün)* Ne çabuk döndünüz?

KADINLAR: *(Aynı anda)* Koçu saldınız mı?

MURAT: *(Kıvançlı)* Saldık elbet.

HALİME: *(Kendi kendine)* Ya düğün kurbanı?

(Zehra, kadınların çıkması için sabırsızlığını belli eder.)

III. KADIN: Şimdilik hoşça kal Zehra.

II. KADIN: Bir dileğin olursa yakındayız.

(Kadınlar çıkar.)

MURAT: Götürdük çayırın ortasına, azat ettik. Öyle sevindi ki ellerimi, yüzümü yaladı.

ZEHRA: Sevinir ya hayvancık.

MURAT: Ana!.. Artık ona kimse dokunmaz değil mi?

ZEHRA: Kimse dokunmaz.

MURAT: Azat buzat, yarın ahirette sen de beni gözet, dedim.

ZEHRA: İyi demişsin.

MURAT: Gözlerinden de öptüm, Zeynep de öptü, koç ağlamaya başladı.

ZEHRA: Ah seni!

MURAT: Yeminle ana, her şeyi anlıyor koç.

ZEHRA: Anlar ya!

MURAT: Buraya bizim evin önüne gelmeyeceğini de anladı.

ZEHRA: Tembih etseydin.

MURAT: Onu yakalayıp bir şey yapmazlar değil mi?

ZEHRA: Yok Murat'ım yapmazlar. Azat edilmiş kurbana kimse el süremez.

MURAT: Öyle bir yere saldık ki arkası önü yemyeşil! Nereye gitse ot bulsun. Hem de köyden görünmesin, ne olur ne olmaz.

ZEHRA: Ne iyi, ne iyi.

MURAT: Boynunda ipi de yok, tam azat.

MURAT: Otlar öyle bir olmuş ki ekin sanırsın. Zeynep görünmüyordu. Tam onların içine saldık Karagöz'ü. *(Kaygılı)* Ya babam çok kızarsa?

ZEHRA: Ben izin verdim, derim.

MURAT: *(Ciddi)* Gelin kurbansız kaldı, babam döver bizi be, koçu koyuverdik diye.

ZEHRA: Gelin Murat'ımla Zeynep'imden daha mı değerli?

MURAT: Öyle başıboş görünce yakalayıp kesmezler değil mi bizim Karagöz'ü?

ZEHRA: Kimin haddine? Azat edilmiş kurbanın varamazlar üstüne. Gece olsun, gündüz olsun alnında bir yıldız parlar onun. *(Murat'ın alnından öper.)* Bu yıldızı görenler korkuyla çekilirler. Kurban çünkü Tanrı'nındır.

MURAT: Ya Tanrı'sız biri çıkarsa karşısına?

ZEHRA: Sen işte o zaman gör koçu, gerilir gerilir de, hışımla, öyle bir tos vurur ki böğrüne üç takla atıp yeri öper o, anasından doğduğuna pişman olur ve çabuk toparlayıp kendini kaçamazsa ikinci bir tosu da yer.

Zehra, çocuklarına kurbanlık koçu azat ettirdikten sonra onları masal anlatarak uyutur. Gülsüm, güzel bir ata binmiştir. Bir yanında ağabeyi Mirza, diğer tarafta Mahmut evin kapısına gelir. Kapı sıkı sıkıya kapalıdır. Zehra, pencereden seslenerek kapıyı açmayacağını, geri dönmelerini ister.

Aşağıdaki parça köylülerin kapıyı zorladıkları bölümden alınmıştır.

I. KÖYLÜ: Çabuk olalım.

III. KÖYLÜ: Omuzlayın bre!

MİRZA: Korkma ağabey, yapamaz bir şey.

MUHTAR: Kararsızlık olmaz.

I. KÖYLÜ: Yapamaz be.

III. KÖYLÜ: Çabuk olalım öyleyse.

II. KÖYLÜ: *(Korkuyla)* Vazgeç bacım, çık dışarı.

MİRZA: Çalın çalgıyı be, anasını satayım, gelinse eve gelin gibi girmeli bacım.

(Bir oyun havası çalmaya başlar. Zehra karanlık iç odada gözden yiter. Mahmut kendini tutan iki köylünün arasında kıvranır durur.)

III. KÖYLÜ: Kuvvetli bre, bir daha.

KÖYLÜLER: Hayda!

(Kapı kırılır. Çalgı sesi yükselir. İç odanın kapısı önünde köylüler çarpılmış gibi geriler. Mirza görmemesi için Mahmut'u önler.)

MİRZA: Yok ağabey, ayağını öpeyim, girme içeri. Bakma!

KÖYLÜLER: Bakma!

MAHMUT: Murat'ım, Zeynep'im!

I., II. KÖYLÜLER: *(Mahmut'u tutar.)* Girme içeri, ağam.

III. KÖYLÜ: Şu hâle ne denir Muhtar?

II. KÖYLÜ: Dur yiğidim, o kendi işini kendi görmüş.

MAHMUT: *(Kendini yere atar.)* Zehra'm!

II. KÖYLÜ: Yanlış yaptık Muhtar.

MUHTAR: Bir yanlış ki...

(Kadınlar iç odaya bakar ve birden dönerler. Bütün kişiler donup kalmıştır.)

I. KADIN: İniltiyi işittin mi?

III. KADIN: Bir kuş çırpınırdı.

KÖYLÜLER: Geç kaldık biz.

HALİME: Zehra geç kalmadı.

MUHTAR: Ulak iletin kasabaya.

KADINLAR: Kapıdan taşan lanetle taş kesildi düğün alayı işte, katıldı gelin ve çevresindeki köylüler, esrik.

KÖYLÜLER: Taş kesildik biz.

KADINLAR: Şu odacıktan kızıl lanetle, aah, katıldı Mahmut'un yüreği kapkara.

BÜTÜN KİŞİLER: Taş kesildi sevinç.

Güngör Dilmen Kalyoncu, *Toplu Oyunlar II*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kuma: Aynı erkekle evli olan kadınların birbirine göre adı. **azat:** Serbest bırakılmış olan.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Tiyatro

Oyunda günlük yaşamda karşılaşılabilecek olaylara yer verilmiştir.

Tiyatro, insan yaşamıyla ilgili olayları sahnede canlandırmaya dayanan yazılı eserdir. "Tiyatro" terimi, tiyatro metnini, eserin oynandığı salonu ve sanat dalını karşılayan bir kelimedir.

MÖ VI. yüzyılda bağ bozumu tanrısı Dionysos (Diyonizos) adına düzenlenen dinî törenlerden doğmuştur.

Batılı anlamda tiyatro türü Türk edebiyatına Tanzimat'tan sonra Avrupa'dan gelmiştir. Tiyatronun yerini karagöz, orta oyunu, meddah hikâyeleri, köy seyirlik oyunları ve kukla oyunu adı verilen gele-

neksel tiyatro türleri tutuyordu. Yüzyıllarca varlığını koruyan geleneksel tiyatro, değişen hayat şartlarıyla birlikte varlığını sürdürememiştir.

Tanzimat Dönemi sanatçıları tiyatroyu halkı eğitmek amacıyla faydalı bir tür olarak görmüşlerdir. Tiyatro, dönemin padişahları tarafından desteklenmiştir.

İlk Türkçe oyun, Şinasi'nin 1860'ta Tercüman-ı Ahval gazetesinde yayımlanan *Şair Evlenmesi* adlı tek perdelik komedi türündeki eseridir.

Edebiyatıcedide Dönemi'nde sahneleme tekniğinden uzak, okunmak için oyunlar yazıldı. Tiyatro türü Cumhuriyet Dönemi'nde önem kazandı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında konusunu Türk tarihinden, Türk mitolojisinden alan ve millî duygulara seslenen oyunlar yazıldı. Bunları; toplumsal sorunları, değer yargılarındaki değişimleri ve ruhsal çelişkileri konu alan eserler izledi.

Tiyatro hem göze hem kulağa hitap eden bir sahne sanatıdır. Dekor, kostüm, makyaj, oyuncuların jest ve mimikleri oyuna gerçeklik izlenimi katar.

Tiyatro geniş kitlelere ulaşan bir sanat türüdür. Tiyatroda oyuncular, metinde yazılanları sahnede canlandırırlar.

Okuduğunuz Güngör Dilmen Kalyoncu'ya ait *Kurban* adlı oyunda da görüldüğü üzere tiyatro eserlerinde anlatım karşılıklı konuşma şeklindedir. Tiyatro, konusunu hayattan alır. Tiyatroda konuşma diline yakın bir dil kullanılır, kısa cümleler tercih edilir. Oyuncuların davranışları metinde yay ayraç içerisinde verilir. Oyuncular sözlerini davranışlarıyla desteklerler.

Tiyatronun Bölümleri

Tiyatro üç bölümden oluşur. Bunlar; serim, düğüm ve çözüm bölümleridir.

Serim: Olayın geçtiği yer ve kişiler tanıtılır. Yer ve kişilerin olayla ilgileri ifade edilir. Çatışma sezdirilir.

Düğüm: Giriş bölümünde sezdirilen çatışmaların belirginleştiği, çıkmazların sergilendiği bölümdür. Kişiler, canlandırdıkları karakterlerin kişiliklerine göre konuşurlar. Kahramanlar karar sürecini bu bölümde yaşarlar.

Çözüm: Oyunun son bölümüdür. Olay bir sonuca ulaşır. Sonuç bölümünde konuşmalar kısa ve etkilidir. Gelişme bölümünde oluşan soruların cevapları bu bölümde verilir.

Modern tiyatro türleri; içerdiği konuya ve konunun anlatılış özelliğine göre trajedi, komedi, dram gibi adlar alır.

Trajedi (Tragedya): Hayatın acıklı ve hüzünlü yönlerini ortaya koyan, izleyenlerde korku, acıma duygusu uyandırarak ders vermeyi amaçlayan manzum tiyatro türüdür. Kökeni eski Yunan edebiyatına dayanır.

Eski Yunan'da Dionysos törenlerinde bir şair tarafından Ditirambos adı verilen iki dizelik şiir okunur, koro da bu şiirleri müzik eşliğinde seslendirirdi. Bu törenlerdeki oyunlar daha sonra Thespis (Tespis), Aiskhylos (Aiklos) ve Sophokles (Sofokles) tarafından geliştirildi. Thespis, koronun karşısına bir oyuncu ekledi, Aiskhylos ikinci oyuncuyu, Sophokles üçüncü oyuncuyu ekledi. Dionysos'un acıklı hayatından söz edildiği için bu oyuna tragedya adı verildi.

Bir süre unutulan tragedya, Rönesans Dönemi'nde klasisizmin etkisiyle gelişti. Fransız Racine (Rasin) ve Corneille (Korney) trajedi türünde tiyatro eserleri yazdılar.

Trajediler, konularını tarihten ve mitolojiden alır. Oyunda tek bir olay anlatılır. Kahramanlar eğitimli, soylu insanlar arasından seçilir; krallar, kraliçeler, tanrılar ve yarı tanrılar oyun kahramanı olabilir. Kahramanlar, karakter özelliği gösterir.

Trajedide kaba ve çirkin sözlere yer verilmez. Töre ve geleneklere bağlılıkla ahlak kuralları önemli yer tutar. Öldürme, yaralama gibi olaylar sahnede canlandırılmaz.

Trajedi genellikle beş perdeden oluşur. Üç birlik kuralına uyulur.

Baştan sona aynı olay, yirmi dört saat içinde aynı mekânda geçer.

Günümüzde klasik anlamda trajedi yazılmamaktadır. Trajedi özelliklerinin bazılarını taşıyan oyunlar yazılmaktadır. Türk edebiyatında Abdülhak Hamit Tarhan, Orhan Asena, Turan Oflazoğlu, Güngör Dilmen Kalyoncu trajedi türünde eseri olan yazarlardır.

Kurban adlı tiyatro eserinde üzerine kuma getirilen bir Anadolu kadınının dramı anlatılmaktadır. Olay, Anadolu'nun Karacaören köyünde geçmektedir. Evli ve iki çocuk babası olan Mahmut, karısı Zehra hastalanınca on beş yaşındaki güzel bir kız olan Gülsüm'ü ikinci eş olarak almaya karar verir. Bu duruma karşı direnen Zehra'nın çaresizlik içinde aldığı kararı uygulamaktaki kararlılığı oyuna tragedya özelliği kazandırmaktadır. Zehra, yöredeki insanlarca olağan karşılanan bu olaya karşı çıkar ve bunun üzerine çevresiyle çatışır.

Tiyatronun Yapı Unsurları

Dramatik örgü, yer ve zaman, çatışma, kişi, tiyatronun yapı unsurlarıdır.

a. Dramatik örgü: Tiyatro eserindeki olay örgüsüne dramatik örgü denir. Tiyatro eserinde olaylar neden-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlıdır. Sahnede canlandırılma sebebiyle olay, seyircide gerçeklik izlenimi uyandırır. Olay, çatışmadan doğar.

b. Yer (Mekân): Dramatik örgünün gerçekleştiği yerdir. Olayların geçtiği yer dekor yardımıyla sahnede canlandırılır. Olayların gerçeklik hissi vermesi için dekor ve aksesuarlardan yararlanılır. Oyunun anlaşılırlığını dekor tamamlar. Oyundaki çevre farklılaştıkça sahne de ona göre farklı dekorla yeniden düzenlenir.

c. Zaman: Tiyatroda zaman, olayın başlangıcından bitişine kadar geçen süredir. Bu süre metin yazarı tarafından kronolojik sırayla verilebileceği gibi sonuçtan başlatılıp geriye dönüş tekniğiyle de verilebilir. Yazar, olayı düğüm bölümünden de başlatabilir. Düzensiz zamanın kullanıldığı oyunlarda olay aşamaları karmaşık şekilde sıralanır.

ç. Çatışma: Olay örgüsünü; insanın insanla, insanın doğayla ya da insanın kendisiyle olan anlaşmazlığından kaynaklanan çatışmalar oluşturur. Tiyatro eseri hayatı yansıtır fakat bu bir kurgudur. Kahramanın istekleri engellerle karşılaşır. Çatışma, hayata bakış ve hayatı değerlendirişte kahramanın başkalarıyla olan farklılıklarından doğar.

d. Kişi: Tiyatroda çatışmayı doğuran, kişiler arasındaki mücadelelerdir. Kişiler, oyunun iletisinin izleyiciye ulaşmasını sağlar. Kişiler arasındaki mücadeleler, oyuna yeni boyutlar katar. Tiyatro eserinde de romanda olduğu gibi tip ya da karakterler yer alır.

Tiyatro eserinde insan dışı varlıklara da yer verilebilir. Tiyatro metnindeki kişileri sahnede oyuncular canlandırır. Oyuncular canlandırdıkları kişilere gerçeklik hissi kazandırmak için kostüm, makyaj ve aksesuarlardan yararlanırlar.

Temel Tiyatro Terimleri

adaptasyon: Yabancı dille yazılmış bir eseri, yerli hayata uygun olarak çevirme, uyarlama.

aksesuar: Oyunda konu gereği kullanılan ve sahnede yer alan çeşitli eşya.

aktör: Tiyatro ve sinemada erkek oyuncu.

aktris: Tiyatro ve sinemada kadın oyuncu.

dekor: Oyunun konusunun geçtiği yerin ve çağın özelliklerini belirleyen gereçlerin (eşya vb.nin) tümü ve bunların sahnede düzenleniş biçimi.

diyalog: Oyunda iki ya da daha çok kişinin konuşması.

jest: Oyuncunun rol gereği duygularını yansıtmak amacıyla yaptığı baş, el, kol hareketleri.

kostüm: Oyuncuların oyunun konusuna ve rollerine uygun olarak giydikleri kıyafetlerin genel adı.

kulis: Tiyatroda sahne arkasında oyuncuların hazırlandıkları ve sahneye çıkış sırasını bekledikleri yer.

makyaj: Canlandırdığı tipi oluşturmak amacıyla oyuncunun yüzünde ve vücudunda yapılan boyama ve şekil verme olayı.

mimik: Duygu ve düşünceleri yüz hareketleriyle anlatma işi.

monolog: 1. Oyunculardan birinin kendi kendine yaptığı konuşma. 2. Oyunda bir kişi tarafından anlatılan gülünç olay.

perde: Bir oyunun ana bölümlerinden her biri.

replik: 1. Oyuncunun, sözü karşısındakine bırakırken söyleyeceği son söz. 2. Oyunda karşısındakinin sözüne karşılık verme.

sahne: 1. Bir tiyatro yapısında oyuncuların oynamaları için ayrılmış yerden belli yükseklikte gösteri yapmaya uygun yer. 2. Perdelerin kendi içinde ayrıldığı bölümler.

suflör: Perde gerisinde yer alıp oyuncuların unuttukları sözleri fısıldayarak oyunculara hatırlatan kişi.

tirat: Oyunda oyuncuların bir defada söylediği uzun söz.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdaki kelimelerin anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz ve tahmininizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz.

a. tembih:……

b. tos:……..…….

2. Metin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirtiniz.
3. *Kurban* adlı metnin temasını ve konusunu belirleyip temanın gerçek hayatla ilişkisini belirtiniz.
4. *Kurban* adlı metindeki olay akışını yönlendiren çatışma ve ona bağlı çatışmaları belirleyiniz.
5. *Kurban* adlı metindeki olay örgüsünü belirleyiniz.
6. *Kurban* adlı metindeki kişileri belirleyip olay örgüsündeki işlevlerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Kişiler	Olay Örgüsündeki İşlevleri
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirleyiniz.
8. Metindeki mitolojik ögeleri ve kültürel özellikleri tespit edip bunların metnin anlamına katkısını belirtiniz.
9. Metindeki açık ve örtük iletileri tespit ediniz.
10. Tragedyanın edebiyatımızdaki önde gelen temsilcilerini söyleyiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Güngör Dilmen Kalyoncu (1930- 2012)

Tekirdağ'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Filoloji Bölümünden mezun oldu. Edebiyata ilgisi lise yıllarında şiirle başladı. 1959 yılında tiyatro dalındaki yarışmada tek perdelik *Midas'ın Kulakları* adlı oyunu birincilik ödülü aldı. Bu oyunuyla tanındı. Amerika Birleşik Devletleri'nde Yale ve Washington Üniversitelerinde tiyatro eğitimi aldı. İsrail ve Yunanistan'da tiyatro çalışmaları yaptı. İstanbul Şehir Tiyatrolarında yönetmen yardımcılığı ve dramaturgluk yaptı. TRT İstanbul Radyosunda çalıştı. İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümünde öğretim görevlisi olarak görev yaptı.

Konularını genellikle Türk tarihi ve Yunan mitolojisinde geçen olaylardan seçti. Tarihî konulu oyunlarında çağdaş bir yorumla günümüz toplumunun sorunlarını işledi. Oyunlarında şiirsel bir dil kullandı. *Kurban, Midas'ın Kulakları, Bağdat Hatun, Deli Dumrul, Ben Anadolu, Galile'nin Günahları* tanınmış tiyatro eserlerindendir.

Hazırlık

1. Tiyatro metinlerinin diğer edebî metinlerden farkı nedir? Araştırınız.
2. Geleneksel tiyatro ve modern tiyatro sözlerinden ne anlıyorsunuz?
3. Geleneklerin oluşumu ve toplumdaki düzenleyici gücü hakkında araştırma yapınız.

İKİNCİ METİN

Ali Yürük'ün Türkmen Düğünü oyunundan bir sahne

TÜRKMEN DÜĞÜNÜ

Ahmet; üniversiteyi bitirmiş, askerliğini yapmış bir gençtir. Sütannesi Nesibe ile annesi Elif ona, manavcıların kızı Kerime'yi önerirler. Ahmet'in gönlü Haskız'dadır. Ona âşık olduğunu söyler. Ahmet, Haskız'ı düğünde görmeye gider.

Akşam düğün yeri çok kalabalıktır. Cemal de Haskız'a sevdalıdır. Tefçi Şükriye abladan Haskız'ı oyuna kaldırmasını ister. Şükriye abla Haskız'ı oyuna kaldırmak ister ancak Haskız kendisini Cemal'in oynatmak istediğini anlayınca oynamak istemez.

Bir süre sonra Ahmet düğün evine gelir, Şükriye abladan Haskız'ı oyuna kaldırmasını ister. Haskız, Ahmet'in teklifini kabul edip oyuna kalkar. Cemal, Ahmet'in Haskız'a baktığını anlamıştır. Haskız, Cemal'i görünce yerine geçer.

Ahmet, düğün bitince Haskız'ın penceresinin altına sokulur. Onu sevdiğini ve onunla evlenmek istediğini söyler. Haskız, Ahmet'e kendisiyle evlenmek istiyorsa annesini onu istemeye yollamasını söyler.

Ahmet'in annesi ve ablası bu evliliğe karşıdır. Bu nedenle Haskız'ı kötülerler. Ahmet'in ısrarı karşısında annesi Elif ile ablası Saadet, Haskız'ı istemeye giderler fakat Saadet, kızı istemeden Haskız'ın evinden ayrılır. Annesi Elif, Saadet'e yanlış yaptığını söyler ama Saadet, annesinin sözünü dinlemez.

Saadet'in amacı Ahmet'i Haskız'dan soğutup Kerime'yle evlendirmektir. Elif ana ile Saadet, sonucu öğrenmek için eve gelen Ahmet'e Haskız'ın evinin kötülüğünden söz edip Kerime'yi överler.

Ahmet, annesiyle kız kardeşinin Haskız'ı istemediklerini öğrenir. Annesine ve ablasına yaptıklarından dolayı çıkışır. Annesi pişman olur ve ertesi gün Haskız'ı istemeye gitmeye söz verir. Ahmet ablasına darılır ve artık ona güvenmediğini söyler.

Haskız'ı Cemal de istetir fakat Haskız'ı Cemal'e vermezler. Cemal için gelen dünürcüler ayrıldıktan sonra Ahmet'in annesi Elif ile Saadet içeriye girer. Elif Ana, ne yapıp edip Haskız'ın sözünü alır.

Aşağıdaki parça Ahmet'in annesinden Haskız'ın sözünün alındığı haberini öğrendiği bölümden alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TABLO-2

(Ahmet'in evi aydınlanır. Saadet, Elif ve Nuri evdedir.)

ELİF – İşte böyle oldu oğlum. Sonra da kızı istemeye gittik.

NURİ – İyi olmuş ana. Tatlıya bağlanmasına sevindim.

AHMET – *(Hevesle kapıdan girer.)* Hoş geldin Nuri abi.

NURİ – Hoş bulduk.

AHMET – Hayrola ana, ne oldu?

ELİF – Haydi gözün aydın, verdiler kızı.

AHMET – Heeey!.. Zafer bizimdir...

NURİ – Dur bakalım fazla sevinme, asıl mesele yeni başlıyor.

AHMET – Ne meselesi abiciğim? Sen hayatında hiç hikâye veya roman okumadın mı?

NURİ – Okudum.

AHMET – Öyleyse? Oğlanla kız birbirine kavuşunca hikâye mesut sonla biter.

NURİ – İşte hikâyenin bittiği yerde gerçek başlar. Şimdi nişan masrafı, düğün parası, başlık.

ELİF – Başlık yok.

AHMET – Oh ne iyi, başlık da yokmuş. Ne yapacağız şimdi?

SAADET – Bir tepsi kurabiye yapıp yarın kız evine "Hayırlı olsun."a gideceğiz. Ertesi gün de onlar bize ağız tadı getirecek.

AHMET – İyi canım kolay.

SAADET – Erkek dünürü için 20-30 kişilik yemek hazırlayacağız.

AHMET – Eh o da kolay sayılır.

SAADET – Haftaya kadınların kahve içmesi var ama onun masrafı yok.

AHMET – Nişan için neler alınacak?

SAADET – *(Peş peşe sayarlar.)* Bir altın yüzük, bir altın saat, bir elmas küpe, bir platin yüzük, bir beşibirlik, iki altın bilezik.

ELİF – Bir nişan elbisesi, iç çamaşırı, terlik, çorap, ayakkabı.

NURİ – Babasına, abisine, emmisine, dayısına birer gömlekle kravat.

SAADET – Annesine, teyzesine, yengesine, halasına birer elbiselik.

AHMET – *(Şaşırmıştır.)* Komşulara bir şey yok mu?

SAADET – Nişana yirmi tepsi börekle yirmi kilo helva gidecek.

NURİ – Kız evinin erkek dünürcülere tutacağı şekerle lokumu da biz alacağız.

AHMET – Eyvah, sadece nişana dünyanın parası gidiyor. Daha düğün hiç hesapta yok.

ELİF – Sarmalı düğün mü yapacağız, sarılmalı düğün mü?

AHMET – O ne demek ana?

NURİ – Bizim meşhur yemeğimiz yaprak sarması var ya. Yani 'Yemekli Türkmen düğünü mü yapacağız, yoksa danslı balo mu?' demek istiyor. Dans ederken insanlar birbirine sarılıyor ya.

SAADET – Türkmen düğününde yemek masrafı çok olur.

ELİF – Çok olmaz kızım. Eşimiz dostumuz birer koyun kesip yollayacağı için et masrafımız ortadan kalkar. Her gelen fakir fukara yemek yiyip dua eder.

AHMET – Türkmen düğünü yapalım.

NURİ – Tabi canım, düğün şekline oğlan evi karar verir.

AHMET – Düğün için neler alınacak?

SAADET – Bir düğün elbisesi, manto, döpiyes, gelinlik.

ELİF – Boya ve makyaj takımı, perde, tül, bir halı.

NURİ – Dört koltuk bir kanepe, sehpa takımı, büfe, avize.

SAADET – Buzdolabı, dikiş makinesi, televizyon, tüp gaz.

AHMET – Yeter artık yahu, ne pahalı ağzınız varmış. Nasıl kalkacağız altından?

SAADET – Kızı biz istediğimiz için mecburen alacağız bunları. Eğer kız bizi isteseydi o zaman iş değişirdi.

AHMET – Peki, bu saydıklarınızı almazsak ne olur?

SAADET – Almazsan kızı vermezler.

AHMET – Öyle ya...

SAADET – Ben senin ablanım. İşte seni bu büyük masrafa sokmamak için Kerime'yi istedim, ama bilemedin iyiliğimi.

AHMET – Ben Haskız'la konuşsam da yarısını istemese?

SAADET – Amaaan daha evlenmeden elin kızına yalvarmaya mı başlayacaksın?

ELİF – Kız evine bir de kına davarı gönderilecek.

SAADET – Gerdek gecesi gelin kıza yüz görümlüğü olarak bir altın takacaksın.

AHMET – Ha Saadet, çorbayı biraz daha karıştır bakalım, daha neler bulacaksın? Düğünde oğlan evi olmak ne zormuş?

ELİF – Kız evinin masrafı da bizden aşağı kalmaz.

NURİ – Haydi bakalım düğün seferberliği başlıyor, herkes iş başına.

AHMET – Seferberlik başlıyor ama kim yener, kim yenilirse yenilsin harp tazminatını ben ödeyeceğim.

SAADET – Ha sahi söylemeyi unuttum. Haskız'ı öperken ağzını kokladım, ağzı kokmuyor. Kapılarının arkasıyla hasırın altına baktım, pis değildi evleri. Yavaşça seslendim, duydu. Yani sağır değil. Yürüyüşüne dikkatle baktım, aksamıyor. Bir de hamama götürüp iyice vücuduna bakmalı....

AHMET – Allah'ım bu kadınlar ne çok şey biliyor?

ELİF – Cemal senin önüne mi geçti oğlum?

AHMET – Önemli değil.

ELİF – Aman oğlum önemli olmaz olur mu? "Gelin ata bindi, gör kime indi." derler. Allah muhafaza bir kötülük çıkmasın sonunda? (Kararma)

(...)

Düğün hazırlıklarına girişilir. Cemal, Haskız'ın Ahmet ile nişanlanmasını çekemez. Haskız'ın Ahmet'le zorla nişanlandırıldığını düşünür. Düğün günü yolu keserek Haskız'ı kaçırmayı planlar. Kerime olup biteni Cemal'e anlatır ve Cemal de düşüncesinden vazgeçer.

Şükriye ile Nesibe ana Haskız'a erkeğine göz açtırmamasını; açtırırsa başka yerlere sapabileceği konusunda öğütler verirler. Haskız aldığı terbiyenin buna engel olduğunu söyler. Cemal, Ahmet'i gerdeğe soktuktan sonra Kerime'yi kaçırır.

Ali Yürük, *Türkmen Düğünü*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Komedi (Komedya): Kişilerin ve toplumun aksayan, gülünç yönlerini göstererek ders vermeyi amaçlayan tiyatro türüdür. MÖ V. yüzyılda Yunanistan'da ortaya çıkmıştır. Türün ilk temsilcisi Aristophanes'tir (Aristofanes). Orta Çağ'da rastlanmayan komedi, Rönesans sonrasında klasisizmin etkisiyle Fransa'da yeniden ortaya çıkmıştır. Türün başarılı temsilcileri Fransız edebiyatında Molière (Molyer), Rus edebiyatında Gogol'dur. Başlangıçta nazımla yazılan komediler XVII. yüzyıldan itibaren düzyazı şeklinde yazılmaya başlanmıştır.

Komediler, konularını günlük hayattan alır. Kişilerin ya da toplumun aksak yönleri gösterilerek seyirciyi güldürürken düşündürmek amaçlanır. Kahramanlar, halk tabakasından kimselerdir. Üç birlik kuralına uyulur. Öldürme, yaralama gibi çirkin olaylar sahnede canlandırılır. Kaba sözlerden, şakalardan, söz oyunlarından kaçınılmaz.

Komedi Çeşitleri

1. Karakter Komedisi: İnsanların gülünç ve aksak yönlerini gösteren komedi türüdür.

2. Töre Komedisi: Toplumun gülünç ve aksak yönlerini gösteren komedi türüdür.

3. Entrika Komedisi: Seyircide merak uyandırmayı ve onu şaşırtarak güldürmeyi amaçlayan komedi türüdür. Entrika komedisinde seyirciyi güldürmekten başka amaç gözetilmez.

Türk edebiyatında komedi türünün ilk örneği Şinasi'nin *Şair Evlenmesi* adlı oyunudur. Ahmet Vefik Paşa, Moliere'in komedi türündeki oyunlarını Türkçeye çevirmiştir. Recaizade Mahmut Ekrem, komedi türünde eserler yazmıştır. Millî Edebiyat Dönemi'nde Musahipzade Celâl, konularını Osmanlı tarihinden alan oyunlarında dönemin aksak ve gülünç yanlarını sergilemiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde Vedat Nedim Tör, Ahmet Kutsi Tecer, Necati Cumalı, Oktay Rıfat, Güngör Dilmen, Haldun Taner gibi oyun yazarları komedi türünde eser vermişlerdir.

Okuduğunuz *Türkmen Düğünü*, Türk düğün, örf ve âdetlerini anlatan komedi türünde yazılmış bir oyundur. Üniversiteyi bitirip köyüne dönen Ahmet'in evlilik öncesinde yaşadıklarının anlatıldığı oyunda Emirdağ'ın kültürel özellikleri de yer almaktadır. Ahmet ile Haskız'ın evlilik kararından hareketle düğün âdetlerinin konu edildiği oyun Türk tiyatro seyircisinden büyük ilgi görmüştür. Yazar Ali Yürük'ün "Bu benim hikâyemdir." dediği *Türkmen Düğünü*'nün ön sözünde örf ve âdetlerini kaybeden bir milletin tarihin doğal seyri içerisinde eriyip yok olmasına kimsenin engel olamayacağı belirtilmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Türkmen Düğünü* adlı metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.
2. *Türkmen Düğünü* adlı metindeki mizah unsurlarını belirleyip mizah unsurlarının oyuna katkısı hakkında bilgi veriniz.
3. *Türkmen Düğünü* adlı metinde geçen "Ha Saadet, çorbayı biraz daha karıştır; bakalım daha neler bulacaksın?" sözüyle anlatılmak istenen nedir?
4. *Türkmen Düğünü* adlı metindeki şahısları ve bu şahısların kişilik özelliklerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Metindeki Şahıslar	Şahısların Kişilik Özellikleri

5. *Türkmen Düğünü* adlı metindeki dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
6. *Türkmen Düğünü* adlı metindeki millî ve manevi değerler ile sosyal ögeleri belirleyiniz.
7. *Türkmen Düğünü* adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.
8. *Türkmen Düğünü* adlı metni metin ve yazar arasındaki ilişki açısından değerlendiriniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Ali Yürük (1940-….)

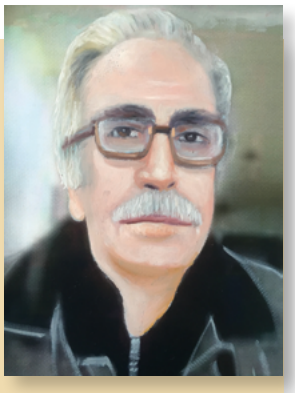

Afyon'un Emirdağ ilçesinde doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünden mezun oldu. İstanbul Şehir Tiyatrosunda ve TRT'de çalıştı.

Tiyatro sanatının inceliklerini öğrendi. Çalışırken piyes de yazmaya başladı. İlk oyunu *Çatallı Köy*'dür. 1966'da Ankara Devlet Tiyatrosunda oynanan oyun büyük ilgi gördü. İtalyancaya çevrildi.

Türkmen Düğünü sanatçının ikinci oyunudur. *Türkmen Düğünü* bir milletin düğün âdetlerini anlatan dünyadaki ilk tiyatro eseridir. Eser, sahnelendiği her yerde büyük ilgi görmüştür.

Hazırlık

1. Konusu tarihten alan bir oyun izlediniz mi? İzledinizse anlatılanlarla gerçek olayları arkadaşlarınızla değerlendiriniz..
2. Tiyatro metinleri ile roman ve hikâye metinlerini şekil özellikleri bakımından karşılaştırınız.
3. Aşağıdaki görselden hareketle tiyatroda dekor ve kostümün rolünü belirleyiniz.

Orhan Asena'nın Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe adlı oyunundan bir sahne

ÜÇÜNCÜ METİN

TOHUM VE TOPRAK

*III. Selim'in ıslahat hareketlerinden memnun olmayanlar, yeniçeriyi de yanlarına alarak isyan edip III. Selim'i tahttan indirirler, tahta IV. Mustafa'yı geçirirler. Rus Savaşı'nda görevli olan Alemdar Mustafa Paşa, olayı öğrenir öğrenmez yanındakilerle birlikte İstanbul'a döner. Alemdar Mustafa Pa*şa'nın İstanbul'a yürüdüğünü öğrenen isyancılar, o gelmeden *III. Selim'i öldürürler. Alemdar Mustafa Paşa, IV. Mustafa'yı tahttan indirir, yerine II. Mahmut'u tahta çıkarır.*

Aşağıdaki bölümde II. Mahmut'un Alemdar Mustafa Paşa'yı sadrazam olarak görevlendirmesi anlatılmaktadır.

BİRİNCİ PERDE

29 Temmuz 1809

BİRİNCİ SAHNE

Topkapı Sarayı'nda bir dehliz.

Tam fonda, arada dar bir aralık bırakan bir pano Topkapı'nın o esrarlı, rutubet kokan, basık ve dar dehlizlerinden birini meydana getirmektedir. Pano üzerinde kafesli, vitraylı pencereleriyle, gizli kapılarıyla Topkapı mimarisi işlenebilir.

Vakit gece, sahne loş. Çıt yok.

Amber Ağa girer. Yetmişlik bir harem ağası. Filozof bir görünüşü vardır. Sahnenin önüne doğru ağır ağır ilerler, parmağını dudaklarına götürerek seyirciye bir sus işareti verir.

AMBER AĞA – Susun, susun sayın bayanlarım, sayın baylarım;

Dinleyin bu eski çağlar artığı,

İhtiyar Arap'ı, sözünü söylemek için sizinle,

Yüz elli yıllık uykusundan uyandı.

Ama siz dediklerine değil onun,

Demek istediklerine bakın asıl.

Boğuşadursun kinler, hırslar önünüzde,

Bakın gölgeleri geride nasıl.

Yetmişlik bir ihtiyarım, fark ettiniz elbet,

Adım Amber Ağa.

Üç saltanat gördüm, üç devir yaşadım, bu sarayda.

Nasıl geldiler, nasıl gittiler,

Bilirim hep.

Sebep diye gösterdikleri tarihin,

Değil sebep.

Bırakın da dalkavuk tarihi bir yana,

Beni dinleyin.

Çünkü ben kıyıcığından gözetlemedim,

Ortasında yaşadım her şeyin.

(…)

(İkinci Mahmut, Hünkâr İmamı Ahmet Ağa ile birlikte girer. Amber Ağa ile Mehmet Bey saygı duruşuna geçerler.)

II. MAHMUT – *(Amber Ağa'ya)* Ağa! Alemdar Paşa'yı burada bekleriz. Kendilerini münasip bir şekilde karşılayınız.

(Amber Ağa etek öpüp çıkar.)

II. MAHMUT – *(O sıralarda yirmi dört yaşlarında kadardır, Lala Mehmet Bey'e döner.)* Ne dersiniz bu olan bitenlere?

MEHMET BEY – Sultanım!..

II. MAHMUT – Korkunç bir gecenin içinden çıktık, bir garip aydınlığa. Bilmem haksızlık mı olur dersem? Hâlâ ben kendimi boşlukta hissediyorum.

MEHMET BEY – Bu devletin er geç size ihtiyaç duyacağını biliyordunuz Hünkâr'ım.

II. MAHMUT – *(Düşünceli)* Ruslarla ve İngilizlerle uğraşır dururuz dışarıda. İçerde fitne fesat eksik olmaz. Karındaşımız Mustafa saltanat davasından vazgeçmez. O bize kıymıştı, ama biz kıymayız ona. Kabil'in yolundan gitmedik. Gerçi ama Kabil'in yükünü taşırız. Devletin temellerinin artık çürümeye yüz tuttuğunu görürüz, anlarız. Ayağımız bir kere sürçmesin, en altta kalacağımızı biliriz. Ben bütün bunları omuzlamaya hazırım lala.

Ama omuzlayamadığım, omuzlayamayacağımdan korktuğum bir yük var üzerimde. Bu sırrı ilk defa burada ve bu anda açıyorum.

MEHMET BEY – Hükümdarların minnet borcu olmaz Hünkâr'ım, kastettiğiniz buysa.

II. MAHMUT – Bir insan olarak canım, bir hükümdar olarak tahtım, birinden biri bile olsa çok ağır benim için. *(Şahane bir ızdırapla kaldırır başını.)* Ben hükmetmek isterim lala.

MEHMET BEY – Hükmedeceksiniz Hünkâr'ım. Osmanoğullarının bütün gücü, bütün kudreti sizin elinizde artık.

II. MAHMUT – Benim üstümde bu ağır minnet borcu lala! Az sonra şu kapıdan girecek, tanımadığım biri... Denemediğim biri... Benden hiçbir şey almamış, bana hiçbir şey borçlu olmayan biri. Beni ölümün kıyısından çekip almış, hükmedeyim diye şu tahta oturtmuş biri.

AHMET AĞA – İltifatı şahaneniz soyunu, sopunu ihya edebilir.

II. MAHMUT – Edemez.

AHMET AĞA – Rüyasında göremiyeceği bir hilatle şereflendirebilirsiniz.

II. MAHMUT – Kabul etmez, sanırım.

MEHMET BEY – Ne umabilir Hünkâr'ımız efendimizden?

II. MAHMUT – Bir bilsem. *(Sessizlik)* Yalnızca alacaklı kalmak isteyen bir alacaklı belki de. Benim gibi bir hükümdardan alacaklı.

AHMET AĞA – Öyleyse çok şey ister.

MEHMET BEY – Bir hükümdarın bile veremiyeceği kadar çok.

II. MAHMUT – İşte beni tedirgin eden bu. Korkarım: Kurtarıcımıza haksızlık etmeyelim diye haklarımızı da üste vermeyelim. *(Ağır ve düşünceli)* Ben hükmetmek isterim lala! Yapmak istediğim çok şey var. Tebaama karşı her yerde, her zaman tek görünmek isterim. Sevabını da bana yazsınlar yapacaklarımın, hatasını da. İyi günlerini de benden bilsinler isterim, kötü günlerini de.

MEHMET BEY – Bir hünkâra da bu yaraşır.

II. MAHMUT – Bu gün iki defa yanılttı bizi. Eyüp Sultan'da aradı gözlerimiz kendilerini, bulamadı. Sonra o padişah ve millet hainlerinin peşine düşmüş olduğunu işittik. Fermanımızı, iznimizi istemeden. *(Gülümser)* Vefalı ve namuslu. Bir dağlı vakarı var, hoşumuza gider ama bir de anane var, teşrifat var. Bizi bile kınarlar günü gelince.

(Amber Ağa girer.)

AMBER AĞA – Alemdar Paşa ve yaranı!

II. MAHMUT – *(Ayağa kalkar.)* Kurtarıcımızı ayakta karşılamak dileriz.

(Sağdan Alemdar ve tarihte Rusçuk Ayanı adını almış olan Ramiz Efendi, Galip, Behiç, Tahsin, Küçük Refik, Zeki, İdris efendiler girerler.)

ALEMDAR – *(Pek sade bir şekilde selamlar Hünkâr'ı, sonra Hünkâr'ın iznini beklemeden konuşur.)* Ah efendim, biz ne niyetle çıkmıştık yola. Amcanız cennetmekân Selim Han'ı tahta çıkarmak isterdik. Kısmet sizinmiş, mübarek olsun.

II. MAHMUT— *(Garip bir duygu içindedir, gözleri Alemdar'ın belindeki elmas kakmalı hançere takılmıştır.)*

ALEMDAR – *(Bu bakışın farkına varır.)* Her ne kadar huzura silahsız varılırsa da Hünkâr'ım, amcanızın hediyesidir, eksik etmem üstümden. Bağışlayın.

II. MAHMUT – Zarar yok Paşa zarar yok. Bildiğiniz gibi yapın. Bu erkân ve rical önünde size minnetimizi ifade

etmek için sabırsızlanırdık.

ALEMDAR – İltifat buyursunuz Hünkâr'ım,

II. MAHMUT – Oturmaz mısınız?

(Önce Mahmut, sonra diğerleri yerlerini alır.) (Bir süre sessizlik)

ALEMDAR – *(Yine izin beklemeden)* Çok uzaktan geliriz Hünkâr'ım, bir serhat şehrinden, Rusçuk'tan.

Gelecektik, çok az kalacaktık, işimizi görüp gidecektik. Cennetmekân amcanız nasıl olsa başladığı işleri bitirecekti. Çığırından çıkmış ocaklıya haddini bildirmek üzereydi, şerre alet olmuş ulemayı tanırdı, Anadolu'da halkı birbirine düşürerek zorbalıklarını yürüten zeamet beylerini itaat altına almak isterdi, devlete içerde eski gücünü, itibarını kazandıracak birtakım tedbirler düşünürdü. Gerçi çok yeni şeylerdi bunlar, ama yararlı şeylerdi, gerekli şeylerdi. *(Durur, İkinci Mahmut'un yüzüne bakar, İkinci Mahmut'un yüzü bir heykel yüzü gibi hareketsizdir.)* Geldik, başka şeyler gördük. Hayal etmediğimiz, bizi ta yüreğimizden vuran birtakım kahredici ızdıraplar... Tek tesellimiz, tek umudumuz siz kaldınız. *(Tekrar durur, tekrar bakar Mahmut'un yüzüne, Mahmut'un yüzü o mermer katılığındadır yine.)* Ne var ki bu kanlı sarayda, bu fesat yuvasında, bu... Bu iyiyle kötünün, akla karanın, dostla düşmanın birbirinden ayırt edilmediği berzahta sizi emin ellerde görmek isteriz. *(Etrafına ateş saçan bakışlarla bakar ve tekrarlar.)* Emin ellerde.

(Bir süre sessizlik)

II. MAHMUT – Peki, sizce bu emin eller hangi ellerdir, kimin elleri?

ALEMDAR – Biz dağlı insanlarız Hünkâr'ım! Gerçi yarânım, cennetmekân Selim Han'ın rahlesi önünde bir hayli bulundular ama ben saray adap ve erkânını bilmem. Belki de başka türlü söylemem gerekirdi. Bağışlayın ve izin verin içimizden geldiği gibi konuşalım.

II. MAHMUT – Söz sizindir Paşa! Bildiğiniz gibi konuşabilirsiniz.

ALEMDAR – Bu sarayda daha dün bir tacidar boğazlandı. Bir tek kusuru vardı; etrafındakilere güvenmek. Bir tek noksanı vardı: insana insan olduğu için değer vermek. Onun içindir ki kahredici yumruğunu tam zamanında kullanmadı.

II. MAHMUT – Doğru söylersin Paşa! Bir hükümdar nereye kadar sevip okşıyacağını, nereden öte vuracağını bilmeli.

ALEMDAR – Size inanıyoruz Hünkâr'ım, size güveniyoruz. Ama şu çatı altında her şeyin, herkesin bir yüzü karanlıkta.

II. MAHMUT – Anlıyorum. *(Ayağa kalkar.)* Sizin kendinizden başka, kendinizden özge kimseye güveniniz yoktur.

ALEMDAR – *(Sadelikle)* Beli sultanım!

II. MAHMUT – Benimle bile olmadıkça hayatım üzerinde ve yaptıklarım üzerinde daima birtakım kaygılarınız olacak.

ALEMDAR – *(Aynı sadelikle)* Beli sultanım!

II. MAHMUT – Hayatımı kurtardınız, bu hayattan emin olmak istersiniz. Bana bir taht verdiniz, bu tahttan emin olmak istersiniz.

ALEMDAR – Beli sultanım!

II. MAHMUT – *(Yüzünün tek çizgisi oynamaksızın)* Çelebi Mustafa haininden boşalan sadarete sizi münasip görürüz, ne dersiniz?

ALEMDAR – *(Sadelikle)* Biz de bunu isteriz Hünkâr'ım. Çünkü bu mihnet gayyasında paçamızı sakınalım

dersek dibe gitmekten kurtulamayız.

II. MAHMUT – Sadaret sizindir. *(Sola, çıkış kapısına doğru yürür.)*

ALEMDAR – Bir şey daha hünkârım!

II. MAHMUT— *(Durur.)*

ALEMDAR – Padişah ve millet hainlerini toplayıp getirdim. Şu kapının ardında bekleşirler. İsterdik ki bir kere de Hünkâr'ımız efendimizle yüz yüze gelsinler.

II. MAHMUT – Bizim size itimadımız tamdır, onlar hakkında daha adaletli olacağınıza inanırız.

(Çıkar, onu Ahmet Ağa ile Mehmet Bey takip eder.)

ALEMDAR – *(Yanındakilere)* Gerçi sadareti aldık ama Hünkâr yanında itibarımızı kaybettik.

KÜÇÜK REFİK EFENDİ – Belki de Hünkâr'a zaman bırakmalıydık.

ALEMDAR PAŞA – Bu zamanın bizden yana mı öbür yana mı işleyeceğini bilemezdik.

TAHSİN EFENDİ – Hünkâr'ı âdeta zorladık bizi seçmeye.

ALEMDAR – Hünkâr'ı zorlamamız gerekiyordu. Cennetmekân Selim Han'ın başladığı işleri bitirmemiz gerekiyordu.

RAMİZ EFENDİ – Mademki artık o yok. Onun yakınları olarak, fikir ve kaygılarını yakından bilen yâranı olarak...

ALEMDAR PAŞA – Selim Han'ın hâl'inden sonra hayatınızı tehlikede görerek birer birer kopup bana geldiğinizde size söz vermiştim, hatırlar mısınız? "Ya devlet başa, ya kuzgun leşe" diyerek. Muradımız layık olmadığımız, layık olmayacağımızı bildiğimiz, düşümüzde bile görmediğimiz bir makamda sefa sürmek değildir. Selim Han'a yetişemedik, yetişseydik işimiz burada bitecekti. Yeğeni olan genç hükümdara gelince umutlarımızın ne kadarını ona bağlayabiliriz, bilemeyiz. Saray dedikleri şu yarasalar tüneğine bakın, Ocaklının melanetini görün. Yüreğini bize, biz kurtarıcılarına kapamış genç Hünkâr'ınızın duygularını keşfetmeye çalışın ve bizi bu makamda ne türlü mihnetin, ne türlü cefanın beklediğini anlayın.

Sizi bu kadar çetin bir kader birliğine zorlayamam. Yeminleriniz iade edilmiştir. Tek başıma da kalsam, yolumda yürüyeceğim.

RAMİZ EFENDİ – Ben de sizinle beraberim.

BEHİÇ EFENDİ – Ben de.

KÜÇÜK REFİK EFENDİ – Ben de.

TAHSİN EFENDİ – Ben de.

ZEKİ EFENDİ – Ben de.

GALİP EFENDİ – Ben de.

İDRİS EFENDİ – Ben de.

ALEMDAR PAŞA – Yolumuzun üstünde bizi ne bekler, bilemeyiz. Ama bu yolu yürüyeceğiz.

DİĞERLERİ – Yürüyeceğiz...

(...)

İsyancıların elebaşları Alemdar Mustafa Paşa'nın huzuruna çıkarılır. İsyancılar içerisinde Bayburtlu Süleyman, Alemdar Mustafa Paşa'nın dikkatini çeker. Bayburtlu Süleyman başına gelecekleri bilmektedir. III. Selim'i kendilerinin öldürmediğini, sorumluların saraydaki kavuklular arasında aranması gerektiğini söyler. Alemdar Mustafa Paşa onu dinleyecek durumda değildir. Süleyman hakkında ölüm emri verir.

Orhan Asena'nın Tohum ve Toprak adlı oyunundan bir sahne

Aşağıdaki bölümde cezasını çekmek üzere Alemdar'ın huzurundan ayrılmadan önce Bayburtlu Süleyman'ın Alemdar'a söyledikleri yer almaktadır.

SÜLEYMAN – Bir dakika Paşa! Bana Bayburtlu Süleyman derler. Bayburt'tan gelirim. Bir Anadolu kasabasından. Gelirken bir tek isteğimiz vardı. Devletimiz ve padişahımız efendimiz için serhat boylarında savaşmak. Kader bizi nerelere çıkardı.

Paşa! Rusçuk'tan gelirsin. Bir halk çocuğusun, duyarız. Sertsin, namuslusun, adilsin bunu bize karşı davranışında da görürüz. Vefalısın, sadıksın, açık sözlü ve dürüstsün. Bu velinimetin efendin Cennetmekân Selim Han'a bağlılığından belli olur.

Paşa! Köyümde rençperlik yapardım ben. Tohumu bilirim, toprağı bilirim. Tohumun çabasını, toprağın direncini bilirim. O ölüm kalım kavgasını bilirim. Her toprak her tohumu yaşatmaz Paşa. Biz ise toprağı yalnızca yaşattığı tohumdan göğerttiği filizden tanırız. Ya yaşamayanlar... Boğulanlar... Toprak altında çürüyenler...

Paşa! Bu toprak sana uygun toprak değil. Bize yaramadı, sana da yarayacağı yok, sağlıcakla kal. *(Çıkar, diğerleri de onu takip eder. Bir süre sessizlik olur. Alemdar Paşa hareketsiz onun çıktığı kapıya bakmaktadır. Yüzü gergin ve soluktur...)*

Alemdar Mustafa Paşa isyancıları cezalandırdıktan sonra Sened-i İttifak adıyla anılan anayasal nitelik taşıyan belgeyi yürürlüğe koydu. Anlaşmayı imzalayan ayanlara çeşitli haklar tanıdı. Nizam-ı Cedit'i yeniden kurdu. Başlattığı reform hareketleri hem sarayca hem de yeniçerilerce şüpheyle karşılandı. Ayşe Sultan, bir cariye olan Kamertap'ı, Alemdar Mustafa Paşa'yı zehirlemekle görevlendirdi. Alemdar Mustafa Paşa'ya âşık olan Kamertap, Ayşe Sultan'ın isteğini yerine getirmedi.

18 Kasım 1808'de yeniçeriler isyan ettiler, Alemdar Mustafa Paşa'nın kaldığı konağa saldırdılar. Sekbanların karşı koyması üzerine konağı ateşe verdiler. Saraydan beklediği yardım gelmeyince Alemdar Mustafa Paşa, bütün ısrarlarına karşın kendisini terk etmeyen Kamertap'la konağın bodrumundaki barut deposunu ateşleyerek içeri girmeye çalışan yeniçerilerle birlikte öldü.

Orhan Asena, *Tohum ve Toprak*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

adap: Töre, yol, yöntem. **beli:** Evet. **berzah:** Uzun ve dar yol; zor, güç. **cennetmekân:** Cennetlik. **fitne:** Karışıklık, kargaşa. **gayya:** Kuyu. **kuzgun:** Birçok karga türüne, özellikle kara kargaya verilen ad. **melanet:** Büyük kötülük, lanetlenecek iş veya davranış. **mihnet:** Sıkıntı, eziyet. **rical:** Yüksek makamlardaki devlet adamları. **serhat:** Sınır, sınır boyu. **tacidar:** Taç sahibi, padişah. **ulema:** Bilginler.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Dram: Acıklı ve üzüntülü olayları, kimi zaman güldürücü yönlerini de katarak konu alan sahne oyunudur. XVIII. yüzyılda klasisizme tepki olarak doğan romantizmle birlikte ortaya çıkmıştır.

Trajedi ve komedideki üç birlik kuralına uyma zorunluluğu yoktur. Hayatın hem acıklı hem gülünç yanları birlikte verilir. Olaylar tarihten ya da günlük hayattan alınabilir. Kişiler toplumun her kesiminden olabilir. Çirkin olaylar sahnede canlandırılabilir. Dram, üç veya beş perdeden oluşur, nazım ve nesir şeklinde yazılabilir.

Dram türünün ilk örneklerini İngiliz William Shakespeare (Vilyım Şekspir) (1564-1616) vermiştir. Dramın ilkelerini Fransız yazar Victor Hugo (1802–1885) *Cromwel (Kromvel)* adlı eserinin ön sözünde belirlemiştir.

Türk edebiyatında dram türünün ilk örnekleri Tanzimat Dönemi'nde Namık Kemal'in yazdığı *Zavallı Çocuk* ve *Vatan yahut Silistre* adlı oyunlardır. Dramın başarılı örnekleri Cumhuriyet Dönemi'nde görülür. Reşat Nuri Güntekin, Faruk Nafiz Çamlıbel, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Kutsi Tecer, Oktay Rifat Horozcu, Turgut Özakman, Necati Cumalı gibi oyun yazarları dram türünde eserler vermişlerdir.

Okuduğunuz *Tohum ve Toprak*, dram türünde üç perdelik bir tiyatro eseridir. Konusunu Osmanlı tarihinden almaktadır. *Tohum ve Toprak* adlı oyun,1809 yılında II. Mahmut'un tahta çıkması ile onu tahta çıkaran Alemdar Mustafa Paşa'nın yeniçerilerce öldürülmesine kadar geçen üç aylık sürede yaşananları anlatmaktadır.

III. Selim, Batı'daki modern orduları örnek alarak Nizam-ı Cedit adında yeni bir ordu kurmuş; yeni orduyu kendileri için bir tehlike olarak gören yeniçeriler, Kabakçı Mustafa adlı bir yeniçeri ağasının önderliğinde isyan etmişlerdir. III. Selim tahttan indirilmiş, yerine Şehzade IV. Mustafa tahta çıkarılmıştır. Alemdar Mustafa Paşa III. Selim'i tekrar tahta çıkarmak için çalışırken III. Selim isyancılar tarafından öldürülmüştür. Alemdar Mustafa Paşa, IV. Mustafa'yı tahttan indirerek yerine II. Mahmut'u tahta çıkarmıştır.

Saraydaki bu padişah değişimlerini anlatan *Tohum ve Toprak* adlı oyunda olaylar; 28 Temmuz 1809 gecesi Topkapı Sarayı'nda başlar, Alemdar Mustafa Paşa Konağı'nda devam eder, 1809 yılının, 17 Kasım gecesi Topkapı Sarayı'nda son bulur.

Oyundaki olay örgüsü, gücü elinde tutan II. Mahmut ile onu o güce kavuşturan Alemdar Mustafa Paşa arasındaki çatışma üzerine kuruludur. Devlete sahip çıkmak isteyen Alemdar Mustafa Paşa ile rüşdünü ispatlama mücadelesi içindeki II. Mahmut arasındaki mücadele çatışmanın özünü oluşturur.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Tohum ve Toprak* adlı oyunun konusunu ve temasını belirleyiniz.
2. *Tohum ve Toprak* adlı oyundaki çatışmaları aşağıdaki tabloda ilgili bölümlere yazınız.

Aralarında Çatışma Bulunan Kişi ve Kurumlar	Çatışmanın Sebebi
II. Mahmut ile Alemdar Paşa	.....
Yeniçeriler ile Nizam-ı Cedit Ordusu	.....
Kabakçı Mustafa ile Alemdar Paşa	.....
III. Selim ile IV. Mustafa	.....
Ayşe Sultan ile Alemdar Paşa	.....

3. *Tohum ve Toprak* adlı metnin olay örgüsünü belirleyiniz.
4. *Tohum ve Toprak* adlı metinde kahramanların ruh hâli ile zaman ve mekân arasındaki ilişkiyi belirtiniz.
5. *Tohum ve Toprak* adlı metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirleyiniz.
6. *Tohum ve Toprak* adlı metinde mekânın betimlenmesinden hareketle yazara özgü üslup özelliklerini belirleyiniz.
7. *Tohum ve Toprak* adlı metindeki millî ve evrensel değerler ile tarihî, sosyal ve siyasi ögeleri belirleyiniz.
8. Süleyman'ın Alemdar Mustafa Paşa'ya söylediği "Paşa! Bu toprak sana uygun toprak değil. Bize yaramadı, sana da yarayacağı yok, sağlıcakla kal." sözüyle anlatmak istediği nedir?
9. Oyuna, *Tohum ve Toprak* adının verilmesi ile oyunun içeriği arasındaki ilişkiyi belirtiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Orhan Asena (1922-2001)

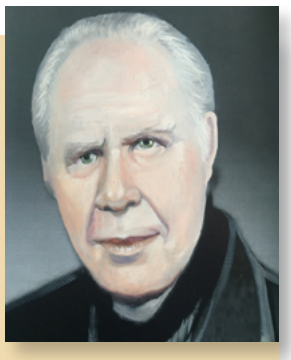

Diyarbakır'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Diyarbakır'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldu. Doktorluk yaptı. Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünde görev yaptı.

Edebiyatla ilgilenmeye lise yıllarında başladı. Şiir ve hikâye yazdı. Oyun yazarı olarak tanındı. Oyunlarının konularını tarihten, mitolojiden, toplum hayatından aldı. Oyunlarında hak ve adalet temalarını ağırlıklı olarak işledi, birey-toplum çatışmasına yer verdi.

Tanrılar ve İnsanlar (Gılgamış), Hürrem Sultan, Tohum ve Toprak, Simavnalı Şeyh Bedrettin, Atçalı Kel Mehmet, Karacaoğlan, Fadik Kız, Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe yazarın tanınmış oyunlarıdır.

Anton Çehov'un Bir Evlenme Teklifi oyunundan bir sahne

BİR EVLENME TEKLİFİ

Stepan Stepanoviç Çubukof, yaşlı, kurumlu fakat nazik bir toprak sahibidir. Bir gün kendisi gibi toprak sahibi olan İvan Vasilyeviç Lomof ziyaretine gelir. Lomof, smokin giymiştir. Çubukof'un karşısında ne diyeceğini şaşırır. Çubukof, Lomof'un para istemeye geldiğini düşünür fakat Lomof, Çubukof'un kızı Natalya'ya evlenme teklifi için gelmiştir. Çubukof bu duruma çok sevinir. Kızı Natalya da Lomof'a ilgi duymaktadır. Çubukof, Natalya'ya haber vermek için Lomof'un yanından ayrılır. Biraz sonra odaya Natalya gelir.

Aşağıdaki bölümde Lomof ile Natalya'nın karşılaşması anlatılmaktadır.

NATALYA: Oh, demek yalnız siz varsınız. Hâlbuki babacığım, "İçeri git, bir tüccar gelmiş, cicilerini gösterecek." dedi. Neyse. Nasılsınız İvan Vasilyeviç?

LOMOF: Teşekkür ederim. Siz nasılsınız, aziz Natalya Stepanovna?

NATALYA: Kıyafetimin kusuruna bakmayın; böyle önlükle çıktım karşınıza. Nohut ayıklıyorduk da. Çoktandır görünmüyordunuz. Oh, lütfen oturun. (Otururlar.) Bir şeyler yemek ister misiniz?

LOMOF: Hayır, teşekkür ederim. Yedim.

NATALYA: (…) Hava da bugün çok güzel ama dün çok yağışlıydı, yanaşmalar çalışamadı. Siz ne kadar ot kaldırdınız ambara? Ben açgözlülük edip hepsini biçtirdim ama şimdi içim pek rahat değil. Yağmur belki iyi gelirdi, değil mi? Beklemeliydim. Fakat siz niye böyle resmî giyinmişsiniz? Yoksa balo falan mı var? Tabiatıyla çok yakışmış olduğunu söylemeliyim. Ama söylesenize niye böyle giyindiniz?

LOMOF: Şey… Görüyorsunuz aziz Natalya Stepanovna, gerçek şu ki, buraya sizden… Şey, bakın dinleyin beni, tabii, sizin için muhtemelen bir sürpriz olacak ve belki de kızacaksınız, fakat… (Kendi kendine) Hay Allah, amma da soğuk burası be!

NATALYA: Evet, ne demek istiyorsunuz? (Durur.) Evet?

LOMOF: Kısaca anlatmaya çalışacağım. Efendim, biliyorsunuz, aziz Natalya Stepanovna, sizleri çocukluğumdan beri, hatta nasıl derler, tanımak şerefine nail oldum, ailenizi. Malını mülkünü bana miras bırakan müteveffa halam, enişte m ki biliyorsunuz, babanıza ve müteveffa annenize derin bir saygı duyarlardı. Lomoflar, Çubukof-

lar daima birbirlerine dosttular hatta akrabaydılar da diyebilirsiniz. Ve tabiatıyla biliyorsunuz, tarlalarımız yan yanadır. Hatta benim Öküz Çayırı…

NATALYA: Sözünü kesmekten nefret ederim ama azizim Ivan Vasilyeviç, yanılmıyorsam "Benim Öküz Çayırı" dediniz. O yerin gerçekten sizin olduğundan emin misiniz?

LOMOF: Elbette, eminim.

NATALYA: Ne demek eminim? Orası sizin değil, bizim.

LOMOF: Oh, hayır aziz Natalya Stepanovna, orası benimdir.

NATALYA: Hay Allah, bir yaşıma daha girdim! Bu fikri nereden aldınız?

LOMOF: Nereden mi? Bakın, ben, sizin kayın ağaçlarıyla, bataklığın arasına kama gibi girmiş olan Öküz Çayırı'ndan söz ediyorum.

NATALYA: Evet, muhakkak ama orası bizimdir.

LOMOF: Oh hayır, yanılıyorsunuz aziz Natalya Stepanovna, orası bizimdir.

NATALYA: Oh, herhâlde buna inanmamı istemezsiniz?

LOMOF: Fakat bu gerçeği vasiyetnamede görebilirsiniz aziz Natalya Stepanovna. Şüphesiz, şüphesiz bir zamanlar, orası davalıydı ama herkes de bilir ki benimdir. Münakaşa edilecek hiçbir yönü yok bunun. Eskiden halamın ninesi, babanızın dedesinin köylülerine şöyle kullansınlar diye vermiş. Onlar da bir zaman sonra kendi mallarıymış gibi davranmaya başlamışlar. Fakat gerçek şu ki…

NATALYA: Bunların konumuzla ilgisi yok. Benim dedem de dedemin dedesi de tarlalarının bataklığa kadar uzandıklarını söylerlerdi ki bu da Öküz Çayırı'nın benim olduğunun tam bir kanıtıdır. Münakaşa edilecek hiçbir yönü yok bunun. Çok saçma olur aksi hâlde.

LOMOF: Fakat vasiyetnameyi gösterebilirim Natalya Stepanovna.

NATALYA: Siz benimle alay ediyorsunuz. Hey Allah'ım! Bu topraklar yüz yıldır bize ait. Oysa siz tutup birdenbire bize ait olmadığını söylüyorsunuz. Neniz var İvan Vasilyeviç? Bu, on beş dönümlük, değeri üç yüz ruble bile olmayan tarlanın sözü edilmez şüphesiz, ama haksızlığa katlanamıyorum. Evet, katlanamıyorum haksızlığa.

LOMOF: Fakat beni dinlemelisiniz mutlaka. Babanızın dedesinin köylüleri, tuğla pişirmek istemişler halamın ninesine; halamın ninesi de iyilik olsun diye…

NATALYA: Bütün bu söylediklerniz, bu halalar, dedeler, nineler, falan filan; hep saçma! Çayır bizimdir! Bu konuda söylenecek söz, bu kadar!

LOMOF: Hayır, benimdir!

NATALYA: Bizimdir! Bu konuda iki gün laf etseniz de on beş frak kuşanıp yirmi çift eldiven giyseniz de orası bizimdir, bizimdir, bizimdir!

LOMOF: Natalya Stepanovna ben çayırı istemiyorum. Ben sadece prensip üzerinde duruyorum. Eğer istiyorsanız orasını size verebilirim.

NATALYA: Size asıl ben verebilirim çünkü orası bizimdir. Bu konuda söylenecek söz, bu kadar! Fakat şunu da söyleyebilirim ki azizim İvan Vasilyeviç, davranışınız çok acayip. Şu ana kadar sizi iyi bir komşu hatta dost bilirdik. Nitekim geçen yıl size harman makinemizi vermiştik de bizim buğdayı kasıma kadar içeri alamamıştık. (…) Benim toprağımı bana vermek! İşe bakın! Buna komşuluk denmez; arsızlık denir buna. Düpedüz, tam anlamıyla…

LOMOF: Ya, demek siz beni zorba sanıyorsunuz ha? Buraya bakın aziz bayan, ben şimdiye kadar kimsenin toprağını zorla almadım. Kimse de şu anda böyle bir halt ettiğimi söyleyemez. (Gidip çabucak su içer.) Öküz Çayırı benimdir!

NATALYA: Yalan! Bizimdir!

LOMOF: Benim!

NATALYA: Yalan! Size, bizim olduğunu ispat edeceğim. Orakçılarımızı göndereceğim şimdi oraya.

LOMOF: Anlamadım?

NATALYA: Orakçılarımı göndereceğim bugün oraya!

LOMOF: Tekmeyle kovarım onları!

NATALYA: Sıkıysa! Cesaretiniz varsa!

LOMOF: (Kalbini tutar.) Öküz Çayırı benimdir, anlıyor musunuz, benim!

NATALYA: Lütfen bağırmayın! Evinizde istediğiniz gibi bağırabilirsiniz ama burada kendinize hâkim olun.

LOMOF: Eğer kalbim böylesine çarpmasaydı, eğer kan tepeme çıkmasaydı, sizinle böyle yumuşacık, efendi efendi konuşmazdım. (Bağırır.) Öküz Çayırı benimdir!

NATALYA: Bizim!

LOMOF: Benim!

NATALYA: Bizim!

LOMOF: Benim! (Çubukof girer.)

ÇUBUKOF: N'oluyor burada? Ne diye bağırıyorsunuz?

NATALYA: Babacığım, lütfen bu centilmene söyler misiniz? Öküz Çayırı kimindir? Onun mu? Bizim mi?

ÇUBUKOF: (Lomof'a) Tabiatıyla bizim, kocamış arkadaşım.

LOMOF: Nasıl sizin olabilir azizim Stepan Stepanoviç? İnsaf edin! Belki halamın ninesi orayı dedenizin köylülerine vermiş olabilir ve onlar da çayırı kendi malları sayabilirler ama…

ÇUBUKOF: Hayır, hayır... Aziz oğlum. Bir noktayı unutuyorsunuz. Siz bu hükme, köylülerin para vermemesinden varıyorsunuz, halanızın ninesine ve daha bir sürü. Ama çayır davalıydı o zamanlar. Sonraları bile. Sonra sonra yoluna girdi her şey. Bilhassa herkes bilir ki çayır bizimdir.

LOMOF: Orasının bana ait olduğunu ispat edebilirim.

ÇUBUKOF: Siz hiçbir şeyi ispat edemezsiniz kocamış oğlum.

LOMOF: Edebilirim!

ÇUBUKOF: Aziz delikanlı, ne diye böyle bağırıyorsunuz? Bağırmakla hiçbir şey ispat edemezsiniz! Bana bakın, benim hiçbir şeyinizde gözüm yok. Ama bana ait olan bir şeyi size bırakacak değilim. Hem neden bırakayım? Kaldı ki siz bu mevzuda münakaşaya devam ederseniz ben de onu derhâl köylülere veririm. İşte o kadar!

LOMOF: "İşte o kadar!" değil. Başkasının malını, başkasına verme hakkını kimden aldınız?

ÇUBUKOF: Bu hakka sahip olup olmadığımı ben bilirim. Ayrıca şunu da kafanıza sokun, sayın genç adam, çünkü karşımda bu tonda konuşulmasına alışık değilim. Ve daha bir sürü. Ayrıca ben, aziz genç adam, sizden iki defa daha yaşlıyım. Ve sizden benimle böyle konuşmamanızı rica ediyorum. Ve daha bir sürü.

LOMOF: Beni aptal mı sanıyorsunuz? Önce malıma sahip çıktınız sonra da sakin ve nazik olmamı bekliyorsunuz, iyi bir komşu böyle davranmaz Stepan Stepanoviç. Siz bir komşu değil, zorbasınız.

ÇUBUKOF: Neydi o? Ne dediniz bakayım?

NATALYA: Babacığım orakçıları derhâl çayıra gönder.

ÇUBUKOF: (Lomof'a) Ne söylemiştiniz beyefendi?

NATALYA: Öküz Çayırı bizimdir ve asla bırakacak değiliz, asla, asla, asla!

LOMOF: Görürüz! Mahkemeye vereceğim sizi. Göstereceğim size!

ÇUBUKOF: Mahkemeye mi vereceksiniz? Pekâlâ, verin bakalım mahkemeye. Ve daha bir sürü. Ben zaten bilirim sizi, mahkemeye vermek için fırsat kolluyordunuz. Ve daha bir sürü vesaire. Sizi düzenbaz, şirret, sizi! Bütün soyunuz böyleydi zaten. Topunuz!

LOMOF: Soyumu bu işe karıştırmayın! Lomoflar daima namuslu ve asildi. Hiçbiri dedeniz gibi emanete hıyanet etmedi.

ÇUBUKOF: Lomofların hepsi de zırdelidir, topu birden!

NATALYA: Topu birden!

ÇUBUKOF: Dedeniz bir ayyaştı. Sonra o, mimarla kaçan öteki halanızdan ne haber? Ve daha bir sürü.

NATALYA: Ve bir sürü!

LOMOF: Sizin ananız da kamburdu! (Kalbini tutar.) Oh, kalbim çarpıyor… Başım dönüyor. İmdat! Su!

ÇUBUKOF: Babanız su katılmamış bir kumarbazdı!

NATALYA: Halanız da skandallar kraliçesiydi!

LOMOF: Sol ayağıma inme indi. Siz fesatsınız… Oh, kalbim! Herkes biliyor son seçimlerde çevirdiğiniz do… Yıldızlar uçuyor etrafımda. Nerde şapkam?

NATALYA: Aşağılık! Çirkef!

ÇUBUKOF: İkiyüzlü, çirkef!

LOMOF: İşte şapkam… Oh, kalbim.. Kapı nerde? Nasıl çıkarım buradan? Oh, galiba ölüyorum… Ayaklarım dolanıyor. (Kapıya gider.)

ÇUBUKOF: (Peşinden) Bir daha evime ayak basayım deme sakın!

NATALYA: Git bakalım mahkemeye! Görüşürüz. (Lomof güçlükle çıkar.)

ÇUBUKOF: Şeytan alsın! (Kızgın dolaşır.)

NATALYA: Habis! Böyle bir vakadan sonra insan nasıl olur da komşularına güvenebilir?

ÇUBUKOF: Alçak! Bostan korkuluğu!

NATALYA: Tam bir canavar! Önce toprağımızı çalmak istedi, sonra da sana bağırıp çağırdı.

ÇUBUKOF: Evet, bu şalgam, bu aptal tavuk, kalkmış bir de teklifte bulunuyor; hem de ne teklif?

NATALYA: Ne teklifi?

ÇUBUKOF: Ne teklifi olacak? Sana evlenme teklifi!

NATALYA: Evlenme teklifi mi? Bana? Neden daha önce söylemedin bunu bana?

ÇUBUKOF: İşte bu yüzden o resmî kılığa bürünmüş o doldurulmuş bumbar, o kurutulmuş lahana.

NATALYA: Bana evlenme teklifi ha? Oh! (Bir koltuğa düşüp ağlamaya başlar.) Çağır onu, çağır! Getir buraya! Çağır onu! Ohhh!

Çubukof, Lomof'u çağırır. Natalya, Lomof'la arasındaki tartışmayı unutturmak için farklı bir konu açar. Bu konu da bir süre sonra yeni bir tartışmaya dönüşür. Sonrasında Lomof fenalaşır. Çubukof ile Natalya tartışmaya son verir. Natalya, Lomof'un evlenme teklifini kabul eder.

Anton Çehov, *Tek Perdelik Dokuz Oyun*

Türkçesi: Yılmaz Gruda

ETKİNLİK

Bir Evlenme Teklifi adlı oyun metnini *Kurban, Türkmen Düğünü, Tohum ve Toprak* adlı metinlerle tür, biçim, dil ve anlatım ile içerik bakımından karşılaştırınız.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. *Kurban* adlı metinden alınan aşağıdaki cümlelerde geçen zarfları bulunuz, bulduğunuz zarfların çeşitlerini tablodaki ilgili yerlere yazınız.

Cümleler	Durum Zarfı	Zaman Zarfı	Yön Zarfı	Miktar Zarfı	Soru Zarfı
Yasası böyle kurulmuş erkeklerce.					
Sen işte o zaman gör koçu.					
Çabuk olalım.					
Yok ağabey, ayağını öpeyim, girme içeri.					
Zehra geç kalmadı.					
Nice çoğaltsanız örneği, boş.					
Bugün bir şeyler olacak öyleyse.					
Ne çabuk döndünüz?					
Şimdilik hoşça kal Zehra.					
İyi demişsin.					

2. Aşağıdaki tabloda verilen cümlelerde yer alan noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını karşılarına yazınız.

Cümleler	Noktalama İşareti	Cümledeki Kullanım Amacı
KÖYLÜLER: Hayda!		
AHMET – O ne demek ana?		
II. MAHMUT – (Amber Ağa'ya) Ağa!		
Heeey!.. Zafer bizimdir...		
NATALYA: Bana evlenme teklifi ha?		

3. Aşağıdaki metinde yer alan noktalama işareti yanlışlıklarını bulunuz ve bulduğunuz yanlışlıkların doğru biçimini altındaki boşluğa yazınız.

"NATALYA: Oh, demek yalnız siz varsınız. Oysa babacığım, "İçeri git, bir tüccar gelmiş, cicilerini gösterecek" dedi. Neyse. Nasılsınız İvan Vasilyeviç?"

. . . . . .

. . . . . .

4. Aşağıdaki metinde yer alan yazım yanlışlarını bulunuz ve bu yanlışların nedenlerini altındaki boşluğa yazınız.

AHMET AĞA – İltifatı şahaneniz soyunu, sopunu ihya edebilir.
II. MAHMUT – Edemez.
AHMET AĞA – Rüyasında göremiyeceği bir hilatle şereflendirebilirsiniz.

. . . . . .

. . . . . .

YAZMA ÇALIŞMALARI

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Kısa Oyun Yazma Aşamaları

1. Hazırlık

Hazırlık aşamasında konu, tema, oyundaki kişiler ve bu kişilerin özellikleri belirlenir.

a. Konu ve temayı belirleme: Hazırlık aşamasında öncelikle konu ve tema belirlenir. İlgi çekici herhangi bir olay ya da durum konu olarak belirlenebilir. Konu, eserde işlenen öyküdür. Seçilen konu ilginç olmalı ve bir çatışma içermelidir. Konu belirlendikten sonra seyirci tarafından tahmin edilebilir özellik taşıyan temanın belirlenmesi aşamasına geçilir. Tema, yazarın oyunda vermek istediği mesaja dönüktür. Oyun süresince temaya bağlı kalınmalıdır.

b. Oyundaki kişileri ve özelliklerini belirleme: Dramatik eserlerde kişiler olmadan olay gerçekleşmez. Kişiler tiyatro eserinin en önemli ögesidir. Konunun somutlaşması kişiler sayesinde gerçekleşir.

Kişilerin fiziksel, ruhsal ve sosyal özellikleri belirlenir. Ana karakter, karşı karakter ve yan karakterlerin özellikleri belirlenir. Ana karaktere ve karşı karaktere ayrıntılı özellikler kazandırılır. Oyunda karakterler kişisel özellikleriyle işlenir. Tiplerin kişisel özellikleri ve psikolojik boyutları yoktur. Karakterler evrensel ve kişisel özellikleriyle işlenir. Yan karakterlerde ayrıntıya girilmez.

2. Planlama

a. Sahneyi/sahneleri belirleme: Oyun metnini oluşturacak hikâye parçalara ayrılır. Bu parçalar oyun metninin sahnelerini oluşturur. Giriş, gelişme ve sonuç bölümünden oluşan oyun metninin perde ve sahne sayısı belirlenir. Hangi sahnede hangi oyuncuların yer alacağı, monolog ve diyaloglar belirlenir.

b. Dramatik örgüyü belirleme: Tiyatrodaki olay örgüsüne dramatik örgü denir. Olay halkaları bir konu ve tema etrafında bir araya gelerek neden-sonuç ilişkisiyle olay örgüsünü oluşturur.

Temel çatışmayla ilgili olay halkası sahneyi oluşturur. Aynı düşüncenin işlendiği sahnelerin bir araya gelmesiyle de ana bölüm olan perde meydana gelir. Sahne ve perdeler bir araya gelerek oyunu oluşturur. Sahne ve perde, dramatik örgünün seyirciye yansıtılmasındaki temel ögelerdir. Dekor, sahne ve perdelere göre düzenlenir. Dekor değişiklikleri genellikle perde aralarında yapılır.

c. Çatışmayı belirleme: Oyunda bir ana çatışma ile ona bağlı yan çatışmalar yer alır. Temel çatışma temayı belirler. Çatışmalar merak uyandırıcı ve seyircinin ilgisini çekici olmalıdır.

3. Taslak Metin Oluşturma

Hazırlık aşamasında belirlenen konunun gelişim aşamaları sahnelerle ilişkilendirilir. Sahnelerin sıralanışı, uzunluğu-kısalığı, birbirine bağlanışları ve akıcılığı dikkate alınarak taslak metin oluşturulur. Taslak metinde

oyunda yer alacak dekor, oyuncuların giyecekleri kostümler, oyuncuların hareketleri, sahneye çıkış sıraları belirlenir. Monolog ve diyaloglar yazılır.

a. Dekor ve kostümle ilgili ayrıntıları yazma: Tiyatroda olayın geçtiği yeri, doğal ve sosyal çevreyi oluşturmaya yarayan eşyaların tamamı dekoru oluşturur. Dekor, gerçeklik duygusu uyandırmaya yöneliktir. Oyun metni yazılırken dekor ana çizgileri ile belirlenir. Ayrıntıya girilmez. Dekorun planı yapılır, en uygun ve elverişli olan dekor ögeleri belirlenir.

Kostüm; kişilerin mesleğini, konumunu, olayın geçtiği yeri ve zamanı yansıtır. Kostümler fazla ayrıntıya girilmeden belirtilmelidir.

b. Hareketlere ait betimlemeleri yazma: Oyun metninde kişilerin yapacakları hareketler, ayraç içerisinde kısa olarak yazılır. Oyuncular bu davranışları jest ve mimikleriyle gerçekleştirirler.

c. Diyalog ve monolog oluşturma: Oyun metnindeki her karakter temaya uygun olarak konuşturulur. Kişiler konuşturulurken kişilerin ait olduğu sosyal çevre, cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi gibi belirleyici özellikler dikkate alınır.

Diyaloglarda yabancı sözcük kullanımından kaçınılmalıdır. İfadeler açık ve anlaşılır olmalı, önemsenen sözcükler fiile yaklaştırılmalıdır. Dil akıcı olmalı, cümlelerin birbiriyle anlamca ilgili olmasına özen gösterilmelidir.

4. Taslak Metni Geliştirme ve Düzeltme

Taslak metin; açıklık, akıcılık, cümleler arasında anlam ilişkisi bakımından gözden geçirilir. Metindeki anlatım bozuklukları, yazım ve noktalama hataları giderilir. Taslak metne son şekli verilir.

a. Metnin tutarlılığını değerlendirme: Taslak metin; dramatik örgüdeki düzen, sahnelerin ve perdelerin olay aşamalarına uygunluğu, kişilerin belirlenen karakterlere uygun monolog ve diyaloglarıyla uyumu bakımından değerlendirilir. Belirlenen tutarsızlıklar giderilir.

b. Yazım ve noktalama hatalarını düzeltme: Metindeki yazım ve noktalama hataları cümlelerin anlamını değiştirebilir. Bu nedenle yazım ve noktalama hatalarının giderilmesi önem taşır.

5. Yazılan Metni Paylaşma

Yazılan metin; sınıf ortamında yüksek sesle okuma, panoda sergileme, elektronik ortamlarda, kitap, dergi ve gazetelerde yayımlama, yarışmalara katılma gibi yollarla paylaşılır. Paylaşılan metinlerin hukuki ve ahlaki sorumluluğunun bilinciyle hareket edilmelidir.

B. Uygulama

ETKİNLİK

Oluşturduğunuz gruplarla yukarıda yazım aşamaları verilen 3-5 dakikada oynanabilecek kısa oyun yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Kısa Oyun Sahneleme

Oyuncuların belirlenmesi: Oyunda canlandırılacak ya da gösterilecek kişilerin hangi oyuncular tarafından oynanacağının belirlenmesi rol dağılımıdır. Oyunda görev almak isteyen kişiler bir araya gelir. Bu kişilerden bazıları oyuncu olarak bazıları da teknik eleman olarak görev alacaktır. Rol dağılımı öncesi oyun metni okunur. Rol dağılımında metindeki karakterlere uygun kişilerin seçilmesine özen gösterilir.

Sahne ve dekorun düzenlenmesi: Sınıfta sergilenecek oyun için yerden yüksek sahne oluşturmak mümkün değildir. Sınıfta oluşturulabilecek sahne tahta ile sıralar arasında kalan boş alandır.

Oyunun dekor ve aksesuarlarla desteklenmesi dramatik örgünün kavranmasını kolaylaştırır. Sınıf ortamında birkaç sandalye ve masa dekor olarak kullanılabilir.

Ön çalışmalar: Oyunun sahnelenmesinden önce metnin yüksek sesle okunması, rollerin ezberlenmesi, jest ve mimiklerin role uygun yapılması, ses tonunun ayarlanması başlıca çalışmalardır.

Oyunu sahneleyecek ekipte görev alanlar ekiple birlikte çalışmadan önce oyun metnini bir kez okumalıdır. Oyun metni oyunda görev alan kişi sayısı kadar çoğaltılmalı ve ekipte görev alanlara dağıtılmalıdır. Oyun metni oyunda görev alan kişilerce masa başında üç kez okunmalıdır. Bu okumalar metni tanımak, anlamak ve çözümlemek için gereklidir.

Oyuncular oyun metniyle sahneye çıkarlar, okuyarak oynama birkaç kez tekrar edilir. Oyuncular sahneyi kullanma ve role uygun hareket etmeyi öğrenirler. Yönetmen oyundaki eksiklikleri fark eder, oyunculara rollerini daha iyi oynama konusunda yardımcı olur, yönlendirmelerde bulunur. Zamanla oyuncuların metne bağlılığı azalır. Suflör oyunculara rollerini hatırlatır.

Sahne çalışmaları dekor, kostüm, müzik, makyaj gibi oyunu sahnelemeye yardımcı unsurlarla desteklenir. Provaların dekor ve kostüm gibi tamamlayıcı ögelerle desteklenmesi oyuncuları güdüler.

Provalarda oyundaki aksaklıklar ortaya çıkar. Aksaklıkların görülmesi için provalar görüntülü olarak kaydedilip oyunculara izletilebilir.

B. Uygulama

ETKİNLİK

a. Bir kısa oyun yazarak yukarıda açıklanan aşamalara göre sahneleyiniz.

b. Sahnelenen oyunu eleştirel bakış açısıyla değerlendiriniz.

VI. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

AH ŞU GENÇLER

II. TABLO

(I. Oyuncu, Baba, Tezcan, Anne, Büyükanne, Ağabey, Doktor)

1. OYUNCU: Şimdi ayaklarımızın ucuna basa basa bir eve girelim ve bir kız arkadaşımızın aile içindeki durumunu gözleyelim (Aile yerini alır, genç kızımız Tezcan ellerini seyretmektedir.).

BABA: (Ağabeyle tavla oynamaktadır, zar atar.) Allaaah şeşbeş... Tezcan kızım koş bana bir bardak su getir. Heyecandan boğazım kurudu, ağabeyini mars ediyorum, mars.

TEZCAN: Aman babaaa...

BABA: Kırk yılda bir şaşırdım da bir bardak su istedim be kızım...

TEZCAN: Uf babaaaa...

ANNE: (Önünde önlük, ellerinde bulaşık eldivenleri) Tezcan, evladım gel de şu bulaşığa yardım et...

TEZCAN: Aman anneee...

ANNE: Ayol, yemeği yaptım, sofrayı kurdum, kaldırdım... Hiç olmazsa...

BABA: Yahu, babasına bir bardak su getirmeye üşenen, bulaşığa yardım eder mi hiç?

TEZCAN: Aaayyy babaaaaa...

BÜYÜKANNE: (Gözlüklü, bu ara dikiş dikmektedir.) Tezcan, evladım, önlüğünü getir de eteğini dikeyim, sökülmüş, öyle geziyorsun.

TEZCAN: Of ananeee, ooof.

BÜYÜKANNE: Hayırdır inşallah, nooldu şimdi?

BABA: Babasına bir bardak su yetiştirmeyen çocuk...

TEZCAN: Aman babaaa...

AĞABEY: Tezcan, bari zahmet olmazsa saati söyle de, babana saat kaçta mars oldum, tarihe geçsin.

TEZCAN: Bu evde yaşanmaz. (Çıkar.)

BABA: Bu kızın adını iyi ki Tezcan koymuşuz ya yanılıp da Nazlı koysaymışız?

TEZCAN: (İçerden) Aman babaaaa...

1. OYUNCU: Aramızda sorularımıza cevap vermek üzere bir uzman bulunuyor. Doktor bey, arkadaşımız çocuk felci olmasın?

DOKTOR: Hayır efendim, gözlemlerime göre turp gibi.

1. OYUNCU: Peki, niye hiçbir işin ucundan tutmuyor?

DOKTOR: İtiraf edeyim, bir bilim adamı olarak ben de merak içindeyim, kendisine soralım, lütfen.

1. OYUNCU: Peki, efendim... Tezcan...

TEZCAN: Amaaaan siz deeeeee...

Turgut Özakman, *Toplu Oyunlar - 1*

1-7. soruları yukarıdaki tiyatro metnine göre cevaplayınız.

1. ***Ah Şu Gençler*** **adlı oyunun konusuna göre türünü belirleyiniz.**
2. **Metindeki yapı unsurlarını belirleyerek aşağıya yazınız.**

a) Kişiler : .....

.....

b) Mekân : .....

.....

c) Zaman : .....

.....

ç) Çatışma : .....
.....
d) Olay örgüsü : .....
.....

3. Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söylenebilir?

4. Metnin biçim özellikleriyle ilgili neler söylenebilir?

5. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri *Ah Şu Gençler* adlı metinden hareketle uygun ifadelerle tamamlayınız.

a) Metinde oyuncuların davranışları ……. içinde verilmiştir.

b) Sahnede rol alan …… diyaloglardan önce ayraç içinde verilmiştir.

c) Tiyatro metninin ana bölümüne …… adı verilir.

6. Metindeki zarfları bularak zarfların türlerini belirleyiniz.

7. Aşağıda özellikleri verilen tiyatro türlerinin adlarını tablodaki boşluklara yazınız.

.....	a) Hayatın acıklı yönleri işlenir. b) Konu tarihten ve mitolojiden alınır. c) Kahramanlar kral, kraliçe, tanrılar gibi soylu kişilerdir. ç) Öldürme, yaralama gibi olaylar sahnede canlandırılmaz. Perde gerisinde gerçekleşir, bir haberci tarafından haber verilir.
.....	a) Kahramanlar toplumun her kesiminden seçilebilir. b) Hayatın hem acıklı hem gülünç olayları bir arada bulunabilir. c) Olay, tarihten ya da günlük hayattan alınabilir.
.....	a) Hayatın gülünç yönleri işlenir. b) Konular günlük hayattan, göz alıcı olaylardan seçilir. c) Kahramanlar toplumun her kesiminden olabilir. ç) Kahramanlar kişiliklerine uygun olarak konuşur. d) Öldürme, yaralama gibi olaylar seyircinin gözleri önünde olur.

8. Tiyatro, insanları baskıdan kurtarır, onların düşünüp de yüksek sesle söyleyemeyeceği şeyleri dile getirir. Açık sözlü bir sanattır tiyatro, hemen herkese hitap eder; onun için de bazı dönemlerde kendisinden korkulan, çekinilen bir kurum kimliği kazanmıştır. Nitekim Gogol'un "Yüzünüz çarpıksa aynaya kızmayın; o, her şeyi olduğu gibi gösterir." sözü tiyatronun yasaklandığı bir dönemde söylenmiştir. Bu söz aynı zamanda onun işlevlerini de açıklar.

Bu parçada tiyatroyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine <u>değinilmemiştir</u>?

A) İnsanların içinden geçenleri ortaya koymasına

B) Gerçekleri değiştirmeden yansıtmasına

C) Etkileyici bir sanat dalı olmasına

D) Eğitici ve öğretici yanının ağır basmasına

E) Geniş kitlelere seslenebilmesine

9. Tiyatro ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

A) Tiyatro eseri, olayları oluş hâlinde gösterir.

B) Tiyatro eserlerinde olaylar yazarın ağzından anlatılmaz, kişilerce doğrudan söylenir.

C) Tiyatroda serim, düğüm ve çözüm bölümleri bulunur.

D) Tiyatro, olayların gelişimine göre bölümlere ayrılır, bu bölümlere perde adı verilir.

E) Tiyatro anlatmaya bağlı metinler içerisinde yer alır.

10. I. Tiyatro MÖ VI. yüzyılda Yunanistan'da Dionysos törenlerinde doğup gelişmiştir.

II. Karşılıklı konuşmalardan meydana gelen tiyatroda bu konuşmalara monolog adı verilir.

III. Oyuncuların sahnedeki genel hareketlerine mizansen denir.

IV. Tiyatroda çeşitli aletlerle yapılan ses taklitlerine efekt denir.

V. Batı'da ortaya çıkan ilk tiyatro türü tragedyadır.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangilerinde bilgi yanlışı vardır?

A) I ve II. B) II ve III. C) IV ve V. D) I ve V. E) II ve V.

11. Aşağıdakilerden hangisi modern tiyatronun terimlerinden değildir?

A) Dekor B) Kostüm C) Suflör D) Dram E) Karagöz

12. "Tiyatro bir odak noktasıdır; dünyada, tarihte, insanda her ne varsa oraya yansıyabilir ama sanatın sihirli değneği altında."

Aşağıdaki yargılardan hangisi bu cümlede söylenmek istenen düşünceye en yakındır?

A) Sanat eseri, hayatı olduğu gibi yansıtmalı, eğlendirmeli ve her sosyal tabakaya seslenmelidir.

B) Sanattaki gerçek, basit bir kopyadan ibaret olmamalı, yazarın kafasında kurgulanıp onun görüşüyle bize sunulmalıdır.

C) Sanatçı öncü olmak, halkın yürüdüğü yoldan ilerisini bir projektör gibi aydınlatmak zorundadır.

D) Sanatçı bir gözlemci ve deneyimcidir; olayları ve kişileri gözlemlediği gibi verir.

E) Sanatçı, toplumdaki işlevini, sanat kaygısını her şeyin üstünde tutmakla gerçekleştirebilir.

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde büyük harflerin kullanımı ile ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

A) Osmanlı Devleti'nde Batılılaşma hamlesi Tanzimat Fermanı ile başlamıştır.

B) Hicaz, Türk müziğinde en sevilen makamlardan biridir.

C) Çocukken gittiğim Uzungöl Beldesi, unutamadığım yerlerdendir.

D) Reşat Nuri'nin *Gamsız'ın Ölümü* adlı öyküsü Bakanlığın ders kitaplarına girdi.

E) Homeros'un eşsiz eserlerinde Eski Yunan tanrıları ana kahramandır.

7

BİYOGRAFİ/ OTOBİYOGRAFİ

Neler Öğreneceğiz ve Neler Yapacağız?

- Otobiyografi, Monografi, Öz Geçmiş/CV, Hâl Tercümesi ve Portre Hakkında Genel Bilgi
- Hikâye ve Romanda Biyografi ve Otobiyografiden Yararlanma
- Fiil (Eylem) ve Fiillerin Metindeki İşlevleri
- Yazım ve Noktalama Çalışmaları
- Öz Geçmiş/Cv, Portre Yazma
- Çizgi Portre Yapma
- Kendini ve Yakından Tanınan Birini Tanıtma, Bu İki Anlatım Arasındaki Farkı Değerlendirme

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Başkalarının hayat hikâyesi hakkında bilgi sahibi olmanın önemi nedir?
2. Kimlerin biyografisi sizde merak duygusu uyandırıyor? Niçin?
3. Biyografi yazma gereksinimi nasıl doğmuş olabilir? Araştırınız.

BİRİNCİ METİN

TARIK BUĞRA (1918-1994)

Hayatı

2 Eylül 1918 tarihinde Akşehir'de doğdu. Yargıç olan babasının görevi nedeniyle Anadolu'nun birçok yerini dolaştı. İlk ve ortaokulu Akşehir'de okudu. İstanbul Lisesinin yatılı kısmında okurken okulun yatılı bölümünün kapatılması üzerine kaydını Konya Lisesine aldırdı ve 1936'da buradan mezun oldu.

Lise yıllarında "Tarık Nazım" müstear ismiyle hikâye ve şiirler yazmaya başladı. İstanbul Üniversitesinin Tıp ve Hukuk Fakültelerinde bir süre okuduktan sonra, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün son sınıfından ayrıldı. Askerlik hizmetinden sonra Şişli Terakki Lisesinde yardımcı öğretmen olarak göreve başladı.

Edebiyat dünyasına küçük hikâyelerle girdi. Cumhuriyet gazetesinin açtığı bir yarışmada "Oğlumuz" adlı hikâyesi ile ikinci olması, sanatında bir dönüm noktası olmuştur. Aldığı yoğun iş teklifleriyle basın hayatına atılma konusunda cesareti arttı ve Akşehir'de çıkardığı Nasrettin Hoca ile (26 Temmuz 1949-28 Haziran 1952) gazeteciliğe başladı. Daha sonra Çınaraltı ve İstanbul dergilerinde hikâyeler yazmaya devam etti. İstanbul'a gelince Milliyet, Yeni İstanbul, Haber gazetelerinde fıkra yazarlığı, yazı işleri müdürlüğü yaptı, sanat sayfaları düzenledi. Haftalık "Yol" dergisini (14 Aralık 1968) çıkardı. Daha sonra Tercüman gazetesine geçti (8 Haziran 1969) ve burada fıkra yazarlığı yaptı. Gazetecilikle olan ilgisini 1983 yılı sonuna kadar devam ettirdi. Hisar dergisi ve Türkiye gazetesinde de yazan Tarık Buğra, 26 Şubat 1994 tarihinde İstanbul'da öldü.

Sanatı

Tarık Buğra, öykü ve romanlarında dış dünyadan çok kişilerin iç dünyalarına yönelen ve ruhsal çözümlemeler yapan bir sanatçıdır. Öykülerini toplumsal olaylardan değil de bireyden hareketle kurar. Eşyanın ve olayların iç yüzünü araştırır. Bunun için de kişilerini yakın çevresiyle, aile ve komşuluk ilişkileriyle, duygu ve düşünceleriyle ele alır. "Olay değil, atmosfer hikâyecisidir." Onun hikâye ve roman atmosferinde ise yarım kalmış mutlulukların hüznü egemendir.

1964'te yayımladığı *Küçük Ağa* adlı romanıyla üne kavuşmuştur. Eser, Kurtuluş Savaşı'nın küçük bir Anadolu kasabasından görünüşünü yansıtır. Türk tarihinin en önemli sayfalarına Anadolu insanının gözüyle bakışın da ifadesi olan bu roman, en güzel Kurtuluş Savaşı romanlarımızdan biridir.

Osmancık (1983) romanı, Osmancık'ın Osman Gazi olarak tarih sahnesine çıkışını ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlatmaktadır. Bir aşiretten "cihan imparatorluğu"na yükselen yapının temelinin atıldığı dönemlere gidilmekte, bu başarının içyüzündeki devlet ve insan anlayışı irdelenmektedir.

Romanlarında Cumhuriyet Dönemi'nden çeşitli kesitler seçen yazar, olay örgüsü ve çözümlemeler aracılığıyla, -edebiyat dışına çıkmadan, şiirsel bir dille ince yergiye ve alaya da yer vererek- kendi değerlendirmelerini ve mesajlarını da verme olanağını bulur. *Dönemeçte*'de çok partili hayata geçiş, *Gençliğim Eyvah*'ta 1970'li yılların terör ortamı ve *Yağmur Beklerken*'de Serbest Fırka Dönemi işlenmiştir. *Yarın Diye Bir Şey Yoktur*, Tarık Buğra'nın 1948- 49, 1950-52, 1954-64 yılları arasındaki hikâyelerini topladığı kitabıdır. (…)

Eserleri

A. Romanları

Siyah Kehribar (1955), *Küçük Ağa* (1964), *Küçük Ağa Ankara'da* (1966), *İbiş'in Rüyası* (1970), *Firavun İmanı* (1976), *Dönemeçte* (1978), *Gençliğim Eyvah* (1979), *Yalnızlar* (1981), *Yağmur Beklerken* (1981), *Osmancık* (1983), *Dünyanın Pis Sokağı* (1989).

B. Öykü Kitapları

Oğlumuz (1949), *Yarın Diye Bir Şey Yoktur* (1952), *İki Uyku Arasında* (1954), *Hikâyeler* (1964, yeni eklerle 1969).

Hulusi Geçgel, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

müstear: Takma (isim).

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Yukarıdaki metin biyografi türünde yazılmıştır. Metinde Tarık Buğra'nın hayatı, sanatı ve eserlerinden söz edilmektedir.

Biyografi

Edebiyatta, sanatta, bilimde, politikada ya da başka alanda tanınmış kişilerin hayatlarının anlatıldığı yazı türüdür.

Biyografi ön hazırlık gerektiren bir yazı türüdür. Yazar, biyografisi yazılacak kişinin hakkında araştırma yapar; konu olan kişinin yazdığı günlükleri, anıları, mektupları okur. Yakınlarından, meslektaşlarından, arkadaşlarından bilgi toplar. Hakkında yazılmış yazılardan, ansiklopedilerden, genel ağ sitelerinden, belgelerden ve fotoğraflardan yararlanır.

Biyografilerde anlatılacaklar belirli bir sıraya konur. İncelemeye konu olan kişinin doğum tarihi, doğum yeri, çocukluğu, öğrenim hayatı, meslek hayatı, yetişmesinde etkili olan kişi ve olaylar, kişiliği, gerek yaşadığı dönemde gerek sonraki dönemlerde çevresinde meydana getirdiği etkiler ve eserleri üzerinde durulur.

Biyografide açık ve sade bir dil kullanılır, açıklayıcı anlatımın yanı sıra öyküleyici ve betimleyici anlatıma da yer verilir.

Olaylar delillere dayalı olarak anlatılır. Biyografi yazarı tarafsız olmalıdır. Kişisel görüşlerini, duygu ve düşüncelerini eserine yansıtmamalıdır.

Biyografi türünün ilk örneği MS 46-120 yılları arasında Yunanlı Plutarkhos'un (Pulutarkos) yazdığı Yunan ve Romalı komutanların ve devlet adamlarının hayatlarının anlatıldığı *Paralel Hayatlar* adlı eserdir.

XVI. yüzyılda İtalyan Giorgio Vassari'nin (Corciya Vasari) *Sanatçıların Hayat Hikâyeleri* adlı eserinde belli başlı İtalyan sanatçıların hayat hikâyeleri yer almaktadır. İngiliz edebiyatında Thomas More'un (Tomas Mur) idam edilişi üzerine damadı William Roper (Vilyım Rupır) tarafından yazılan *Sir Thomas More'un Hayatı* adlı eseri biyografi türündedir. Türün modern anlamdaki örnekleri Lytton Strachey'nin (Liytın Sıkreyç) 1918 yılında yazdığı *Viktorya Çağı Seçkinleri* ile 1921 yılında yazdığı *Kraliçe Viktorya* adlı eserlerdir.

Tanzimat Dönemi'nde Recaizade Mahmut Ekrem'in *Kudemadan Birkaç Şair*, Muallim Naci'nin *Osmanlı Şairleri* ve *Esamî* adlı eserleri, Ebuzziya Tevfik'in *Nümune-i Edebiyat-ı Osmâniyye*'si biyografi türünde yazılmış başlıca eserlerdir.

Cumhuriyet Dönemi'nde biyografi türünde yazılmış başlıca eserler ve bunların yazarları: Süleyman Nazif'in *Mehmet Akif*, Mithat Cemal Kuntay'ın *Mehmed Âkif-Hayatı, Seciyesi, Sanatı*, Abdülhak Şinasi Hisar'ın *İstanbul ve Pierre Loti (Piyer Loti)*, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Ahmet Haşim*, Kenan Akyüz'ün *Tevfik Fikret*, Mehmet Kaplan'ın *Namık Kemal Hayatı ve Eserleri*...

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metinde yer alan "Olay değil, atmosfer hikâyecisidir." cümlesindeki "atmosfer" kelimesinin anlamını metindeki bağlamından hareketle tahmin ediniz ve tahmininizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz.
2. *Tarık Buğra* adlı metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
3. *Tarık Buğra* adlı metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
4. *Tarık Buğra* adlı metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirleyiniz.
5. *Tarık Buğra* adlı metinde dönemin özellikleriyle ilgili hangi belirlemeler yapılabilir?
6. *Tarık Buğra* adlı metinde ortaya konulan bilgi, tespit ve görüşleri; gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik, doğruluk açısından değerlendiriniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Hulusi Geçgel (1968-...)

Zonguldak'ta doğdu. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. Edebiyat öğretmeni olarak görev yaptı. Yüksek lisans ve doktora eğitimini Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde öğretim üyesidir. Edebiyat araştırmacısı Hulusi Geçgel'in *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı ve Çocuk Edebiyatı* adlarında yayımlanmış kitapları bulunmaktadır.

Hazırlık

1. İnsanların hayat hikâyelerini yazmalarının sebepleri nelerdir? Açıklayınız.
2. Deneyimlerinizi niçin başkalarıyla paylaşma ihtiyacı duyarsınız? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İKİNCİ METİN

PEYAMİ SAFA

Benim şuurum bir facia atmosferi içinde doğdu. Ben iki yaşımda iken babam ve kardeşim Sivas'ta on ay içinde öldü. Böyle kısa bir fasılayla hem kocasını hem çocuğunu kaybeden bir kadının hıçkırıkları arasında kendimi bulmağa başladım. Belki bütün kitaplarımı dolduran "bir facia beklemek vehmi" ve yaklaşan her ayak sesinde bir tehlike sezmek korkusu böyle bir başlangıcın neticesidir.

Dokuz yaşımda başlıyan bir hastalık ve on üç yaşımda başlıyan hayatımı kazanmak zarureti, beni, edebiyattan evvel, kendini anlamağa ve yetiştirmeğe mecbur bir küçük insanın tamamıyla hayati zaruretlerden doğma bir terbiye, psikoloji ve felsefe tecessüsü ile doldurdu. On dokuz yaşıma kadar hem kendime hem de muallimlik ettiğim mekteplerde çocuklara bir rehber olarak yaşadım. Harb-i Umumi ortasında on beş yaşımda muallimlik ediyordum.

Edebiyat, dokuz yaşımda başlayan ihtiraslarımdan biridir; on üç yaşımda "*Eski Dost*" diye yazdığım ilk çocukluk romanımın müsveddelerini hâlâ saklıyorum. Fakat edebiyata girişim hakikaten benim hiç haberim olmadan olmuştur. On dokuz yaşımda kardeşimin teşvikile, muallimlik ve memuriyet hayatından matbuata geçerek "Yirminci Asır" adlı bir akşam gazetesi çıkarmağa başladık. Orada, "Asrın Hikâyeleri" başlığı altında, ilk otuz kırk tanesi imzasız ve tamamile halk için gazete hikâyeleri yazmağa başladım. Bu hikâyeler o zaman halk arasında beni hâlâ hayrete düşüren bir muvaffakiyet kazandı. O zamanın genç edebiyatı beni hararetle teşvik ediyor, hikâyelerime imza atmamı istiyordu. Yakup Kadri "Bize bir üslup getirdin." diyor; Yahya Kemal, sonra başkaları için çok tekrarlanan bir tespit ile "İsmail Safa'nın en güzel eseri Peyami'dir" diyordu. Ömer Seyfettin, Faruk Nafiz ve daha birçokları, bana gelen cesareti cömert ellerle dağıtanlar arasındadırlar. Sonra imza atmağa başladım. Fakat hâlâ bu yazılar, beni, edebiyata girmiş olmak vakıasına inandıracak kuvvette şeyler olduklarını bizzat bana kabul ettirmekten çok uzak, günü gününe çırpıştırma, karalamalardır. İlk romanım *Sözde Kızlar*'ı, kendime ve başkalarına hiçbir şey ispat etmemek için, sırf geçinme kaygısıyla yazdım. Bence kıymetsiz olan bu kitabın halk arasında bugün üçüncü tabını idrak edecek derecede bir muvaffakiyet kazanması, herhâlde farkında olmadan okuyucuya, sonradan yazacağım eserlerin iyiliğine ait bir vaatte bulunmuş olmama hamledilebilir. Belki halk sezişi o kitapta, hâlâ büyütüp olduramadığım bazı mahsullerin çekirdeklerini keşfeder gibi olmuştur. *Mahşer*, *Canan* hep yarı hayatı kazanma zaruretler ile yarı da henüz teşekküle başlayan edebî isteklerle yazılmıştır. (…)

Peyami Safa Hayatı ve Eserleri
Düzenleyen: Cahit Sıtkı Tarancı

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

facia: Acıklı olay. **hamledilmek:** Bir sebebe yüklemek, yormak. **Harb-i Umumi:** Genel savaş I. Dünya Savaşı). **ihtiras:** Aşırı, güçlü istek. **muvaffakiyet:** Başarma işi. **müsvedde:** Yazı taslağı, karalama. **tab:** Bası. **tecessüs:** Merakını gidermeye çalışma, görme, anlama merakı. **terbiye:** Eğitim. **vakıa:** Olgu. **vehim:** Kuruntu. **zaruret:** Zorunluluk.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Otobiyografi

Bir kişinin kendi hayat hikâyesini anlattığı yazı türüdür. Otobiyografiler insanların hayattan öğrendiklerini başkalarıyla paylaşma arzusunun sonucu olarak doğmuştur. Yazar, doğduğu andan otobiyografiyi yazdığı ana kadar yaşadığı olayları eserinde anlatır. Bu olaylar arasından seçme yapar, eserinde anlatmaya değer gördüklerini kronolojik sıra gözeterek yazar.

Tanınmış kişilerin otobiyografileri yazıldığı dönemin tarihine ışık tutar.

Otobiyografi yazarının birincil kaynağı günlüktür. Hayat hikâyesini yazarken tuttuğu günlükten yararlanır. Günlük tutmamışsa yaşadığı olayları hatırlamak için geçmişe dönük araştırma yapar, aile bireylerinden, arkadaşlarından, meslektaşlarından yararlanır.

Otobiyografide anlatım birinci ağızdan yapılır, açıklayıcı ve öyküleyici anlatım türleri kullanılır. Otobiyografiler öznel bir anlayışla yazılır, kişi kendisiyle ilgili olayları anlatırken tam anlamıyla nesnel davranamaz.

Okuduğunuz hayat hikâyesinin anlatıldığı metnin anlatıcısı Peyami Safa'dır. Yazar, küçük yaşta babasını ve kardeşini kaybetmiş, yaşadığı bu acılar benliğinde izler bırakmıştır. Metinde Peyami Safa'nın yaşadığı sıkıntılar, mücadeleler ve bunların sonucunda ulaştığı başarı anlatılmaktadır. Bütün bunların yazarın diliyle anlatılması anlatıma güç katmaktadır.

Metindeki standart dışı kullanımlar döneme özgüdür.

Hikâye ve romanlarda biyografi ve otobiyografi türünden yararlanılmıştır. Oğuz Atay'ın *Bir Bilim Adamının Romanı*, Yusuf Ziya Ortaç'ın *Bir Hayatın Romanı* biyografik roman örnekleridir.

Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, Nazım Hikmet'in *Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim*, Necip Fazıl Kısakürek'in *Kafa Kâğıdı*, Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* adlı eseri otobiyografi türünde yazılmış başlıca romanlardır.

Ömer Seyfettin, Sait Faik Abasıyanık gibi hikâyecilerin eserlerinde otobiyografik anlatım özelliklerine rastlanmaktadır.

Biyografi ve otobiyografiye benzeyen türler vardır:

Monografi: Ünlü bir kişinin hayatını, kişiliğini, eserlerini, başarılarını ayrıntılarıyla özgün olarak ele alıp inceleyen geniş kapsamlı araştırma yazısıdır. Monografiler kişilerin yanı sıra herhangi bir olay, konu, sorun üzerine de yazılabilir.

Öz Geçmiş/CV: Herhangi bir kurum veya kuruluşa verilmek üzere hazırlanan, kişinin hayatındaki önemli aşamaları, eğitim, bilgi ve beceri düzeyini, iş deneyimini, yeteneğini ortaya koyan ve kişinin kendisi tarafından hazırlanan tanıtım yazısıdır.

Öz geçmiş, genellikle iş başvurularında adaylar hakkında ön bilgiler edinmek amacıyla işverenler tarafından istenir.

Hâl Tercümesi: Eski Türk edebiyatında öz geçmiş özelliği taşıyan metinlere verilen isimdir.

Portre: Bir yazarın beğenip etkilendiği kişilerin karakter özelliklerini, belirgin yanlarını, aralarında geçen ilginç olayları anlattığı kısa yazılardır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Peyami Safa'yı konu alan metnin tür özelliklerini belirleyiniz.
2. *Peyami Safa* adlı metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
3. *Peyami Safa* adlı metinde yazarın bakış açısını belirleyiniz.
4. *Peyami Safa* adlı metinle ilgili tespitlerinizi, eleştirilerinizi ve beğenilerinizi metne dayanarak ifade ediniz.
5. *Tarık Buğra* adlı metinle *Peyami Safa* adlı metni tür, içerik, dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız.
6. Cahit Sıtkı Tarancı'nın diğer önemli eserleri nelerdir?
7. Biyografi ve otobiyografi türünün önde gelen temsilcileri ve eserleri hakkında bilgi veriniz.

Hazırlık

1. Divan edebiyatında biyografi türünün yerini tutan kaynaklar nelerdir? Araştırınız.

ÜÇÜNCÜ METİN

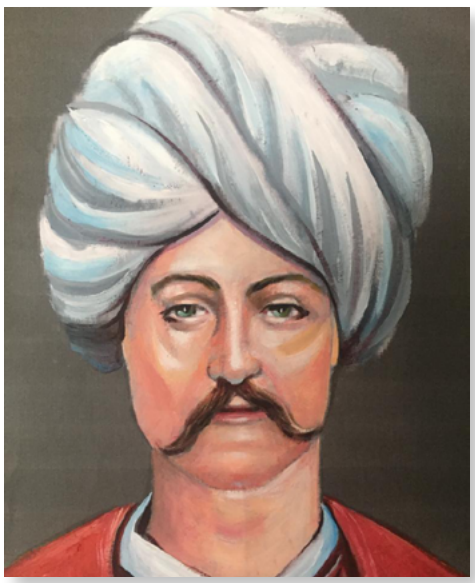

Temsilî resim

MERHÛM SULTÂN CEM

Sultân Bâyezîdün kiçi karındaşıdur. Karaman vilâyetinde Çelebi Sultân iken babaları Sultân Mehemmed fevt olup Karamandan Bursaya gelüp kendü adına hutbe okudup sikke yazdurdı. Bir mikdâr anda pâdişâhlık idüp sonradan Sultân Bâyezîd ile mukâbil olup ceng idicek cenge mütehammil olmayup diyâr-ı Araba çıkup gidüp varup Ka'be şerrefehallâh ziyâretin idüp tekrar gelüp saltanat da'vasın eyleyüp suret bulmayıcak gemiye girüp deryâ yüzine kaçup Rim Pupa varup anda Allâh emrine yitişüp meyyitin Burusa'ya getürdiler. Mezârı Burusa'dadur. Şecâ'atde vü sehâvetde bî-manend zeber-dest hünermend ol saldugı gürzi kendü zamânında kimse salmamışdur. Bi'l-fi'l mahrûsa-i İstanbulda İskele-kapusında gürzi asılmış turur. Sahib-i ma'rifet ve ehl-i fazilet şu'arâ tâyifesine ziyâde ragbet ü iltifât iderdi ve bu tâyifeden yanında çok kimesne olurdı. Her birin haddinden ziyâde ri'âyetler idüp şefkat ü merhamet gösterürdi. Eş'âr u inşâya kâdir ve kendüsi bî-bedel şâ'ir eş'ârı hayâl-engiz ve gazeliyyâtı emsâ-âmîz 'ale't-tertîb divânı var. Ve bu gazel anun eş'ârındandur.

Gazel

Dil helâk eyler gözün hançer çeker cân üstine
Gör ne hûnidür gözün kim kan ider kan üstine

Gel getür hattun hayâlini bu yanmış sîneme
Sebze 'âdetdür konur çün tâze büryân üstine

Didüm iy cân çün lebün cândur bana bir bûse vir
Gül gibi kıldı tebessüm didi kim cân üstine

Dilde gamzen okı var iken gamun gönderme kim
Konmag olmaz dostum mihmân mihmân üstine

Didüm iy cân kaçma Cemden hâcîdur güldi didi
Gerçi hâcîdur velî cân virür oglan üstine

Ve mesnevîye tetebbu' idüp Hurşîd ü Ferah-şâd adlı bir kitab dimişdür. Gâyet güzel itmişdür. İçinde çok hâssa me'ânì var. Nazmı selîs ve üslûbı nefis kitâbdur. (Metnin orijinaline sadık kalınmıştır.)

Sehî Bey, *Heşt Bihişt*

Hazırlayanlar: Halûk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen
Hüseyin Ayan, Turgut Karabay

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ale't-tertîb: Belli bir düzene göre sıralanmış (divan). **bî-manend:** Eşsiz. **buse:** Öpme, öpücük. **büryan:** Et ve pirinçle tepside yapılan kebap. **diyar-ı Arab:** Arabistan. **ehl-i fazilet:** Güzel huylu, üstün özelliklere sahip kişiler. **emsâl-âmiz:** Atasözleri ve deyimlerle örülü. **eş'ar:** Güzel şiir söyleyen. **fevt olmak:** Ölmek. **gazelliyat:** Gazeller. **hâssa:** Özgü. **hayalengiz:** Hayal dolu. **hünermend:** Hüner sahibi. **inşa:** Güzel nesir yazma. **kiçi:** Küçük. **leb:** Dudak. **mahrusa:** Büyük şehir. **meyyit:** Ölü. **mihman:** Misafir. **mukabil olmak:** Karşı gelme. **mütehammil:** Dayanma. **Pupa:** Papa. **riayet etmek:** Gözetmek. **Rim:** Roma. **sehavet:** Cömertlik. **sikke yazdırmak:** Para bastırmak. **şecaat:** Yiğitlik. **şerrefehallâh:** Allah'ın şereflendirdiği. **şu'ara tayifesi:** Şairler topluluğu. **vü:** Ve bağlacı. **zeber-dest:** En üstün, galip. **ziyade:** Fazla.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Tezkire: Eski Türk edebiyatında başta şairler olmak üzere mimarlık, hattatlık gibi belli meslek alanlarında tanınmış kişilerin hayat hikâyelerinin anlatıldığı ve eserlerine yer verildiği biyografik türdür. Okuduğunuz *Merhum Sultan Cem* adlı metin Sehî Bey'in *Heşt Bihişt* adlı tezkiresinden alınmıştır.

Şairlerin yer aldığı tezkirelere *tezkiretü'ş-şuara adı verilir.*

Tezkire türünün kökeni İslam tarihçilerinin oluşturduğu *tabakat* adı verilen kitaplara dayanır. Bu kitaplarda Hz. Muhammed'in hayatı ve hadislerine, topluma örnek olacak kişilerin biyografilerine yer verilirdi.

Türk edebiyatında tezkire türünde yazılmış ilk eser, Ali Şîr Nevaî'nin *Mecalisü'n-nefais* (1491) adlı eseridir. Bu eser Osmanlı ülkesindeki sanatçılara örnek olmuş; Sehî Bey, *Heşt Behişt* (1538) adlı şairler tezkiresini yazmıştır.

Tezkirede biyografisi yazılan kişilerin doğum tarihleri çoğunlukla yer almamaktadır. Kişilerin isimleri, ölüm tarihleri ve kronolojik olayların tespitinde titiz davranılmıştır. Şairlerin şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Tezkireler mukaddime adı verilen bir ön sözle başlar. Bu bölümde yazar; kitabı niçin yazdığını, kitabı yazarken kullandığı yöntemleri açıklar.

Mukaddimeden sonraki bölüm, biyografilerin yer aldığı asıl bölümdür. Bu bölümde şairlerin hayat hikâyesi, edebî kişiliği ve sanatı hakkında bilgiler yer alır; eserlerinden örnekler verilir.

Hatime bölümü tezkirelerin sonunda yer alan sonuç bölümüdür. Bu bölümde tezkire yazarı; eserini yazarken karşılaştığı sıkıntıları anlatır; eserini başarılı kılması için Allah'a ve dönemin devlet adamlarına dua eder, eserindeki kusurlar için af diler.

Türk edebiyatında çok sayıda tezkire yazılmıştır. Bunlardan başlıcaları Latîfî'nin *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Ahdî Ahmet Çelebi'nin *Gülşen-i Şuarâ*, Pir Mehmed Âşık Çelebi'nin *Meşâirü'ş-Şuarâ*, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Şeyhülislam Ahmed Arif Hikmet'in *Tezkire*, Mehmed Tevfik'in *Kâfile-i Şuarâ* vb.dir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Merhum Cem Sultan* adlı metnin tür özelliklerini belirleyiniz.
2. Metin türünün oluşumunda sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin önemini değerlendiriniz.
3. *Merhum Cem Sultan* adlı metinden hareketle Sehî Bey'e özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
4. *Merhum Cem Sultan* adlı metinde ortaya konulan bilgi, tespit ve yorumları gerekçe, kanıt, tutarlılık, geçerlilik ve doğruluk açısından değerlendiriniz.
5. *Merhum Cem Sultan* adlı metindeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Sehî Bey (?-1548)

Şair ve tezkire yazarı olan Sehî Bey Edirne'de doğdu. Asıl adı bilinmemektedir. Öğrenim hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. XV. yüzyılın ünlü şairi Necati Bey'in yanında bulunmuş, şehzadeliği sırasında Kanunî'ye divan kâtibi olmuştur. Sehî Bey, hayatının son otuz yılını Edirne'de geçirmiş, tezkiresini Edirne'deyken yazmış, bitirdikten sonra Kanunî Sultan Süleyman'a sunmuştur.

Sehî Bey'in dili süs ve özentiden uzak, sade ve açıktır. Kısa cümleler kullanan Sehî Bey, bazen cümleleri yarım bırakmıştır. *Heşt Behişt*'te 241 şaire yer verilmiştir. Eserde şairlerin hayat hikâyeleri ve sanatçı kişilikleriyle ilgili özet bilgiler yer almaktadır. Şairler hakkında bilgi verildikten sonra şairlerin şiirlerine yer verilmiştir. Sehî Bey, şairler arasında seçim yaparak değer gördüğü sanatçıları tezkiresine almıştır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. *Tarık Buğra* adlı metinden alınan aşağıdaki parçada geçen fiilleri bulup bunların metindeki işlevlerini noktalı yere yazınız.

Edebiyat dünyasına küçük hikâyelerle girdi. Cumhuriyet gazetesinin açtığı bir yarışmada "Oğlumuz" adlı hikâyesi ile ikinci olması, sanatında bir dönüm noktası olmuştur. Aldığı yoğun iş teklifleriyle basın hayatına atılma konusunda cesareti arttı ve Akşehir'de çıkardığı Nasrettin Hoca ile (26 Temmuz 1949-28 Haziran 1952) gazeteciliğe başladı.(…) Romanlarında Cumhuriyet Dönemi'nden çeşitli kesitler seçen yazar, olay örgüsü ve çözümlemeler aracılığıyla, -edebiyat dışına çıkmadan, şiirsel bir dille ince yergiye ve alaya da yer vererek- kendi değerlendirmelerini ve mesajlarını da verme olanağını bulur.	. . . . .

2. Aşağıda verilen metinde geçen fiilleri bulunuz ve bunların metindeki işlevlerini noktalı yere yazınız.

Siz görebiliyorsunuz ya göğün mavisini, denizin dalgasını, ağacın, çimenin yeşilini... Duyabiliyorsunuz ya yağmurun damlayışını, rüzgârın uğultusunu, çocuğunuzun "anne" ya da "baba" diyen sesini! Doğrulup kalkabiliyorsunuz ya yataktan... Gerinebiliyorsunuz ya yeni doğan güne karşı şiirdeki gibi. Siz iyisiniz… Eşiniz, çocuklarınız iyi… Anneniz babanız sıhhatteler… Hastalık yok… Kaza bela yok... Ne güzel! Çayınızdan küçük ya da büyük bir yudum... Ekmeğinize katık ettiğiniz peynir ya da zeytinden birer lokma… Yutabiliyor, çiğneyebiliyorsunuz ya ne güzel! Sibel Unur Özdemir, *Mutluluk Budur İşte*	. . . . .

3. *Peyami Safa* adlı metinden alınan aşağıdaki parçada yazım ve noktalama kurallarına uymayan kullanımları tespit ediniz. Metnin karşısındaki noktalı yere yazınız.

Edebiyat, dokuz yaşımda başlayan ihtiraslarımdan biridir; on üç yanımda "*Eski Dost*" diye yazdığım ilk çocukluk romanımın müsveddelerini hala saklıyorum. Fakat edebiyata girişim hakikaten benim hiç haberim olmadan olmuştur. On dokuz yaşımda kardeşimin teşvikile, muallimlik ve memuriyet hayatından matbuata geçerek "Yirminci Asır" adlı bir akşam gazetesi çıkarmağa başladık. Orada, "Asrın Hikâyeleri" başlığı altında, ilk otuz kırk tanesi imzasız ve tamamile halk için gazete hikâyeleri yazmağa başladım. (…)	. . . .

4. *Merhum Cem Sultan* adlı metindeki yazım kurallarına uymayan kullanımları tespit ediniz. Kurallara uymama sebeplerini açıklayınız.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

5. *Merhum Cem Sultan* adlı metinden alınan aşağıdaki parçada altı çizili kelimelere hangi noktalama işareti getirilmelidir?

Sultan Bâyezîdün kiçi karındaşıdur. Karaman vilayetinde Çelebi Sultan iken babaları Sultan Mehemmed fevt olup Bursaya gelüp kendü adına hutbe okudup sikke yazdurdı. Bir mikdar anda padişahlık idüp sonradan Sultan Bâyezîd ile mukâbil olup ceng idicek cenge mütehammil olmayup diyar-ı Araba çıkup gidüp varup Ka'be şerrefehallâh ziyâretin idüp tekrar gelüp saltanat da'vasın eyleyüp suret bulmayıcak gemiye girüp derya yüzine kaçup Rim Pupa varup anda Allâh emrine yitişüp meyyitin Bursaya getürdiler.

6. *Peyami Safa* adlı metinden alınan aşağıdaki cümlelerdeki altı çizili kelimelerin yazımını günümüz yazım kurallarına göre değerlendiriniz.

a) Harb-i Umumi ortasında on beş yaşımda muallimlik ediyordum.

b) Dokuz yaşımda başlıyan bir hastalık ve on üç yaşımda başlıyan hayatımı kazanmak zarureti, beni, edebiyattan evvel, kendini anlamağa ve yetiştirmeğe mecbur bir küçük insanın tamamıyla hayati zaruretlerden doğma bir terbiye, psikoloji ve felsefe tecessüsü ile doldurdu.

YAZMA ÇALIŞMALARI

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Öz geçmiş kişinin hayatının bir özetidir. Biyografi ve otobiyografi; erken çocukluk döneminden günümüze kadar geçen süreyi kapsar.

İyi hazırlanmış öz geçmiş yeni bir iş hayatının başlangıcı olabilir. Başvuru sayısının çok olduğu kurumlarda öz geçmişlere bakılarak seçme yapılır, seçilen kişilerle mülakat yapılır.

İyi bir öz geçmiş iyi bir içeriğe sahip olmalıdır. Öz geçmişte öznel ifadelerden kaçınılmalıdır. Yazım ve noktalama hataları bulunmamalıdır. Tarih, yer ve olaylar konusunda çelişkili ifadeler bulunmamalıdır.

Öz geçmiş, çizgisiz beyaz kâğıda bilgisayar, daktilo ya da elle yazılır.

Öz geçmiş yazım aşamaları:

1. **Kişisel Bilgiler**

   a. İsim: Tam ve açık isim yazılmalı, isimlerin yazımında kısaltmalardan kaçınılmalıdır. Akademik unvanlar isimle birlikte yazılmalıdır.

   b. Doğum tarihi: Doğum tarihi gün, ay ve yıl sırasına uygun olarak yazılmalıdır.

   c. Medeni hâli: Bekar, evli ya da dul şeklinde medeni durumu ifade eden kısa ifadelere yer verilmelidir.

   ç. Askerlik durumu: Askerlik hizmetinin yapılıp yapılmadığı, askerlik hizmeti yapıldıysa görev yeri ve süresi belirtilir.

2. **İletişim Bilgileri**

   İletişim bilgileri ilgili kurumun öz geçmiş sahibiyle iletişim kurması için gereklidir. Bu bölümdeki adresin ulaşılabilirlik açısından doğru ve eksiksiz olması gerekir. Verilen telefon numaraları iş saatleri içerisinde ulaşılabilir olmalıdır. Adres yazılırken posta kodu ve e-posta adresi eklenmelidir.

3. **Öğrenim Bilgileri**

   İlk sıraya mezun olunan okul yazılmalıdır. Öz geçmiş sahibi öğrenciyse ilk sıraya öğrenim görmekte olduğu kurum yazılmalıdır. Mezun olunan okullar derece ile bitirilmişse öz geçmişte belirtilmelidir. Fakülteden liseye kadar bir sıra izlenmeli ortaokul ve ilkokul bilgilerine kadar inilmemelidir.

4. **İş Deneyimi**

   İş deneyimleri, işe alınmada önemli ölçüttür. İş deneyimleri sondan başa doğru sıralanmalıdır.

5. **Yeterlilikler**

   Çalışma hayatında bilgisayar gibi teknolojik aletleri kullanmak yaygınlaşmış ve zorunluluk hâlini almıştır. Bilgisayar kullanma düzeyi bu bölümde belirtilmelidir. Öz geçmişte bilinen yabancı dile yer verilmeli; yabancı dilin nerede, nasıl öğrenildiği belirtilmelidir.

6. **İlgi Alanları**

   Kitap okumak, müzik dinlemek, spor yapmak gibi hobilerden bahsedilen bölümdür. Burada yer alan bilgiler, kişinin ilgi alanlarını ve hayata bakışını yansıtır.

7. **Ödüller**

   Bu bölümde (varsa) alınan ödül, unvan ve teşvikler yer alır. Veren kurum, kuruluş ve makam adı ve tarihiyle birlikte kronolojik olarak sıralanır.

8. **Referanslar**

   Bu bölümde öz geçmiş sahibi kişi hakkında bilgi verebilecek kişilerin isimleri ve iletişim bilgileri yer alır. Referans verecek kişilere durum önceden bildirilmeli ve o kişilerden izin alınmalıdır.

B. Uygulama

ETKİNLİK

İş başvurusunda bulunuyormuş gibi öz geçmiş yazım aşamalarını uygulayarak bir öz geçmiş/CV veya portre yazınız.

UYARI

İsteyen öğrenciler çizgi portre yapabilir.

ÖZ GEÇMİŞ FORMU ÖRNEĞİ

A. KİŞİSEL BİLGİLER

Adı soyadı:

Doğum tarihi:

Doğum yeri:

Medeni durumu:

Askerlik durumu:

Sürücü belgesi:

E-posta adresi:

Telefon:

B. EĞİTİM BİLGİLERİ

Mezun olduğu üniversite ve mezuniyet yılı:

Mezun olduğu lise ve mezuniyet yılı:

Mezun olunan ilköğretim okulu ve mezuniyet yılı:

Yabancı dil ve düzeyi:

Bilgisayar bilgisi:

C. DENEYİM

Bugüne kadar çalıştığı kurum ve kuruluş adı:

.....

Göreve başlama tarihi:

.....

Görevden ayrılma tarihi:

.....

D. STAJ

E. BİLGİ ALINACAK KİŞİLER

F. İLETİŞİM ADRESİ

Adı soyadı:

Tarih:

İmza:

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Konuşma bir hazırlık süreci gerektirir. Hazırlık sürecinde anlatılacaklar planlanır. Planlama dağınıklığı önler, bilgiler bir mantık sıralamasıyla dinleyicilere aktarılır. Kişinin kendini tanıtması iletişimde birçok engeli ortadan kaldırır. Kendini tanıtmada ad ve soyad, doğum yeri ve yılı, mezun olunan okullar, ilgi alanları, kişilik özellikleri gibi tanıtıcı bilgilere yer verilir. Kendini tanıtma konuşmasında vurgu ve tonlamaya dikkat edilmeli, kendine güven duygusu dinleyicilere hissettirilmelidir.

Kişiler kendini tanıtırken özelliklerini, yeteneklerini, değerlerini açık bir şekilde ortaya koymalıdır. Kişiler ne kadar üstün özelliklere sahip olsalar da bu durumu uygun bir şekilde ifade edemezse toplum içinde hak ettiği konumu elde edemez. Bu nedenle birçok fırsatı kaçırırlar.

Bir kişiyi tanıtırken de aynı yol izlenir. Anlatıcı üçüncü kişidir. Tanıtılan kişinin adı ve soyadı, doğum yeri ve yılı, öğrenim hayatı, ilgileri, kişisel özellikleri konuşmanın içeriğini oluşturur.

Toplumun bir ferdi olan insan çevresindeki kişilere kendini anlatma ve onlar tarafından anlaşılma gereksinimi duyar. Bu ihtiyaç iletişim kurmayı zorunlu hâle getirir. Duyguların, düşüncelerin, isteklerin bireyler arası aktarımında kullanılan en etkili yöntem sözlü iletişimdir. İnsanlar dil becerileri sayesinde duygu ve düşüncelerini ifade ederek birbiriyle anlaşırlar. İletişim sürecinin istenilen sonuca ulaşabilmesi için konuşmacı ile dinleyici arasında ortaklaşa bir çabaya ihtiyaç duyulur.

Bir iletişim biçimi olan konuşma, insanın kendini anlatma ihtiyacından doğan bir dil becerisidir. Yeni karşılaştığımız kişilerle iletişim kurarken karşımızdakini tanıma ve kendimizi de ona tanıtma ihtiyacı duyarız. Bu tanıtma ve tanıma sürecinde ilk izlenimler çok önemlidir. Kendini tanıtma, kişinin karşısındakine kendisiyle ilgili ayrıntıya girmeden kısa bilgi vermesidir. Ayrıntıya girmek konuşmayı sıkıcı bir hâle getirebilir. İlk izlenimler önemlidir. Kişiler bu ilk izlenimler sayesinde birbiriyle ilgili bilgi sahibi olurlar.

İnsan kaynakları yöneticileri iş başvurusunda bulunan adaylara ilk olarak "Kendinizi tanıtır mısınız?" sorusunu yönelterek adayların kişisel özelliklerini, bilgi, beceri ve beklentilerini öğrenmek isterler. Öğrendikleri bilgileri değerlendirerek karar verirler.

B. Uygulama

ETKİNLİK

Sınıf ortamında kendinizi ve yakından tanıdığınız birini tanıtınız. İki anlatım arasındaki farkı değerlendiriniz.

VII. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

VASFİ MAHİR KOCATÜRK

(1907-1961)

Yedi Meşaleciler Hareketi'nin içinde yer alan Vasfi Mahir Kocatürk, halk şiirlerinin biçimsel özelliklerinden yararlanarak hece ölçüsüyle millî, epik, lirik şiirler yazmış bir şairdir. Manzum oyunlar da denemiş olan Kocatürk, bir sanatçı olmaktan çok edebiyatla ilgili kitap ve araştırmalarıyla tanınır. Hayatı boyunca ülkenin değişik şehirlerinde edebiyat öğretmenliği, okul müdürlüğü, millî eğitim müfettişliği yapan müellif, politika ile de uğraşmış ve Demokrat Parti Gümüşhane milletvekili olarak 9. dönem TBMM'de görev almıştır.

1907 yılında Gümüşhane'de dünyaya geldi. Babası, Gümüşhane'nin yerlilerinden Şehit Arif Efendi'dir. Memur olan babasını I. Dünya Savaşı sırasında Kafkas Cephesi'nde kaybetti. Çocukluğu Gümüşhane'de geçti. Ailece İstanbul'a göç ettikleri için ilköğrenimini İstanbul Koca Mustafa Paşa Numune Mektebinde tamamladı. Orta tahsili için 1921 yılında Darüşşafakaya girdi ve 1927'de mezun oldu. Mülkiyede yüksek öğrenim gördü ve 1930 yılında mezun olarak doğrudan maarif mesleğine girdi. Ankara, Kabataş, Edirne ve Kastamonu liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı ve idari işlerde bulundu. Teftiş kurulunda görev aldı. 1944'te İstanbul'a yerleşti. Haydarpaşa Lisesinde öğretmenlik, Darüşşafakada okul müdürlüğü yaptı. 1948'de Millî Eğitim Bakanlığında müfettiş oldu, ertesi sene İzmir'e tayin edildi. 1950–1954 yılları arasında Demokrat Partiden Gümüşhane milletvekilliği yaptı. 1954'te seçimi kaybedince siyaseti bıraktı ve Gazi Eğitim Enstitüsünde öğretmenlik görevini sürdürdü. Yedi Meşaleci şairlerden biri olarak ürünler verdi. Özellikle kahramanlık ve yurt sevgisi konularını işledi.

Edebiyat hayatı, 1926 yılından itibaren dergilerde yayımlanan şiirleriyle başladı. 1928 yılında Yedi Meşalecilere katıldı ve bazı şiirleri *Yedi Meşale* adlı ortak kitapta yayımlandı. Daha sonraki şiirleri, *Tunç Sesleri* (1935), *Geçmiş Geceler* (1936), *Bizim Türküler* (1937) ve *Ergenekon* (1941) adlı şiir kitaplarında yayımlandı. Son şiirlerini ve bütün kitaplarından seçtiği bazı şiirleri *Hayat Şarkıları* (1965) adlı kitapta topladı. Şairin, 1915-1930 yılları arasındaki şiirlerinde daha çok vatanseverlik ve kahramanlık duygularını işlediği görülür. Şiirlerinde işlediği ikinci konu kırsal kesim insanının günlük hayatta karşılaştığı meselelerdir. Şiirlerini genelde hece ölçüsü ile yazmıştır. Kocatürk, şiir kitaplarının yanı sıra liseler için edebiyat ders kitapları, dünya edebiyatını tanıtıcı kitaplar, çocuk yayınları ile bazı tercüme eserler yayınladı. Öğretmenlik mesleğini konu edinen *Öğretmenin Ruhu*, padişahların hayatlarını, kahramanlıklarını anlatan *Osmanlı Padişahları* adlı kitapları; deneme yazıları, hikâyeleri ve makaleleri vardır. Son yıllarını tamamen edebiyat tarihi alanındaki çalışmalara ayırmış ve tüm Türk edebiyatı ürünlerini topluca ele alan Türk Edebiyat Tarihi adlı dev bir eser inşa etmeye girişmiştir. Eser, edebiyat tarihini biyografi değil edebî eser ve tahlile ayrılmış bir tür olarak değerlendirir.

Eserleri

Şiir: *Dağların Derdi* (Yedi Meşalecilerle, 1928), *On İnkılâp* (1935), *Tunç Sesleri* (1935), *Geçmiş Geceler* (1936), *Bizim Türküler* (1937), *Ergenekon* (1941), *Hayat Şarkıları* (1965).

Manzum Oyunlar: *Yaman* (1933), *Sanatkâr* (1965).

(…)

Türk edebiyatı tarihi alanında çalışmalara yoğunlaşan Kocatürk, Türk Edebiyatı Tarihi adlı eseri üzerinde çalışmaktayken 17 Temmuz 1961 günü Ankara'da kalp krizi geçirerek vefat etti.

Muhsin Kalkışım-Kemal Saylan, *Gümüşhane'nin Kültür ve Sanat Hayatından 40 Biyografi*

1-6. soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

1. **Metinden metnin tür özellikleriyle ilgili hangi sonuçlar çıkarılabilir?**
2. **Metinden, Vasfi Mahir Kocatürk'ün kişiliğiyle ilgili hangi tespitlere ulaşılabilir?**
3. **Metindeki bağlaçları bularak bağlaçların cümledeki işlevlerini belirtiniz.**
4. **Metindeki edatları bularak edatların cümledeki işlevlerini belirtiniz.**
5. **Metinde günümüz yazım ve noktalama kurallarına uymayan kullanımları belirleyiniz.**
6. **Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları metinden hareketle tamamlayınız.**
   a) Metin …… türünde yazılmıştır.
   b) Vasfi Mahir Kocatürk, …… Hareketi içinde yer almıştır.
   c) Metinde Vasfi Mahir Kocatürk'ün ……., …….. ve …….. hakkında bilgi verilmektedir.

7.

Ben Orhan Veli
"Yazık oldu Süleyman Efendiye"
Mısra-i meşhurunun mübdii.
Duydum ki merak ediyormuşsunuz
Hususî hayatımı,
Anlatayım:
Evvelâ adamım, yani
Sirk hayvanı falan değilim.
Burnum var, kulağım var,
Pek biçimli olmamakla beraber.
(…) Orhan Veli Kanık

Bu şiirde aşağıdaki türlerin hangisinden yararlanılmıştır?

A) Biyografi B) Otobiyografi C) Mektup D) Anı E) Günlük

8. (I) Kişinin kendi yaşam öyküsünü anlattığı yazı ve eserlere denir. (II) Yazar samimi bir üslup kullanır. (III) Birinci kişili anlatım söz konusudur. (IV) Kişi kendi hayatını anlattığı için nesnel ifadelere sıkça yer verir. (V) Yazarın kendi hayatını anlattığı romanlar otobiyografik romanlardır.

Otobiyografi ile ilgili bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

9. Asıl adı İbrahim Şinasi'dir. 1825'te İstanbul'da doğmuştur. Babasının Şumnu harbinde şehit düşen Bolulu bir topçu yüzbaşısı olduğunu Şinasi'nin yazılarından anlıyoruz. Maalesef babasının adını bile bilmiyoruz. Onu küçük yaşta kaybettiğinden gayretli bir kadın olan annesi tarafından yetiştirilmeye çalışılmıştır. Tophane'de Sormagir Sokağı'nda babasından kalan evde otururlardı. O zaman ilkokullar olmadığı için mahalle mektebinde okudu. Sonra annesinin gayreti ve babasının ahbaplarından birinin tavassutu ile Tophane'ye yerleştirildi. Şinasi'nin asıl hayatı diyebileceğimiz devre burada başlar. İyi bir tesadüf onun olgunlaşmasına sebep olmuştur.

Zeynep Dengi, *Tanzimat Edebiyatı Tarihi*

Bu metinle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Öznel ifadeler yer almaktadır.
B) Türü biyografidir.
C) Şinasi'nin hayatı ile ilgili bilgiler yer almaktadır.
D) Öznel ifadeler türün özelliklerine aykırıdır.
E) Düşünceyi geliştirme yollarından örnekleme kullanılmıştır.

8

MEKTUP/E-POSTA

Neler Öğreneceğiz ve Neler Yapacağız?

- Mektup Türünün Özellikleri
- Hikâye, Roman ve Şiir Gibi Türlerde Mektubun Bir Anlatım Biçimi / Tekniği Olarak da Kullanılması
- Dünya Edebiyatından Bir Mektup Örneğinin İncelenen Metinlerle Karşılaştırılması
- E-Posta Yazarken Kişisel Bilgilerin Güvenlik Altına Alınmasının Gerekliliği
- Özel Mektup ile Edebî Mektup Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar
- Fiil (Eylem) ve Fiillerin Metindeki İşlevleri
- Yazım ve Noktalama Çalışmaları
- Yazma Aşamalarına Uygun Olarak Mektup/E-Posta Yazma
- Mektup Yazma Geleneği Üzerine Düşünce ve İzlenimlerini Yazma
- Dilekçe ve Tutanak Yazma Kuralları
- Dilekçe ve Tutanak Yazma
- Açık Oturumun Genel Özellikleri
- Bir Açık Oturumu İzleyip Değerlendirme

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Geçmişte haberleşme alanında hangi iletişim araçlarının kullanıldığını araştırınız.
2. Mektup ile postacıların şarkı ve türkülere konu olmasının sebepleri nelerdir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİRİNCİ METİN

KARDEŞ MEKTUPLARI

Paris, 26 Şubat 1933

Babacığım,

Dün değil önceki gün "720" frangımı aldım... Bizim geçen ayın "100" frangının bereketiyle bu ayın sonunu getirmiştim. Üç dört gün sonra ağabey maaşını aldığı zaman cebimizde dört yüz veya beş yüz frangımız kalacak demektir. (…) Eğer bu hafta sonunda da ağabeyin haberi gelmezse, ağabey maaşıyla Londra'ya gidebilecek... Londra'dan gelen ve ağabeyle şimdi yine oraya dönecek olan arkadaşı hesapları yapıyor... Bakalım hayırlısı...

Dün müfettiş beyde idim. İstediğiniz kâğıdı gönderiyorum. Müfettiş herkese böyle bir kâğıt verdiği için bana da aynı kâğıdı verdi... Zaten kendi durumumuzu tamamıyla biliyor.

Bu hafta size davetiyesini gönderdiğim bir galeride üç resim sergiliyorum... Bunlardan bir tanesi vaktiyle müfettiş beye vaat ettiğim vapurlar... Yavuz. Gülcemal. Gülnihal ve Boğaz sırtları...

Eğer resim bir şeye benziyorsa, bunu anneciğime borçluyum. Çok iyi anımsıyorum... Annecik bize... vapurlarımızı anlatırdı... Özellikle Gülcemal... Başımın içinde çok ışıklı, çok zengin bir duyguyla çizilmiş kalmış...

Resmin alt tarafına, bütün çalışma saatlerinde bir nakarat gibi tekrarladığım: Yavuzun direkleri altundandır altundan diye bir satır eklemeyi unutmamıştım. Ama, bu canım satırı kompozisyona feda ettiğim için hâlâ içim sızlıyor... İkinci resim "Loth" Akademisine başladığım ve sonra evde üzerinde uzun bir zaman çalıştığım bir "Nuh". Bu resmi de bizim kendi renklerimizle süslemeye çalıştım. Bizim çini ve kilim renklerimiz, bugünün en güçlü ressamlarına öncülük edip durmuş... Bugün ben bunları yaparken bana, belki Fransızların gözbebeklerinden sayılan Matisse'lerini yaratana sığınıp kopya ediyorum diyecekler. Ama bir gün onlara Matisse'in kim bilir nereden kopya ettiği nakış ve renklerimizi duymakta, onun kadar benim de haklı olduğumu belki göstereceğim... Matisse bugün düzinelerce "Odalisque"ler yapmış... Bu konu onun bütün bizim "kilim", "seccade", "yazmalarımız"la, yine kendimizin olan bir konuyu süslemesine yetmiş... Dahası, ona her zaman içten olmak fırsatını da vermiş.

Üçüncü resmim küçük bir eskiz, bir taslak... İyi bir fotoğrafçıya resimlerimi çektirirsem... Belki yine orada ekspoze birkaç genç Türk'le (…) gösteririz...

Yakında bir Türk arkadaş İstanbul'a dönecek... Onunla vefasız hocama bir tuval göndermek isterdim...

Babacığım, epeyi vakit oluyor ki bizim ehliyetnamelerin nihayet okula geldiğini bana yazmışlardı... Bir gün fırsat bulursanız Akademiye kadar gitseniz de sağ salim şu öğretmenlik ehliyetnamemi alsanız... O bana bir parça pahalıya mal olmuştu... Genç bir öğretmen yardımcısının ilgisizliği yüzünden...

Neyse babacığım zevzekliğim yetişir... Kardeşlerime bir türlü ayrı yazamıyorum... Onlar da benden aşağı kalmıyorlar... Dün bir türlü evimizin numarasını hatırlayamadım... Yoksa doğrudan doğruya anneciğimin ellerinden yanaklarından öpecektim... Öpücükler ve özlemlerle can babacığım.

Bedri Rahmi

Bedri Rahmi Eyuboğlu, *Bütün Eserleri II-Kardeş Mektupları*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ekspozisyon : Sergi. **suret:** Yazı ve resim kopyası. **ekspoze:** Sergilemek.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Mektup

Okuduğunuz *Kardeş Mektupları* adlı metin Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun babasına yazdığı mektuplardan bir parçadır.

Mektup; bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıttır.

Mektuptaki dil ve anlatım mektubun yazılacağı kişi ya da kuruma göre farklı özellik gösterir. Özel mektuptaki dil ve anlatım ile edebî mektuptaki dil ve anlatım farklıdır. Mektup; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur.

Öğretici metin olan mektup, yazılış amacına göre özel mektup, edebî mektup, resmî mektup ve iş mektubu olmak üzere dörde ayrılır.

1. Özel Mektup: Birbirinden uzaktaki akraba ve arkadaşların haberleşmek, bilgi alışverişinde bulunmak, duygu ve düşünceleri paylaşmak gibi amaçlarla yazdıkları ve sadece yazanla gönderileni ilgilendiren mektup türüdür.

Özel mektuplarda sade bir dil ve içten bir anlatım vardır. Duygu ve düşünceler kısa cümlelerle ifade edilir.

Mektubun giriş bölümünde yazılış amacı, gelişme bölümünde asıl anlatılmak istenenler yer alır. Sonuç bölümünde dilek cümleleri yer alır.

Mektup çizgisiz beyaz kâğıda, siyah mürekkepli kalemle yazılır. Kâğıdın sağ üst köşesinde mektubun yazıldığı yer ve tarih belirtilir. Mektup, gönderilecek kişiyle olan yakınlık ve samimiyete bağlı bir hitap sözüyle başlar. Mektubun sağ alt köşesinde mektubu yazan kişinin adı, soyadı ve imzası yer alır. Sol alt köşede mektubu yazan kişinin adresi yer alır.

2. Edebî Mektup: Sanatçıların birbirine yazdıkları, içerisinde sanat ve edebiyata dair görüşlerin yer aldığı mektuplardır. Edebî mektuplar; yazıldıkları dönemle ilgili sanat, edebiyat ve düşünce hayatıyla ilgili birçok bilgi barındırır. Kimi sanatçılar edebî mektuplarını sonradan kitap hâline getirmiştir.

3. Resmî Mektup: Resmî kurumlarla kamu tüzel kişiliği taşıyan kuruluşların birbirine veya vatandaşlara yazdığı mektuplardır.

Bu mektupların hitap başlığı, yazılan dairenin ya da tüzel kişilik sahibi kuruluşun kanun ve tüzüklerdeki tam adıdır. Resmî mektuplarda mektubun yazılış tarihi, konusu ve sıra numarası yer alır. Resmî mektuplar bilgisayarda yazılır. Açık, kesin ve anlaşılır bir dil kullanılır. Dil, göndergesel ve alıcıyı harekete geçirme işlevindedir. Alt makama yazılan mektuplar "rica ederim", üst makama yazılanlar "arz ederim", üst, aynı düzey ve alt makamlara birlikte dağıtımlı olarak yazılanlar "arz ve rica ederim" ifadeleriyle son bulur.

4. İş Mektubu: Ticari kuruluşların birbirine ya da vatandaşlara, vatandaşların ticari kuruluşlara işle ilgili yazdıkları ticari amaç taşıyan mektup türüdür.

İş mektuplarında sipariş, satış, şikâyet, alacak, tavsiye gibi konular işlenir.

İş mektuplarında amaca uygun açıklamalarda bulunulur, gerekli yerlerde teknik terimler kullanılır. Açık, sade, duru bir anlatım yer alır. Anlatımın kısa ve özlü olmasına özen gösterilir.

Resmî ya da özel kuruluşlara bir dileği, isteği ya da şikâyeti bildirmek ya da herhangi bir konuda soru sormak amacıyla vatandaşlarca yazılan mektuba *dilekçe* denir.

Mektup türünün ilk örneklerine Mısır'da rastlanmıştır. Bulunabilen en eski mektup Mısır firavunları ile Hitit kralları arasındaki mektuplardır. Hattuşaş'ta (Boğazköy) bulunan mektuplar MÖ 15 ve 14. yüzyıllara aittir.

Batı edebiyatında mektup türünün ilk örneklerine eski Yunan edebiyatında rastlanmaktadır. Mektup, bir edebî tür özelliğini Latin edebiyatında kazanmıştır. Rönesans'tan sonra Fransa'da gelişip yaygınlaşmıştır. Jean Jacques Rousseau (Jan Jak Ruso), Voltaire (Volter) gibi sanatçılar mektup türünde eserler vermişlerdir.

Flaubert (Fulubert), Stendhal (Sitendal), Proust (Prus), Didero (Didero), Mallarmée (Malerm) gibi sanatçılar Fransız edebiyatında mektup türünün başarılı örneklerini vermiştir.

Türk tarihinde mektup türünün bulunabilen ilk örneklerine Uygurlardan kalma yazılı belgeler arasında rastlanmaktadır. Divan edebiyatının etkin olduğu dönemde nesir şeklindeki yazıların toplandığı münşeat adı verilen eserlerde özel ve resmî mektuplara rastlanmaktadır. Bu dönemde sadece mektuplardan oluşan eserlere de "mektubat" adı verilmekteydi.

Tanzimat Dönemi'nde mektup türünün ilk örneklerini Şinasi vermiştir. Abdülhak Hamit Tarhan'ın iki ciltte topladığı mektuplarında Tanzimat sanatçılarının özellikleri ve yaşantıları hakkında önemli bilgiler yer almaktadır.

Servetifünun sanatçısı Halit Ziya Uşaklıgil edebî mektup türünün başarılı örneklerini vermiştir.

Ziya Gökalp, İstanbul'un işgali sonrasında İngilizlerce tutuklanmış, sürgüne gönderilmiştir. Limni ve Malta'da geçirdiği sürgün hayatı sırasında ailesine yazdığı mektuplar daha sonra *Limni ve Malta Mektupları* adıyla yayımlanmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde Cahit Sıtkı Tarancı'nın Ziya Osman Saba'ya yazdığı mektuplar 1957 yılında, Nâzım Hikmet'in Kemal Tahir'e yazdığı mektuplar 1968 yılında yayımlanmıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Yaşar Nabi Nayır gibi sanatçılar kendilerine gelen ya da kendi yazdıkları mektupları yayımlamışlardır.

Güzel Sanatlar Akademisinde başlayan resim öğrenimini Paris'te sürdüren Bedri Rahmi Eyüboğlu, Paris'te bulunduğu sürede aile bireylerine hitaben mektuplar yazmıştır. Sanatçının bu mektupları daha sonra *Kardeş Mektupları* adıyla yayımlanmıştır.

Babacığım, hitabıyla başlayan mektupta Bedri Rahmi Eyuboğlu, Paris'te resim sanatıyla ilgili öğrenimi sırasında yaşadıklarını ayrıntılı olarak babasıyla paylaşmaktadır. Mektubun sonuç bölümünde ailesine ve İstanbul'a duyduğu özlemi dile getirmektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun mektubu; kime, ne zaman ve nerede yazılmıştır? Açıklayınız.
2. Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun mektubunun yazılış amacı nedir?
3. Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun mektubunda kullanılan anlatım biçimlerini ve bunların işlevlerini belirleyiniz.
4. Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun mektubunun türünü belirtiniz.
5. Hazırlık bölümünde yaptığınız araştırmadan hareketle mektup türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirleyiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Bedri Rahmi Eyuboğlu (1911-1975)

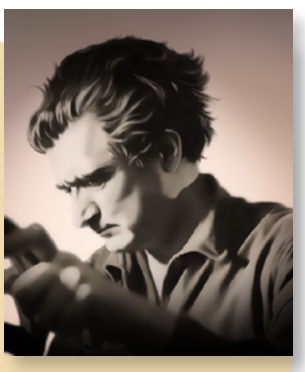

Görele'de doğdu. Ressam ve şair olan Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun gerçek adı Ali Bedrettin'dir. Trabzon Lisesinde öğrenim gördü. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, Resim Bölümüne girdi. Resim eğitimini geliştirmek amacıyla Fransa'ya gitti. Yurda döndükten sonra yaptığı resimler sergilerde yer aldı. Şiir yazmaya lise öğrencisiyken başladı. İlk şiir kitabı *Yaradana Mektuplar*'ı 1941 yılında yayımladı. 1948'de *Karadut* yayımlandı. Halk şiirine ilgi duymuş ve halk şiirinden aldığı esini şiirlerine yansıtmıştır. Şiirin yanı sıra gezi ve deneme türünde eserler de vermiştir.

Hazırlık

1. Mektuba olan ilginin azalmasının sebepleri sizce nelerdir?
2. "Mektup insanın kişiliğini yansıtan bir aynadır." sözüyle anlatılmak istenen nedir?

İKİNCİ METİN

ZİYA'YA MEKTUPLAR

Ziyacığım,

Diyarbakır, 30.12.1940

Mektubunu alalı epey oldu. Cevabımın gecikmesinden bermutad keyfimin yerinde olmadığı neticesini çıkaracağına eminim. Öyledir. Huzurun fazlası insanı sıkıyor. Hele askerlik vaziyetimin bakaya kadar takarrür etmemiş olması, bu sıkıntıyı büsbütün artırmaktadır. Sana mektubumla beraber taze şiirler de göndermeyi ne kadar arzu ederdim! Fakat heyhat! Diyarbakır'da şiir yazmak benim için memnu bir mazhariyet olacak ki bir türlü isteğime nail olamıyorum.

Geçen gün Yaşar'dan da bir mektup aldım, şiir istiyordu. Henüz neşredilmemişlerden elimde birkaç tane varsa da kusursuz olduklarına bir türlü kanaat getiremediğim için gönderemiyorum. Artık bakalım. Sen ne âlemdesin? İstanbul'da Yenilik diye bir mecmua çıkacakmış. Yücel çıktı mı? Hamle'nin son sayısı bugün geldi. Sana, Oktay'a ve Melih Cevdet'e dair olan satırların ne kadar canımı sıktığını kolayca tahmin edebilirsin. Oktay İstanbul'dadır. Acaba görebildin mi? Görememişsen de Şevket'ten haberini almış olacaksındır.

Ziyacığım, sen bari yeni şiirlerinden birkaç tane gönder ki ben de harekete geçeyim. Yoksa bu kısırlık beni çıldırtacak.

İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda, Muhip'in tercüme ettiği *Aptal* piyesi oynanıyor, gördün mü? Belki Muhip de bu vesileyle İstanbul'a gelmiştir. Görürsen selamımı ve mektubuma cevap vermediği için gücendiğimi söylersin.

Şevket ne yapıyor? Akşam gazetesini göremediğim için yazılarını okuyamıyorum. Selamlarımı söylersin. Yenge hanımın vaziyeti nasıl? İnşallah biraz salâh kesbetmiştir. Seninki malum, Ziyacığıma sabırlar, sıhhatler ve muvaffakiyetler diler, yeni senesini kutlar ve hasretle gözlerinden öperim.

Cahit Sıtkı Tarancı, *Ziya'ya Mektuplar*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bakaya: Askerlik çağına girenlerden son yoklamalarını yaptırarak askerlik kararı aldırdıkları hâlde çağrıldıklarında gelmeyen ve gelip de kıtalarına gitmeden toplandıkları yerlerden ayrılanlar. **bermutad:** Alışılagelen biçimde. **gücenmek:** Birinin beklenilmeyen bir davranışı veya sözü karşısında kırgınlık duymak, kırılmak. **heyhat:** Ne yazık. **kesbetmek:** Kazanmak. **kısırlık:** Kısır olma durumu, verimsizlik, akamet. **malum:** Bilinen, belli, herkesçe bilinen ancak dile getirilmeyen. **mazhariyet:** Erişme, elde etme. **memnu:** Yasak. **muvaffakiyet:** Başarı. **nail:** Başarmış, ulaşmış. **neşir:** Yayım. **salâh:** Düzelme, iyileşme. **takarrür:** Karar verilme.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Ziya'ya Mektuplar Cahit Sıtkı Tarancı'nın 1930-1946 yılları arasında arkadaşı Ziya Osman Saba'ya yazdığı elli yedi mektuptan oluşmaktadır.

Mektuplar; Diyarbakır, Paris ve askerlik döneminde Ilıca ve Burhaniye'den yazılmıştır. Mektuplarda Cahit Sıtkı'nın yaşadığı yerlerden, bu yerlerin sanatçıda uyandırdığı izlenimlerden, dönemin sanat ve edebiyat hayatından söz edilmektedir. Bu mektuplar, iki şairin samimi dostluklarını anılar eşliğinde yansıtmaktadır.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın sanatçı kişiliğinin oluşumunda mektubun önemli rolü vardır. Fransız okulunda öğrenciyken annesine yazdığı uzun mektuplarda edebî eserlerden esinlenerek olayları parlak kelimeler, göz kamaştırıcı benzetmelerle süsleyerek anlatmıştır. Bir süre sonra Fransız sembolist şairlerin şiirlerine ilgi duymuş ve şiire yönelmiştir.

Özel Mektup ile Edebî Mektup Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun babasına yazdığı mektup, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan iki kişiyi ilgilendiren konuları içermektedir. İçten ve doğal bir anlatımla yazılmıştır. "Babacığım" ifadesiyle başlamaktadır. *Ziya'ya Mektuplar* adlı metin edebî mektuptur. Mektubu yazan da muhatabı da şairdir.

Özel mektupta Bedri Rahmi Eyuboğlu Fransa'da yaptıklarıyla ilgili babasını bilgilendirmekte ve annesiyle, büyükbabasıyla ilgili iyi dileklerde bulunmaktadır. *Ziya'ya Mektuplar*'da ise Cahit Sıtkı Tarancı İstanbul'da Varlık adında bir derginin çıkacağını, Ziya Osman Saba'ya haber vermekte, Yücel dergisinin çıkıp çıkmadığını sormaktadır. Bu mektuptaki ifadeler edebiyat dünyasıyla ilgilidir.

Her iki mektup da samimi ifadelerle başlamaktadır. Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun mektubu "Babacığım", Cahit Sıtkı Tarancı'nın mektubu "Ziyacığım" ifadesiyle başlamaktadır. Cahit Sıtkı Tarancı'nın mektubundaki ifadeler diğerine göre daha ciddidir.

Mektup; hikâye, roman, gezi yazısı, deneme gibi türlerde bir anlatım tekniği olarak kullanılabilir.

Halide Edip Adıvar'ın *Handan* adlı romanında mektup tekniği kullanılmıştır. Romanda farklı kişiler tarafından yazılan mektupların her biri Handan'ın farklı bir yönünü tanıtır. Handan'ın yazdığı fakat göndermediği mektuplarsa onun iç dünyasını yansıtmaktadır.

Oğuz Atay; *Korkuyu Beklerken*, *Ne Evet Ne Hayır*, *Babama Mektup* gibi hikâyelerinde mektup tekniğinden yararlanmıştır.

Cenap Şahabettin, gezi yazısı türünde yazdığı *Hac Yolunda* adlı eserde mektup tekniğini kullanmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. "Yoksa bu kısırlık beni çıldırtacak." cümlesinde "kısırlık" kelimesinin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz ve tahmininizi sözlükten kontrol ediniz.
2. *Ziya'ya Mektuplar* adlı metinde Cahit Sıtkı Tarancı ile Ziya Osman Saba arasındaki dostluğu yansıtan ifadelerin altlarını çiziniz.

3. *Ziya'ya Mektuplar* adlı metnin dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.

4. *Ziya'ya Mektuplar* adlı metinde Cahit Sıtkı Tarancı'nın sanat anlayışını yansıtan ifadeleri bulunuz.

6. Cahit Sıtkı Tarancı, mektubunda Ziya Osman Saba'ya hangi önerilerde bulunuyor?

7. *Ziya'ya Mektuplar* adlı metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini belirleyip aşağıdaki tabloda ilgili yerlere yazınız.

Giriş	
Gelişme	
Sonuç	

8. Cahit Sıtkı Tarancı'ya göre Diyarbakır'da şiir yazamamasının sebebi nedir?

9. Okuduğunuz *Kardeş Mektupları* ile *Ziya'ya Mektuplar*'ın türünü belirleyip aralarındaki benzerlik ve farklılıkları aşağıya yazınız

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956)

Diyarbakır'da doğdu. Galatasaray Lisesinden mezun oldu. Siyasal Bilgiler Fakültesine devam etti. Paris'e gitti. II. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine yurda döndü. Çeşitli kurumlarda memur olarak çalıştı.

Otuz Beş Yaş şiiri ile tanındı. Garip şiir akımından etkilenerek serbest şiiri denedi. Fransız sembolist şairlerinden etkilendi. Hiçbir edebî akıma bağlı kalmadı, zamanla kendine özgü bir şiir anlayışı geliştirdi. Şiir hakkındaki görüşlerini şair arkadaşı Ziya Osman Saba'ya yazdığı mektuplarda ortaya koydu. Şiirlerinde ölüm ve fanilik temalarını işledi. Şiirlerinde duygu ön plandadır. Kafiyeye önem vermiştir. Halk şiirinin deyimlerinden yararlanmıştır. Anlaşılır bir şiir dili vardır. Şiirlerinin yanı sıra deneme, mektup ve makale türünde eserleri vardır. Şiir türündeki başlıca eserleri: *Ömrümde Sükût, Otuz Beş Yaş, Düşten Güzel*...

Hazırlık

1. Günümüzde sokaklarda postacılara sık rastlanmamasının sebepleri nelerdir?
2. Islak imza, e-imza sözleriyle anlatılmak istenen nedir? Araştırınız.
3. Genel ağ ve e-postanın gelecekteki kullanımı hakkındaki düşüncelerinizi belirtiniz.

ÜÇÜNCÜ METİN

KURUMSAL E-POSTA

Alıcı	:	Murat Bxxxx, Tufan Sxxxx, Musa Kxxx
Bilgi CC	:	Hilmi Fxxxxx Gxxxx
Bilgi BCC	:	Mehmet Yxxxx
Konu	:	Solmaz Mxxxx İşleriyle Ortaklık Hk.

Değerli Ekibimiz,

Bildiğiniz gibi Solmaz Mxxxx İşleri, KLM İmalat ile ortak olma düşüncesine olumlu bakmıştır. Bu ortaklık düşüncesi bizi de ilgilendirmektedir ve bundan dolayı süreci izlemekteyiz. Bu nedenle salı günü onlarla yapacağımız toplantıdan önce birtakım iş modelleri üzerine beyin fırtınası yapmaya ihtiyaç var. Lütfen zaman ayırarak bu konuyla ilgili düşüncelerinizi e-posta ile gönderiniz.

İyi çalışmalar.

İmza : Mithat Gxxx – İrtibat: 5xx650xxxx / mithatgxxx@xxmail.com

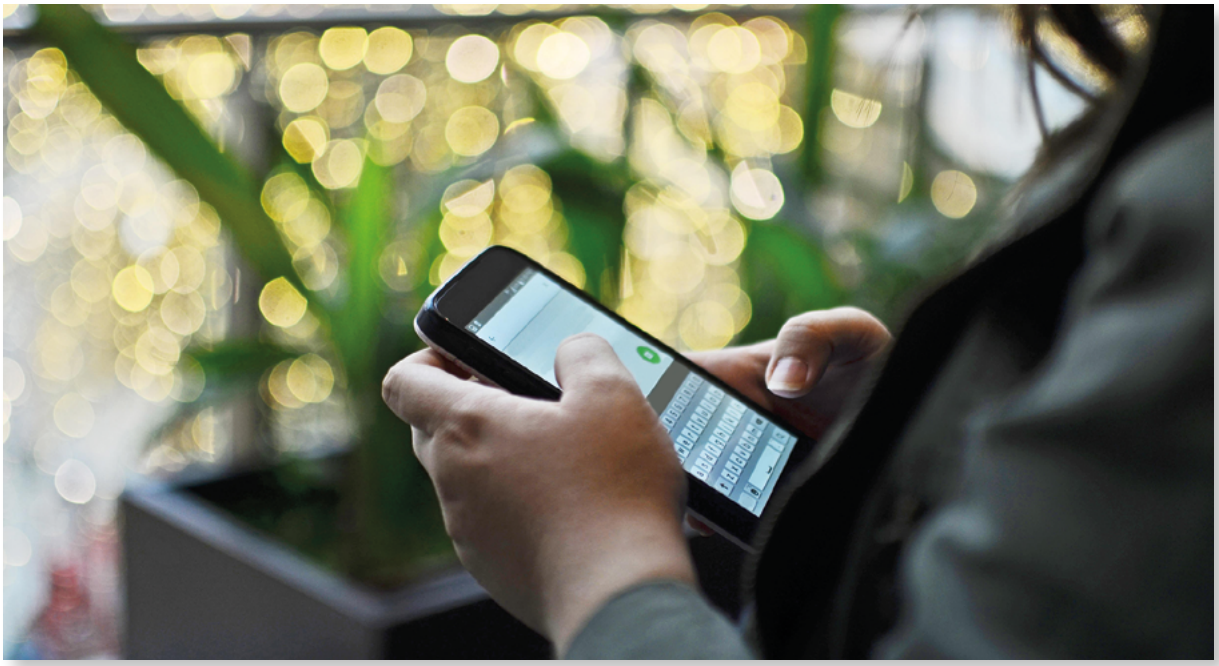

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

E-Posta (E-Mail): Genel ağ ortamında kişilerin ve kuruluşların kendi aralarında haberleşmek amacıyla birbirine gönderdikleri elektronik mektuplara verilen addır. E-posta gönderimi bilgisayar ya da mobil cihazlarla sağlanabilmektedir.

E-posta, başlangıçta sadece elektronik mektup gönderme amacıyla geliştirilmiş fakat 1995 yılından sonra e-posta içinde resim, müzik, film vb. ögelerin gönderilmesi de mümkün hâle gelmiştir.

Elektronik postanın saniyeler içerisinde alıcıya ulaşması, maliyetinin düşük olması hızla yaygınlaşmasını sağlamıştır. Milyonlarca insan elektronik postayı kullanmaktadır.

E-posta hizmetlerinden yararlanmak için e-posta adresine sahip olmak gerekir. Birçok servis sağlayıcı, ücretsiz e-posta hizmeti sunmaktadır. Elektronik posta adresine sahip herkes, e-posta adresini bildiği kişi ve kuruluşlara hızlı bir şekilde elektronik mektup gönderebilir.

E-posta adreslerinde "güzel a" (@) olarak adlandırılan işaretten sonra gelen bölümde posta sunucusunun adı yer alır.

Örnek

ornek@ornek.com

İlk e-posta 1971 yılında Raymond Samuel Tomlinson (Reymind Semyol Tamısın) tarafından Amerika'da gönderildi. Bilgisayarlar arasındaki yazışmayı sağlayan Tomlinson, aynı ağ üzerindeki bilgisayarlar üzerinden mesaj gönderip almayı başarmıştır. İsimlerle adresleri birbirinden ayırmak için "@" işaretini kullanmıştır.

Elektronik posta, 1993 yılında genel ağla birlikte kullanılmaya başlanmış, zamanla yaygınlaşmıştır.

Elektronik posta, metinlerin hızlı ve güvenilir şekilde bir yerden başka bir yere ulaştırılmasını sağlamaktadır.

E-posta, başlangıçta düzyazı mesajlar göndermek amacıyla kullanılırken günümüzde resim, ses, video dosyalarının da eklenmesiyle çok işlevli hâle gelmiştir. Elektronik posta, şirketlerin, resmî kurumların ve şahısların en çok tercih ettiği iletişim aracıdır. Kullanıcıların iletişim giderleri azalmıştır. E-posta yazılı belge olması nedeniyle doğabilecek anlaşmazlıklarda delil olarak kullanılabilmektedir. Resmî kurumlar ve şirketlerde önemli e-postalar elektronik ortamda arşivlenmektedir. E-posta kişisel bilgilerin güvenliği sebebiyle paylaşılmamalıdır.

Kurumsal e-posta örneğinde kurum yetkilisi, çalışanlardan kurumun geleceğiyle ilgili konuda görüşlerini e-posta yoluyla bildirmelerini istemektedir. Zamandan tasarruf sağlamak amaçlanmıştır.

E-posta mesajı, mektup türünde olduğu gibi hitapla başlar. Mesaj metni giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur. Mesaj iyi niyet dilekleriyle son bulur. Mesaj sonunda iletişim bilgilerine yer verilir.

E-posta yazarken kişisel bilgiler güvenlik altına alınmalıdır. İçinde büyük ve küçük harflerin, rakamların ve işaretlerin yer aldığı güvenli şifreler tercih edilmeli, tanınmayan kişi ve kuruluşlardan gelen e-postalar açılmadan önce taranmalıdır.

E-Posta/Mail Programlarında Kullanılan Kısaltmalar

Alıcı (To): İletişim kurulmak istenen kişidir. Elektronik mektup birden çok kişiye gönderilmek istendiğinde adreslerin arasına virgül konularak birden çok adres, alıcı satırına yazılır.

Bilgi (CC): Mesajın ilgilendirdiği diğer kişiler bilgilendirilmek istendiğinde ilgili kişilerin e-posta adresleri, bu satıra yazılır.

Bilgi (BCC): Diğer alıcılar tarafından o adrese de e-postanın gönderildiğinin görünmesinin istenmemesi durumunda ilgili kişinin e-posta adresi bu satıra yazılır.

Konu (Subject): Karşı tarafa ilk ulaşan bilgi göndericinin adresi ile konudur. Alıcı, konuyu okuduktan sonra e-postayı açıp okumayı ya da okumamayı tercih edebilir.

Tarih (Date): İletinin gönderildiği tarih ve saat otomatik olarak e-postaya eklenir.

Cevapla (Reply): Çok sayıda e-posta alındığında ve bunlara cevap verilmesi durumunda, cevapla özelliği kullanılır. Bu özellik kullanıldığında iletinin gönderileceği alıcı bölümünde gönderenin adresi otomatik olarak yer alır. Yaygın kullanılan bir özelliktir.

Herkesi Cevapla (Reply All): Gelen iletinin bilgi kısmında yazılı adreslerin cevaplanan iletiyi görmesi istendiğinde herkesi cevapla seçeneği kullanılır.

Yönlendirme (Forward, Fwd): Gelen bir ileti bir başka adrese gönderilmek istendiğinde yönlendirme bölümüne gönderilmek istenen adres yazılır.

Ek (Attachment): E-posta metnine resim, video, metin dosyası eklenmek istendiğinde ek sekmesi seçilir. Mesaj ekinde seçilen dosya alıcının adresine gönderilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Elektronik postayı mektupla karşılaştırarak e-postanın sağladığı faydalar hakkında bilgi veriniz.
2. Elektronik posta yazımında uyulması gereken kurallar nelerdir? Açıklayınız.
3. Kurum yetkilisinin çalışanların görüşlerini e-posta ile isteme amacı nedir?
4. Çalışanların kurum yetkilisine gönderdiği e-postalar nasıl saklanmaktadır?
5. Kurumsal postanın konusu nedir?

Hazırlık

1. Kişisel e-posta sözünden ne anlıyorsunuz?
2. İletişim araçlarından mektup ile e-posta arasında seçim yapmanız istense hangisini seçersiniz? Açıklayınız.

DÖRDÜNCÜ METİN

KİŞİSEL E-POSTA

Alıcı : ahmetgxxxxx@xxmail.com

Konu : Namık Kxxxx Hk.

Sevgili Ahmet,

Uzun süredir Namık'tan haber alamıyorum. Telefonla ulaşmaya çalıştım, "Bu numara artık kullanılmıyor!" uyarısı aldım. Namık, sürekli arar, hâl hatır sorardı. Bu durum beni tedirgin etti. Sen aynı şehirde yaşıyorsun, son çare sana sormak istedim. Eğer Namık'la ilgili bilgi sahibiysen lütfen beni de haberdar et.

Görüşmek dileğiyle hoşça kal.

Mehmet Kxxxx

İrtibat: 5xx 651 xx xx

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kişisel e-posta düzenleniş biçimiyle özel mektuba benzer ve hitap sözüyle başlar. Konu alanında mektubun konusuyla ilgili bilgi verilir. Mektupta yazım ve noktalama kurallarına uyulur. Elektronik mektubu gönderirken bilgisayarın tarih ve saatinin doğru ayarlanmış olup olmadığı kontrol edilir. Bilgisayar, tarih ve saati e-postaya otomatik olarak ekler.

Kişisel e-postanın sonunda gönderici mutlaka adını, soyadını belirtmelidir. Ad, soyad özel mektuptaki imzanın yerine geçer.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Kişisel e-posta ile kurumsal e-postayı kullanılan dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız.
2. Kurumsal e-postada dil hangi işlevde kullanılmıştır?
3. Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun babasına yazdığı mektupla kişisel e-postayı dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız, bu metinlerin farklı ve ortak özelliklerini tespit ediniz.

Hazırlık

1. Osmanlı idaresinde vakıf gelirlerinin nasıl harcandığını araştırınız. Araştırma sonuçlarını sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Atatürk "Vatanını en çok seven, görevini en iyi yapandır." sözüyle ne anlatmak istemiştir? Açıklayınız.

BEŞİNCİ METİN

ŞİKÂYETNAME

Mücmelen ümîd-i temâm ile ihtiyârsuz durdum ve ibrâz-ı hükm içün mütevellî-i evkâf huzuruna yüz urdum. Elhak mütevellî mülâkâtına fursat düşmedi ve anun dâmen-i mülâzemetine dest-i neyl irişmedi. Amma dîvân-ı iblâgına teheccüm etdüm. Çün enhas-i evkâtda, ez'âf-ı ahvâl ile huzurlarına gitdüm, bir cem gördüm, hikâyetleri perîşân ne safâdan anda eser ve ne sıdkdan anda nişan var. (…) Selâm verdüm rüşvet degüldür deyu almadılar, hüküm gösterdüm fâ'idesüzdür deyü mültefit olmadılar. Eğerçi zahirde sûret-i itâ'at gösterdiler amma zebân-ı hâl ile cemî-i suâlüme cevâb verdiler.

Dedüm "eyyühe'l-ashâb" bu ne fi'l-i hatâ ve çîn-i ebrudur. Dediler muttasıl' âdetümüz budur. Dedüm benüm re'âyetüm vâcib görmişler ve bana berât-ı tekâ'ud vermişler ki evkâfdan hemîşe behre-mend olam ve pâdişâha ferâgatle du'â kılam. Dediler ey miskîn senün mezâlimüne girmişler ve sana sermâye-i tereddüd vermişler ki müdâm bî-fâ'ide cidâl edesin ve nâmübârek yüzler görüb nâ-mülâyim sözler işidesin. Dedüm berâtumun mazmûnu niçün sûret bulmaz. Dediler zevâyiddür husûli mümkin olmaz. Dedüm böyle evkâf zevâyidsüz olur mı? Dediler zarûriyyât-ı Âstâneden ziyâde kalursa bizden kalur mı? Dedüm vakf mâlin ziyâde tasarruf itmek vebâldür. Dediler akçemüzle satun almışuz, bize helâldür. Dedüm hisâb alsalar bu sülûkünüzün fesadı bulunur. Dediler bu hisâb kıyametde alınur. Dedüm dünyâda dahi hisâb olur zîrâ haberin işitmişüz. Dediler andan dahi bâkümüz yokdur kâtibleri râzî etmişüz. Gördüm ki su'âlüme cevâbdan gayri nesne vermezler ve bu berât ile hâcetüm revâ görmezler nâçâr terk-i mücâdele kıldum ve me'yûs u muhrûm gûşe-i uzletüme çekildüm.

Fuzûlî

Fuzûlî'nin Mektupları

Hazırlayan: Abdülkadir Karahan

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Âstâne: İstanbul. **berat:** Ferman. **bifaide:** Faydasız. **cem:** Bütün. **çin-i ebru:** Yüz asıklığı. **eğerçi:** Gerçi. **fesat:** Bozukluk. **hâcet:** İhtiyaç duyulan şey. **husûl:** Elde etme. **hüküm:** Emir. **mazmun:** İçerik. **miskin:** Zavallı, tembel. **muttasıl:** Devamlı. **mültefit:** İltifat etmek. **revâ:** Layık. **riayet:** Saygı. **sıdk:** Doğruluk. **tekaüt:** Emekli. **uzlet:** Yalnızlık. **vebal:** Günah. **zeban-ı hâl:** Hâl dili. **zevaid:** Vakıf gelirlerinden artan para.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kanuni Sultan Süleyman, Bağdat'ın fethi sonrası dört ay Bağdat'ta kalmıştır. Fuzûlî bu sırada, Kanuni Sultan Süleyman başta olmak üzere devlet adamlarına kasideler sunmuştur. Fuzûlî ile Nişancı Celalzade Mustafa Çelebi arasında dostluk oluşmuştur. Padişah, şiirlerini çok beğenmiş ve Fuzûlî'ye maaş bağlanmasını emretmiştir fakat Fuzûli memurların bir süre sonra maaşı ödememesi üzerine okuduğunuz *Şikâyetname* adlı ünlü mektubunu yazmıştır.

Fuzûlî, ümitsizliğe kapılarak gönül kırgınlığıyla yazdığı mektubu Nişancı Celalzade Mustafa Çelebi'ye göndermiştir. Mektupta yazıldığı dönemin hâlleri zarif ve alaycı bir üslupla dile getirilmektedir.

Şair tarafından nesir şeklinde Azeri Türkçesiyle yazılan mektubun Arapça-Farsça kelime ve tamlamalarla yüklü bir dili vardır. Mektupta cümle sonlarında seci adı verilen nesir kafiyesi kullanılmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz metne göre Fuzûlî, vakıf idaresine gittiğinde memurlarca nasıl karşılanmıştır?
2. *Şikâyetname*'deki mizah ögelerini belirleyiniz.
3. Şikâyetname'deki yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
4. Fuzûlî'nin *Şikâyetname*'sinde metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan ifadeleri belirleyiniz.
5. *Şikâyetname*'deki memurlarla ilgili bilgi ve yorumları, kanıt, tutarlılık, geçerlilik ve doğruluk açısından değerlendiriniz.
6. *Şikâyetname*'de yazarın bakış açısını belirleyiniz.
7. Fuzûlî'nin hayatı ile *Şikâyetname*'nin yazılış sebebi arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

ETKİNLİK

Fuzûlî'nin Şikâyetname'sinde sözü edilen memurların tutumunu Osmanlı idaresindeki vakıf gelirlerinin harcanmasıyla ilgili yaptığınız araştırmaya göre değerlendiriniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Fuzûlî (?-1556)

Doğduğu yer ve yıl bilinmemektedir. Asıl adı Mehmet'tir. Bağdat, Hille, Necef çevresinde yaşamıştır. Şiirin özünde sevgi olduğunu, temelini de bilimin oluşturduğunu savunmuştur. Şiirlerinde tasavvufi aşkı işlemiştir. Dili diğer divan şairlerine göre daha sadedir. Şiirlerinde halk söyleyişinden bolca yararlanmıştır. Türkçe, Arapça ve Farsça divanları bulunmaktadır. Başlıca eserleri: *Leyla vü Mecnun, Beng ü Bade, Rind ü Zahid, Sıhhat ü Maraz*...

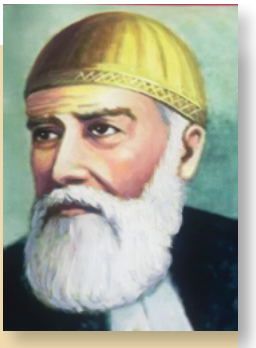

Temsilî resim

Hazırlık

1. Bir yakınınızdan mektup aldığınızda neler hissedersiniz?
2. Teknolojik gelişmelerin insan ilişkilerine etkisiyle ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.

ALTINCI METİN

FERİDE HANIM'A

4. XI. 1877

Hanım Kızcağızım,

22 Şevval, sene 94 tarihli mektubun geldi. Seninle kavga edeceğim; imlâya dikkat etmiyorsun. Mektuplarım elinde meşk iken, galiba gazetelerden imlâ öğrenmeğe çalışıyorsun ki eski bildiğin şeylerden birkaçını da unutmuşsun. Buradaki rüzgârı görsen teaccüp edersin. Geçende bir zelzele olmuştu. Şimdi her bir dakikada zelzele yer altından havaya çıkmış sanıyorum. İki saat evvel, karşımızdan bir yelkenli kayık geçiyordu, dalgaların arkasında kayboldu; battı zannettik. Meğer yelkenlerini görür de dalga zanneder imişiz; denizde o kadar fırtına var. Oturduğum odada ise, pencerenin perdeleri yelken olacak da uçacağız, kaçacağız gibi görünüyor.

Seni iki gece evvel rü'yâmda pek âlâ görmüştüm; "Beybabacığım, bana darılma" diyordun. İnşallah ben de senin rü'yânâ girerim de yine darılırım. Benim burada Mestan Bey'den bir kediciğim var; bütün vücudu beyaz da, yalnız kulakları ile kuyruğu tekir. Lâkin (...) kimseye sokulmuyor. Arasıra Ekrem koğalıyor, tutamıyor. Acaba, Nümayiş, Becâyiş husûsiyle Şeb-reng Hanım ne âlemdedir? Rahatım, sıhhatim pek yerindedir. Bâkî gözlerini öperim kızım…

27 Şevvâl, sene 94
Kemal

Namık Kemal'in Husûsî Mektupları II
Hazırlayan: Fevziye Abdullah Tansel

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bâkî: Sürekli, kalıcı. **teaccüp:** Şaşma. **husûsi:** Özellik, özel olarak. **meşk:** Öğrenmek için çalışmak. **zelzele:** Deprem. **şevval:** Hicri takvime göre ramazandan sonra gelen ay, bayram ayı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Namık Kemal, Midilli'de mutasarrıf (sancak yöneticisi) iken İstanbul'daki aile üyeleriyle mektuplaşmıştır. Mektupta kızına duyduğu içten sevgiyi dile getirmekte, Feride'nin imlasındaki bozulmadan dolayı onu uyarmakta, imlasını düzeltmesi için önerilerde bulunmaktadır. Mektupta Midilli'nin iklimi hakkında bilgiler yer almaktadır.

Mektubun dili sade, anlatımı içtendir. Namık Kemal, mektuplarını yayınlatma düşüncesi taşımadan yazmıştır. Kızına yazdığı mektuptan Namık Kemal'in kişisel hayatıyla ilgili bilgilere ulaşılmaktadır.

Yazar, mektubun son bölümünde İstanbul'da kalan kedileri Nümayiş, Becâyiş ve Şeb-reng hakkında bilgi sormaktadır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Namık Kemal'in yazdığı mektubun giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde nelere değinilmiştir?
3. Namık Kemal'in mektubunun yazılış amacını belirleyiniz.
4. *Ziya'ya Mektuplar* adlı metin ile Namık Kemal'in mektubunu gönderici-alıcı ilişkisi bakımından karşılaştırarak bu durumun dil ve anlatıma etkisini değerlendiriniz.
5. Namık Kemal'in mektubu karşılıklı konuşma hâline getirilirse metinde hangi değişiklikler olur?
6. Namık Kemal'in mektubunu yazıldığı dönemin edebî, siyasi, toplumsal ve kültürel şartları bakımından değerlendiriniz.
7. *Şikâyetname* ile Namık Kemal'in kızı Feride Hanım'a yazdığı mektubu tür, biçim, üslup, anlatım tekniği ve içerik bakımından karşılaştırınız.

	Şikâyetname	Namık Kemal'in Mektubu
Tür		
Biçim		
Üslup		
Anlatım Tekniği		
İçerik		

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Namık Kemal (1840-1888)

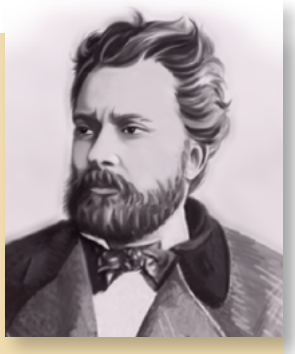

Tekirdağ'da doğdu. Dedesi Abdullâtif Paşa tarafından büyütüldü. Arapça ve Farsçayı öğrendi. Din, tasavvuf ve edebiyat alanında eğitim gördü. Babıâli Tercüme Odasına memur olarak girdi. Fransızcayı öğrendi. Tasvir-i Efkâr gazetesinde yazmaya başladı. Yeni Osmanlılar Cemiyetine üye oldu. Meşrutiyetin ilanı için çalıştı. Kanun-i Esasi'yi hazırlayan komisyonda görev aldı.

Sanat toplum içindir, ilkesine bağlı kaldı. Eserlerinde vatan, hürriyet, meşrutiyet, bağımsızlık gibi konuları işledi. Roman ve tiyatrolarında romantizmin etkisinde kaldı. Şiirlerinde biçim eski, öz yenidir. Eserlerinde yerli konuları işlemiştir.

Başlıca eserleri: *Celâleddin Harzemşah, Kara Belâ, Zavallı Çocuk, Akif Bey, Vatan Yahut Silistre, Gülnihal (tiyatro); İntibah, Cezmi (roman); Tahrib-i Harabat,* Takip (eleştiri); *Osmanlı Tarihi, Devr-i İstila* (tarih)...

DÜNYA EDEBİYATINDAN MEKTUP ÖRNEĞİ

Pazartesi akşamı

Paris, 29 Mayıs 1876

Sevgili Üstat,

Madam Lina'nın gönderdiği nazik mektupla, beni çok iyi karşılayan V. Borie'ye (Bori) gittim; bugün yeğenim, dokümanlarla birlikte oraya gidecek. Borie, bu işle ilgileneceğini vaat etmiş ama bilemem ilgilenir mi? Sanırım böylece o bana en büyük yardımda bulunmuş olacak! Eğer zavallı yeğenim sermaye yapmak için gereken parayı bulabilirse yitirdiklerimin bir kısmına ben de yeniden sahip olacağım, son günlerime dek rahat yaşayabileceğim…

Gustave Flaubert

Borie ile beni tanıştıran siz oldunuz ve bu içten karşılanmayı da size borçluyum ve kendisine, bu iyilikten ötürü çok duygulandığımı söyleyebilirsiniz (Eğer gerekli buluyorsanız, bu hususta onu gayrete getirebilirsiniz.).

Son günlerde çok çalıştım. Bu Orta Çağ vari küçük saçmalarımı size okumayı ne kadar isterdim! Bir başka hikâye, Historie d'un coeur simple (Histore dan kör samplı) adlı hikâyeye başladım. Ama Saint Jean-Baptiste (Sen Jon Betiste) devrine ait araştırmalar yüzünden bu berikine ara verdim; çünkü Herodiade'ın (İhudyad) şölenini kaleme almak istiyorum…

Turgenyevcik akşam Saint-Petersbourg'a gidiyor. Bana, son kitabınız için teşekkür edip edemediğimi soruyor! Bu unutkanlığın suçlusu kim acaba?

Histoire d'un coeur (İstua dan kör) adlı hikâyemi okuyunca bunda sizin etkiniz olduğunu göreceksiniz ve de sandığınız kadar da inatçı olmadığım belli olacak! Sanırım bu küçük eserin ahlakçı eğilimi ya da beşerî altyapısı hoşunuza gidecektir!

Tanrı'ya emanet olun sevgili üstat. Sizinkilere selamlar. Sizi şefkatle kucaklıyorum.

Yaşlı Gusta ve Flaubert'iniz (Güstav Fulube).

Mektuplar
Gustave Flaubert
Çeviren: Bedia Kösemihal

ETKİNLİK

Gustave Flaubert'in George Sand'a (Corç Send) yazdığı yukarıdaki mektubu, Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun ve Cahit Sıtkı Tarancı'nın yazdığı mektuplarla tür, biçim, dil ve anlatım ile içerik bakımından karşılaştırınız.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. **Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun mektubundaki fiilleri bulup fiillerin cümledeki işlevini belirleyiniz.**

2. **Namık Kemal'in mektubundaki yazım ve noktalama kurallarının günümüzde değişime uğrayanlarını belirleyiniz.**

3. **Aşağıdaki tabloda verilen cümlelerdeki noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını belirleyiniz.**

Cümleler	Noktalama İşaretleri	Noktalama İşaretlerinin Cümledeki İşlevi
Kardeşlerime bir türlü ayrı yazamıyorum... Onlar da benden aşağı kalmıyorlar...		
Cenap Şahabettin, gezi yazısı türünde yazdığı Hac Yolu'nda adlı eserde mektup tekniğini kullanmıştır.		
Geçen gün Yaşar'dan da bir mektup aldım, şiir istiyordu.		
Eğer hastalığınız pek ağırlaşıyor ise tez bize yazın!		

4. **Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili çekimli fiillerin yapı özelliklerini belirleyiniz.**

22 Şevval, sene 94 tarihli mektubun geldi. Seninle kavga edeceğim; imlâya dikkat etmiyorsun. Mektuplarım elinde meşk iken, galiba gazetelerden imlâ öğrenmeğe çalışıyorsun ki eski bildiğin şeylerden birkaçını da unutmuşsun. Buradaki rüzgârı görsen teaccüp edersin. Geçende bir zelzele olmuştu. Şimdi her bir dakikada zelzele yer altından havaya çıkmış sanıyorum. İki saat evvel, karşımızdan bir yelkenli kayık geçiyordu, dalgaların arkasında kayboldu; battı zannettik. Meğer yelkenlerini görür de dalga zanneder imişiz; denizde o kadar fırtına var. Oturduğum odada ise, pencerenin perdeleri yelken olacak da uçacağız, kaçacağız gibi görünüyor.

5. **Aşağıdaki parçada bulunan çekimli fiilleri tespit ederek bu fiillerin günümüzdeki yazılışlarını belirleyiniz.**

Mücmelen ümîd-i temâm ile ihtiyârsuz durdum ve ibrâz-ı hükm içün mütevellî-i evkâf huzuruna yüz urdum. Elhak mütevellî mülâkâtına fursat düşmedi ve anun dâmen-i mülâzemetine dest-i neyl irişmedi. Amma dîvân-ı iblâgına teheccüm etdüm.

YAZMA ÇALIŞMALARI

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Mektup/E-Posta Yazma Aşamaları

1. **Amaç ve Muhatabı Belirleme:** Mektubu yazmadan önce mektubun yazılış amacının belirlenmesi gerekir. Bu amaç; herhangi bir konuda sevinç ya da üzüntü bildirmek, haber vermek, yardım istemek veya bir işi sonuçlandırmak olabilir.

   Amaç belirlendikten sonra mektubun muhatabı belirlenir. Mektup, muhatabına göre dil ve üslup değişikliği gösterebilir.

2. **İçeriği Belirleme:** Amaç ve muhataptan sonra mektupta nelerin anlatılacağı belirlenir. Mektubu yazan kişi ile muhatap arasındaki ilişkinin durumu mektubun içeriğini ve özelliklerini belirlemede önemlidir. Mektubun konusu, mektupta nelerden söz edileceği ana hatlarıyla belirlenir.

3. **Hitap İfadesini Yazma:** Mektup bir hitap ifadesiyle başlar. Bu hitap ifadesi mektubun yazıldığı kişi ile muhatabın ilişkisine göre değişir. Örneğin ailemize yazdığımızda "Sevgili Ailem," arkadaşımıza yazdığımızda "Değerli Arkadaşım," gibi hitaplar kullanılır.

4. **Kendini Tanıtma:** Kendini tanıtma bölümü, tanımadığımız bir kişi ya da kuruluşa yazdığımız mektuplarda kendimizi tanıttığımız bölümdür. Bu bölümde mektubu yazan kişi ad, soyad, meslek, yaş gibi kendini tanıtıcı bilgilere yer verir.

5. **İçeriği Yazma:** İçerik, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur. Giriş kısmında mektubun yazılış amacı belirtilir. Mektubu alan kişi giriş bölümü yardımıyla mektupta neden söz edildiğini anlayacaktır.

Gelişme bölümünde, girişte kısaca açıklanan konu, ayrıntılı olarak açıklanır. Muhataptan bir istekte bulunuluyorsa bu bölümde açıklanır. Giriş bölümünde özlü ifadeler kullanılmalı, gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalıdır. Mektup, muhatabın bilgi ve kültür düzeyine uygun yazılmalıdır. Bilinmeyen ya da az kullanılan kelimelerden kaçınılmalıdır.

Sonuç bölümünde iyi dileklerde bulunularak mektup bitirilir.

6. **Selam/Sevgi/Saygı İfadesi Kullanma:** Selam/saygı ifadesi mektubun sonuç bölümünde yer alır. Mektup yazarıyla muhatap arasındaki ilişkiye bağlı olarak selam ve saygı benzeri ifadeler ile mektup tamamlanır.

7. **Ad, Soyad, Tarih, İmza, Adres Yazma:** Ad, soyad mektubun sağ alt köşesinde yer alır ve imza atılır. Sağ üst köşede tarih ve mektubun yazıldığı yerin adı yer alır. Sol alt köşeye adres yazılır.

8. **Dil, Yazım ve Noktalama Hatalarını Düzeltme:** Mektubun yazımı tamamlandıktan sonra mektup metni dil ve yazım kuralları bakımından kontrol edilir. Varsa mektuptaki yazım yanlışları ve noktalama hataları düzeltilir.

9. **Mektup/E-posta Gönderme:** Mektup, zarfa konur. Zarfın sağ alt köşesine muhatabın adı ve adresi, sol üst köşesine gönderenin adı ve adresi yazılır. Mektubun sağ üst köşesine posta pulu yapıştırılır, mektup postaya ya da kargoya verilir. E-posta ise genel ağ üzerinden gönderilir.

Dilekçe

Bir işin yapılması, bir dileğin yerine getirilmesi için kişilerin devlet dairelerine sundukları durum bildiren, bir istek belirten yazıya dilekçe denir.

Dilekçede istek ya da şikâyet açık, yalın ve öz olarak ifade edilmelidir. Dilekçede kişisel görüşlere, yorumlara yer verilmez. Olaylar kısa ve gerçekliği değiştirilmeden anlatılmalıdır.

Dilekçe, çizgisiz beyaz dosya kâğıdına daktilo ya da bilgisayarla yazılır. El yazısıyla yazıldığında mürekkepli kalem kullanılmalı, yazı okunaklı olmalıdır. Dilekçe dört bölümden oluşur:

Hitap: Dilekçenin yazıldığı makam ve bulunduğu yer hitap bölümünü oluşturur. Hitap bölümünü oluşturan kelimelerin tamamı büyük harflerle ya da her kelimenin ilk harfi büyük olarak yazılır.

Dilekçe metni: İstekte ya da şikâyette bulunulan bölümdür. Bu bölümdeki ifadeler; açık, anlaşılır ve kesin olmalıdır. Dilekçe metni "Gereğini arz ederim." ifadesi ile tamamlanır.

Tarih, ad ve soyad, imza: Dilekçe metninin sağ alt köşesinde tarih, ad ve soyad ile imza yer alır. Tarih sağ üst tarafta da yer alabilir.

Göndericinin adresi: Dilekçe metninin sol alt köşesinde dilekçeyi yazan kişinin adresi yer alır.

Ek: Dilekçeye eklenecek bir belge olduğunda adres kısmının altına "Ek" ya da "Ekler" başlığı açılır, dilekçeyle birlikte verilen ek/eklerin adı yazılır.

ÇANKAYA ANADOLU LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE
ANKARA

Okulunuz 9-A sınıfı 1045 nolu öğrencisi Ayşe Yılmaz'ın velisiyim. Ayşe Yılmaz'ın naklinin Beşiktaş Anadolu Lisesine yapılmasını arz ederim. 18.09.2018

ADRES
Yıldız Mah.
Çırağan Cad. No: 58
Beşiktaş/İSTANBUL

İmza
Hüseyin YILMAZ
Öğrenci Velisi

Tutanak

Tutanak, farklı amaçlarla düzenlenen toplantılardaki konuşmaların olduğu gibi yazıya geçirilmesi ya da bir olay veya durumun nasıl gerçekleştiğinin şahitlerce yazılıp imzalanmasıyla resmiyet kazanan belgeye denir.

Tutanak; TBMM Genel Kurulundaki görüşmelerin kayda geçmesinde, yargı organlarında, kurum ve kuruluşların toplantılarında, resmî kurumların denetimleri sırasında saptanan mevzuata aykırı durumlarda düzenlenir.

Toplantı tutanağı, ileride yararlanmak için ya da toplantı sonuçlarını daha geniş bir çevreye duyurmak amacıyla tutulur. Toplantıdan önce toplantı tarihi, toplantı yeri ve gündem maddeleri belirlenir; toplantıya katılacak kişilere imza karşılığı duyurulur. Toplantıda gündem maddeleri sırasıyla tartışılır. Toplantıya katılanların görüşleri açık ve öz olarak toplantı tutanağına yazılır. Toplantıda alınan kararlar tutanağa yazılır. Tutanağı yazan kişiler tutanağın altını imzalarlar.

Olay tutanaklarında olayın ne olduğu, nerede, ne zaman ve nasıl gerçekleştiği, olaya karışanların ve tanıkların ifadesi yer alır. Olay tutanağı ilgililerce imzalanır.

Tutanaklar, çizgisiz dosya kâğıdına bilgisayar ve daktilo ile yazılabileceği gibi okunaklı el yazısıyla mürekkepli kalem kullanılarak da yazılabilir.

Tutanakta yalın bir dil kullanılmalı, anlatım açık olmalı, anlatımda kişisel görüş ve yorumlardan kaçınılmalıdır.

OLAY TUTANAĞI

20/10/2018 Cuma günü saat: 7.45'te nöbet görevimi yerine getirmek için Cumhuriyet Anadolu Lisesi bahçesine geldiğimde giriş kapısının sağındaki kavak ağacının yıkılmış olduğunu gördüm.

Bu olay tutanağı tarafımdan olay yerinde tanzim edilerek 20/10/2018 tarihinde saat 8.15'te imza altına alınmıştır.

Ali Yolcu	**Hasan Gün**	**Mehmet Yılmaz**
Nöbetçi öğretmen	Yardımcı Personel	Memur
	Şahit	Şahit

Ahmet Kırlı
Okul Müdürü

Tutanak üzerinde silinti, kazıntı ya da tutanağa ekleme yapılmaz. Yanlış yazılan ifadenin üzeri tek çizgi ile çizilir. Çizili kısımdan hemen sonra kaç kelimenin üzerinin çizildiği parantez içinde belirtilir, tutanağı düzenleyenlerce çizilen kısım paraflanır. Tutanak birden çok sayfadan oluşuyorsa sayfaların üst kısmına kaçıncı sayfa olduğu yazı ile belirtilir ve her sayfanın altı imzalanır.

Tutanağın Bölümleri

Başlık: Tutanağın üst-orta bölümünde yer alır, büyük harflerle yazılır. Başlık olarak "Tutanak, Olay Tutanağı, Emanet Tutanağı" gibi isimler kullanılabilir.

Giriş: Tutanağın tutulmasını gerektiren ön bilgilerin yer aldığı, tutanağın düzenlenme nedeninin açıklandığı bölümdür.

Gelişme: Olayın başlangıç, gelişme ve sonucunun yazıldığı bölümdür. İlgili kişilerin açık kimlikleri ve olayla ilgili deliller bu bölümde yer alır.

Sonuç: Bu bölümde yazılı metnin bir tutanak olduğu, tutanağın taraflarca okunduğu ve tanzim edildiği yerin ismi yer alır.

Tarih ve saat: Tutanağın tutulduğu tarih ve saat bu bölümde yer alır.

İmza: Tutanağı tutan kişilerin, katılımcıların, şahitlerin ad, soyad, unvanlarının ve imzalarının yer aldığı bölümdür.

B. Uygulama

ETKİNLİK

1. Mektup ve e-posta yazma aşamalarına uygun olarak bir mektup veya e-posta yazma çalışması yapınız.
2. Mektup yazma geleneği ile ilgili düşünce ve izlenimlerinizi anlatan bir yazı yazınız.
3. Dilekçe ile ilgili bilgilerden yararlanarak bir dilekçe yazınız.
4. Tutanak ile ilgili bilgilerden yararlanarak bir tutanak yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Açık Oturum

Belli bir konuda, farklı görüşlere sahip alanında uzman kişilerin bir başkan yönetiminde ve dinleyiciler önünde yaptıkları tartışma toplantısıdır.

Konuşmacıları belirleme: Açık oturumda konunun uzmanı olan konuşmacılar seçilmelidir. Bu konuşmacıların seçiminde farklı görüşten konuşmacılara da bir denge gözetilerek yer verilmelidir. Konuşmacılar, konuyu değişik yönlerden ele alarak irdeler.

Konuşmacılar; açık oturum öncesi hazırlık yapmalı; gözlem, inceleme ve araştırma tekniklerini kullanarak konu ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Açık oturuma katılan konuşmacılar hem birbirine hem izleyiciye saygılı olmalıdır. Birbirinin sözünü kesmemelidir.

Açık oturumu yönetecek başkanı belirleme: Başkan; sunuş yapar, konuşmacılara sırayla söz verir, konuşma süresini ayarlar. Konuşmacıların konuşmasını özetler. Başkan, taraf tutmamalı ve âdil olmalıdır.

Başkanın tartışma konusunu ve konunun önemini belirtmesi: Başkan açış konuşmasında konuyu belirtir, konunun önemini vurgular.

Başkanın konuşmacıları tanıtması ve konuşmacılara sırasıyla söz vermesi: Başkan; konuyu ve konunun önemini belirttikten sonra açık oturuma konuşmacı olarak katılan uzmanları kısaca izleyicilere tanıtır. Tanıtım bittikten sonra konuşmacılara sırasıyla söz verir.

Seçilen konunun başkanın soruları doğrultusunda birkaç turda tartışılması: Başkanın planladığı şekilde konuşmacılar konuyla ilgili görüşlerini bildirir, açık oturum birkaç tur sürer. Konuşmacı, söz sırasına bağlı kalarak konuşurken diğer konuşmacılar onun konuşmasını özenle dinler. Notlar alır, sıra kendisine geldiğinde görüşlerini ifade eder.

Başkanın oturum sonunda konuyu toparlaması ve dinleyici sorularını alması: Açık oturumun sonunda başkan konuyu özetler, ortaya çıkan sonucu belirtir ve dinleyicilerin konuyla ilgili sorularını alır. Açık oturumun sonunda konuşmacıların görüşlerini özetleyerek açık oturumu sona erdirir.

B. Uygulama

ETKİNLİK

Bir açık oturumu izleyiniz ve tartışılan konuyu değerlendiriniz.

VIII. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Aşağıdaki metinden hareketle 1-4. soruları cevaplayınız.

Ankara, 2 Kasım 1958

Kardeşim Hamdi,

İki gündür Yahya Kemal'in ölümünün derin hüznü içindeyim. Uzun zamandır yavaş yavaş çöken, zerre zerre eriyen bu aziz varlığın yok olacağı acısına gerçi ben de hazırlanmıştım. Fakat o muhteşem sesin ebediyen dinmiş olduğunu düşünmek bana tarifi imkânsız gönül bezginliği veriyor. Onun hakkında duyup düşündüklerimi toplayıp yazmam için biraz vakit geçmesi lazım. Yalnız bugünlerde yapılması lazım gelen bir vazifem var. Bana üstadın bir vasiyeti olmuştu; onu senin vasıtanla matbuata intikal ettirmek istiyorum:

1937 veya 1938 senelerinde idi. İzmir'de güzel bir yaz akşamı Yahya Kemal'le Kordon'daki Şehir Gazinosu'nda idik. Söz galiba *Rindlerin Ölümü* manzumesi dolayısıyla o mecraya dökülmüştü. Ve bana öldüğü zaman, taştan, sade bir mezar yapılmasını, taşın üstüne de yalnızca bu manzumenin ikinci kıtasıyla adının, doğum ve ölüm tarihlerinin yazılmasını istediğini "vasiyet" kelimesini de kullanarak söylemişti.

Merhumun mezarının da İstanbul şehri adına yaptırılacağını umuyorum. Onun için böyle bir teşebbüste vaktiyle bana yapmış olduğu vasiyetin bilinmesini istiyorum. Bugünlerde İstanbul'da olmadığım için buna sen delalet eder misin?

Senin de başın sağ olsun. Gözlerinden öperim kardeşim.

Necmettin Halil Onan, *Güzel Yazılar Mektuplar*

1. **Mektubun türü hakkında neler söylenebilir?**

2. **Kişisel iletişim aracı olan mektubun iletilerin aktarılmasındaki rolünü belirtiniz.**

3. **Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları mektuptan hareketle uygun ifadelerle tamamlayınız.**

   a) Mektubu …….. Ahmet Hamdi Tanpınar'a yazmıştır.

   b) Mektubun …… köşesinde yazıldığı yerin adı ve …… yer almaktadır.

   c) Mektubu yazan kişinin adı …… köşede yer almaktadır.

4. **Metinde geçen** "vasiyet" **kelimesinin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahmininizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz.**

5. "Bugünlerde İstanbul'da olmadığım için buna sen <u>delalet eder misin</u>?" **cümlesinde altı çizili sözcükle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?**

   A) Birleşik zamanlı fiildir.
   B) Birleşik yapılı fiildir.
   C) Kurallı birleşik fiildir.
   D) Basit fiildir.
   E) Birden fazla fiilin birleşmesinden oluşmuştur.

6. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi yapı bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) Ağabey maaşıyla Londra'ya gidebilecek.

B) Bu resmi bizim renklerimizle süsledim.

C) "Vasiyet" kelimesini de kullanarak söylemişti.

D) Merhumun mezarı da İstanbul şehri adına yaptırılacak.

E) Tabloda ressamın imzası silinmiş.

7. Aşağıdakilerden hangisi özel mektubun özelliklerinden değildir?

A) Birbirini tanıyan kişilerce yazılır.

B) Gönderici ve alıcıyı ilgilendirir.

C) Hemen her konuda yazılabilir.

D) Anlatım içten ve doğaldır.

E) Ciddi ve ağırbaşlı bir üslup kullanılır.

8. Aşağıdakilerin hangisi mektubun özelliklerinden değildir?

A) Belge niteliği taşıması

B) İçten ve samimi bir anlatıma sahip olması

C) Yazarın kişiliğini yansıtması

D) Zamanla edebî nitelik kazanması

E) Konu sınırlamasının olmaması

9. Aşağıdakilerden hangisi e-postanın özelliklerinden biri değildir?

A) Kullanıcıların birbiriyle haberleşebilmesi

B) Çok kısa sürede alıcıya ulaşması

C) Birden çok kişi ve kuruma gönderilebilmesi

D) Ekinde resim, ses dosyası ve grafiklerin de gönderilebilir olması

E) Gönderilerde özel mektuplardaki gizlilik kuralının geçerli olmaması

10. Açık oturum ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Konusu, toplumun bir bölümünü veya genelini ilgilendirir olmalıdır.

B) Bir salonda ya da televizyonda izleyici önünde yapılmalıdır.

C) Dört-altı tartışmacı ile bir başkandan oluşmalıdır.

D) İzleyiciler, konuşmacılara sorular yönelttiğinde açık oturum formuna dönüşür.

E) Katılanlar, alanlarında uzman kişiler olmalıdır.

9

GÜNLÜK/BLOG

Neler Öğreneceğiz ve Neler Yapacağız?

- Günlük ve Blog Hakkında Genel Bilgi
- Günlük Şeklinde Düzenlenen Roman ve Hikâyeler
- Fiil (Eylem) ve Fiillerin Metindeki İşlevleri
- Yazım ve Noktalama Çalışmaları
- Günlük Yazmada Gözlem ve Kişisel İzlenimlerin Önemi
- Blog Oluşturma
- Günlükleri ve Diğer Yazılı ve Görsel Ürünleri Bloglarda Paylaşma
- Farklı Günlüklerden/Bloglardan Seçilen Metinlerden Bir Sunu Hazırlama

OKUMA ÇALIŞMALARI

Hazırlık

1. Günlüklerde hangi konuların işlendiğini araştırınız.
2. Yaşanılan olayların günü gününe yazılmasının faydaları nelerdir?
3. Günlükler yazıldığı döneme kaynaklık eder mi? Tartışınız.
4. Günlük yazmada içtenliğin önemi nedir?

BİRİNCİ METİN

GÜNLÜK

21 Mart 1990

(...)

1 saat, 400 öğrenciye karşı, şiir konuştum. Öğrenciler de benim şiirlerimi okudu. Sonunda Hugo'nun: "Bir şiir, şairi onu hangi sesle yazmışsa, o sesle okunmalıdır" sözüne uyarak ben de "Pakistan"ı asfalta çıkardım. Kimi şiirlerimi nasıl okuduğumu da dile vermeyi unutmadım. Bir örnek olmak üzere de "Cırcır Böcegi"ni, dizeleri yaylandırarak ve de havada uçurarak seslendirdiğimi açığa vurdum:

Haadiii aslanlarım haadii

Okul, mutluluk evi olan şiire boyun verenlerle pıtraktı. Bir şair evrensel şiirler yazdığını söyledi.

— Belleğinde kaç şiir var?

— Ezberimde hiçbir şey yok.

— Bilinçaltını şiirle dolduracaksın. Onu yapmadan yola çıkamazsın. Yoksa ne evrensel şiir yazarsın, ne de az gelişmiş memleket şiiri.

— Bir kız da başarı sağlayamadığı vakitler şiirden nefret ettiğini duyurarak bir çare sordu.

— Kaç yaşındasın?

— 12

— Olmadı. Altmışına gelince şiirden nefret edebilirsin. Belki de yetmişinde. Belki de hiç. Ama on ikisinde böyle bir şey yapamazsın. Hakkın yok buna.

Salâh Birsel, *Nezleli Karga*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Günlük: Kişilerin yaşadıkları olayları, durumları, duygu, düşünce, hayal, gözlem ve izlenimlerini tarih belirterek anlattıkları yazı türüdür. Ruzname, jurnal ve günce adıyla da bilinir.

Okuduğunuz metinde olduğu gibi günlükte kişi duygu ve düşüncelerini, yaşadığı olayları ve izlenimlerini günü gününe kayda geçirir ve olaylar olduğu gibi aktarır. Günlük, hayatın belli bir döneminde yazılabileceği gibi ömür boyu da yazılabilir.

Günlükler okuyucuda yazarın kendi kendisiyle konuşması izlenimi uyandırır. Yazar, izlenimlerini sıcağı sıcağına içtenlikle yazıya aktarır. Yazarın anlatımındaki samimiyet günlüğe belge özelliği kazandırır. Günlükler yazıldıkları döneme ışık tutar, içlerinde tarihî olayları destekleyici özellikler barındırır.

Günlükte açık, yalın, duru bir dil ile öyküleyici ve açıklayıcı anlatım türleri kullanılır. Olaylar ve izlenimler, birinci kişi ağzından anlatılır. Öğretici metin türü olan günlük, yazarın kişiliğine, mesleğine, konumuna göre farklı özellik taşır.

Günlükler içe dönük ve dışa dönük günlükler olmak üzere ikiye ayrılır.

İçe dönük günlükler: Yazarın kendi içine yöneldiği olayların kendi üzerinde bıraktığı etkiyi anlatan günlüklerdir. Bu tür günlüklerde yazar; kişisel sorunlarını, pişmanlıklarını, geleceğe yönelik kaygılarını getirir.

Dışa dönük günlükler: Sosyal konuların, yaşanan olayların ve bu olayların yazar üzerindeki etkisinin anlatıldığı günlüklerdir. Bu tür günlüklerde çoğunlukla sanat, edebiyat, siyaset ve ekonomi gibi konular ele alınır.

Günlük ilk kez Romalılar tarafından tutulmuştur. Bu ilk günlükler; resmî işlerle ilgili tutulan notlardan oluşmuştur, edebî özelliği yoktur.

Edebî değer taşıyan ilk günlükler, 1768-1840 yılları arasında İngiltere'de Fanny Burney (Faniy Börniy) tarafından tutulmuştur.

Türk edebiyatında günlük türünün ilk örnekleri ruznamelerdir. Edebî özellik taşımayan ruznameler, Osmanlı Dönemi'nde gerçekleşen savaşların anlatıldığı eserlerdir.

Vakayinameler, olayların günü gününe anlatılmasıyla günlüğe benzemekle birlikte tarihî özellik taşımaktadır.

Edebî özellik taşıyan ilk günlük, Direktör Âli Bey'in Tanzimat Dönemi'nde 1898'de yayımlanan *Seyahat Jurnali* adlı eseridir. Bu eser bir tür gezi günlüğüdür. Bu eseri Şair Nigar Hanım'ın *Hayatımın Hikâyesi* adlı eseri izlemiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Nurullah Ataç, Falih Rıfkı Atay, Orhan Burian, Salâh Birsel, Ahmet Refik Altınay, Ahmet Hamdi Tanpınar, Oktay Akbal, Cemil Meriç, Tomris Uyar, Cemal Süreya, İlhan Berk, Oğuz Atay, Hilmi Yavuz, Fethi Naci, Adalet Ağaoğlu gibi yazarlar günlük türünde eserler vermişlerdir.

Günlük şeklinde düzenlenen roman, hikâye ve şiirler de vardır. Gogol'ün *Bir Deli'nin Günlüğü,* Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu*, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban* adlı romanı günlük şeklinde düzenlenmiştir.

Hüseyin Cahit Yalçın'ın *Köy Düğünü*; Ömer Seyfettin'in *Ay Sonunda*, *Çirkin Bir Hakikat*; Ayfer Tunç'un *Suzan Defter* adlı hikâyesi günlük şeklinde düzenlenmiştir.

Nazım Hikmet'in *Saat 21-22 Şiirleri* adlı eseri de günlük şeklinde düzenlenmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metindeki "Bilinçaltını şiirle dolduracaksın." sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
2. Salâh Birsel, genç şaire nasıl bir ders vermiştir? Açıklayınız.
3. Metni dil ve anlatım özellikleri yönünden değerlendiriniz.
4. Salâh Birsel'in günlüğünde yazarın kişiliğini yansıtan ifadeleri belirtiniz.
5. Metinden hareketle günlük türüne özgü özellikleri söyleyiniz.
6. Günlükte hangi anlatım biçiminin kullanıldığını belirleyiniz.
7. Metin türünün ortaya çıkması ve tarihsel dönemle ilişkisini belirleyiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Salâh Birsel (1919-1999)

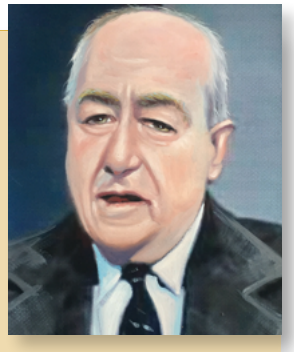

Balıkesir'in Bandırma ilçesinde doğdu. Ortaöğrenimini İzmir'de Saint Joseph (Sen Jözef) Fransız Okulu ve İzmir Erkek Lisesinde tamamladı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde iki yıl okudu. Bu öğrenimini yarım bıraktı. İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünden mezun oldu. Fransızca öğretmenliği, müfettişlik, kütüphane müdürlüğü görevlerinde bulundu.

Salâh Birsel'e göre günlük oya gibi işlenmeli, gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalıdır. Şiire, denemeye gösterilen özen günlüğe de gösterilmelidir.

Günlük yazmanın sıradan bir iş olmadığını düşünen sanatçıya göre günlük ciddiye alınmalı, günlük yazarı doğru sözlü olmalı; güçsüzlüklerini, korkularını, kinlerini, kıskançlıklarını, yani bütün kirli çamaşırlarını okurların önüne sermelidir.

Günlük türündeki eserleri: *Günlük, Kuşları Örtünmek, Hacivat Günlüğü, Yaşlılık Günlüğü, Aynalar Günlüğü, Bay Sessizlik, Nezleli Karga, Yalnızlığın Fırınlanmış Kokusu, Yanlış Parmak, Papağanname*.

Hazırlık

1. Tuttuğunuz günlükleri ileride okuduğunuzda o gün yaşadıklarınızı tam olarak hatırlayabiliyor musunuz? Niçin?
2. Büyüklerinize ait günlüklerde hangi özelliklerin bulunmasını istersiniz?

İKİNCİ METİN

GÜNDÖKÜMÜ

3 Mayıs

Yağmur sürüyor. Kışlıkları kaldırdık oysa. Sabah keskin bir ayaz sarıyor ortalığı, öğlede hava biraz açılıyor, ısınıyor.

Turgut'un fizik tedavisi için Ankara'ya gideceğiz. Orası daha derli toplu bir kent. Ben de belki dinlenmiş olurum.

Salı gününe tren bileti alacağım. Ta salıya kadar yolculuk öncesi telaşı çekeceğim. Bir yere bilet alınca hemen gitmeliyim ben.

Taksim'e çıktım mı, eski evimizin sokağına girdim mi bir tuhaf oluyorum. Bıkkınlık-hırs-bağışlama karışımı yoğun bir duyguyu taşımak çok güç geliyor.

O evde altı ay, her an ölümle yüz yüze yaşamıştık. Ortaokuldaydım. Yandaki kaçak yapı yüzünden birden çatlamıştı duvarlar. Oturma odasındaki çatlaktan sokak görünüyordu. Annem, elinde bir kurşun kalem, her gün cetvelle ölçüyordu çatlakların genişliğini. Bir gün önceden bu yana ne kadar açılmış diye. Başka bir eve taşınamıyorduk; kiracıları çıkarmıştık, annem çalışamayacak kadar hastaydı. Bir yaşlı anneanneyle bir zamanlar dedemin yanında çalışmış saralı bir yanaşmaya bakmak zorundaydık. Gelir kaynakları tükenmişti. Kardeşimle ben özel okullara gidiyorduk.

Ufak bir deprem, hepimizin sonu demekti. Çok güç bir altı aydı. Belki şimdi korkulu gece uyanmalarımı, sık sık deprem oluyor sanmamı, kapalı, sıkışık yerlere dayanamayışımı o günlere borçluyum.

İşleri bitiremedim, sığdıramadım güne. Bir ara İstanbul'a gelip dönmek zorunda kalacağım.

26 Kasım

Kemal Tahir, "Bir yazar yazdıklarından çok daha fazlasını bilmelidir" derdi. O kadarı da yetmiyor. Yazacaklarınızdan fazlasını unutmak diye bir sorun da var. Kimi zaman, öğrendiğini unutmaya kadar dayanıyor çabanız.

Başkişilerinden biri eczacı olan bir öykü tasarlıyorum. Gidip bizim eczacı ile görüşmek, bilgi almak gerekti. Gelgelelim bizim eczacı, tasarladığım kadına göre çok genç. Acaba o zaman parasız öğrenim nasıl yapılıyordu? Koşullar neydi? Çocukcağız biliyor ama biraz kitap karıştırarak bilgisini pekiştirdi, sorularımı bir bir yanıtladı ertesi gün.

Bugün öyküye başlarken baktım ki o bilgilerin büyük bölümünü kullanamayacağım, gerekmiyor. Ama bilgiler de taptaze, kendilerini kullanmaya kışkırtıyorlar insanı. En iyisi, üç-beş gün bekleyip durulmak, öyküyü demlenmeye bırakmak; gereksiz bilgiler dibe çöksün, uçacaklar uçsun, sindirilmiş kalsın.

Bir belgesel çalışma yapacak olsam, kimbilir kaç yılda biter. Belki de ömrüm yetmez.

Tomris Uyar, *Gündökümü*

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Tomris Uyar, *Gündökümü* adını verdiği günlüğünde yaşamından kesitler sunmuştur. Şair Turgut Uyar ile evli olan Tomris Uyar, kültürel ve sanatsal etkinliklerin yoğun olduğu bir ortamda yaşamıştır. Günlüklerinde de bu ortamı, kendi sanat anlayışını yalın ve içten bir dille anlatmıştır.

Gündökümü adlı günlükte Tomris Uyar, Turgut Uyar'ın tedavisi için Ankara'ya gitme planlarından söz etmekte, yolculuk için yapmayı düşündüğü hazırlıklara değinmekte, bunları anlatırken de iç konuşma tekniğinden ve geriye dönüş tekniğinden yararlanmaktadır. Günlük, sanatçının hayata ve topluma bakışını içten ve özgün olarak yansıtmaktadır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. *Gündökümü* adlı metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
2. Tomris Uyar, *Gündökümü* adlı günlüğünü kendisi için mi yoksa okuyucu için mi yazmıştır?
3. *Gündökümü* adlı metinde Tomris Uyar'ın kişilik özelliklerini yansıtan ifadeleri belirleyiniz.
4. *Gündökümü* adlı metinde hangi anlatım türü kullanılmıştır?
5. *Gündökümü* adlı metnin dil ve anlatım özellikleri hakkında bilgi veriniz.
6. Tomris Uyar'ın günlüğünde anlatılanları kendi hayatınızla ve çevrenizle karşılaştırınız.
7. Salâh Birsel'in ve Tomris Uyar'ın günlüğünü dil ve anlatım özellikleri bakımından karşılaştırınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Tomris Uyar (1941-2003)

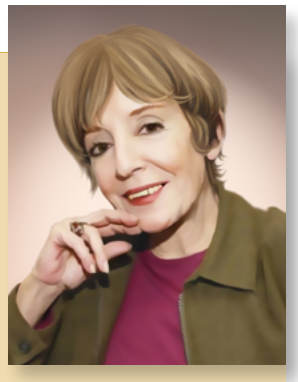

İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsünden mezun oldu.

Edebiyata çevirmen olarak başlayan Tomris Uyar; günlük, deneme, eleştiri ve hikâye türünde eserler vermiştir. Günlüklerini, *Gündökümü* adlı eserde toplamıştır.

Gündökümü, Tomris Uyar'ın yaşamının yirmi beş yıllık bir dönemini kapsar. İki ciltten oluşan eserin birinci cildi 1975-1984, ikinci cildi 1985-1999 yıllarında yazılan günlükleri kapsamaktadır.

Eserlerini Türkçeye çevirdiği Virginia Woolf'un (Virjinya Volf) etkisinde kalan Tomris Uyar, içe dönük günlüklerinde kendisiyle hesaplaşmıştır.

Tomris Uyar, günlük taslakları üzerinde titizlikle çalışmış; herkesi ilgilendiren konuları anlatmaya özen göstermiştir. Günlüklerinin büyük bir kısmı dışa dönüktür.

Hazırlık

1. Günümüzde bilgi, belge, ses ve görüntü paylaşımında genel ağın rolü ile ilgili düşüncelerinizi ifade ediniz.
2. İnsanların yazı ve yorumlarını genel ağ ortamında yayımlamalarıyla ilgili görüşlerinizi belirtiniz.

ÜÇÜNCÜ METİN

BLOG

papatya 650

http://blog.milliyet.com.tr/papatya650

24 Mart 2008

Kategori: Güncel

Okunma Sayısı: 2813

MUTLULUK BUDUR İŞTE

Yeni bir güne açtınız gözlerinizi ne güzel… Güneş gülümsedi size… Belki de kapalı hava ama olsun…

Siz görebiliyorsunuz ya göğün mavisini, denizin dalgasını, ağacın, çimenin yeşilini... Duyabiliyorsunuz ya yağmurun damlayışını, rüzgârın uğultusunu, çocuğunuzun "anne" ya da "baba" diyen sesini!

Doğrulup kalkabiliyorsunuz ya yataktan... Gerinebiliyorsunuz ya yeni doğan güne karşı şiirdeki gibi. Siz iyisiniz… Eşiniz, çocuklarınız iyi… Anneniz babanız sıhhatteler… Hastalık yok… Kaza bela yok... Ne güzel!

Çayınızdan küçük ya da büyük bir yudum... Ekmeğinize katık ettiğiniz peynir ya da zeytinden birer lokma… Yutabiliyor, çiğneyebiliyorsunuz ya ne güzel!

Örtünmek için değil de yeni moda ne ise bir şey seçip de giyiveriyorsunuz ya üzerinize… Giyinecek bir şeyim kalmadı diye düşünerek belki de... Düşünebiliyorsunuz ya ne güzel… Aynı renk ayakkabı, çanta belki de… Aksesuarlar da tamam işte…

Çıkıyorsunuz sonra evden akşama döneceğinizi hayal ederek…

Adım atabiliyorsunuz hatta koşabiliyorsunuz. Yatağa bağımlı değilsiniz ya ne güzel… Üfleye püfleye de olsa "Aman bugün de geldik işte!" diye geçirseniz de iş yerine gelebilmek... İşi olmayan onca insanın içinde ne büyük bir şans yakaladığınızın farkında mısınız?

Eşe dosta "Afiyet olsun!", "Merhaba!", "Nasılsınız?" diyerek çıkmak öğle tatilinde yürüyüşe... Selamlaşacak, hâl hatır soracak dostlarınızın olması ne güzel!

Ruhunuzun yapmak istediklerine bedeninizin engel olmaması, ayak uydurması ne güzel!

Koklamak bir çiçeği... Basmamak bir karıncaya...

Alışveriş yapmak, alışveriş yapacak paraya sahip olabilmek ne güzel!

Bir dostla karşılaşmak belki ummadığın bir anda…

Bir haber almak...

Yolda gördüğünüz patlamış mısır misali bahar dalları yaprak yaprak...

Gün batımını seyretmek belki ofisin dışarıya bakan penceresinden... Kızılımsı grilikle büyülenmek... Bir şarkıdan birkaç satır takılması dudaklarınıza...

Gidebilecek bir evinizin, ait olduğunuz bir yerin, sizi seven insanların olduğunu bile bile adım adım yaklaşmak huzur bulacağınız o çatının altına... Güvende hissetmek...

Titremeyen ellerinizle soyabilmek patatesi, dilimleyebilmek ekmeği, pişirebilmek en sevdiği yemekleri ailenize, içine sevginizi de ekleyerek… Toplanması neşeyle aile bireylerinin bir araya... Günün içinde olup biteni paylaşmak, kritiğini yapmak, destek olabilmek birbirine...

Su vermek saksı çiçeklerine okşayarak yeşil yapraklarını, konuşarak onlarla...

En sevdiğiniz dizinin karşısında çitlemek ay çekirdeğini...

Yatmadan önce okuyabilmek en sevdiğiniz yazarın son kitabından birkaç sayfayı...

Mis kokulu nevresimi çekmek üzerinize...

Öperek uykuya yollamak çocuklarınızı... Sarılıp uyumak eşinize... Ne güzel...

Ve yenilenerek uyanmak...

Köpük köpük sabunlamak vücudunu...

Evet...

Mutluluk budur işte!

Zaman zaman yaşamdan usanıp da hayata küstüğümüz anlarda hangisini hatırlarız ki bu saydıklarımın? Bunları yapabildiğimiz için ne kadar şanslıyız aslında, bir düşünün hele. Oysa biz olması gereken buymuş gibi rutine bağlayarak yaşarız hayatı. Gün gelir zehir ederiz kendimize yaşamı bir hiç yüzünden.

Durup düşünür müyüz arada sırada da olsa? Şükür eder miyiz Tanrı'ya bize verdiği nimetler için? Yaşanılası güzellikler için... Sıhhatte ve afiyette olduğumuz için...

Yorumlar

Hayatın ayrıntılarında mutlu olmak için ne çok sebebimiz var ama biz genelde kaybedince kıymet bilenlerdeniz… Güzel bir yazıydı, sevgiler.

Meyman 25.3.2008, 9.33

Cevap: Gündelik iş akışının içine sıkışmış dönüyoruz dolap beygiri misali ama evet görmemiz gereken şeyler de var… Göz ardı edilmemesi gereken asıl şeyler ki onlar, en büyük nimet bizlere sunulan… Yüzünüzden gülümseme eksik olmasın… Sevgiler… 25.3.2008, 12.36

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Blog: Kişisel web sayfası olan blog, genel ağ günlüğü olarak da kullanılan, yazarların kendi bilgi ve deneyimlerini paylaştıkları web tabanlı yayındır.

Bloglarda yayımlanan yazıların sonunda yorum bölümü yer almaktadır. Okuyucular yayımlanan yazı ile ilgili görüşlerini bu bölümde ifade edebilir, soru sorabilir, konu ile ilgili katkıda bulunabilirler.

Genel ağ üzerinde var olan siteler forum sitesi, blog sitesi, portal sitesi gibi gruplara ayrılmaktadır.

Blogların diğer web sitelerinden ayrılan özelliği belirli bir konu üzerinde uzmanlaşılmış olmasıdır.

1999 yılından itibaren servis sağlayıcıları blog hizmetini ücretsiz vermeye başlamıştır. Blog 2005 yılından sonra Türkiye'de yaygınlaşmıştır.

Sibel Unur Özdemir'in bu yazısı, "Mutluluk Budur İşte" başlığıyla blogunda 24 Mart 2008 tarihinde yayımlanmıştır.

Sibel Unur Özdemir'in blog adresi ve yazının okunma sayısı sayfanın üst tarafında yer almaktadır. Blog adresi: http://blog.milliyet.com.tr/papatya650'dir.

Blog edebî özellik taşımaktadır. Yazarın öyküleri, şiirleri, deneme ve söyleşi türünde yazdığı eserler ve kitap tanıtım yazıları blogda yer almaktadır. Blogun sonundaki "Yorum" bölümünde okur görüşleri yer almaktadır. Blogu okuyanlar yazı ile ilgili görüşlerini yazarla ve diğer okuyucularla paylaşabilmektedir. Blog yazarı, okuyucu görüşlerini değerlendirmekte okuyucuya cevap verebilmektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Metnin konusunu, yazılış amacını ve hedef kitlesini belirleyip aralarındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
2. Blog ile günlüğü karşılaştırıp bunların benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.
3. Blog yazarının okuyucu görüşlerini almasının yararları nelerdir?
4. Blogun dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
5. Blogdaki görsel unsurla metnin ilişkisini belirleyiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Sibel Unur Özdemir (1968-...)

Ankara'da doğdu. Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İş İdaresi Bölümünden mezun oldu.

Öykü, şiir, deneme türünde eserler verdi. Çocuklara yönelik öyküleriyle tanındı. Şiirleri bestelendi.

Başlıca eserleri; *Belki İstanbul'dayım, Umutlarım Rengârenk, Gerisi Lafügüzaf, Elveda Lasinya*'dır.

Hazırlık

1. Genel ağdaki bloglar zamanla günlüğün yerini alabilir mi? Tartışınız.
2. İnsanların deneyimlerini genel ağdaki bloglarda paylaşmalarıyla ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.

DÖRDÜNCÜ METİN

GÜZEL BİR GÜN

12 Mayıs 2018

Bu havalarda mutlu olurum ben.

Mesela rüzgâr ne soğuk esiyor ne de sıcak... Öylesine vazifesini yapmak için yanağınızdan öperek selam verip gidiyor. Bence çok romantik.

Yapraklar yeşermiş ancak ağaçlarda ilkbahar şımarıklığı da sonbahar hüznü de yok. Siz ona ne anlatırsanız anlatın, o öylece sizi dinliyor ve sizi asla yargılamıyor. Herhangi bir iddiası yok ağacın. Olduğu gibi samimi ve sadık.

Güneş ise açmak ile açmamak arasında gidip geliyor. Sanki biraz utangaç davranıyor. Belki de "İnsanları çok ısıtır, onları rahatsız ederim!" kaygısıyla bulutların arkasına saklanıyor. Nasıl da ince düşünüyor, nazik davranıyor bir bilsen...

Bulutlar ise tüm gökyüzünü sarmış. İçlerine attıklarını tüm kırgınlık ve yorgunluklara rağmen dışa vurmamaya özen gösteriyorlar. Bazen yağmur ufak aralıklarla çiseliyor olsa da sonra yine geri çekiliyor. Bence insanlığa olan saygısından dolayı böyle yapıyor. İstese her yeri sular altında bırakabilir.

Toprağa bakıyorum. O ise apayrı güzel. Binlerce yıldır insanlığın tüm zulmüne rağmen o yine de insanlara yiyecek veriyor. İnsanlar duyarsız, toprağı kirletiyor, betonlaşma toprağa hayat hakkı tanımıyor ama o bütün olumsuzluklara rağmen yeşermeye devam ediyor.

Tam karşımda ise Osmanlı Dönemi'nden kalma surlar, zamana direniyor. Yılların yaşanmışlığı var o surlarda. Buram buram tarih kokuyor ancak eski ihtişamını yer yer kaybetmiş. Kimler ne zaman niçin yapmış? Bu soruların cevaplarını kimler merak ediyor?

Böyle işte... Öyle sessiz, öyle sakin, öyle dingin bir gün. Paylaşmak istedim. Sanki başka bir alemdeyiz bugün. Sanki başka bir zaman dilimindeyiz. Durmuş, her şey durmuş... Gösteriş yok, iddia yok, yargı yok, düşünce yok, etrafta insan da yok. Biraz kırgın, biraz bulanık, biraz yorgun bir gün ama öyle güzel, öyle naif ve öyle sessiz bir gün bugün...

11 Mayıs 2018 15.00, *Topkapı Kültür Parkı*

Ceyhun Özdemir, https://ceyhunozdemir.com/guzel-bir-gun

BEŞİNCİ METİN

DENİZ KENARINDA BİR ANI

30 Eylül 2020

İş çıkışı kendiliğinden gelişen bir durumla kendimi sahil kenarında bir restoranda buldum. Herhangi bir hazırlık yapmamışım. Kıyafetim gayet sade. Oturdum, hayran hayran denizi izliyorum ve yemeğimi yiyorum. O günkü yorgunluğum üzerimden gitti. Huzurla doldum. Mutluyum. Sade ve güzel bir an...

Manzaranın tadını çıkarırken önümdeki masa dikkatimi çekti. Masada mutlu bir aile tablosu... Ailenin yirmi yaşlarındaki küçük kızı oldukça güzel giyinmiş. Belli ki sahildeki bu restorana gelmeden önce hazırlık yapmışlar. Burada bulunmayı önemsemişler. Neşe içinde yemeklerini yiyor, sohbet ediyorlardı. Küçük kız denizi arkasına aldı, ablasından fotoğrafını çekmesini istedi. Ablası kırmadı kardeşini. Küçük kız fotoğrafa baktı, beğenmedi ablasının çektiği fotoğrafı. Sonra tekrar fotoğraf çektirdi, fotoğrafa tekrar baktı, yine beğenmedi ablasının çektiği fotoğrafı. Abartısız bu eylem elli kez tekrarlandı. Anne ve baba yemeklerini bitirdi. İnsanı büyüleyen o manzarayı seyretmek yerine cep telefonlarını ellerine aldılar. Çocuklar sürekli fotoğraf çektiler.

Hava kararınca kalktılar, evlerinin yolunu tuttular. Küçük kız, umarım kendisine ait fotoğraflardan birini beğenir ve mutlu olur ama biraz zor gibi... Fotoğraflardan birini seçmek için epey vakit harcayacak, sonra filtre için uğraşacak ve en son fotoğrafı paylaşıp gelen beğeniyi sayacak. Nereden baksan bir günü bir resim için harcadı.

Mekân aynı mekân. Zaman aynı zaman. Masalar arasındaki uzaklık iki metre. Ben oraya plansız gittim. Rahat bir kıyafet, güzel bir yemek ve muhteşem bir manzara…

O ise gayet planlı gelmiş. Deniz için geldi ama denizi göremedi. Şık bir elbise giymişti ancak manzaranın tadını çıkaramadı.

Ceyhun Özdemir, https://ceyhunozdemir.com/deniz-kenarinda-bir-ani

Paylaş | Yorum Yaz - Arşiv **118** kez okundu

Yorumlar
Henüz yorum yapılmamış. İlk yorumu yapmak için tıklayın.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Genel ağ ortamındaki kişisel bloglarda blog yazarları gün boyu yaşadıklarını gün sonunda takipçileriyle paylaşmaktadır. Ceyhun Özdemir'in bloğunda 2014 yılından günümüze kadar yazdığı yazılarda her yazının üzerinde tarih yer almaktadır. Yazılış ve yayımlanış tarihleri farklı olan birinci metinde bu durum yazının alt kısmında belirtilmiştir.

Güzel Bir Gün ile Deniz Kenarında Bir Anı adlı metinlerin yayımlandığı blog adresleri şunlardır:

- https://ceyhunozdemir.com/guzel-bir-gun
- https://ceyhunozdemir.com/deniz-kenarinda-bir-ani

Kişisel bloglarda tutulan günlükler, yazarın izlenimlerini anlık olarak okuyucuyla paylaşmasını sağlamakta, okuyucu yazıyla ilgili görüşlerini yorumlar bölümünde ifade edebilmektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Günlük türünün özelliklerini dikkate alarak okuduğunuz blogdaki günlük türüne ait özellikleri belirleyiniz.
2. Metnin konusunu, yazılış amacını ve hedef kitlesini belirleyiniz.
3. *Güzel Bir Gün* adlı metin ile *Mutluluk Budur İşte* adlı metni dil, içerik ve üslup bakımından karşılaştırınız.
4. Metinde hangi anlatım biçimleri kullanılmıştır? Açıklayınız.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

3 Mayıs

Yağmur sürüyor. Kışlıkları kaldırdık oysa. Sabah keskin bir ayaz sarıyor ortalığı, öğle de hava biraz açılıyor, ısınıyor.

Turgut'un fizik tedavisi için Ankara'ya gideceğiz. Orası daha derli toplu bir kent. Ben de belki dinlenmiş olurum.

Salı gününe tren bileti alacağım. Ta salıya kadar yolculuk öncesi telaşı çekeceğim. Bir yere bilet alınca, hemen gitmeliyim ben.

Taksim'e çıktım mı, eski evimizin sokağına girdim mi, bir tuhaf oluyorum. Bıkkınlık-hırs-bağışlama karışımı yoğun bir duyguyu taşımak çok güç geliyor.

Tomris Uyar, *Gündökümü*

1. Metindeki çekimli fiilleri belirleyip çekimli fiillerin işlevlerini aşağıya yazınız.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

2. Aşağıda verilen cümlelerdeki fiilleri yapı bakımından inceleyiniz.

Cümleler	Fiilin Yapısı
Turgut'un fizik tedavisi için Ankara'ya gideceğiz.	
O evde altı ay, her an ölümle yüz yüze yaşamıştık.	
Yandaki kaçak yapı yüzünden birden çatlamıştı duvarlar.	
Kardeşimle ben özel okullara gidiyorduk.	
Ben de belki dinlenmiş olurum.	

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen fiilleri çatı bakımından inceleyiniz.

Cümleler	Özneye Göre Çatısı	Nesneye Göre Çatısı
Salı gününe tren bileti alacağım.		
Oturma odasındaki çatlaktan sokak görünüyordu.		
Gelir kaynakları tükenmişti.		
Kardeşimle ben özel okullara gidiyorduk.		
Ben de belki dinlenmiş olurum.		

4-5. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Başka bir eve taşınamıyorduk; kiracıları çıkarmıştık, annem çalışamayacak kadar hastaydı. Bir yaşlı anne-anneyle bir zamanlar dedemin yanında çalışmış saralı bir yanaşmaya bakmak zorundaydık. Gelir kaynakları tükenmişti. Kardeşimle ben özel okullara gidiyorduk.

4. Yukarıda verilen parçadaki fiillerin kip ve kişi eklerini inceleyiniz.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

5. Yukarıdaki parçada geçen fiilleri bulunuz. Bulduğunuz fiilleri anlamlarına göre gruplandırarak aşağıdaki tabloda ilgili bölümlere yazınız.

Oluş Fiilleri	Kılış Fiilleri	Durum Fiilleri

6. Aşağıdaki parçada ayraçlarla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini yazınız.

Bu benim denizim Türk insanının içliliğinin ( ) duyma ( ) düşünme gücünün ( ) dünyayı görüşünün en iyi yansıtıcısıdır ( ) onun çektiklerini, duyduklarını ( ) özlediklerini dile getirir ( ) Türkçeye eğiliniz ( ) tek tek sözlerine bakınız ( ) onlarda Türk'ün bilgeliğini görecek ( ) yüzyıllar boyunca doğayla iç içe geçen yaşamını öğrenecek ( ) sevgisini ( ) yaradılışının yüksek değerlerini sezinleyecek ( ) bu sözlerin birçoğunda şiir tadı bulacaksınız ( ) Bunların yanı sıra insana ( ) doğaya ( ) yaşama ilişkin binlerce gözlem çıkacak karşınıza ( )

Doğan Aksan, *Türkçenin Gücü*

7. Aşağıdaki parçada günümüz yazım kurallarına uymayan kelimeyi bulup düzeltiniz.

Bugün öyküye başlarken baktım ki o bilgilerin büyük bölümünü kullanamayacağım, gerekmiyor. Ama bilgiler de taptaze, kendilerini kullanmaya kışkırtıyorlar insanı. En iyisi, üç-beş gün bekleyip durulmak, öyküyü demlenmeye bırakmak; gereksiz bilgiler dibe çöksün, uçacaklar uçsun, sindirilmiş kalsın. Bir belgesel çalışma yapacak olsam, kimbilir kaç yılda biter. Belki de ömrüm yetmez.

YAZMA ÇALIŞMALARI

A. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Günlük, konuşma diline yakın bir dille yazılır. Genellikle yaşanılan olay ve izlenimlerin akşamında yazılır. Günlüğe o günün tarihi atılarak başlanır. İzlenimlerin aktarılmasında, söyleşi havası içinde açık, anlaşılır, içten ve kişisel bir anlatım kullanılır. Genellikle bir ya da iki paragraftan oluşur.

Günlük yazma, yaşanan bir günü özetlemek değildir. Yazar; günlükte, yaşanan, karşılaşılan bir olay veya durumun, kişide oluşturduğu duygu ve düşünceleri, içten bir anlatımla sunmalıdır.

Yazacağınız günlükte bu özelliklere dikkat ediniz.

GÜNLÜK

(...)

Günlüklerde kişinin yaşadıkları, gördükleri ve işittiklerini her gün veya kısa süre sonra yazması, pek çok ayrıntı ve anlık subjektif yargıları kaçınılmaz kılar. Bunun ötesinde günlükler, çoğu zaman yayımlama düşüncesi olmadan kaleme alındıkları için kişinin kendi özel ve mahrem hayatını içerirler. Günlük türünü anı türünden ayıran temel özellik de burada karşımıza çıkar. Yani günlükler, anılara göre hem çok daha subjektif yargılar hem de ayrıntı içerirler. Hâlbuki anılar, aradan geçen uzun yılların kazandırdığı bir olgunluk ve soğukkanlılığa sahiptir. Nitekim Andre Gide "Günlüğün anıdan tek farkı, günü gününe tutulmuş olmasıdır." der. İyi tutulmuş bir günlük, daha sonraki yıllarda yazılacak olan anıların kaleme alınmasında, yıllarca biriktirilmiş büyük bir hazine işlevi görür.

Günlükler, öncelikle sahibinin hayatına ait ayrıntılı tutanaklardır. Bu sebeple onlarda, yazan kişinin hayatına dair pek çok şey bulmak mümkündür. Günlük hayatın akışı, bu akış içinde yaşananlar ve gözlemlenenler, karşılaşılan insanlar, gezilip görülen yerler, okunan eserler; kişinin ekonomik, sosyal, kültürel, duygusal hayatı bunlardan bazılarıdır. Bu sebeple günlüklerin merkezinde yazan kişinin kendisi yer alır. Bunun yanında günlükler, yazan kişinin toplumla olan ilişkisi ve gözlem gücüne göre, toplum hayatına dair de pek çok olay, durum, gelişme, insan ve geleneği içeren hayat tabloları da sunarlar. Bu çerçevede günlükleri; "içe dönük" ve "dışa dönük" günlük olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Ayrıca günlüklerde yaşananların anlatımı, görülen mekân ve insanların tasviri, gözlem ve intibaların yorumu ve bütün bunların günlük sahibinin ruhunda doğurduğu duyguların tahlili öne çıkar.

Anıda olduğu gibi, günlükte de kişinin toplumdaki yeri, mesleği, dünya görüşü, karakteri, yaşı, cinsiyeti gibi hususlar, günlüğün niteliği, içeriği ve önemini belirler. Bu etkenlere günlük sahibinin gözlem, anlatma ve yorumlama gücü ile dil yeteneğini de ilave etmek gerekir.

Günlük tutmanın farklı sebeplerinden bahsedilebilir. Kişinin çevresiyle iletişim kurmasını zorlaştıran içe dönük karakterde olması, başkalarıyla paylaşamadığı duygu ve düşüncelerini anlatma isteği, bilgi, tecrübe ve gözlemlerini yarınlara bırakma düşüncesi, kendini ruhen ve zihnen rahatlatma ve geliştirme arzusu, bu sebepler arasında sayılabilir. (...)

Anılarda olduğu gibi, günlükleri de içeriklerinin özelliğine göre; siyasi, tarihî ve toplumsal tarafı ağır basan günlükler; kültür, sanat ve edebiyat tarafı ağır basan günlükler; bireysel tarafı ağır basan günlükler olmak üzere üç ana grupta tasnif edebiliriz.

Yunus Balcı, *Cumhuriyet Dönemi Türk Nesri*

B. Uygulama

ETKİNLİK

a. Günlük yazımında uyulması gereken kuralları dikkate alarak bir günlük yazınız.

b. Bir blog oluşturunuz, başta günlükleriniz olmak üzere diğer yazılı ve görsel ürünlerinizi bu blogda paylaşınız. Güvenliğiniz için bloglarınızda kişisel bilgilerinize yer vermeyiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

A. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Örnek Günlük Seçkisi

26 Aralık 1910

Nerdeyse üç gündür yalnızım -ancak büsbütün de değil- ve şu an henüz değişmemişsem, değişmenin yolunda bulunuyorum. Yalnızlığın üzerimde hiç şaşmayan bir gücü var. İçim çözülüp dağılarak (şimdilik sadece yüzeyi), derinliklerinde saklı özleri dışarı salmaya hazır bir durum alıyor. Varlığımda küçük çapta bir düzeninin kurulmaya başladığını görüyor, buna hepsinden çok gereksinim duyuyorum; çünkü insanın yetenekleri sınırlıysa, düzensizlikten kötü bir şey yoktur.

Franz Kafka, *Günlükler*

2 Mart 1953

Neydi o dünkü kar! Durmamacasına yağdı. Önce bir keyif veriyor, sonra iç sıkıyor. Kitap bile okuyamadım, gözlerim hep penceredeydi: "Şu bir dinse!" diye bakıyordum. Ama o sessiz sessiz dökülüyor, hiç dinmeyecekmiş gibi geliyor insana. Hani Yahya Kemal Bey "Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu." diyor, sesi bir yana bırakın, doğru. Bin yıl sürecek sanılan bir sessizlik, bunaltıyor. Bugün de sokaklarda yürüyebilirsen yürü! Korkunçtur Ankara'nın donu! Kaldırımlarda buz, demir kesilir sanki. Düşünce de bir yandan can acısı bir yandan ötekinin berikinin gülmesi. Düşü-vermek beklenmedik bir şeymiş de onun için güldürürmüş. İnanmıyorum buna. Gülenler kötülüklerinden gülüyorlar. Kendileri de bilmiyorlar belki yüreklerinin kötü olduğunu, ama var içlerinde kötülük, bir kimsenin bir yanı acıdı diye gülüyorlar. Ben düşmedim, yavaş yavaş, dikkatli dikkatli yürüdüm. Öyle yürümek, canımızın pek kıymetli olduğunu düşünmek de insanı kendi gözünde gülünç ediyor.

Nurullah Ataç, *Günce*

17 Haziran 1993

Dün yine bir dostla kendi kendimizin merakına düştük:

- Yazarlıkta, ilk adım okuduğunu anlamaksa, ikinci adım kavramları birbirine karıştırmamaktır. Üçüncü adım… Üçüncü adım, evet üçüncü adım da yüreğini yalınayak bırakmaktır.

Salâh Birsel, *Papağanname*

17 Mart

Akşam, boşu boşuna anımsamaya çalıştım; yok böyle bir gün benim için, yaşamamışım.

Eve göz gezdirip ipucu aradım. İki gün önce, doğum günümü akıllarında tutup baskın veren arkadaşların getirdiği çiçeklerden geçilmiyor. Sevdiklerime şımarık ısmarlamalarda bulundum bu yıl. Ressamsalar resim, şairseler şiir, eleştirmenseler bir paragraflık bir eleştiri, avukatsalar örnek bir dilekçe, yaşamayı çok seviyorlarsa bir kartpostal ya da eski, kahverengi bir fotoğraf istedim. Daha da ileri gittim ama resim şöyle şöyle olacak, şiirde uyak ve vezin, hiç değilse "ses" gözetilecek, eleştiride şu adlar geçecek. Ev ödevi gibi bir şey ama şaşırtıcı sonuçlar aldık topluca. Doğumlar ağrısız ve çabuk oldu. Baştan ağırdan alındıysa da. Armağan İlkin de *Uçuş Korkusu* çevirisini o güne yetiştirerek yılın şakasını patlattı. Demek şu kahredici yıl hepimiz için varmış yine de.

"Yaş otuz beş yolun yarısı eder," diyor şair. Bu en süzgün ve içli şairimizdeki yaşama oburluğu anlaşılır gibi değil. Dörtte üçte kesiş bari de eli yüzü düzgün bir pazarlık olsun!

Tomris Uyar, *Gündökümü*

B. Uygulama

ETKİNLİK

Kişisel bilgilerinizin güvenliğine dikkat ederek farklı günlüklerden ya da bloglardan seçtiğiniz metinlerden bir sunu hazırlayınız.

IX. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

10 Nisan Perşembe

Yeni bir kitabım çıktı: "*Karalama Defteri*" Bugün şöyle bir karıştırayım, birkaç yerini okuyayım dedim. Boğuluyordum. Boyuna yanlışlar var içinde. Bütün ki'ler ayrı yazılmış, seninki, benimki de. Okurlarımdan dilerim, o kitabı okurlarsa o yanlışları da bana yüklemesinler.

Yalnız o kitabımda mı o biçim yanlışlar? Ötekilerde de bulunur. Ne yapayım? Bizde dizmenler de, düzeltmenler de dikkat etmiyorlar. Bakın bütün kitaplara, bütün gazetelere, hepsinde "artırmak" yerine "arttırmak" diziyorlar. Oysaki o iki söz arasındaki ayrımı bilmeyen Türkçeyi bilmiyor demektir. Bir kişinin imlası az çok düşünüşünü de gösterir, biz yazılarımızda bunu göremiyoruz.

Nurullah Ataç, *Günce*

1-4. soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

1. **Metinden hareketle günlük türünün özellikleri hakkında neler söylenebilir?**
2. **Metindeki** "Bir kişinin imlası az çok düşünüşünü de gösterir." **sözüyle yazar ne anlatmış olabilir?**
3. **Günlükteki ifadelerden hareketle Nurullah Ataç'ın kişiliği, duygu ve dünya görüşüyle ilgili neler söylenebilir?**
4. **Metindeki fiilleri bulup fiillerin metindeki işlevi hakkında bilgi veriniz.**

1 Şubat, Ankara

Ne zaman yazarım? Çoğunlukla sabahleyin. Sonra nerde kaldımsa sürdürmeye çalışırım. Sürdürebilirsem.

Başladığım şiiri hemen bitirmek isterim. Ama yazık ki çabuk bitiremem. Yılda 3-4 şiir ancak çıkar elimden.

İki yıldır da aynı konuyu iki üç kez yazdığım oldu. İki yıldır Karadeniz üstüne yazmak istediğim şiir bir türlü bitmedi. Kısaca, kolay yazamam. Bir şiir için, (…) 20-30 kâğıt harcarım. Her yazdığım satırı makinede görmedikçe de tadına varamam. Zaten mısra mısra kurarım şiiri. Ölçülü yazdığım zaman enikonu terlerim. Uyak hece sıkar çünkü beni ama ölçülü şiir de başka türlü yazılmadığı için, uyarım ister istemez.

En çok, son yazdığım şiirler terletmiştir beni (Nigâri, Anka, Orhan Duru, Hamsi). Nedeni de hiç alışmadığım bir biçimde yazmamdır, sanırım. İki yılda yazdım bu dört şiiri. Bir şiiri yazamazsam daha doğrusu yazdığımı beğenmezsem saklamam. Uğraştırır çünkü beni, yakarım.

(...)

İlhan Berk, *El Yazılarına Vuruyor Güneş*

5. **Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri *El Yazılarına Vuruyor Güneş* adlı günlükten hareketle doldurunuz.**
   a) Günlükte yazar ……. yararlanmıştır.
   b) Günlük, yazarın …… ve …….. yansıtmaktadır.
   c) Günlükteki olay ve izlenimleri……. anlatmaktadır.
   ç) Günlükte …… ……. ……. bir dil kullanılmıştır.

6. **Aşağıdakilerden hangisi günlüğün özelliklerinden <u>değildir</u>?**
   A) Olayların ve izlenimlerin gün sonunda değerlendirildiği yazı türüdür.
   B) Yazarın hayatından izler taşıyan içten yazılardır.
   C) Anlatımda "iç konuşma" yöntemi kullanılır.
   D) Divan edebiyatında günlüğe ruzname adı verilir.
   E) Günlük, kurgusal özellik taşıyan yazı türüdür.

7. Aşağıdakilerden hangisi günlük türünün özelliklerinden değildir?

A) Kişisel hayatı konu alması
B) Öğretici metin türlerinden olması
C) Yazarın kendi görüşlerine de yer vermesi
D) Nesir şeklinde yazılması
E) Yaşanan olay ve izlenimlerin üzerinden zaman geçtikten sonra yazılması

8. "İlk kitabımı basacak biri çıktığında bayağı sevinmiştim." **cümlesindeki çekimli fiil ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?**

A) Yapısına göre türemiş fiildir.
B) Birleşik zamanlı fiildir.
C) Etken çatılı fiildir.
D) Geçişsiz çatılı fiildir.
E) Dönüşlü çatılı fiildir.

9. Blog ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Günlüğe benzer web siteleridir.
B) Her gönderinin sonunda yazarın adı ve gönderiliş zamanı yer alır.
C) Blog sadece kişisel paylaşıma yöneliktir, ticari amaç taşımaz.
D) Okuyucular yazılar hakkında yorum yapabilirler.
E) Kişisel bloglar, bireysel günlük özelliği taşır.

10. "Üç-beş kitap alıp eve döndüm. Kapağı elledim, sevdim. Bütün nesneleri, varlıkları ancak dokunarak tanıyabiliyorum. Bir kadının saçlarının parlaklığını, inceliğini, bir erkeğin omuzlarını ancak değince anlayabiliyorum."

Bu parça ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

A) Basit yapılı fiile yer verilmiştir.
B) Birleşik yapılı fiil bulunmaktadır.
C) Geçişli çatılı fiil bulunmaktadır.
D) İşteş çatılı fiil bulunmaktadır.
E) Basit zamanlı fiil bulunmaktadır.

11. I. Günlükler birinci kişi ağzından yazılmış kısa ve özlü yazılardır.
II. Günlüklerde konuşma diline yakın bir dil kullanılır.
III. Gerçekler, yaşanılanlar değiştirilmeden, çarpıtılmadan yazılır.
IV. Günlük yazarı inandırıcı, içten ve samimidir.
V. Günlükler kişisel bakış açısıyla yazılmış eserler olduklarından belge niteliği taşımazlar.

Günlükle ilgili yukarıdaki numaralanmış bilgilerin hangisinde yanlışlık yapılmıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

TERİMLER VE KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

A

açıklık: Bir söz veya yazıda maksadın açık olması özelliği, duruluk.

ahenk: Edebî eserlerde kelimelerin, cümlelerin sıralanışından ve birbiriyle ilişkisinden doğan okuyucuda estetik haz uyandıran düzen.

akıcılık: Söz, yazı ve anlatımın akıcı olma özelliği.

aliterasyon: Şiir ve nesirde uyum sağlamak için söz başlarında ve ortalarında aynı ünsüzün veya aynı hecelerin tekrarlanması esasına dayalı söz sanatı.

anlatım biçimi: Birbirinden farklı konuları, olayları, gözlem ve izlenimleri anlatırken kullanılan yöntemler.

aruz: Hecelerin uzunluk ve kısalık, kapalılık veya açıklık değerlerine göre türlü ses kalıplarından oluşan divan edebiyatı nazım ölçüsü, aruz ölçüsü.

asonans: Aynı aksanı veren ünlüyü ondan sonra veya önce gelen ünsüzü dikkate almadan her dizenin sonunda tekrarlama biçiminde yapılan uyak.

B

bağdaşıklık: Dil ögelerinin ifade ettikleri husus ve durumlar arasındaki anlam bağıntıları.

bağdaştırma: Sözcüklerin yeni bir anlam ifade etmek amacıyla bir araya gelerek oluşturduğu söz gruplarıdır.

bağlam: 1. İletişime katılan ögelerin oluşturduğu ortam. 2. Sözcük ve cümlelerin kullanıldıkları yere ve zamana göre kendinden önceki ve sonraki ögeler sebebiyle kazandıkları farklı anlam.

bağlaşıklık: Bir parçadaki dil ögelerinin dil bilgisi kurallarına uygun olarak bir araya gelmesi.

bent: Şiirde ikinin üzerinde bütünlük oluşturan dize kümesi.

beyit: Divan edebiyatında, aynı ölçüde yazılan ve anlamca birbirine bağlı olan iki dizelik şiir birimi.

C

cinas: Anlamları farklı fakat yazılışları ve söylenişleri aynı olan sözcüklerin bir arada kullanılmasına dayanan, divan ve halk edebiyatında yaygın olarak kullanılmış söz sanatı.

Ç

çatışma: Olay örgüsünde olay halkalarını ortaya çıkaran, kişilerin kendisiyle, toplumla, başkalarıyla yaşadığı anlaşmazlıklar.

D

deyim: Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir.

didaktik: Öğretici nitelikte olan.

dramatik örgü: Göstermeye bağlı edebî metinlerde olay örgüsüne verilen ad.

duruluk: Bir metinde gereksiz sözcük bulunmaması.

E

epik: Destansı özellik taşıyan, kahramanlıkla ilgili olan.

estetik: Sanatsal üretimin genel yasaları ile sanatta ve hayatta güzelliği temel alan bilim, güzel duyu.

F

fonetik sanatlar: Ses ve söze dayalı sanatlar.

G

gazel: Divan edebiyatında beş ile on beş beyit arasında değişen, ilk beytinin dizeleri birbiriyle, sonraki beyitlerin ikinci dizeleri birinci beyitle uyaklı, genellikle lirik konularda yazılan nazım biçimi.

gönderici: İletişimde mesajı gönderen kişi.

gösterge bilim: Göstergenin sistemlerini yorumlayarak sistemli olarak inceleyen bilim dalı.

gösterge: Kendi dışında başka bir şeyi işaret eden onun yerini alabilen, cisim, durum ve olgu.

güzel sanatlar: Edebiyat, resim, müzik, heykel, mimarlık gibi insanda estetik duygu uyandıran sanat dallarının genel adı.

H

hikâye: Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü, öykü.

İ

iç kafiye: Cümlelerin ya da cümledeki birden çok sözcüğün sonlarındaki ses benzerliğine dayalı kafiye çeşidi.

içerik: Sözlü veya yazılı anlatımda verilmek istenen öz, düşünce, duygu ve imgelerin bütünü.

ilahi: Allah'ı övmek, dua etmek amacıyla yazılmış, makamla okunan halk edebiyatı nazım türü.

ileti: 1. Gönderilmek istenen mesaj. 2. Yazı veya sözle verilen, gönderilen bilgi, mesaj

iletişim: Gönderici ile alıcı arasındaki duygu, düşünce veya bilgi alış verişidir.

imge: Sanatçının dış dünyada görüp algıladıklarını zihninde farklı şekilde algılayıp yeniden ifade etmesidir.

J

jest: Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel ya da bilinçli hareket.

K

kanal: İletiyi göndericiden alıcıya ulaştıran yol.

kaside: 33-99 beyitten oluşan birinci beyti kendi içinde uyaklı diğer beyitlerin ilk dizesi serbest, ikinci dizeleri birinci beyitle uyaklı devrin büyüklerini övmek amacıyla yazılmış divan edebiyatı nazım şeklidir.

kod: İletişimde mesajın şifrelenmesidir. Alıcı bu şifreyi çözerse mesajı alabilir, iletişim gerçekleşebilir.

konu: Yazılı ya da sözlü eserlerde ele alınan olay, düşünce ya da durum.

kronoloji: Olayların tarihsel sıralanması ile ilgili bilim dalı.

kurmaca: Dış dünyadaki gerçekliğin sanatçının zihninde yorumlanarak aldığı şekildir.

kültür: Milletlerin tarih boyunca oluşturduğu maddi ve manevi değerler bütünü.

M

makale: Bilim, fen konularıyla siyasal, ekonomik ve toplumsal konuları açıklayıcı veya yorumlayıcı niteliği olan gazete ve dergi yazısı.

mesaj: İletişim sürecinde gönderici ile alıcı arasında aktarılan duygu, düşünce ya da istek.

manzum: Şiir biçiminde yazılmış yazı.

manzume: Öğretici yani bilgi vermek amacıyla yazılmış vezinli ve kafiyeli eser.

masal: Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.

mecaz: Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz.

mecazımürsel: Benzetme ilgisi bulunmaksızın, neden sonuç gibi türlü ilişkilerle bir sözcüğün başka bir sözcük yerinde kullanılması sanatı, ad aktarması.

mekân: Anlatmaya bağlı edebî eserlerde olayın gerçekleştiği yer.

mensur: Düzyazı.

metin: Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü.

mısra (dize): Manzum metinleri oluşturan satırlardan her biri.

N

nazım biçimi: Şiirlerin dize sayılarının, ölçülerinin ve uyak düzeninin belirli bir nazım birimi temel alınarak gösterdiği özellikler nazım biçimini oluşturur.

nazım birimi: Şiirde en küçük anlam bütünlüğünü sağlayan ve kendi içinde bağımsız dize topluluğu.

nazım şekli: Bir şiirin içerik dışında kalan dış yapısıdır.

nesnel: Gerçeğe varmak amacıyla, taraf tutmadan inceleme yapan, hüküm veren, objektif.

nakarat: Bir şiirde bentlerin sonunda tekrarlanan mısra ya da mısralar.

nazım: Vezinli ve kafiyeli mısralardan oluşan anlatım şekli.

nesir (düzyazı): Duygu ve düşüncelerin şiirdeki biçimsel özelliklere bağlı kalınmadan düz ve serbest bir şekilde anlatıldığı yazı türü.

O

olay örgüsü: Belli bir konu çevresinde var olan birden fazla olayın, sebep-sonuç ilişkisine bağlı bir biçimde oluşturdukları organik bütündür.

Ö

ölçü: Bir şiirdeki dizelerin hece ve durak bakımından denk oluşu, vezin.

öyküleme: Yaşanan, görülen, duyulan olayların kişi, yer ve zamana bağlı olarak anlatılması.

öznel: Nesnelerin gerçeğine değil, bireyin düşünce ve duygularına dayanan, subjektif, nesnel karşıtı.

P

pastoral: Kır yaşamını ve doğa güzelliklerini anlatan edebiyat türü.

plastik sanatlar: Resim, heykel, mimari, seramik gibi üç boyutlu görsel sanatlar.

R

redif: Mısra sonlarında kafiyeden sonra tekrarlanan aynı ses ve anlamdaki ekler ya da kelimeler.

S

sanat: Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık**.**

satirik: Yergi ile ilgili, yergi niteliğinde olan.

sone: İki dörtlük ve iki üçlükten oluşan, on dört dizeli bir Batı şiiri türü.

söylev: Bir topluluğa düşünceler, duygular aşılamak amacıyla söylenen, uzunca, coşkulu ve güzel söz, nutuk, hitabe.

sunum: Bir konunun, bir bildirinin, bir araştırma sonucunun dinleyicilere aktarılması.

T

tartışma: Birbirine karşıt düşünceleri karşılıklı savunma.

tema: Edebî bir eserde işlenen duygu, düşünce, görüş, tem, ana duygu.

tutarlılık: Düşüncelerin ortak bir ilkeyle, belli bir düzen içinde birbirine bağlanması.

U

uyak: Dizelerin sonunda tekrarlanan ve aynı ahengi veren heceler veya aynı görevde olmayan ancak benzeşen sesler, kafiye.

Ü

üslup: Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil.

Y

yalınlık: Anlatımda süsten, söz sanatlarından, anlamı bilinmeyen sözcüklerden, uzun cümlelerden kaçınılması.

Z

zaman: Roman ve hikâyelerde çoğu kez fiiller aracılığıyla ifade edilen, olayların geçtiği zaman dilimini belirleyen ifade.

KAYNAKÇA

Abasıyanık, Sait Faik, *Bütün Eserleri VII, Alemdağ'da Var Bir Yılan*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1993.

Abasıyanık, Sait Faik, *Mahalle Kahvesi,* İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2013.

Adıvar, Halide Edip, *Sinekli Bakkal*, Can Yayınları A.Ş. , İstanbul, 2017.

Aksal, Sabahattin Kudret, *Şiirler,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008.

Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil, Anabilim Çizgileriyle Dilbilim,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

Aksan, Doğan, *Türkçenin Gücü,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.

Ali Canip Yöntem'in Şiirleri II, haz. Hakan Sazyek, Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1992.

Anday, Melih Cevdet, *Dört Oyun,* Yankı Yayınları, İstanbul, 1972.

Asena, Orhan, *Tohum ve Toprak,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

Âşık Paşa'nın Şiirleri, haz. Abdulbâki Gölpınarlı, Türkiyat Mecmuası, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Cilt V, İstanbul, 1935.

Ataç, Nurullah, *Günce*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1971.

Ataç, Nurullah, *Günlerin Getirdiği-Sözden Söze*, Yapı Kredi Yayınları, Ankara, 1998.

Atay, Falih Rıfkı, *Babanız Atatürk,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1966.

Atay, Falih Rıfkı, *Taymis Kıyıları,* Akşam Matbaası, İstanbul, 1934.

Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, Bahtiyar Vahapzade Özel Sayısı, Ankara, 2010.

Bâkî Divânı, haz. Sabahattin Küçük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.

Behramoğlu, Ataol, *Yaşadıklarımdan Öğrendiğim Bir Şey Var-Şiirler,* Tekin Yayınevi, İstanbul, 2012.

Berk, İlhan, *El Yazılarına Vuruyor Güneş,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016.

Berk, İlhan, *Seçme Şiirler,* Adam Yayınları, İstanbul, 1997.

Beyatlı, Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz,* İstanbul Fetih Cemiyeti Neşriyatı, İstanbul, 1974.

Birbir Gece Masalları, çev. Halit Fahri Ozansoy, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1957.

Birsel, Salâh, *Nezleli Karga,* Sel Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Birsel, Salâh, *Papağanname (1993-1994),* Adam Yayınları, İstanbul, 1995.

Bölükbaşı, Rıza Tevfik, *Serâb-ı Ömrüm ve Diğer Şiirleri,* Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2012.

Cumalı, Necati, *Bütün Oyunları I*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2004.

Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Han Duvarları,* Atlas Kitabevi, İstanbul, 1981.

Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Han Duvarları,* Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969.

Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Han Duvarları,* Cem Ofset A.Ş. İstanbul, 1981.

Çehov, Anton, *Tek Perdelik Dokuz Oyun,* çev. Yılmaz Gruda, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2012.

Çehov, Anton, *Seçilmiş Hikâyeler,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2016.

Çokum, Sevinç, *Ağustos Başağı,* Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2009.

Demir, Necati, *Anadolu Türk Masallarından Derlemeler,* Ötüken Neşriyat A.Ş. , İstanbul, 2017.

Devellioğlu, Ferit, *Türk Argosu,* Aydın Kitabevi, Ankara, 1980.

Dıranas, Ahmet Muhip, *Şiirler,* İş Bankası Yayınları, Ankara, 1982.

Dıranas, Ahmet Muhip, *Şiirler,* Everest Yayınları, İstanbul, 2017.

Dilmen, Göngör, *Toplu Oyunlar II-Mitos Boyut Tiyatro Oyun Dizisi*, Mitos Boyut Yayınları, TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti, İstanbul, 1996.

Dilmen, İbrahim Naci, *Tanzimat Edebiyatı Tarihi Ders Notları,* drl. Zeynep Dengi, Alâeddin Kıral Matbaası, Ankara, 1942.

Dünya Şiir Antolojisi II, haz. Ataol Behramoğlu, Özdemir İnce, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2008.

Edgü, Ferit, *Leş-Toplu Öyküler,* Sel Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Ersoy, Mehmet Âkif, *Safahat,* İnkilâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 2017.

Ersoy, Mehmet Âkif, *Safahat,* Hece Yayınları, Ankara, 2010.

Esendal, Memduh Şevket, *Mendil Altında,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 2012.

Eyuboğlu, Bedri Rahmi, *Dol Karabakır Dol-Bütün Şiirleri,* İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2010.

Eyuboğlu, Bedri Rahmi, *Bütün Eserleri II-Kardeş Mektupları,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985.

Eşref, *Hicviyeler,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1970.

Fuzûlî, *Dîvân,* haz. Mehmet Kanar, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015.

Fuzûlî'nin Mektupları, haz. Abdulkadir Karahan, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul, 1948.

Geçgel, Hulusi, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı,* Anı Yayınları, Ankara, 2011.

George Sand, Gustave Flaubert, *Mektuplar,* çev. Bedia Kösemihal, Anahtar Kitaplar, İstanbul, 1992.

Gümüşhane'nin Kültür ve Sanat Hayatından Kırk Biyografi, haz. Muhsin Kalkışım, Kemal Saylan

Günay, Umay, *Elazığ Masalları*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1975.

Güntekin, Reşat Nuri, *Leyla ile Mecnun,* İnkılâp ve Aka Yayınevi, İstanbul, 1976.

Homeros, *Odysseia,* çev. Azra Erhat, A. Kadir, Can Yayınları, İstanbul, 2008.

Hugo, Victor, *Notre-Dame'ın Kamburu,* çev. Volkan Yalçıntoklu, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018.

İlhan, Attilâ, *Ben Sana Mecburum Bütün Şiirleri,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992.

İlhan, Attilâ, *Sisler Bulvarı,* İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2003.

İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: VIII, s. 278, Ankara, 1993.

İvanov, Konstantin Vasilyeviç, *Narspi: Çuvaşça Bir Aşk Öyküsü,* haz. Emine Yılmaz, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.

Jean de La Fontaine'in Masallar, çev. Sabahattin Eyuboğlu, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2017.

Jean de La Fontaine'in Masallar, çev. Orhan Veli Kanık, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1975.

Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı,* Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, Cilt: I, s. 1, 2, İstanbul, 1978.

Kafka, Franz, *Günlükler*, Cem Yayınevi, s. 95, 96, İstanbul, 2013.

Kalyoncu, Güngör Dilmen, *Toplu Oyunları 2,* Mitos Yayınevi, İstanbul, 1996.

Kamu, Kemâlettin Kâmi, *Hayatı, San'atı ve Şiirleri,* haz. Gültekin Samanoğlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986.

Kanık, Orhan Veli, *Bütün Şiirleri,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003.

Kaplan, Mehmet, *Şiir Tahlilleri I,* Tanzimattan Cumhuriyete kadar Dergâh Yayınları, İstanbul, 1978.

Kaplan, Mehmet, *Kültür ve Dil,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 1983.

Kar, Ünal, *Susuyorum Hüzünlerime,* Göl Kitap Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Karacaoğlan Hayatı Sanatı - Şiirleri, haz. Cahit Öztelli, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1959.

Karakoç, Abdurrahim, *Dosta Doğru,* Alperen Yayınları, Ankara, 2006.

Karakoç, Sezai, *Şahdamar - Körfez Sesler Şiirler II,* Diriliş Yayınları, İstanbul, 1996.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Kiralık Konak,* Birikim Yayınevi, İstanbul, 1979.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Yaban,* İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

Kavuran, Temel, *Sanat ve Bilimde Gerçek Kavramı,* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:15, 2003/2, Kayseri, 2003.

Kemal, Yaşar, *İnce Memed I,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Çile,* Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2017.

Kocatürk, Vasfı Mahir, *Hayat Şarkıları,* Edebiyat Yayınevi, Ankara, 1965.

Kurt, İhsan, *Zekâyı Efendileştirmek,* Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2008.

Kural, Orhan, *Büyük Dünyada Küçük Adımlar,* Arion Yayınları, İstanbul, 1995.

Küçükusta, Turhan Nesimi, *Bizim Kayseri dergisi*, Sayı: XXV, İstanbul, Aralık, 2016.

Külebi, Cahit, *Seçme Şiirler,* Adam Yayınları, İstanbul, 1997.

Maupassant, Guy de, *Mutluluk,* çev. Buket Yılmaz, Lacivert Yayıncılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi, İstanbul, 2015.

Namık Kemal'in Husûsî Mektupları II, haz. Fevziye Abdullah Tansel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1969.

Necatigil, Behçet, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü,* Varlık Yayınları A.Ş., İstanbul, 2007.

Necatigil, Behçet, *Şiirleri-Bütün Yapıtları,* haz. Ali Tanyeri, Hilmi Yavuz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017.

Necatigil, Behçet, *Şiirler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.

Onan, Necmettin Halil, *Güzel Yazılar Mektuplar,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

Orhon, Orhan Seyfi, *Bütün Şiirleri,* Everest Yayınları, İstanbul, 2008.

Özakman, Turgut, *Ah Şu Gençler,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 2018.

Parmaksız, Mehmet Nuri, *Kelebek Ömrü,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2015.

Saba, Ziya Osman, *Geçen Zaman,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1947.

Safa, Peyami, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu,* Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 1982.

Safa, Peyami, *Yalnızız,* Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2016.

Sayar, Abbas, *Yılkı Atı,* Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2017.

Sazyek, Hakan, *Edebiyat Niçin İnsansız Olmaz,* Turkish StudiesInternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8/8, Summer, 2013.

Seyfettin, Ömer, *Pembe İncili Kaftan,* Ataç Yayınları, İstanbul, 2018.

Süreya, Cemal, *Sevda Sözleri,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995.

Süreya, Cemal, *Üstü Kalsın,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008.

Şatıroğlu, Âşık Veysel, *Dostlar Beni Hatırlasın*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1971.

Taner, Haldun, *Bütün Hikâyeleri III,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 2005.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Beş Şehir,* Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969.

Tarancı, Cahit Sıtkı, *Peyami Safa Hayatı ve Eserleri,* Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul, 1940.

Tarancı, Cahit Sıtkı, *Ziya'ya Mektuplar,* Varlık Yayınları, İstanbul, 2001.

Tarancı, Cahit Sıtkı, *Otuz Beş Yaş - Bütün Şiirleri,* drl. Asım Bezirci, Can Sanat Yayınları A.Ş., İstanbul, 2017.

Tecer, Ahmet Kutsi, *Bütün Şiirleri,* drl. Leyla Tecer, Bilge Kültür Yayınları, İstanbul, 2022.

Tezel, Naki, *Türk Masalları II,* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2001.

Timurtaş, Faruk Kadri, *Şeyhî'nin Harnâmesi,* Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1971.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

Uyar, Tomris, *Gündökümü,* Can Yayınları, İstanbul, 1990.

Yazım Kılavuzu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2018.

Yürük, Ali, *Türkmen Düğünü,* Sarkaç Yayınları, Ankara, 2012.

Kaynakça, TDK Yazım Kılavuzu'nda belirtilen sistemle hazırlanmıştır.

GENEL AĞ KAYNAKÇA

http://www.ckk.com.tr/yayin/Beyin/beyinkontrol.html (Erişim Tarihi: 08 Aralık 2018, 16.27)

Güneş, Firdevs, *http://dergipark.ulakbim.gov.tr/adyusbd/article/view/5000041664/5000039192* (Erişim tarihi: 08 Aralık 2018, 16.52)

Özdemir, Sibel *Unur, http://blog.milliyet.com.tr/mutluluk-budur-iste/Blog/?BlogNo=100123* (Erişim Tarihi: 08 Aralık 2018, 17.47). (Bu yazı için blog yazarından muvafakat alınmıştır.)

Güzel Bir Gün, *https://ceyhunozdemir.com/guzel-bir-gun/* (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2022, 11.45).

Deniz Kenarında Bir Anı, *https://ceyhunozdemir.com/deniz-kenarinda-bir-ani/*

http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/53013,sehibeyhestbihistpdf.pdf?0 (Sehî Beg, Heşt-Bihişt), Hazırlayanlar: Prof. Dr. Halûk İpekten, Prof. Dr. Günay Kut, Prof. Dr. Mustafa İsen [Prof. Dr. Hüseyin Ayan ve Prof. Dr. Turgut Karabey] Ankara, 2017 (Erişim Tarihi: 08 Aralık 2018, 10:20).

Kaynakçadaki genel ağ adresleri güncellenmiştir.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI CEVAP ANAHTARI

GİRİŞ ÜNİTESİ: 1-9. sorular açık uçludur. 10. E 11. C 12. a. şive b. öğretici metinlerde c. yan ve mecaz ç. müzik 13. E 14. A 15. E 16. E 17. C 18. C 19. B 20. C 21. E 22. D

HİKÂYE ÜNİTESİ: 1-6. sorular açık uçludur. 7. a. hâkim b. İznikli Leylek c. çatışma 8. (D) (Y) (D) (D) (D) 9. D 10. E 11. E 12. A 13. Açık uçludur.

14. (—) Ne zamandan beri bu gemidesiniz (,) diye sordu (.)

(—) Uzun süredir (,) dedim (.) Anımsamadığım kadar uzun süredir (.)

(—) Sakın siz de bu gemide doğmuş olmayasınız (,) dedi (.)

(—) Hayır (,) dedim (.) Ben bir kara parçasında doğdum (.)

15. a. iğneden b. gururu c. birini

16. C 17. E 18. A 19. D 20. E 21. A 22. B 23. B 24. D 25. A

ŞİİR ÜNİTESİ: 1-7. sorular açık uçludur. 8. a. dörtlük, b. 8'li hece c. abab cccb ç. teşhis 9. soru açık uçludur. 10. E 11. C

12. (Y) 18. Haziran. 2015

(Y) Saat 12,30'da

(Y) Sorduk; öğrenemedik.

(D) 18 Mart'ta kutlanacak.

(D) Muhsine Hanım'a

(Y) Fenerbahçe: Galatasaray maçı

(D) Ayakkabı vb.dir.

(Y) Türk Dili dergisinin

(D) İLESAM'daki toplantıda

(Y) Geldi; fakat bulamadı.

13. B 14. C 15. A 16. B 17. D 18. C 19. C 20. E 21. D 22. C 23. D 24. A

MASAL/FABL ÜNİTESİ: 1-6. sorular açık uçludur. 7. a. söz b. belirsiz c. tekerleme ç. dinî millî 8. D 9 ve 10. sorular açık uçludur. 11. a. ders b. hayvanlar c. betimlenmeden verilir 12. soru açık uçludur. 13. A 14. B 15. E 16. E 17. E 18. B

ROMAN ÜNİTESİ: 1. a: hâkim b: öyküleme-betimleme c: üçüncü 2-8. sorular açık uçludur. 9. E 10. B 11. D 12. A 13. A 14. C

TİYATRO ÜNİTESİ: 1-4. sorular açık uçludur. 5. a. ayraç b. oyuncular c. perde 6. soru açık uçludur. 7. trajedi, dram, komedi 8. D 9. E 10. B 11. E 12. B 13. C

BİYOGRAFİ/OTOBİYAGRAFİ: 1-5. sorular açık uçludur. 6. a. biyografi b. Yedi Meşale c. hayatı - sanatı - eserleri 7. B 8. D 9. E.

MEKTUP/E-POSTA ÜNİTESİ: 1-2. sorular açık uçludur. 3. a. Necmettin Halil Onan b. sağ üst-tarih c. sağ alt köşede 4. soru açık uçludur 5. B 6. A 7. E 8. D 9. E 10. C

GÜNLÜK/BLOG ÜNİTESİ: 1-4. sorular açık uçludur. 5. a. deneyimlerinden b. İzlenimlerini, duygu ve düşüncelerini c. yazar ç. açık-yalın-duru 6. E 7. E 8. C 9. C 10. D, 11. E

GÖRSEL KAYNAKÇA

GÖRSEL KAYNAKÇA

Sayfa 11: shutterstock ID: 161648912
Sayfa 12: shutterstock ID: 170760092
Sayfa 14: Ressama yaptırılmıştır.
Sayfa 17: https://mapsland.vn/goc-moi-gioi/
Sayfa 20: shutterstock ID: 1730576443
shutterstock ID: 1123335761
shutterstock ID: 1588682821
shutterstock ID: 594844265
shutterstock ID: 1019700265
shutterstock ID: 730263595
shutterstock ID: 1830244361
shutterstock ID: 1656811069
shutterstock ID: 1104903008
Sayfa 20: İhsan Kurt, ressama yaptırılmıştır.
Sayfa 24: Ressama yaptırılmıştır.
Sayfa 39: shutterstock ID: 155249486
Sayfa 47: Ressama yaptırılmıştır.
Sayfa 56: Ressama yaptırılmıştır.
Sayfa 69: shutterstock ID: 1368646610
Sayfa 74: Ressama yaptırılmıştır.
Sayfa 75: shutterstock ID: 481506820
Sayfa 83: Ressama yaptırılmıştır.
Sayfa 94: Ressama yaptırılmıştır.
Sayfa 95: https://www.megapixl.com/couple-loving-shadow-stock-photo-49616921
Sayfa 98: Ressama yaptırılmıştır.
Sayfa 99: https://fondosmil.com/primavera
Sayfa 102: shutterstock ID: 159165311
Sayfa 102: Ressama yaptırılmıştır.
Sayfa 106: https://sinop.edu.tr/siir-okuma-yarismasinda-unutulmaz-final/
Sayfa 113: shutterstock ID: 444112507
Sayfa 114: shutterstock ID: 738804004
Sayfa 120: https://tr.pinterest.com/pin/704109722998651476/
Sayfa 128: La Fontain'in Masal kitabından alınmıştır.
Sayfa 129: La Fontain'in Masal kitabından alınmıştır.
Sayfa 130: Ressama yaptırılmıştır.
Sayfa 141: shutterstock ID: 1694645848
Sayfa 142: shutterstock ID: 1544965187
Sayfa 150: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 151: Dokuzuncu Hariciye Koğuşu filminden bir sahne

Sayfa 159: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 160: Notre Dame'ın Kamburu adlı oyundan bir sahne

Sayfa 169: shutterstock ID: 1367706422

Sayfa 170: Yarın Başka Koruda adlı tiyatro oyunundan bir sahne. http://www.devtiyatro.gov.tr/DevletTiyatro/tr/Anasayfa adresinden alınmıştır.

Sayfa 171: Kurban adlı tiyatro oyunundan bir sahne. http://www.devtiyatro.gov.tr/DevletTiyatro/tr/Anasayfa adresinden alınmıştır.

Sayfa 178: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 179: Türkmen Düğünü adlı tiyatro oyunundan bir sahne. http://www.devtiyatro.gov.tr/DevletTiyatro/tr/Anasayfa adresinden alınmıştır.

Sayfa 183: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 184: Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe adlı tiyatro oyunundan bir sahne. http://www.devtiyatro.gov.tr/DevletTiyatro/tr/Anasayfa adresinden alınmıştır.

Sayfa 189: Tohum ve Toprak adlı tiyatro oyunundan bir sahne. https://www.bursaport.com/haber/bdt-perdeyi-tohum-ve-toprak-la-aciyor-43282

Sayfa 191: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 192: Bir Evlenme Teklifi adlı tiyatro oyunundan bir sahne. http://www.devtiyatro.gov.tr/DevletTiyatro/tr/Anasayfa adresinden alınmıştır.

Sayfa 203: shutterstock ID: 1168185094

Sayfa 206: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 209: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 219: shutterstock ID: 2019798896

Sayfa 220: shutterstock ID: 127408874

Sayfa 223: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 226: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 227: shutterstock ID: 1838461918

Sayfa 228: https://pixabay.com/photos/entrepreneur-cellular-phone-3850511/

Sayfa 232: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 234: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 235: shutterstock ID: 570799297

Sayfa 243: shutterstock ID: 1506528020

Sayfa 244: https://www.uplifers.com/gunluk-tutmanin-hayatiniza-katacagi-yepyeni-ozellikler/

Sayfa 246: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 248: Ressama yaptırılmıştır.

Sayfa 249: shutterstock ID: 544796893

Sayfa 251: Ressama yaptırılmıştır.

Erişim tarihleri 04.02.2022 tarihinde güncellenmiştir.